

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programı

ERGENLERDE TEKNOLOJİ KULLANIMININ ÖZ-BELİRLEME KURAMI
TEMELİNDE İNCELENMESİ

İlker KABA

Doktora Tezi

Ankara, 2022

Liderlik, araştırma, inovasyon, kaliteli eğitim ve değişim ile

Daha ileriye... En İyiyeye...

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programı

ERGENLERDE TEKNOLOJİ KULLANIMININ ÖZ-BELİRLEME KURAMI
TEMELİNDE İNCELENMESİ

ADOLESCENTS' USE OF TECHNOLOGY: A SELF-DETERMINATION
PERSPECTIVE

İlker KABA

Doktora Tezi

Ankara, 2022

Kabul ve Onay

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,
İlker KABA'nın hazırladığı "Ergenlerde Teknoloji Kullanımının Öz-Belirleme Kuramı
Temelinde İncelenmesi" başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından **Eğitim Bilimleri Ana
Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında Doktora Tezi**
olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı	Prof. Dr. Şerife IŞIK	İmza
Jüri Üyesi (Danışman)	Prof. Dr. Türcan DOĞAN	İmza
Jüri Üyesi	Doç. Dr. İbrahim KEKLİK	İmza
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Nurten KARACAN ÖZDEMİR	İmza
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Selen DEMİRTAŞ ZORBAZ	İmza

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından 01 / 04 / 2022 tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunca / / 2022 tarihi itibarıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Selahattin GELBAL
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Öz

Bu çalışmanın amacı, ergenlerin bilişim teknolojileri kullanma ve temel psikolojik ihtiyaç düzeylerinin cinsiyete, internet kullanım sürelerine, internet kullanım amaçlarına ve sosyal medya kullanım sürelerine göre fark gösterip göstermediğinin belirlenmesi ve ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının teknoloji kullanımını yordayıp yordamadığının incelenmesidir. Bu amaçlar doğrultusunda, Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği geliştirilmiştir. Çalışma grubunu, uygun örnekleme yöntemiyle belirlenen çeşitli türdeki liselerde öğrenim gören 508 ergen oluşturmaktadır. Araştırmada Kişisel Bilgi Formu, Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği (BTKÖ) ve İhtiyaç Doyumu Ölçeği (İDÖ) kullanılmıştır. Verilerin analizinde IBM SPSS 18 ve LISREL 8.0 programları kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; İDÖ-Yeterlik, BTKÖ-Dijital Oyun Oynama ve BTKÖ-Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktörlerinden alınan ortalama puanlarında cinsiyete göre anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. BTKÖ Dijital Oyun Oynama, BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktörlerinden ve BTKÖ toplamından alınan ortalama puanlarda ergenlerin günlük internet kullanım sürelerine göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin interneti kullanım amaçları (derslerle ilgili araştırmalar yapmak, oyun oynamak, sosyal ağları kullanmak, iletişim kurmak, bilgi alışverişi, video izlemek, eğlenmek/vakit geçirmek) ile temel psikolojik ihtiyaçlar ve bilişim teknolojileri kullanımı arasındaki ilişkiler; ergenlerin kullandıkları sosyal ağlar (Facebook, Twitter, Instagram, Youtube, Snapchat) ile temel psikolojik ihtiyaçlar ve bilişim teknolojileri kullanımı arasındaki ilişki belirlenmiştir. BTKÖ'nün; yaş ve temel psikolojik ihtiyaçlar tarafından yordandığı bulunmuştur. Araştırma bulguları, ilgili alanyazın ışığında tartışılıp yorumlanarak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar sözcükler: bilişim teknolojileri, teknoloji kullanımı, öz-belirleme kuramı, psikolojik ihtiyaçlar, ihtiyaç doyumu, ergenlik, ölçek geliştirme

Abstract

The aim of this study is to determine whether adolescents' use of information technologies and their basic psychological needs differ by gender, duration of internet use, purposes of internet use and duration of social media use, as well as to examine if the adolescents' basic psychological needs predict the technology use. For these purposes, Information Technologies Usage Scale was developed. The study group consists of high school students studying in various types of high schools determined by convenient sampling method. Personal Information Form, Need Satisfaction Scale (NSS) and Information Technologies Usage Scale (ITUS) were used in the research. IBM SPSS 18 and LISREL 8.0 package programs were used to analyze the data obtained within the scope of the research. As a result of the study, it was discovered that the mean scores derived from the factors of NSS-Competence, ITUS-Digital Gaming, and ITUS-Use of Technological Devices and Applications differed significantly by gender. It was found out that there is a significant difference in the mean scores obtained from the factors of ITUS-Digital Gaming, ITUS-Use of Technological Devices and Applications and the total of ITUS according to the adolescents' daily internet usage time. The relations between adolescents' internet use purposes and basic psychological needs and use of information Technologies; and the relations between social networks used by adolescents, basic psychological needs and use of information technologies were determined. Adolescents' use of information technologies was found to be predicted by age and basic psychological needs. The research findings were discussed and interpreted in the light of the relevant literature and suggestions were made.

Keywords: information technologies, use of technology, self-determination theory, psychological needs, need satisfaction, adolescent, scale development

Teşekkür

Şu anda teşekkür edebiliyorsam yaklaşık 5 sene 7 aylık bu uzun yolun nihayet sonuna geldim demektir ☺ Ankara’da ikamet ederken başlayıp Tarsus’ta tamamladığım, kilometrelerce yollar kat ettiğim, iş değişiklikleri yaptığım ve ailemize yeni bir üyenin katıldığı gerçekten uzun bir yoldu. Doktora eğitimim sürecinde birçok farklı duyguyu yaşadım. Çoğu zaman keyif alsam da yorulduğum, ümitsizliğe kapıldığım, motivasyonumun azaldığı, “bitiremeyeceğim galiba” düşüncesinin eşlik ettiği çok ânım oldu. Her şeye rağmen çalışmaktan, öğrenmekten, okumaktan, araştırmaktan geri durmadım ve hayallerimin peşinden koşmaya devam ettim. Bu uzun ve zorlu süreçte elbette ki yalnız değildim. Öncelikle tez danışmanım ve değerli hocam Prof. Dr. Türkan Doğan’a naifliği, yol göstericiliği, yardımseverliği, bilgi birikimini aktarma konusundaki cömertliği ve destekleri için çok teşekkür ederim. Yüksek lisanstaki tez danışmanım, tez izleme kurullarımda ve doktora tez jürimde yer alarak tezime büyük katkılar sunan, bilgisini, tecrübesini cömertçe paylaşan değerli hocam Doç. Dr. İbrahim Keklik’e çok teşekkür ederim. Yine tez jürimde ve tez izleme kurullarımda yer alan, naifliği ve engin birikimiyle kendisinden çok istifade ettiğim Prof. Dr. Şerife Işık’a çok teşekkür ederim. Doktora tez jürimde yer alan hocalarım Doç. Dr. Nurten Karacan Özdemir ve Doç. Dr. Selen Demirtaş Zorbaz’a değerli geri bildirimleri ve katkıları için teşekkür ederim.

Altı yaşımdan bugüne kadar bana emek veren ilkokul, ortaokul, lise öğretmenlerime; Ankara Üniversitesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve Hacettepe Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümündeki hocalarıma teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Prof. Dr. Tuncay Ergene, Prof. Dr. İbrahim Yıldırım, Doç. Dr. Meliha Tuzgöl Dost, Prof. Dr. Filiz Bilge, Prof. Dr. Arif Özer başta olmak üzere bölümdeki tüm hocalarıma ve emekli olan Prof. Dr. Oya G. Ersever ve Prof. Dr. Nilüfer Voltan Acar hocalarıma çok teşekkür ederim. Bu uzun ve zorlu doktora eğitimi sürecinde birbirimizi sürekli motive ettiğimiz ve birbirimize destek olduğumuz doktorant arkadaşlarıma, veri toplama süreçlerinde yardımcı olan tüm dostlara ve katılımcılara, istatistikler ve analizler konusunda her zaman destek olan arkadaşım Dr. Ahmet Altınok’a, çeviriler konusunda yardımlarını esirgemeyen İngilizce Öğretmeni arkadaşım ve devrem M. Fatih Ürün’e de ayrıca teşekkür ederim. Bugünlere gelmemde sonsuz emekleri olan kıymetli anneme, babama, kardeşlerime tek tek teşekkür ederim.

Son olarak bu uzun yolculukta baştan sona en az benim kadar yorulan, beni sürekli motive eden, desteklerini esirgemeyen ve acı-tatlı tüm duygularıma ortak olan biricik eşim Lale'ye sonsuz teşekkür ederim ve şükranlarımı sunarım. Tez yazma sürecinde hayatımıza bir güneş gibi doğan, enerjisi ve pozitifliğiyle bizleri inanılmaz güzel etkileyen ve çok sevdiğimiz biricik oğlum Eren Asaf'a çok teşekkür ederim. Sevgili Eşim ve Canım Oğlum, belki çoğu zaman sizlerle geçirebileceğim zamanda tezim ile meşgul oldum. Hoş gördünüz, fedakârlık yaptınız. Hakkınızı ödeyemem. İyi ki varsınız.

İlker KABA

Ocak 2022

İçindekiler

Öz.....	ii
Abstract	iii
Teşekkür.....	iv
Tablolar Dizini.....	viii
Şekiller Dizini.....	x
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini.....	xi
Bölüm 1 Giriş	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi	11
Araştırma Problemi	16
Sayıltılar	18
Sınırlılıklar	18
Tanımlar	19
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar	21
Bilişim Teknolojileri Kullanımı.....	21
Teknoloji Bağımlılığı.....	23
Öz-Belirleme Kuramı	33
İlgili Araştırmalar	43
Bölüm 3 Yöntem	62
Araştırmanın Yöntemi	62
Araştırmanın Çalışma Grubu	62
Veri Toplama Süreci.....	65
Veri Toplama Araçları	66
Verilerin Analizi	71
Bölüm 4 Bulgular ve Yorumlar.....	73
Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeğinin Geçerliğine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	73

BTKÖ'nün Güvenirliğine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	79
Betimsel Analizlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar	82
Karşılaştırma İstatistiklerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	83
Korelasyon Analizlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	113
Yordama Analizlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	115
Bölüm 5 Sonuç, Tartışma ve Öneriler	120
Sonuç	120
Tartışma	124
Öneriler	148
Kaynaklar	153
EK-A: Kişisel Bilgi Formu (KBF)	187
EK-B: Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği (BTKÖ) (Örnek Maddeler).....	188
EK-C: İhtiyaç Doyumu Ölçeği (İDÖ) (Örnek Maddeler).....	189
EK-Ç: İhtiyaç Doyumu Ölçeği Kullanım İzni	190
EK-D: Etik Komisyonu Onay Bildirimi	191
EK-E: Milli Eğitim Müdürlüğü İzni	192
EK-F: Etik Beyanı	195
EK-G: Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu.....	196
EK-H: Thesis/Dissertation Originality Report	197
EK-I: Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı	198

Tablolar Dizini

Tablo 1 Birinci Çalışma Grubunun Bazı Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	64
Tablo 2 İkinci Çalışma Grubunun Bazı Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	64
Tablo 3 Dördüncü Çalışma Grubunun Bazı Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	65
Tablo 4 BTKÖ'ye İlişkin AFA Bulguları	75
Tablo 5 BTKÖ'ye İlişkin DFA Bulguları	79
Tablo 6 BTKÖ'ye Ait Madde Analizi Bulguları	81
Tablo 7 Değişkenlerin Ortalama, Standart Sapma ve Dağılımlarına İlişkin Betimsel Bulgular	82
Tablo 8 Cinsiyete Göre Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanlara İlişkin t-Testi Sonuçları	83
Tablo 9 Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, Günlük İnternet Kullanım Sürelerine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları	85
Tablo 10 Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, İnterneti Derslerle İlgili Araştırma Yapmak Amacıyla Kullanmalarına Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları	88
Tablo 11 Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, İnterneti Oyun Oynamak Amacıyla Kullanmalarına Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları	90
Tablo 12 Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, İnterneti Sosyal Ağlar Amacıyla Kullanmalarına Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları	93
Tablo 13 Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, İnterneti Bilgi Alışverişi Amacıyla Kullanmalarına Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları	96
Tablo 14 Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, İnterneti Video İzlemek Amacıyla Kullanmalarına Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları	99

Tablo 15 Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, İnterneti İletişim Kurmak Amacıyla Kullanmalarına Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları	102
Tablo 16 Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, Facebook Kullanım Sürelerine Göre Farklılaşmasına İlişkin t-Testi Sonuçları....	105
Tablo 17 Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, Twitter Kullanım Sürelerine Göre Farklılaşmasına İlişkin t-Testi Sonuçları	106
Tablo 18 Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, Instagram Kullanım Sürelerine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları	107
Tablo 19 Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, Youtube Kullanım Sürelerine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları	110
Tablo 20 Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, Snapchat Kullanım Sürelerine Göre Farklılaşmasına İlişkin t-Testi Sonuçları	113
Tablo 21 Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, Yaşları, Kardeş Sayıları ve Genel Not Ortalamaları ile İlişkisine İlişkin Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	114
Tablo 22 BTKÖ Dijital Oyun Oynama Çoklu Doğrusal Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	116
Tablo 23 BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı Çoklu Doğrusal Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	117
Tablo 24 BTKÖ Sanal Yaşam Tercihi Çoklu Doğrusal Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	118
Tablo 25 BTKÖ Çoklu Doğrusal Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	119

Şekiller Dizini

Şekil 1. Düzenli internet kullanan çocukların internet kullanım amaçları (TÜİK, 2021a).	14
Şekil 2. 2011-2021 yılları arasında Türkiye’de internet erişimine sahip olan haneler ve bireylerde internet kullanımı (TÜİK, 2021b).....	23
Şekil 3. Çizgi diyagramı (Scree plot grafiği).	76
Şekil 4. BTKÖ için ilk oluşan DFA yol şeması (path diyagram).....	77
Şekil 5. BTKÖ için DFA yol şeması (modifikasyondan sonra).....	78

Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

- AFA:** Açımlayıcı Faktör Analizi
- ANOVA:** Analysis of Variance
- BT:** Bilgi/Bilişim Teknolojileri
- BTK:** Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
- BTKÖ:** Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği
- COVID 19:** Koronavirüs hastalığı 2019
- DFA:** Doğrulayıcı Faktör Analizi
- DOO:** Dijital Oyun Oynama
- DSM:** Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders
- DSÖ:** Dünya Sağlık Örgütü
- EBA:** Eğitim Bilişim Ağı
- ERG:** Existence Needs, Relatedness, and Growth
- İDÖ:** İhtiyaç Doyumu Ölçeği
- KBF:** Kişisel Bilgi Formu
- KMO:** Kasier-Meyer-Olkin
- MEB:** Milli Eğitim Bakanlığı
- PDR:** Psikolojik Danışma ve Rehberlik
- PIK:** Problemlı İnternet Kullanımı
- SDT:** Self-Determination Theory
- SPSS:** Statistical Package for the Social Sciences
- SYT:** Sanal Yaşam Tercihi
- TAUK:** Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı
- TÜİK:** Türkiye İstatistik Kurumu
- WEB:** World Wide Web
- WHO:** World Health Organization

Bölüm 1

Giriş

Araştırmanın bu bölümünde çalışmaya ilişkin problem durumunun açıklanmasını takiben çalışmanın amacı ve önemi, araştırma problemi, sayıtlılar, sınırlılıklar ve çalışmada yer alacak terimlerin tanımlarına yer verilmiştir.

Problem Durumu

2022 Türkiye'si ve dünyasında, gündelik yaşamı teknoloji kullanmadan sürdürebilmek neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Bilgi ve iletişim teknolojileri; kişilerin birbirleriyle etkileşim kurmalarında, günlük etkinliklerini planlamalarında ve yönetmelerinde kolaylık sağlayan önemli bir öğedir. Yaşamı kolaylaştırması, bilgiye anında ulaşım olanağı vermesi, zamandan tasarruf sağlaması başta olmak üzere saymakla bitmeyecek kadar yararı olan teknolojinin; aşırı, kontrolsüz ve problemlili kullanımı ise pek çok zararı beraberinde getirmektedir.

Teknoloji, yüksek nitelikte bilimsel bilgi ve teknik içeren ürünleri çağrıştırmaktadır ve teknik bilginin yaşama aktarılmasını hedefleyen tüm toplumsal ve ekonomik faaliyetleri de içine alan geniş bir alanı kapsamaktadır. Kısacası teknoloji, sorunların çözüme ulaştırılması amacıyla bilimsel ilkelerin ve yeniliklerin uygulanması şeklinde tanımlanabilir (Aksoy, 2003). Bilişim teknolojileri ise bilgiyi kendi kendine işleme yöntemlerinin araştırılması ve geliştirilmesini, bu yöntemlerin ve tekniklerin hayata geçirilmesine imkân sunan donanımların dizayn edilmesini, dizayn edilen donanımlar üzerinden bilgi ve iletişim teknik ve yöntemlerinin geliştirilmesini, test edilmesini ve sonrasında da kullanımını içerir (Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu [BTK], 2018). Teknolojilerin insanoğlunun yaşamına girdiği günden bugüne kadar neredeyse her haneye giren televizyonlar 26 yılda, kişisel bilgisayarlar 15 yılda benimsenmiştir. İnternetin benimsenmesi ve yaygın kullanılmasıysa sadece 7 yıl sürmüştür (Erdoğan, 2002; Qualman, 2010).

Dünyadaki internetin %25'inden fazlası Avrupa Kıtası'nda kullanılmaktadır ve Avrupa'nın genel nüfusunun %53.4'ü internet kullanıcısıdır (Office for National Statistics [ONS], 2018). İnterneti ve bilişim teknolojilerini kullanan birey sayısı her gün artmakta olup 1993 senesinde, dünyada internet kullanıcı sayısı 900 bin iken, 2000 senesinde bu sayı 304 milyona, 2007 yılında 1.35 milyara, 2018 yılı itibarıyla

ise dünya genelindeki internet kullanıcısı 4 milyar 200 bine ulaşmıştır ve bu sayı, dünya nüfusunun %53'ünü oluşturmaktadır (We are Social, 2018). 2020 yılı toplam nüfusa göre internet kullanma oranı dünya ortalaması %59 iken, bu oran 2021 yılında %0.5 artarak %59.5'e yükselmiştir (We are Social, 2021).

İngiltere Ulusal İstatistik Ofisinden alınan verilere göre, 16-34 yaş aralığındaki yetişkinlerin %99'u internet kullanıcısı olmakla birlikte yetişkinlerin %90'ının günlük olarak internete bağlandıkları ve internete bağlananların %70'inin akıllı/mobil telefon kullandığı görülmüştür (ONS, 2018). Bu verilerin sağlandığı yaş grubuna bakıldığında, ergenlik ve yetişkinlik döneminin bir kısmını kapsadığı anlaşılmaktadır. Özellikle evlerde ve okullarda internete erişim imkanlarının artmasıyla ve daha da önemlisi Covid-19 pandemisi nedeniyle birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de alınan tedbirler çerçevesinde ekran başından sürdürülen eğitim-öğretim süreçlerinden dolayı çocuklar ve gençlerin internete erişim ve internet kullanım oranlarının da arttığı görülmektedir (Aktaş ve Daştan, 2021; Göker ve Turan, 2020; Karakaya, 2021; Oktay, 2020; Öztürk, 2021; Pantling, 2020).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2017, 2018) "Hanelerde Bilişim Teknolojileri Sahipliği Araştırması" verilerine göre; Türkiye'de 16 yaş üzeri kişilerin bilgisayar kullanma oranı 2017 yılında %56.6'dan %59.6'ya; internet kullanma oranı ise %66.8'den %72.9'a çıkmıştır. Evlerde internete erişim oranı 2017'de %80.7 iken; 2018'e gelindiğinde ise %82.5 seviyesine yükselmiştir. Bu verilere göre teknolojik aygıtların ve internet kullanımının belirgin şekilde arttığı gözlenmektedir. Koronavirüs pandemisinin de etkisiyle bilişim teknolojilerini kullanma düzeylerinde belirgin artış olduğu bilinmektedir. Buna göre; internet kullanma oranı 2020 yılında 16-74 yaş grubundaki bireylerde %79 iken; 2021 yılında %82.6'ya yükselmiştir. 2020'de hanelerin %90.7'sinin evden internete erişim imkanına sahip olduğu, 2021 yılında ise bu oranın %92'ye yükseldiği görülmüştür (TÜİK, 2020, 2021b). Toplam nüfusa göre internet kullanma oranı Türkiye ortalamasının oranı %74'ten %77'ye gelmiştir. 2020'de nüfusa göre sosyal medya kullanıcısı dünya ortalaması %49 iken, Türkiye'de bu oranın %64 olduğu görülmüş; 2021'de ise dünya ortalaması %53.6'ya çıkarken Türkiye oranı yaklaşık olarak %71'e yükselmiştir (We are Social, 2021). Yukarıdaki istatistiklere bakıldığında; dünya, Avrupa ve Türkiye genelinde internet ve sosyal medya kullanıcı sayıları giderek arttığı görülmekte, hatta Türkiye ortalamaları, dünya ortalamalarından daha hızlı biçimde yükselmektedir.

Yaş aralığı 8-18 olan bireylerin günde ortalama 8 saatini teknolojik aygıtları kullanarak geçirdikleri belirtilmektedir. 12-18 yaş aralığındaki ergenlerin %74'ünün, vakitlerinin büyük bir bölümünde anlık mesajlaşma uygulamalarını ya da e-postaları kullandıkları görülmektedir. Diğer yandan 15-20 yıl öncesinde evlerinde bilgisayar kullanamayan gençlerin internet kafelere gittikleri; internet kafelerin, gençlerin yoğun ilgi gösterdikleri yerler haline geldiği bilinmektedir (Berson ve Berson, 2003; Chisholm, 2006; Yoo ve ark., 2004). 2020'li yıllarda ise internet kafelerin sayıları oldukça azalmış ve popülerliklerini yitirmeye başlamışlardır. Bireyler, özellikle de çocuklar ve ergenler evde ya da mobil cihazlarla internete hemen hemen her yerde bağlanabilmekte, akıllı telefonlar başta olmak üzere bilişim teknolojisi ürünlerini yaygın şekilde kullanmaktadır. Bu bağlamda bilişim teknolojileri ve internet kullanımı, dijital oyunlar, ergenlerin günlük hayatlarını, iletişim becerilerini, akademik başarılarını ve ruh sağlıklarını önemli ölçüde etkileyen ve araştırmacıların (Ağyar ve Uzun, 2018; Çırak, 2021; Çömlekçi ve Başol, 2019; Evci, 2018; Taş, 2019) ilgilendiği ve araştırma yaptığı güncel konular haline gelmiştir.

Bilişim teknolojileri kullanımı ile özellikle de internet kullanımı ile ilgili yaşanan sorunlar, birçok farklı kavramla açıklanmaya çalışılmaktadır. İnternet bağımlılığı (Goldberg, 1996; Young, 1996), patolojik internet kullanımı (Davis, 2001), problemli internet kullanımı (Caplan, 2005; Kim ve Davis, 2009) ve teknoloji bağımlılığı (Griffiths, 2000) bu farklı kullanımlardan bazılarıdır. Örneğin Ögel (2017), internet kullanım düzeyini aşamalı olarak şöyle açıklamıştır:

1. İhtiyaç için interneti kullanma. Kullanıcı, interneti sadece gerektiği ve zorunlu anlarda kullanır.

2. Düzenli ve sık şekilde interneti kullanma. İnternet, kullanıcı için bir eğlence aracıdır. Kişi, boş vakitlerini internette değerlendirir.

3. Problemli internet kullanımı. İnternet kullanımı, kişinin hayatında birtakım sorunlar meydana getirir. İnternetin problemli/kötüye kullanımı veya aşırı kullanımı terimleri de bu aşamada devreye girmektedir fakat internet bağımlılığı henüz söz konusu olmamıştır.

4. İnternet bağımlılığı. “Kompulsif internet kullanımı, patolojik internet kullanımı, siber bağımlılık” gibi kavramlar bu düzeyde yer almaktadır.

Teknolojik aygıtların gelişmesiyle birlikte bireylerin teknolojiyle ilişkisi de sorunlu hâle gelmeye başlamıştır. Bu konuyla bağlantılı ve üzerinde en çok araştırma yapılan terim, *internet bağımlılığı*dır. Dolayısıyla akademik literatürde yer alan çalışmaların daha sıklıkla *internet bağımlılığı* kavramı ekseninde yapıldığı göze çarpmaktadır (Dinç, 2014, 2015). Süreç içerisinde, konu ile ilgili gerçekleştirilen araştırmaların ve kişilerin internet bağımlılığı kavramı çerçevesinde psikolojik yardım arama çeşitliliğinin artmasıyla birlikte daha kapsayıcı bir kavramı kullanma gereksinimi meydana gelmiştir. Bunun yanı sıra yalnızca “*internet bağımlılığı*” kavramı da bireylerin ve özellikle de gençlerin bu kavram bağlamında bugün yaşadıkları problemlerin, neden, süreç ve sonuçlarıyla bir bütün olarak görülmesinin önünde engeldir. Çünkü internet dışında mobil/akıllı cep telefonu ve uygulamaları, çevrim içi ve dijital oyunlar, sosyal medya ağları, bilgisayar, tablet gibi teknolojik aygıtlar da ergenler için ciddi anlamda bağımlılık yapıcı risk faktörleri olarak varlığını sürdürmektedir. Bu nedenlerden dolayı “*internet bağımlılığı*” yerine “*teknoloji bağımlılığı*” kavramının kullanılmasının, kapsam açısından daha isabetli olacağı değerlendirildiği için metin içinde salt “*internet bağımlılığı*” yerine “*teknoloji bağımlılığı*” veya “*bilişim teknolojileri kullanımı*” kavramları tercih edilmiştir (Kaba ve Doğan, 2021).

Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanırken ya da kullanımı sonucu ortaya çıkan, ortak davranışsal bağımlılık belirtilerinin görüldüğü bağımlılık çeşidine *teknoloji bağımlılığı* denmektedir. Griffiths, teknoloji bağımlılığı kavramının öncülerinden biridir. Kimyevi madde kullanımına bağlı olmadan, insanlarla makineler arasındaki etkileşim sonucu meydana gelen bağımlılıklar, *davranışsal bağımlılıklar* olarak adlandırılmış ve *teknoloji bağımlılığı* da davranışsal bağımlılıkların bir türü olarak nitelendirilmiştir (Griffiths, 2000). Teknoloji bağımlılığı olarak adlandırılan bağımlılıkların psiko-sosyal değişkenlerle bağlantılı olduğu görülmektedir. Bilgisayar, internet, mobil/akıllı telefon gibi teknolojilerin kullanımı, bir yandan çocukların ve gençlerin araştırma yapma, bilgiye erişme, yaratıcılık, sorun çözme, iletişim becerilerini geliştirme gibi kişisel gelişimlerine destek olurken; öte yandan ise aşırı, kontrolsüz, bilinçsiz, problemlili ve amacı dışında teknoloji kullanımının ise kaygılara ve korkulara neden olarak, gelişimi ve becerileri negatif yönde etkilediği düşünülmektedir (Colwell ve Kato, 2003).

İnsanların birçoğunun sosyal destek, yakın ilişki ve onaydan oluşan en önemli psiko-sosyal gereksinimlerini internette karşılamaya çalıştıkları öne sürülmektedir (Amichai-Hamburger, 2007). Teknoloji bağımlılığı veya teknolojinin kötüye kullanımının; iş, okul, sağlık, ev başta olmak üzere günlük yaşantıları olumsuz etkilediği görülmektedir. Bununla birlikte internetle yoğun olarak uğraşan bireylerin, internet kullanımlarını kontrol altına alamamaları durumunda akademik yaşantıları ve uyku düzenleri de olumsuz etkilenmektedir (Anderson, 2001; Tsai ve Lin, 2003).

Ergenlik, çocuklukla yetişkinlik arasında kalan kimlik arama dönemidir. Ergenlik döneminde deneyimlenen farklı kimliklerin yetişkinlik dönemindeki daha kalıcı ve bütüncül bir benlik algısını oluşturduğu söylenebilir (Bayraktar, 2013). Bu bağlamda gençlerin bilişim teknolojileri kullanmalarının kimlik gelişimlerinde oynadığı rol, değer kazanmaktadır (Arslan-Cansever, 2013). 200 öğrenci ile yapılan bir araştırmada interneti aşırı ve problemli kullanan ergenlerin kişiler arası ilişkilerde güçlük yaşadıkları ve giderek yalnızlaştıkları belirlenmiştir (Suhail ve Bargees, 2006). Genç bireylerin internet kullanımları ile sosyal yalıtım ve depresyon arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmada; ergenlerin internet kullanma sürelerine ilişkin verdikleri yanıtlara göre günde 1 saatten az kullanan ergenler düşük grup, 1-2 saat arası kullanan ergenler orta grup, 2 saatten çok kullanan ergenler ise yüksek grup olarak kategorilendirilmiştir. Çalışmada internet kullanma süresi ile anne, baba, akran ilişkileri ve depresyon arasındaki ilişki ele alınmıştır. İnterneti az kullananların interneti daha çok kullananlara göre anlamlı olarak daha iyi anne ve arkadaş ilişkisine sahip oldukları görülmüş ve internet kullanım düzeyi fazla olan ergenlerin sosyal bağlarının zayıf olduğu saptanmıştır (Sanders, Field, Diego ve Kaplan, 2000).

Yaş aralığı 12-18 olan 10.800 ergenle yapılan bir çalışmada, gençlerin %92'sinin evlerinde internet bağlantısının olduğu ve çoğunluğunun zamanının büyük bir bölümünü sanal sohbet ortamında tanıştığı kişilerle konuşarak, web sayfalarında gezinerek, oyun oynayarak geçirdikleri; yalnızca %1'inin interneti araştırma yapmak ve ders çalışmak amacıyla kullandıkları bulunmuştur (Chisholm, 2006). Problemli teknoloji kullanımı, öğrencilerin üretkenliklerine ket vurmakta, mesleki ve akademik başarısızlıklara neden olmakta, ergenlerin fiziksel, sosyal, psikolojik ve zihinsel gelişimlerini negatif olarak etkilemektedir (Balta ve Horzum,

2008; Baltacı, Akbulut ve Yılmaz, 2021; Caplan, 2002). Yapılan çalışmalarda; problemli teknoloji kullanımının yeme bağımlılığı, obezite, fiziksel etkinliklerde azalma, akademik erteleme, akademik başarısızlık, olumsuz okul yaşantıları, olumsuz ruh sağlığı belirtileri ve sağlıklı aile ilişkileri gibi fiziksel, sosyal ve psikolojik sorunlar meydana getirdiği görülmektedir (Akdemir, 2013; Budak, 2016; Çırak, Yetiş ve Gürbüz, 2018; Demir ve Kutlu, 2017; Li ve ark., 2019; Lin ve ark., 2020; Mota ve ark., 2006; Özcan ve ark., 2020; Peng ve ark., 2019; Tao ve Liu, 2009). Tüm bunların yanı sıra teknolojinin sağlıklı kullanımı; çocukların ve ergenlerin deneyimlerini zenginleştirmelerine, iletişimlerinin artmasına, bilgiye kolaylıkla ulaşabilmelerine ve bilgi toplarken okuma, yazma, seçme, sınıflandırma, paylaşım gibi becerilerini kullanmalarına destek sağlamaktadır (Balıkçı, 2018; Caplan, 2002; Deschamps ve McNutt, 2016; Kop ve Yiğit, 2017; Yılmaz, 2006).

İnsan hayatında oldukça önemi olan internet, birçok insanda olduğu gibi ergenler üzerinde de büyük bir etkiye sahiptir. Gençler interneti ve teknolojiyi daha çok ödev yapma, arkadaşlarıyla sohbet etme, araştırma yapma ve daha güçlü hissettiği bir sanal dünyada kendini gerçekleştirme gibi birçok amaçla kullanmaktadır. Fakat bilişim teknolojilerinin sorunlu biçimde kullanımı, ergenlerin sosyalleşme süreçlerine zarar vererek toplumdan uzaklaşmasına neden olmakta ve onları yalnızlığa yönltebilmektedir (Yücel ve Gürsoy, 2013). Ergenlik döneminde kişinin kimlik oluşturma ve yakın ilişkiler kurma gibi gelişimsel ödev ve sorumlulukları bulunmaktadır. İnternete ve bilişim teknolojilerine kolayca erişebilen teknoloji çağı, gençlerin bu görevleri yerine getirirken problemli ve patolojik internet davranışları sergilemelerine sebep olabilmektedir. Gelişimsel problemlerin beraberinde getireceği problemli teknoloji kullanımının ortaya çıkmaması bakımından, gençlerin içinde bulunduğu gelişim döneminin özelliği gereği gelişimsel görevlerini başarmalarının yanı sıra yaşamın getirdiği çeşitli güçlüklerle de baş edebilmeleri beklenmektedir (Ceyhan, 2006; Hall ve Parsons, 2001).

Bilişim teknolojilerinin problemsiz ve işlevsel kullanımının ergen gelişimi için birçok avantajı olmasının yanında, teknolojinin kötüye kullanımında ise gençler için pek çok riskten bahsedilebilir (Bayraktar, 2013). Ergenler, ailelerinden ve arkadaşlarından alamadıkları sosyal desteğin yanı sıra yaşadıkları iletişim çatışmalarını ve okul yaşamındaki başarısızlıklarını telafi etmek için çözüm bulamamaları halinde kendilerini sanal bir dünyada ifade etmeye çalışmaktadır. Bu

nedenle ergenlerin teknolojiyi ve interneti bir kaçınma alanı olarak algıladıkları ifade edilebilir (Taçyıldız, 2010). Gençlerin teknolojiyi ve interneti, eğlence ve iletişim amacıyla kullandığını saptayan çalışma bulguları da bu görüşü destekler niteliktedir (Ceyhan, 2008; Çırak, 2021; Evci, 2018; Shepherd ve Edelman, 2005).

Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de uygulanan kısıtlamalar, yaşanan kapanmalar (sokağa çıkma yasakları), eğitimin çevrim içi olarak sürdürülmesi ve yüz yüze iletişimin azalmasının bu süreçte internet kullanımını artırdığı değerlendirilmektedir. Sokağa çıkma kısıtlamalarında arkadaşlarından ayrı kalan, zamanlarını evlerinde geçirmek durumunda olan ve bunun için de en kolay ulaşılabilir yapının internet ve sanal uygulamalar olması, ergenlerin sosyalleşme ihtiyaçlarını sosyal ağlarla sürdürmeleri, uzaktan öğretim nedeniyle ders takibinin internette yapılması ya da ders çalışma ve soru çözmek için yine internetteki platformları kullanmalarının internet kullanımını doğal olarak artırdığı belirtilmiştir (Demirtaş-Kurt, 2021). Karakaya (2021) 307 lise öğrencisi ile yaptığı çalışmada Covid-19 pandemisinin öğrencilerin üzerindeki etkisini incelemiş, öğrencilerin pandemi sürecinde teknoloji kullanımlarındaki değişimleri belirlemiş ve bu değişimlerin teknoloji bağımlılıkları üzerindeki etkisini araştırmıştır. Öğrencilerin Covid-19 pandemisi döneminde pandemiden önceki zamana göre günlük ortalama bilgisayar, telefon veya tablet kullanma süresi artanların, sosyal ağlarda ve mesajlaşma uygulamalarında harcadığı süre artanların, çevrim içi oyun oynama süresi artanların, dijital medya, çevrim içi müzik platformları ve çevrim içi alışveriş sitelerinde harcadığı süre artanların, akademik başarıları azalanların, internet ve bilgisayar kullanımına bağlı olarak sosyal hayatı ve fiziksel sağlığı negatif olarak etkilenen öğrencilerin teknolojik bağımlılık düzeylerinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tüm dünyanın düzenini etkileyen Koronavirüs salgınından, ergen bireylerin de yoğun şekilde etkilendiği ve rutinlerinde değişiklikler meydana geldiği görülmüştür. Okullarına gidemeyen öğrenciler eğitim-öğretim sürecini evlerinden/odalarından internet aracılığıyla yürütmek zorunda kalmıştır. Bir dönem sokağa çıkma süreleri de çok kısıtlı olan 20 yaş altı ergenlerin evde serbest zamanlarını değerlendirmek için interneti, sosyal medya ağlarını ve çeşitli bilişim teknoloji ürünlerini daha sık kullandıkları görülmüştür. Akademik yaşamlarının yanı sıra sosyal olarak da akranlarından ayrı kalan ergen bireyler, iletişim kurmak için

yine internetteki iletişim platformlarını kullanmak durumunda kalmıştır. Her geçen gün kullanımı daha da artan internet ve teknolojik aygıtlar, Covid-19 salgını nedeniyle bir açıdan da mecburi olarak neredeyse her eve girmiş ve buna bağlı olarak da gençler günün önemli bir bölümünü çevrim içi geçirmek durumunda kalmıştır (Demirtaş-Kurt, 2021).

Bilişim teknolojileri ve internetin aşırı kullanımı, her yaş grubu ve her sosyo-ekonomik seviyedeki ve öğrenim düzeyindeki kişilerde görülebilir (Young, 1996). Bireyler bilişim teknolojilerini, potansiyel pozitif etkilerinin yanı sıra aşırı kullandıklarında; akademik, mesleki ve sosyal sorunlarla karşılaşabilmektedir (Ayhan ve Balcı, 2009; Gürçan ve Hamarta, 2013). Gençlerin de içinde bulunduğu 10-22 yaş aralığı, bilişim teknolojileri ve internet kullanım oranlarının en yüksek olduğu yaş aralığıdır (TÜİK, 2018). İnternetin gençlere pek çok olanak sunması, iletişimde yenilikler getirmesi, bilgiye hızlı ve kolay erişim imkânı vermesi, internetin olumlu yanları olmasının yanı sıra internette fazla zaman harcama, gençlerin görev ve sorumluluklarını yerine getirmelerinde sorunlara neden olabilmektedir (Tahiroğlu, Çelik, Uzel, Özcan ve Avcı, 2008). Covid-19 pandemisinden kaynaklı uzaktan öğretim sürecine geçmek zorunda kalındıktan sonra çocukların ve gençlerin ekran başında kalma süreleri ve buna bağlı olarak bilişim teknolojileri kullanımlarında da büyük artış görülmüştür. Bu süreçte zaman zaman hibrit eğitim modeli kullanılmış olsa da ekran başında kalmak ve interneti kullanmak herkes için olduğu gibi ergenler için de sıradan ve gerekli bir durum haline gelmiştir. İnternet ve bilişim teknolojileri sayesinde eğitim-öğretim faaliyetleri büyük oranda aksamamış ve BT, birçok kişi ve sektör için kurtarıcı bir rol üstlenmiştir. Pandemi süreci özelinde ve bu sürecin haricinde de insanlara büyük kolaylık, rahatlık ve olanaklar sunan bilişim teknolojilerinin yine aynı oranda aşırı ve problemlili kullanımının ve teknoloji bağımlılığının arttığı görülmektedir (Aktaş ve Daştan, 2021; Göker ve Turan, 2020; Karakaya, 2021; Oktay, 2020; Öztürk, 2021; Pantling, 2020).

Bireylerin temel ihtiyaçları, çok uzun zamandan beri bilim insanlarının ilgisini çeken konuların başında gelmektedir. Çünkü, bireylerin yönelimlerini gereksinimleri belirlemekte ve davranışların temelinde başlıca ihtiyaçları karşılama güdüsü yer almaktadır (Sarı, Yenigün, Altıncı ve Öztürk, 2011). Maslow (1954), insanların gereksinimlerinin belirli bir hiyerarşik sırasının olduğunu ve bazı gereksinimlerin diğer bazı gereksinimlere göre daha önemli olabileceğini ileri sürmüştür. Bireyin

içinde bulunduğu ruhsal duruma göre gereksinimlerin karşılanma önceliği de birbirinden farklılık göstermektedir. Birey ilk olarak doyurulmamış gereksinimlerinden o an en baskın olanı gidermeye çalışır ve daha sonra önemli olan başka gereksinimlerini karşılamaya geçer (akt., Murdock, 2012).

Birçok araştırmacının ilgisini çeken problemli bilişim teknolojileri ve internet kullanımı ya da ileri boyutu olan teknoloji bağımlılığının görülüyor olması, gençlerin doyurulmamış psikolojik ihtiyaçları ile ilgili olabilir. Yapılan çalışmalar, internet ve bilgisayar kullanımının yoğunlaşmasıyla birlikte gençlerin günlük yaşamda karşılayabilecekleri bazı psikolojik ihtiyaçlarını internet ve bilişim teknolojileri vasıtasıyla karşılamaya yöneldiğini ortaya koymuştur (Shen, Liu ve Wang, 2013; Şahin ve Kesici, 2009). Bilgisayar ve internet üzerinden gereksinimlerini karşılamaya çalışan gençler, karşılanmayan gereksinimler sonucunda oluşan psikolojik ihtiyaç yoksunluğu duygusunu da şiddetli bir şekilde yaşayabilmektedir (Canoğulları, 2014).

Deci ve Ryan (2000), temel psikolojik ihtiyaçların yeterince karşılanamaması halinde, kişilerin ruhsal rahatsızlık yaşayabileceklerini ve bunu telafi edebilmek amacıyla kendilerine zarar verebilecek davranışlarda bulunabileceklerini ifade etmişlerdir. Psikolojik ihtiyaçların karşılanması sürecinde yoğun internet kullanımının beraberinde getirebildiği olumsuz sonuçlar düşünüldüğünde, çocukların ve gençlerin bağımlılığa doğru yönelebileceği ve bu durumun da aile ve arkadaş ilişkilerine önemli zararlar verebileceği ileri sürülmektedir (Şahin ve Kesici, 2009). Öz-belirleme, davranışların grup baskısı, toplum normları gibi dış etkenlerden ziyade, kişinin kendi inançları ve değer yargılarıyla belirlenmesi, kararlarını kendi başlarına vermesi olarak tanımlanır (Budak, 2017). Bir diğer ifadeyle, kişilerin kendi davranışlarını başlatmalarında ve düzenlemelerinde seçim hissini yaşamaları olarak ifade edilebilir (Deci, Connell ve Ryan, 1989). Kişinin seçimleri; ödüllerle, baskılarla veya kendi dışındaki güçlerle değil, kişinin davranışlarıyla belirlenir. Öz-belirleme kavramına ve kuramına dair ilk çalışmaları, 1970’li yıllarda Richard Ryan ve Edward Deci başlatmışlardır. “Kişilik ve motivasyon kuramı olan öz-belirleme kuramı çerçevesinde son 40 yıldır dört kuram geliştirilmiştir. Bunlar; *organizmik bütünleşme kuramı, bilişsel değerlendirme kuramı, nedensellik yönelimi kuramı ve temel ihtiyaçlar kuramıdır*” (Deci ve Ryan, 1985a).

Öz-belirleme kuramında; “özerklik”, “yeterlik/yetkinlik” ve “ilişkililik/ilişkili olma/ilişkisellik” olarak isimlendirilen 3 temel psikolojik ihtiyaç bulunmaktadır ve temel psikolojik ihtiyaçların evrensel olduğu varsayılmaktadır (Coleman, 2000; Deci ve Ryan, 1985b). Öz-belirleme kuramına göre bu gereksinimlerin doyurulması, kişilerin büyümeleri, gelişimleri, bütünleşmeleri, iyi olmaları ve psikolojik sağlıkları için oldukça elzemdir (Andersen, Chen ve Carter, 2000). Kişiler seçim yapma hissini, özerklik ihtiyacını destekleyici niteliği olan ortam ve mekanlarda yaşayabilmektedir (Deci ve ark., 1989; Williams, Frankel, Campbell ve Deci, 2000). Bunun yanı sıra kendi davranışlarını seçme, başlatma ve daha az baskı hissetme anlarında, öz-belirleme yaşanmaktadır. Farklı ortamlarda kurulan ve geliştirilen ilişkiler sebebiyle her ortamın özerklik destekleyiciliğinin derecesi değişmekte ve çevreden alınan özerklik desteği öz-belirlemeyi arttırmaktadır (Cihangir-Çankaya, 2005). Yetkinlik ihtiyacı, kişinin özerk olarak ortaya koyduğu ürünler ya da performansla çevresini etkileyebilme isteği ve buna bağlı olarak çevresiyle pozitif etkileşimde bulunabilmesine yönelik bir ihtiyaçtır (Deci ve Ryan, 1985a; Kowal ve Fortier, 1999). İlişkisellik ihtiyacı ise, kişinin başkalarıyla etkileşimde bulunma ihtiyacıdır. Bireylerin çevresindeki kişilere özen göstererek çevresine yönelik aidiyet algısını yaşamasıdır (Kowal ve Fortier, 1999).

Alanyazında bilişim teknolojilerini kullanma ve/veya BT ve alt türlerinin bağımlılığını tespit etmeye yönelik olarak geliştirilen ya da uyarlanan ölçme araçlarına rastlanmaktadır. Bilişim teknolojileri kullanımı başlığı altında dijital (çevrim içi) oyun oynama, teknolojik aygıtların ve uygulamaların kullanımı ve sanal yaşam tercihine ilişkin alt faktörlerin aynı ölçekle tespit edilebilmesi, ilköğretim 8. sınıf düzeyi ile ortaöğretim 12. sınıf düzeyi arasında öğrenim gören ergenlere ek olarak liseden yeni mezun olmuş katılımcılardan da veri toplanarak geliştirilmiş olması ve 13-19 yaş aralığındaki ergenlerin bilişim teknolojileri kullanım düzeylerine ilişkin veriler toplamaya olanak sağlaması, bu çalışma kapsamında geliştirilen Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeğini, benzer ölçeklerden farklı kılmaktadır. Bu bağlamda Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeğinin bilişim teknolojileri kullanım düzeyini tespit etmek amacıyla Türkiye’de ergenlere yönelik olarak geliştirilen ilk ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Alanyazında ergenlerin bilişim teknolojileri kullanımı ile temel psikolojik ihtiyaçları arasındaki ilişkiyi öz-belirleme kuramı açısından ele alan çalışmalara

rastlanmamış olsa da bilişim teknolojilerinin farklı alt alanları ile temel psikolojik ihtiyaçların birlikte ele alındığı az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışmalarda internet kullanımı ve sosyal ihtiyaçlar (Bayraktutan, 2005), internet kullanımı ve ihtiyaç doyumu (Shen, Liu ve Wang, 2013), internet kullanım davranışları ve psikolojik ihtiyaçlar (Balkaya-Çetin, 2014), internet bağımlılığı ve psikolojik ihtiyaçlar (Arpacı, Kesici ve Baloğlu, 2018; Canoğulları ve Güçray, 2017; Eyyüpoğlu ve Özbay, 2018), teknoloji bağımlılığı ve temel psikolojik ihtiyaçlar (Gugliandolo, Costa, Kuss, Cuzzocrea ve Verrastro, 2020), problemlili internet kullanımı ve psikolojik ihtiyaçlar (Bayoğlu, 2019; Dönder, 2021; Dursun, 2020; Okur, 2019; Şahin ve Kesici, 2009), çevrim içi oyunlar ve psikolojik ihtiyaçlar (Allen ve Anderson, 2018; Chiang ve Lin, 2010; Oliver ve ark., 2015; Özgün, 2021; Rogers, 2017; Ryan, Rigby ve Przybylski 2006; Yıldırım, 2019), sosyal medya platformları ve psikososyal ihtiyaçlar (Colas-Bravo, Gonzalez-Ramirez ve Pablos-Pons, 2013) değişkenlerinin birlikte incelendiği görülmüştür. Fakat ergenlerin bilişim teknolojileri kullanımı ile temel psikolojik ihtiyaçlarının öz-belirleme kuramı çerçevesinde ele alındığı çalışmaya rastlanmaması ve bu ilişkinin ortaya konulmasının alana katkı sağlayacağı düşüncesiyle bu çalışma planlanmıştır. Bu doğrultuda ergenler için Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği de geliştirilmiştir. Bu çıkış noktasından hareketle, ergenlerin Öz-Belirleme Kuramı bağlamında bilişim teknolojileri kullanma ve temel psikolojik ihtiyaç düzeylerinin cinsiyete, internet kullanım sürelerine, internet kullanım amaçlarına ve sosyal medya kullanım sürelerine göre fark gösterip göstermediğinin belirlenmesi; ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının teknoloji kullanımını yordayıp yordamadığının ele alınması hedeflenmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Ergenlik dönemi; sağlıklı ve verimli bir bireye dönüşmek üzere hem sosyal hem mesleki gelişimin biçimlendiği en kritik dönemdir. İlgili alanları, sosyal destek ağları, iletişim ve problem çözme becerileri ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılayabilme biçimleri bu dönem içinde yön bulma sürecini hızlandırmaktadır. Ergenler, sorumluluk bilinci ve kendi istekleri arasında uzlaşma sağlamayı öğrenirler. Bu dönem boyunca, ergenlerin hem içinde bulunduğu dönemi hem de ilerideki yetişkinlik dönemini olumsuz yönde etkileyebilecek veya potansiyelini kısıtlayabilecek pek çok etmen bulunmaktadır. Bu etmenlerden biri de psikolojik

ihtiyaçlarını ve zaman kullanımını olumsuz yönde etkiyebilen aşırı düzeyde bilişim teknolojileri ve internet kullanımındır.

Bilişim teknolojileri, her yaştan insanın yaşamında önemli bir yere sahip olduğu gibi gençler ve ergenler için de gündelik yaşantılarının sıradan ve vazgeçilmez bir rutini ve alışkanlığıdır. Mobil/akıllı telefon, bilgisayar, tablet, televizyon, internet, dijital/çevrim içi oyunlar ve sosyal medya ağları başta olmak üzere birçok bilişim teknolojisi ürünü vardır. Gençler araştırma yapmak, ders çalışmak, bilgiye ulaşmak, dil becerilerini geliştirmek, sosyalleşmek gibi pek çok aktiviteyle teknolojiyi yaşantılarını kolaylaştırmak ve teknolojiden fayda sağlamak için kullanmaktadır. Ergen, internet gibi hızlı ve farklı seçenekler sunan bir o kadar da günlük iletişim pratiğinin gelişmesini engelleyebilecek kaynaklara aşırı şekilde ynlenebilmektedir. Sayılamayacak kadar avantajı ve yararı bulunan bilişim teknolojilerinin, aşırı ve problemlili kullanımı ise ruhsal, bedensel ve bilişsel pek çok probleme neden olabilmektedir (Kaba ve Doğan, 2021).

Türkiye, 2009 yılında Avrupa'da internet kullanıcı sayıları bakımından yedinci, internette harcanan süre bakımından ise birinci sırada yer almıştır (comScore, 2009). 2020 senesinde ise Türkiye'de internet kullanıcısı 69,1 milyon seviyesine gelmiş ve Türkiye bu kullanıcı sayısıyla Rusya (116.3 milyon) ve Almanya'nın (79.1 milyon) ardından Avrupa'da üçüncü, dünyada ise on beşinci sırada yer almıştır (Internet World Stats, 2021; Statista, 2020; We are Social, 2020). Özellikle evlerde ve okullarda internete erişim imkanlarının artmasıyla ve daha da önemlisi Covid-19 pandemisi nedeniyle alınan tedbirler çerçevesinde evlerde ekranların başından sürdürülen eğitim-ğretim süreçlerinden dolayı çocukların ve gençlerin internet erişimlerinin ve kullanımlarının da arttığı görülmektedir (Aktaş ve Daştan, 2021; Göker ve Turan, 2020; Karakaya, 2021; Oktay, 2020; ztrk, 2021; Pantling, 2020). Koronavirüs pandemisinin aile hayatına yansıdığı, 1.38 milyar ocuk ve ergenin alınan önlemlerden dolayı eğitim-ğretim ve grup faaliyetlerinden, oyun alanlarından ve takım sporlarından uzak kaldığı bilinmektedir (Cluver ve ark., 2020). 2020 yılı toplam nüfusa kıyasla internet kullanma ortalaması dünyada %59 iken, 2021 yılında %59.5'e yükselmiştir. "Türkiye'de ise daha büyük bir artış oranı görülmüş ve bu oran 3 puan artarak %74 bandından %77'ye gelmiştir. 2020'de sosyal medya kullanıcısı dünya ortalaması %49 izgisindeyken, Türkiye'de bu oranın %64 olduğu görülmüş; 2021'de ise sosyal medya kullanıcısı dünya

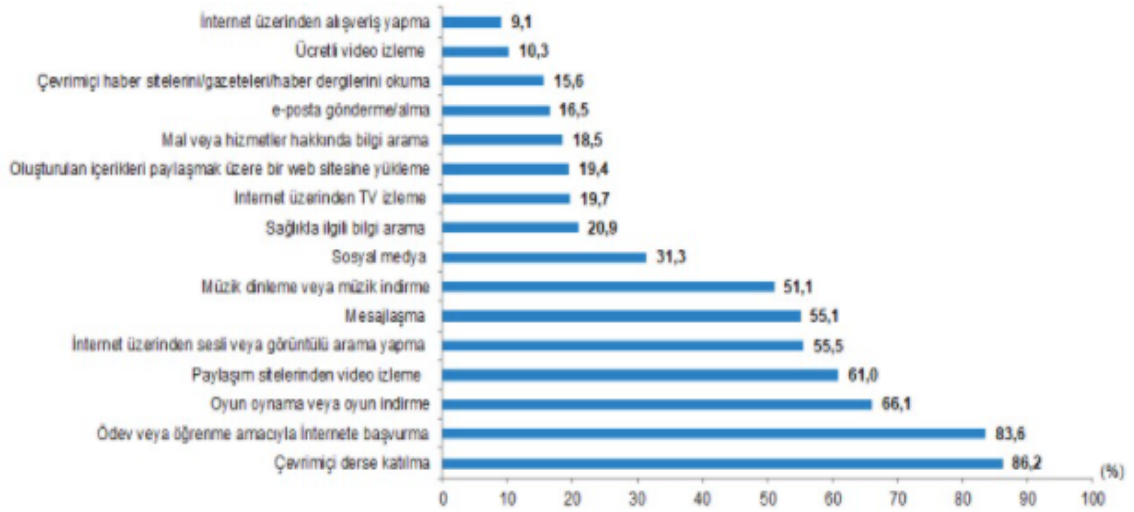
ortalaması %53.6 çizgisine gelirken Türkiye'nin oranı %70,8'e yükselmiştir (We are Social, 2021). Dünyada ve Türkiye'de, görüldüğü üzere internet ve sosyal medya kullanıcı sayıları giderek artmakta, hatta bu kapsamdaki Türkiye kullanım ortalamaları, dünya ortalamalarına göre daha hızlı biçimde yükselmektedir" (Kaba ve Doğan, 2021).

İnternet sağlıklı kullanıldığı durumlarda pek çok yarar sağlamasına karşın problemli ve aşırı kullanılması halinde kişilere zararlar verebilmektedir. Bireyler problemli teknoloji kullanımı sonucunda gerçek yaşam yerine sanal yaşama yönelmekte ve gerçeklikten kopararak, ailevi, sosyal ve mesleki alanlardaki sorumluluklarını yapmakta güçlük çekmektedir. Bilhassa ergenlik dönemindeki bireylerin, problemli internet kullanımları sonucunda yaşamları ile ilişkili sorumluluklarını aksatmaları ilişkisel, sosyal ve mesleki işlevin engellenmesine ve sonraki gelişim dönemleri bakımından da problemler yaşanmasına neden olabilmektedir (Yang ve Tung, 2007; Young, 2007). Risk alma davranışının sıkça görüldüğü, kimlik gelişiminin şekillendiği ergenlikte, problemli teknoloji kullanımının araştırılması ve etkili müdahale biçimlerinin geliştirilmesi önemli bir hal almıştır (Dursun, 2020). Bu araştırma sonuçlarının etkili müdahaleler için bilgi sağlayıcı bir kaynak olacağı düşünülmektedir.

Bilişim teknolojileri ve internet kullanımının kişilerin psikolojik ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı olduğu ifade edilmektedir (Liu ve ark., 2016; Zolkepli ve Kamarulzaman, 2015). Sanal ortamda temel psikolojik ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan bireylerin internet kullanım süresi artmakta ve dolayısıyla problemli teknoloji kullanımı ortaya çıkabilmektedir (Karagülle ve Çaycı, 2014; Liu ve ark., 2015; Zhu ve ark., 2011). Alanyazın incelendiğinde yapılan çalışmalarda (Can ve Zeren, 2019; Canoğulları 2014; Casale ve Fioravanti, 2015; Manchiraju ve Sadachar, 2018; Özteke-Kozan ve ark., 2019; Şahin ve Kesici, 2009; Yu, Li ve Zhang, 2015) teknolojiyi problemli kullanan kişilerin internet üzerinden temel psikolojik ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştıkları ve internet ve teknoloji üzerinde temel psikolojik ihtiyaçlarını karşılayan kişilerin interneti ve teknolojiyi daha fazla kullandığı ileri sürülmüştür (Notley, 2009; Rogers, 2017; Ryan ve ark., 2006; Shen ve ark., 2013).

Gençlerin birçoğunun psikolojik ihtiyaçlarını internet kanalıyla karşıladıkları ve bu durumun yoğun ve problemli internet kullanımını pekiştirdiği bilinmektedir (Canoğulları, 2014). İnternet ortamı gençler için, kendilerini tehditte hissetmeksizin

heyecan yaşayacakları bir biçimde gerçek kimliklerinden uzaklaşmaları ve istedikleri niteliklere sahip olabilecekleri, onay arayabilecekleri özgürlüğe, farklı şehirlere gidebilmeye, oyunlarda hükmedebilecek güce ve sevmeye ve ait olma ihtiyaçlarını karşılamalarına olanak vermektedir (Tarhan, 2009). İnternetin ergenlerin psikolojik ihtiyaçları açısından doyum sağlamaları konusunda dikkate değer bir araç ya da ortam olduğu ifade edilebilir. Bu açıdan ergenlerin problemleri internet kullanımını daha iyi anlayabilmek için psikolojik ihtiyaçlar ile ilişkisini incelemek ve ergenlerin psikolojik ihtiyaçlarını sağlıklı bir şekilde karşılamaya yönelik müdahaleler büyük önem kazanmaktadır (Dursun, 2020).

Şekil 1. Düzenli internet kullanan çocukların internet kullanım amaçları (TÜİK, 2021a).

“Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması” sonuçlarına bakıldığında; düzenli internet kullanan 6-15 yaş grubundaki çocukların internet kullanım amaçlarında, çevrim içi derse katılmanın %86,2 oran ile ilk sırayı aldığı; %83,6 ile ödev ya da öğrenme amacıyla internete başvurma'nın ikinci sırada yer aldığı görülmektedir (TÜİK, 2021a). Nitekim Covid-19 pandemisinden dolayı yaklaşık olarak bir buçuk yıl evlerinden dışarı çıkamayan ve büyük oranda odalarında kalmak zorunda kalan gençlerin, eğlence, güç, özgürlük, ait olma, özerklik, yetkinlik, ilişkisellik gibi temel psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak için bilişim teknolojilerini ve interneti yoğun olarak kullanmaları kaçınılmaz bir durum olmuştur.

“Öğrenci kişilik hizmetleri içinde yer alan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri; öğrencilerin kendilerini tanıyabilmeleri, çevrelerindeki fırsatların farkına

varabilmeleri, sağlıklı kararlar verebilmeleri, çevrelerine uyum sağlayabilmeleri ve kendilerini gerçekleştirebilmeleri için sunulan planlı, profesyonel ve sistematik bir yardım sürecidir” (Kuzgun, 2011; Yeşilyaprak, 2020). “Öğrencilere sunulan PDR hizmetleri ile öğrencilerin psikososyal olarak iyilik haline ulaşmalarına yardımcı olunması hedeflenmektedir ve bu durum öğrencilerin psikolojik yaşamları bakımından koruyucu bir rol oynamaktadır” (Yeşilyaprak, 2020).

İnternet ve teknoloji bağımlılığı ile ruhsal sorunlar arasında ilişki olduğunu gösteren araştırmalar (Batıgün ve Kılıç, 2011; Cao ve Su, 2007; Yao ve Zhong, 2014) olduğu görülmektedir. “Çocuk ve ergenlerin günlük hayatlarında karşılaştıkları ruhsal problemler, sosyal beceri eksiklikleri ve okul hayatına dair doyumsuzluk durumları problemleri internet kullanımı ve/veya teknoloji bağımlılığına yol açabilmektedir” (Caplan, 2003; Kandell, 1998). İnternet ve bilişim teknolojilerini aşırı kullanmanın ruhsal sorunlar meydana getirdiğini gösteren çalışmalara (Beranuy ve ark., 2009; Kim ve ark., 2006; Yen ve ark., 2009) da rastlanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında okullarda yürütülen PDR hizmetleri öğrencilerin genel olarak psikososyal yaşamlarını olumlu şekilde etkileyebilmekte ve bu durum çocuk ve ergenlerin problemleri internet kullanımı ya da teknoloji bağımlılığı açısından korunmalarına olanak sağlayabilmektedir. “Öğrencilerin ruhsal olarak iyi oluşlarını güçlendiren, pozitif sosyal beceriler ve okula yönelik olumlu tutumlar kazanmalarını sağlayan önleyici ve koruyucu PDR hizmetleri, teknolojinin problemleri kullanımı önleme açısından oldukça önemli bir faktör olduğu değerlendirilmektedir (Savi-Çakar, 2018). Ayrıca okullarda rehberlik yıllık programları içerisinde bilinçli teknoloji kullanımına ilişkin becerileri kazandırmaya yönelik hedeflerin (ÖOVKG) de yer alması öğrencilerin interneti ve bilişim teknolojilerini sağlıklı bir biçimde kullanabilmelerine imkan sağlayabilmektedir” (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2020). Bu bağlamda, okul psikolojik danışmanlarının ve/veya rehber öğretmenlerin okullarda problemleri internet kullanımı ve teknoloji bağımlılığına yönelik olarak yürütecekleri önleyici ve koruyucu psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin çok büyük önem arz ettiği ifade edilebilir.

Problemleri ve aşırı teknoloji kullanmanın, psiko-sosyal gelişim öncelikli olmak üzere hangi problemlere yol açabileceği ve yararlı teknolojik gelişmeleri kullanmaktan vazgeçmeden nasıl sağlıklı düzenlemeler gerçekleştirilebileceği ve bu sürecin psiko-sosyal etkileri, yeni bir çalışma alanı sayılabilir. Bu çerçevede

gerçekleştirilecek tüm çalışmaların, sorunların çözülmesine katkı sağlayacak her yaklaşım ve fikrin önemli olduğu değerlendirilmektedir. Bu araştırma da yaygınlaşan bilişim teknolojileri kullanımının etkilerinin incelenmesine katkıda bulunmak için planlanmıştır.

Bu çalışmanın amacı, ergenlerin bilişim teknolojileri kullanma ve temel psikolojik ihtiyaç düzeylerinin cinsiyete, internet kullanım sürelerine, internet kullanım amaçlarına ve sosyal medya kullanım sürelerine göre fark gösterip göstermediğinin belirlenmesi; ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının teknoloji kullanımını yordayıp yordamadığının incelenmesidir. Bu amaçlar doğrultusunda, ergenlerin bilişim teknolojileri kullanım düzeylerini güvenilir ve geçerli bir şekilde ölçmek amacıyla Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği geliştirilmiştir. Bilişim teknolojilerini kullanma ve/veya BT ve alt türlerinin bağımlılığını tespit etmeye yönelik olarak geliştirilen (Ağyar ve Uzun, 2018; Ayas, Çakır ve Horzum, 2011; Aydın, 2017; Ceyhan, Ceyhan ve Gürçan, 2007; Fidan, 2016; Güçlü, 2015; Günüş ve Kayri, 2010; Lemmens, Valkenburg ve Peter, 2009; Pawlikowski, Altstötter-Gleich ve Brand, 2013; Rosen, Whaling, Carrier, Cheever ve Rokkum, 2013; Taş, 2019; Young, 1998; Zincirkıran ve Tiftik, 2014) ya da uyarlanan (Akın, Usta, Başa ve Özçelik, 2016; Balta ve Horzum, 2008; Bayraktar, 2001; Kutlu, Savcı, Demir ve Aysan, 2016; Özgür, 2016) ölçme araçlarına rastlanmaktadır. “Bilişim teknolojileri kullanımı başlığı altında dijital (çevrim içi) oyun oynama, teknolojik aygıtların ve uygulamaların kullanımı ve sanal yaşam tercihinin ilişkin alt faktörlerin aynı ölçekle tespit edilebilmesi, ilköğretim 8. sınıf düzeyi ile ortaöğretim 12. sınıf düzeyi arasında öğrenim gören ergenlere ek olarak liseden yeni mezun olmuş katılımcılardan da veri toplanarak geliştirilmiş olması ve ergen bireylerin bilişim teknolojileri kullanım düzeylerine ilişkin veriler toplamaya olanak sağlaması, bu çalışma kapsamında geliştirilen Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeğini, benzer ölçeklerden farklı kılmaktadır.” Bu bağlamda Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeğinin bilişim teknolojileri kullanım düzeyini tespit etmek amacıyla Türkiye’de ergenlere yönelik olarak geliştirilen ilk ölçme aracı olduğu ifade edilebilir.

Araştırma Problemi

Bu çalışma doğrultusunda oluşturulan problem cümlesi şöyledir: Bu çalışmada ergenlerin bilişim teknolojileri kullanma ve temel psikolojik ihtiyaç

düzeylerinin cinsiyete, internet kullanım sürelerine, internet kullanım amaçlarına ve sosyal medya kullanım sürelerine göre fark gösterip göstermediğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca temel psikolojik ihtiyaçların teknoloji kullanımını yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Bu amaçlar doğrultusunda, ergenlerin bilişim teknolojileri kullanım düzeylerini güvenilir ve geçerli bir şekilde ölçmek amacıyla Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği geliştirilmiştir.

Bu doğrultuda aşağıdaki alt problemler oluşturulmuştur.

Alt problemler.

1. Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı mıdır?
2. Ergenlerin bilişim teknolojileri kullanım (BTKÖ toplam puanı ve Dijital Oyun Oynama, Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı, Sanal Yaşam Tercihi faktörleri) ve temel psikolojik ihtiyaç (İDÖ toplam puanı ve Özerklik, Yeterlik ve İlişkisel faktörleri) düzeyleri nedir?
3. Cinsiyete göre ergenlerin bilişim teknolojileri kullanım (BTKÖ toplam puanı ve alt faktör puanları) ve temel psikolojik ihtiyaç (İDÖ toplam puan ve alt faktör puanları) düzeyleri anlamlı bir fark göstermekte midir?
4. Ergenlerin bilişim teknolojileri kullanım (BTKÖ toplam puanı ve alt faktör puanları) ve temel psikolojik ihtiyaç (İDÖ toplam puan ve alt faktör puanları) düzeyleri, günlük internet kullanım sürelerine göre anlamlı bir fark göstermekte midir?
5. Ergenlerin bilişim teknolojileri kullanım (BTKÖ toplam puanı ve alt faktör puanları) ve temel psikolojik ihtiyaç (İDÖ toplam puan ve alt faktör puanları) düzeyleri, günlük internet kullanım amaçlarına göre anlamlı bir fark göstermekte midir?
6. Ergenlerin bilişim teknolojileri kullanım (BTKÖ toplam puanı ve alt faktör puanları) ve temel psikolojik ihtiyaç (İDÖ toplam puan ve alt faktör puanları) düzeyleri, sosyal medya kullanım sürelerine göre anlamlı bir fark göstermekte midir?
7. Ergenlerin bilişim teknolojileri kullanım (BTKÖ toplam puanı ve doo, tauk, syt faktörleri) ve temel psikolojik ihtiyaç (İDÖ toplam puanı ve özerklik, yeterlik

ve ilişkisellik faktörleri) düzeyleri ile ergenlerin demografik özellikleri (yaşları, kardeş sayıları ve genel not ortalamaları) arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

8. Demografik özellikler (Cinsiyet, yaş, genel not ortalaması) kontrol edildiğinde, ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçları (İDÖ toplam, özerklik, yeterlik ve ilişkisellik puanları), teknoloji kullanımı alt alanlarından dijital oyun oynama düzeylerini yordamakta mıdır?
9. Demografik özellikler (Cinsiyet, yaş, genel not ortalaması) kontrol edildiğinde, ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçları (İDÖ toplam, özerklik, yeterlik ve ilişkisellik puanları), teknoloji kullanımı alt alanlarından teknolojik aygıt ve uygulama kullanımı düzeylerini yordamakta mıdır?
10. Demografik özellikler (Cinsiyet, yaş, genel not ortalaması) kontrol edildiğinde, ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçları (İDÖ toplam, özerklik, yeterlik ve ilişkisellik puanları), teknoloji kullanımı alt alanlarından sanal yaşam tercihi düzeylerini yordamakta mıdır?
11. Demografik özellikler (Cinsiyet, yaş, genel not ortalaması) kontrol edildiğinde, ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçları (İDÖ toplam, özerklik, yeterlik ve ilişkisellik puanları), bilişim teknolojileri kullanım düzeylerini yordamakta mıdır?

Sayıtlılar

1. Veri toplama araçlarının uygulanmasının her uygulama ortamında benzer şekilde yürütüleceği,
2. Katılımcıların ölçme araçlarına içtenlikle yanıt vereceği,
3. Ölçme araçlarının uygulanması sırasında katılımcıların birbirini etkilemeyeceği varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

1. Araştırmanın katılımcıları, 2019-2020 ve 2020-2021 eğitim-öğretim yıllarında Ankara ve Mersin illeri sınırları içerisinde eğitimine devam eden ve gönüllülük esasına göre ulaşılan ergenler ile sınırlandırılmıştır. Bundan dolayı bu çalışmadan elde edilecek bulgular, aynı örneklemdaki katılımcılara ve benzer özellik gösteren çalışma gruplarına genellenebilir.

2. Araştırma için Etik Komisyon İzni, Ankara ve Mersin illeri için alınmış ve ayrıca ilgili İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden uygulama izni alınmıştır. Bu izin çerçevesinde veri toplama konusunda kolaylık sağlayan farklı türdeki liselerde matbu (basılı) ölçme araçlarıyla verilerin bir bölümü toplanmıştır. Verilerin kalan bölümü ise koronavirüs pandemisinden dolayı okulların kapalı olması nedeniyle ölçme araçlarının dijital formları üzerinden çevrim içi olarak toplanmıştır.
3. Katılımcıların bilişim teknolojileri kullanım düzeyleri, araştırmacının geliştirdiği Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeğinden aldıkları puan ile sınırlı kalmıştır.
4. Katılımcıların temel psikolojik ihtiyaç düzeyleri, İhtiyaç Doyum Ölçeğinden aldıkları puan ile sınırlı kalmıştır.

Tanımlar

Ergenlik dönemi (Adolescence period). “Çocukluğun olgunlaşmamışlığından yetişkinliğin olgunluğuna geçişin ve gelecek için hazırlanmanın gerçekleştiği bir büyüme dönemidir” (Steinberg, 2013).

Ergen (Adolescent). “Ergenler de bu belirtilen ergenlik dönemi içerisinde yer alan, yeni yaşantılar deneyimleyen ve bu süreç içerisinde ebeveyn desteğine gereksinim duyan kişilerdir” (Santrock, 2012). Bu çalışma kapsamında ergenler, ortaokul son sınıftaki öğrenciler ile lise mezuniyeti üzerinden en fazla 1 yıl geçen bireyler, yaş olarak ifade etmek gerekirse de 13-19 yaş aralığındaki bireyler olarak ele alınmıştır.

Teknoloji (Technology). “Bilimin hizmet, üretim, ulaşım vb. alanlardaki problemlere uygulanması sürecinde faydalanan ve bilim ile uygulama arasında köprü vazifesi gören makine, teknik, işlem, süreç, yönetim ve kontrol sistemlerinin tamamıdır” (Alkan, 1998).

Bilişim teknolojileri (Information technologies). “Bilgiyi otomatik olarak işleme tekniklerinin araştırılması ve geliştirilmesi, bu yöntem ve tekniklerin gerçekleştirilmesini sağlayan donanımların dizayn edilmesi, bu donanımlar üzerinden bilgi iletişim tekniklerinin geliştirilmesi ve bu tekniklerin test edilmesinden sonra kullanımını kapsamaktadır” (BTK, 2018).

Teknoloji bağımlılığı (Technology addiction). “Makine-insan etkileşimine dayanan ve kimyasal olmayan/davranışsal bağımlılıklar kapsamındadır. Teknolojik aygıtların ve internetin kullanımı ile ilgili olarak aşırı kullanım, kullanma isteğini doyuramama, aşırı kullanımdan dolayı sorumlulukların ihmal edilmesi, aşırı kullanımın sosyal ilişkilere zarar vermesi, olumsuz duygu ve stresten bir kaçış aracı olarak kullanma, kullanımı azaltma ve durdurmada sorunlar yaşama, kullanımın mümkün olmadığı durumlarda gergin ve sinirli olma ve kullanım süresine ilişkin yalan söyleme durumu biçiminde tanımlanmaktadır” (Günüç ve Kayri, 2010; Griffiths, 1995, 2000; Young, 1997).

Öz-belirleme (Self-determination). “Kişilerin davranışlarını başlatırken ve sürdürürken aktif olarak seçimler yapmaları ve bu seçim duygusunu algılamalarıdır” (Deci ve ark., 1989).

Psikolojik ihtiyaçlar (Psychological needs). “İnsanların varlıklarını sürdürebilmeleri, büyüyebilmeleri, gelişebilmeleri ve sağlıklı olabilmeleri için gereken ihtiyaçlardır. Bağlılık, güvenlik, özgürlük ve özerklik, saygınlık kazanma, kendini gerçekleştirme, sevme, sevilme ve birlikte olma, ait olma, saldırganlık, kabul edilme, kendine güven, onaylanma, hazzı varma, elemenden kaçınma gibi gereksinimlerdir” (Deci ve Ryan, 2000).

İhtiyaç doyumu (Need satisfaction). “Öz-belirleme kuramının teorik bileşenleri içerisinde üç temel ihtiyaç üzerinde durulmaktadır. Öz-belirleme kuramına göre bu ihtiyaçları yeterli düzeyde karşılayabilmek bireyin ihtiyaçlarından doyum sağlamasına imkân vermektedir” (Deci ve Ryan, 1985b).

Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Bu bölümde, araştırma problemi çerçevesinde bilişim teknolojileri kullanımı, teknoloji bağımlılığı ve ergenler üzerindeki etkisi, öz-belirleme kuramı ve temel psikolojik ihtiyaçlar kavramlarına ve alanyazın incelemesine dair bilgiler verilmiştir.

Bilişim Teknolojileri Kullanımı

Teknoloji, nitelikli bilimsel bilgi ve teknik ihtiva eden ürünleri çağrıştırmaktadır ve teknik bilginin gündelik yaşama aktarılmasını hedefleyen tüm toplumsal ve ekonomik faaliyetleri de içine alan geniş bir alanı kapsamaktadır. Kısacası teknoloji, sorunların çözüme ulaştırılması amacıyla bilimsel ilkelerin ve yeniliklerin uygulanması şeklinde tanımlanabilir (Aksoy, 2003). Teknoloji, bireylerin ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılamak için araçlar, yapılar ya da sistemlerin değiştirildiği ve geliştirildiği bir süreçtir (MEB, 2006). Teknoloji; matematik, fen bilimleri ve kültür gibi disiplinlerden oluşturulan yeterlikleri ve kavramları kullanan bir bilgi çeşidi olmasının yanı sıra araç-gereçleri ve mevcut potansiyeli kullanarak belirli bir zorunluluğu ortadan kaldırmak veya bir sorunun çözüme ulaşması için zorunlu olan bilginin toplumun hizmetine sunulması olarak ifade edilebilir (Yılmaz ve Aydın, 2013).

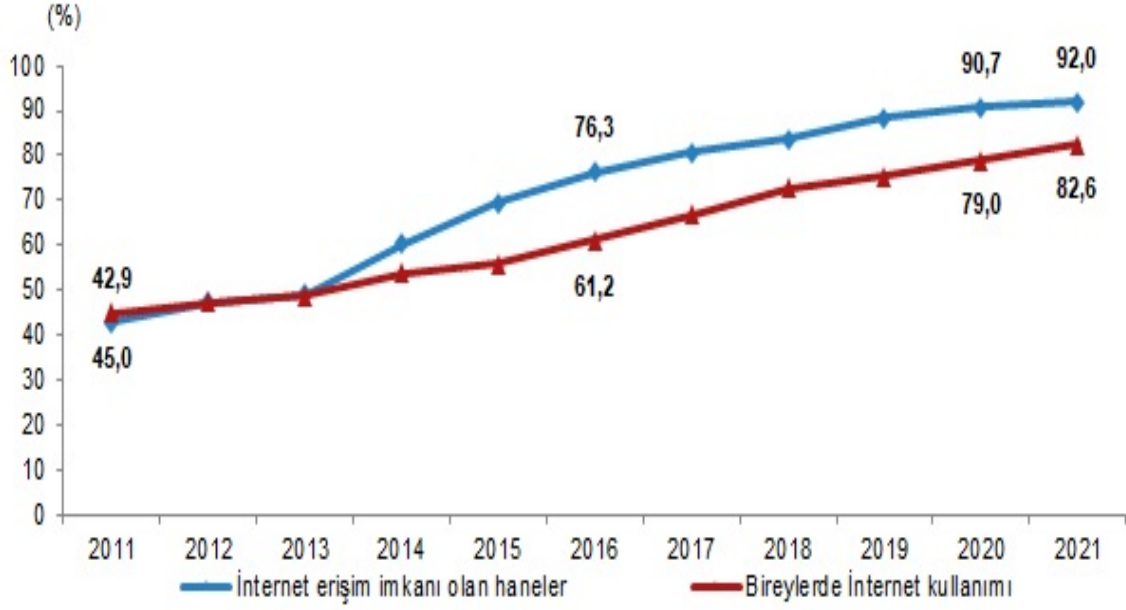
Dünya 17. yüzyılın sonuna doğru bir değişim sürecine girmiştir. “Bu süreçte bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler ve bu gelişmelerin sonuçları, sosyal yaşamı biçimlendirmeye başlamış ve teknoloji-bilim-toplum üçgeni arasındaki etkileşimin başlamasını sağlamıştır. Teknolojinin insan yaşamına etkileri sonucu, toplum ve teknoloji arasında yeni bir araştırma alanı ortaya çıkmış ve teknolojiye karşı tutumlar şekillenmeye başlamıştır” (Yetişir ve Kaptan, 2008). Teknolojinin insan yaşamına girdiği günden bugüne değin radyonun 50 milyon insana ulaşması 38 yıl, televizyonun 50 milyon insana ulaşması 13 yıl ve internet erişiminin 50 milyon kullanıcıya ulaşması ise yalnızca 4 yıl sürmüştür (Erdoğan, 2002; Qualman, 2010).

İnternet ve teknoloji kullanımı, gündelik yaşamın bir parçası haline gelmiştir ve hemen hemen her yaştaki bireyin internet kullandığı bilinmektedir (Büyükşahin-Çevik ve Çelikkaleli, 2010). Son ve güncel teknolojilerin insan yaşamına bu kadar çabuk girmesinin bir sonucu olarak, artık bireylerin bilgi edinmek ve serbest zamanlarını değerlendirmek için zamanının çoğunu teknolojik aygıtlarla geçirmeye başladığı ve teknolojik aygıtların yaşamın ayrılmaz bir parçası haline geldiği gözle

görölür bir gerçek haline gelmiştir (Güçlü, 2015). Bilişim teknolojileri ve internetin aşırı, olumsuz ve problemlili kullanımına yönelik olarak yapılan çalışmalar incelendiğinde pek çok ülkede özellikle gençlerde bilişim teknolojileri kullanımının arttığı ve risk oluşturduğu görölmektedir (Kim ve Davis, 2009; Ko ve ark., 2012; Kuss ve Griffiths, 2011; Morahan-Martin ve Schumacher, 2003).

Türkiye’de bilişim teknolojileri kullanımı. “Türkiye’de bilgi toplumuna dönüşüm çalışmaları, dünyadaki gelişme ve değişimlere paralel olarak 2000 yılları başında, özellikle de Avrupa Birliğine katılma sürecinin bir sonucu olarak başladığı ifade edilebilir” (European Union, 2015). Teknolojik araştırmalar konusunda önde gelen kuruluşlardan birinin raporuna göre, “Türkiye internet kullanıcı sayısı bakımından Avrupa’da yedinci, internet başında geçirilen süre bakımından ise Avrupa’da birinci sırada yer almaktadır” (comScore, 2009). 2020 senesine gelindiğindeyse Türkiye’de internet kullanıcı sayısı 62 milyona ulaşmış ve Türkiye bu kullanıcı sayısı ile Almanya ve Birleşik Krallık’tan sonra Avrupa’da üçüncü, dünyada ise on beşinci sırada yer almıştır (Statista, 2020; We are Social, 2020).

We are Social adlı dijital pazarlama ajansının, 2021 yılı için evrensel ve yerel çapta ülkelerin sosyal medya ve internet verilerini içeren raporunda; Türkiye’de 84.69 milyonluk toplam nüfusun, 65.80 milyonunun internet kullanıcısı olduğu; internet kullanıcıların 60 milyonun aktif olarak sosyal ağları kullandıkları ve mobil aygıt kullanıcılarının da 77 milyon olduğu gözlenmiştir. Türkiye’de en çok kullanılan ilk 5’teki sosyal medya uygulamalarının sırasıyla Youtube (%94.5), Instagram (%89.5), WhatsApp (%87.5), Facebook (%79) ve Twitter (%72.5) olduğu görölmüştür (We are Social, 2021).

Şekil 2. 2011-2021 yılları arasında Türkiye’de internet erişimine sahip olan haneler ve bireylerde internet kullanımı (TÜİK, 2021b).

“Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması”na göre, 2021 yılında hanelerin %92’sinin evlerinden internete bağlanma olanağına sahip oldukları gözlenmektedir. Bu oranın bir önceki yıl %90.7 olduğu görülmüştür. İnternet kullanım oranı 2021 yılında 16-74 yaş aralığındaki bireylerde %82.6’dır. Bu oranın, bir önceki sene %79 olduğu görülmektedir. Cinsiyete göre internet kullanım oranları incelendiğinde, erkeklerde %87.7 ve kadınlarda ise %77.5 olduğu gözlenmiştir (TÜİK, 2021b). Tüm bu veriler ışığında, Türkiye’de bilişim teknolojileri kullanımı kapsamında tüm oranların her geçen gün yükseldiğini, en çok kullanılan sosyal medya platformlarının sıralamasının değişmediğini ancak kullanım oranlarının belirgin şekilde yükseldiğini, erkeklerin internet kullanım oranının kadınlarinkinden yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

Teknoloji Bağımlılığı

Teknoloji bağımlılığı, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımında ortaya çıkan ortak davranışsal bağımlılık semptomlarının gözlemlendiği bir bağımlılık çeşididir (Kaba ve Doğan, 2021). Teknoloji bağımlılığı teriminin öncülerinden olan Griffiths (2000), kimyasal madde kullanmaya bağlı olmadan, insanlar ve makineler arasındaki etkileşim neticesine bağlı olarak ortaya çıkan bağımlılıkları “davranışsal bağımlılık”

olarak adlandırarak, teknoloji bağımlılığını da davranışsal olan bağımlılıkların bir türü olduğunu ifade etmiştir.

Teknoloji bağımlılığı olarak adlandırılan bağımlılıkların psiko-sosyal kavramlarla ilişkili olduğu görülmektedir. “Teknoloji bağımlılığı, makine-insan etkileşimine dayanan ve kimyasal olmayan/davranışsal bağımlılıklar kapsamındadır. Teknolojik aygıtların ve internetin kullanımı ile ilgili olarak aşırı kullanım, kullanma isteğini doyuramama, aşırı kullanımdan dolayı sorumlulukların ihmal edilmesi, aşırı kullanımın sosyal ilişkilere zarar vermesi, olumsuz duygu ve stresten bir kaçış aracı olarak kullanma, kullanımı azaltma ve durdurmada sorunlar yaşama, kullanımın mümkün olmadığı durumlarda gergin ve sinirli olma ve kullanım süresine ilişkin yalan söyleme durumu biçiminde tanımlanmaktadır” (Günüç ve Kayri, 2010; Griffiths, 1995, 2000; Young, 1997).

Griffiths (1995, 2000), “*teknoloji bağımlılığı*” kavramının çatısı altında farklı şekilde teknoloji ile bağlantılı bağımlılık türleri olduğunu belirtmekte ve teknoloji bağımlılığını bu tür teknolojik bağımlılıkları ihtiva eden çatı bir kavram olarak değerlendirmektedir. Bağımlılık semptomlarını tanımlamak için Griffiths (2005) aşağıdaki altı kriteri sıralamıştır. Bu kriterler şu şekildedir;

1. Dikkat çekme. Bilişim teknolojilerinin, kullanıcıların düşüncelerine ve davranışlarına hükmetmesi.

2. Yoksunluk. Kullanıcıların teknolojik aygıtı erişemediklerinde ve internete bağlanamadıklarında negatif duygular yaşaması.

3. Çatışma. Kullanıcıların teknoloji kullanımlarından dolayı yaşamları ve başka sorumlulukları ile ilgili iç çatışmalar yaşaması.

4. Nüks etme. Kullanıcıların internet ve teknoloji kullanımını kendi iradeleri ve isteğiyle azaltabilme becerisini elinde bulunduramaması.

5. Tolerans. Kullanıcıların önceki kullanımlarında yaşadıkları heyecandan daha fazlasına teknoloji kullanım düzeyini çoğaltarak ulaşma isteği.

6. Ruh hali değişimi. Kullanıcıların bilişim teknolojilerini kullandıklarında heyecan yaşamaları, rahatlamaları ve ruh hallerinin değişim göstermesi.

Bilişim teknolojilerinin gelişme ve yaygınlaşma evrelerinde değişik süreç ve tanımların ön plana çıkması nedeniyle “*teknoloji bağımlılığı*” terimi zamana bağlı

olarak değişik biçimlerle tanımlanmıştır. Teknolojik uygulama ve aygıtların çeşitli olmadığı ve internetin yoğun olarak kullanıldığı dönemlerde “*internet bağımlılığı*” kavramının daha çok kullanıldığı görülmüştür. Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı DSM-5’in ana bölümünde “*internet bağımlılığı*” ile ilgili bir başlık yer almasa da kitabın ek bölümünde gelecekte sınıflandırmaya girmesi planlanan “*internet oyun bağımlılığı*” konusunun yer aldığı görülmektedir (Bozkurt, Şahin ve Zoroğlu, 2016). Bunun yanı sıra DSM-5’te “*Maddeyle İlişkili Olmayan Bozukluklar*” başlığının altında “*Kumar Oynama Bozukluğu*” tanı kriterleri yer almaktadır. DSM-IV’te kimyevi olmayan davranışsal bağımlılıklar “*Dürtü Kontrol Bozuklukları*” olarak değerlendirildiğinden dolayı internet bağımlılığına en yakın olan bozukluğun DSM-IV’te “*Dürtü Kontrol Bozuklukları*” başlığı altında bulunan “*Patolojik Kumar Oynama*” kriterleri temel alınarak internet bağımlılığı ölçütleri belirlenmiştir. Young (1998b) bu 8 kriterden en az 5 veya daha fazlasına verilen “evet” cevabını “*internet bağımlılığı*” tanısı koymak için yeterli olduğunu belirtmektedir:

1. Daha önceki çevrim içi aktivitelerinizi ya da daha sonra internete girdiğinizde yapacaklarınızı düşünmekle meşgul oluyor musunuz?
2. Kendinizi memnun etmek için internet ortamında geçirdiğiniz vakti arttırmaya gereksiniminiz oluyor mu?
3. İnternet kullanım sürenize sınır koymak ya da sonlandırmak için çok defa başarısızlıkla sonuçlanan girişimleriniz oldu mu?
4. İnternet kullanım sürenizi sınırlandırılmaya çabalarken kendinizi gergin, huzursuz veya öfkeli hissediyor musunuz?
5. İnternete girmeden önce planladığınız vakitten fazla sürede internete bağlı kalıyor musunuz?
6. Aşırı internet kullanımı sebebiyle önemli bir ilişki, eğitim, iş ya da kariyer fırsatını kaçırdınız mı?
7. İnternete olan ilginizin boyutunu saklamak için aile fertleri, psikoterapist ya da diğer bireylere yalan söylediğiniz oldu mu?
8. İnternet kullanmayı, sorunlarınızdan uzaklaşmak ya da kaygılarınızdan kurtulmanın bir yolu olarak görüyor musunuz?

Kim ve Davis'e (2009) göre; "internet ve teknolojinin problemli kullanımı, insanların internet kullanımı sebebiyle aile ve iş hayatında bozulmaların yaşanması ve sürekli biçimde internet kullanımını kontrol etmekte başarısız girişimlerde bulunma" olarak tanımlanmıştır. İnterneti problemli kullanımın, zihinsel sürecin davranışa yansmasıyla geliştiği, kişilerin sosyal yaşamda başarısız oldukları alanları telâfi etmek ve sosyalleşebilmeye yönelik geliştirilen davranış örüntüsü olabileceği değerlendirilmektedir. Teknoloji ve internet, bağımlılık oluşturan nesneler olabileceği gibi daha önce mevcut olan bağımlılık nesneleri için de bir ortam yaratabilmektedir (Gönül, 2002). Birtakım araştırmacılar internet bağımlılarının internete değil, internet üzerinden yapılan sohbet, alışveriş, oyun ve kumar vb. materyal ve durumlara bağımlı olduklarını ileri sürmektedirler (Ceyhan, 2008).

Bilgi ve iletişim teknolojileri, erişim kolaylığı sağlaması, ucuz maliyetle sahip olunabilmesi, bağımsız tecrübeler sunabilmesi ve güçlü görsel uyaranların olması nedeniyle kolaylıkla istismar edilebilir ortamlar sunmaktadır (Aydın, 2017). Sürekli olarak farklı çevrim içi ve dijital ortamların üretilmesi, var olan uygulamaların güncellenerek alışık olunan ara yüzlerin değişmesine neden olmaktadır. Bu değişim hızı, ortamların ve uygulamaların tanımlanması ve sınıflandırılmasında bazı zorlukları da beraberinde getirmektedir (Kaba ve Doğan, 2021).

Dijital/çevrim içi oyun, sosyal ağ platformları, e-mail, mesajlaşma, alışveriş, yasadışı ve pornografik içerikler, akıllı/mobil cihaz uygulamaları ve teknolojik aygıtları problemli kullanmaktan kaynaklanan bağımlılıklar, *teknoloji bağımlılığı*nın başlıca türleri arasında ifade edilebilir (Aydın, 2017; Kaba ve Doğan, 2021). Alanyazında *teknoloji bağımlılığı* terimi çatısı altında ve çerçevesinde çalışma yapan araştırmacıların ağırlıklı olarak vurguladığı alt bağımlılıklar ve ergenlerin eğitim-öğretim süreçlerinin de baz alınmasıyla, sıkça kullanılan uygulamalar ve dijital ve çevrim içi ortamlar kategorize edilmiştir. Bu bağlamda *Teknoloji Bağımlılığı*nın alt başlıkları içinde "*İnternet Bağımlılığı*", "*Dijital Oyun (Bilgisayar Oyunu) Bağımlılığı*", "*Sosyal Medya Bağımlılığı*" ve "*Anlık Mesajlaşma Bağımlılığı*" sayılabilir (Aydın, 2017; BTK, 2018; Kaba ve Doğan, 2021).

İnternet bağımlılığı. İnternet tarayıcıları ve web siteleri, internet kullanımı için bireylere arayüz sunmada perde görevi üstlenen oldukça mühim ara birimlerdir. Web sitesi, internete erişim sayesinde tamamı kendisiyle bağlantılı web sayfalarının

merkezi durumunda olan bir ana sayfanın bir tarayıcı kanalıyla ziyaret edildiği ortamlardır (Aydın, 2017). Goldberg, *internet bağımlılığı* kavramının tanımını yaparak tanı kriterlerini ilk olarak tanımlayan araştırmacıdır. Goldberg, DSM sisteminin katılığını eleştirmek için DSM-IV'te yer alan madde bağımlılığı kriterlerini, kontrol edilemeyen internet kullanımına uyarlamış ve kendi web sayfasında yayımlamıştır. Bu kriterler arasında internet kullanma hakkında rüyalar, fantezi ve hayaller, istemli veya istemsiz parmak hareketleri yer almaktadır (Goldberg 1996). İnternet bağımlılığı, internetin aşırı kullanımı ve kullanım kısıtlandığında ya da erişilemediğinde bireyin rahatsızlık hissettiği, dürtü kontrol bozukluğu olarak tanımlanmaktadır (Ayas ve Horzum, 2013). Goldberg (1996), internet bağımlısı olan kişilerde aşağıdaki belirtilerin gözlemlendiğini belirtmektedir:

- İnternette vakit geçirmek için yaşamda büyük değişiklikler yapma.
- Bedensel hareketlerde genel bir azalma.
- Önemli aktiviteleri aksatma.
- Uykudan ödün verme ya da uyku alışkanlıklarında büyük değişiklikler yapma.
- Sosyalleşmenin azalması, arkadaşları ya da aileyi ihmal etme.
- İnterneti kapatmayı reddetme.
- İşleri ve kişisel sorumlulukları yerine getirmeyi aksatma.

İnterneti yoğun olarak kullananların sosyalliklerinin azaldığı ve kişilerarası ilişkilerde problem yaşadıkları, aileleri ve arkadaşları ile daha az etkileşimde oldukları ve onlara daha az vakit ayırdıkları ifade edilmektedir (Batıgün ve Hasta, 2010). İnternetin birçok avantajı vardır ve bu avantajlar internetin kullanımını pekiştirmektedir. İnternet, çok az çaba gerektirmektedir. Kısa zamanda, en az maliyetle, içinde bulunulan mekânı değiştirmeden iletişim kurmayı sağlamaktadır. Daha az zaman, enerji ve para harcayarak işlemler gerçekleştirilebilir, buluşmalar yapılabilir ve diğer kullanım amaçları gerçekleştirilebilir (Bayraktutan, 2005). İnternette kontrol, kullanıcının kendi elindedir. İstendiği an iletişime geçilmesi, istendiğinde sonlandırılması gibi özellikler internet kullanımını ilgi çekici kılmaktadır. İletişimin bireyin kendi inisiyatifinde olması, sanal dünyada istenen (sahte) kimliğe sahip olabilme gibi durumlar, kişilere yüz yüze iletişimde sahip olamayacakları bir

özgürlük alanı sunmaktadır. Bu durum, günlük yaşamda sosyal ilişkiler kurmakta sorun yaşayan, özellikle de özgüveni düşük kişilerin cesaretlerini artırmaktadır (Sevinç, 2019).

Dijital oyun (bilgisayar oyunu) bağımlılığı. İlk kez 1971 yılında ticari bir oyun olan Computer Space'in piyasaya sürülmesi ile dijital oyun endüstrisi başlamıştır (Irmak ve Erdoğan, 2016). Ağırlıklı olarak 2000 yılından sonra oyuncuların fantezi dünyalarına ve eğlenme güdülerine odaklanan çok kullanıcıli çevrim içi bilgisayar oyunları oldukça popülerlik kazanmıştır. Griffiths (2010) bilgisayar oyun bağımlılığını, dijital oyun bağımlılığı biçiminde ifade etmektedir. Dijital bağımlılık, kişileri günlük yaşam aktivitelerindeki ve sosyal yaşamlarındaki yüz yüze iletişim kurma becerilerinden uzaklaştırmaktadır. Bilgisayar oyun bağımlılığı, dijital oyunların yararları hariç tutularak fiziksel faaliyet, sağlıksız beslenme, görme ve işitme ile ilgili rahatsızlıklar, iskelet-kas sistemi problemleri, uyku bozuklukları ve depresyon gibi sağlık problemleri göz önünde bulundurularak değerlendirilmektedir. Buna göre dünya genelinde dijital oyun oynama bozukluğunun %1.3 ile %9.9 arasında yaygınlık kazandığı belirtilmektedir (World Health Organization [WHO], 2021).

Özellikle ergenlerin ilgi gösterdiği ve oldukça fazla zaman harcadığı çevrim içi bilgisayar oyunlarının dünya genelinde bütçesi, 2016 global oyun market araştırmaları sonuçlarına göre yaklaşık 100 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır (Newzoo, 2016). 2016 senesi itibariyle ülkeler çapındaki oyun gelirleri incelendiğinde, Çin Halk Cumhuriyeti'nin 24.2 milyar dolar ile birinci sırada olduğu, onu 23.4 milyar dolar ile Amerika Birleşik Devletleri'nin ve 12.4 milyar dolar gelir ile Japonya'nın takip ettiği göze çarpmıştır. "Avrupa ülkelerinin (Fransa, Almanya, İngiltere, İtalya, İspanya) oyun gelirleri toplamının ise 17.3 milyar dolar olduğu görülmüştür. Türkiye ise yıllık 685 milyon dolarlık gelirle 2016 yılında 16. sırada kendine yer bulmuştur" (Newzoo, 2016; Statista, 2018).

Dünyada sanal oyun endüstrisinin çoğunun Amerikan ve Japon şirketlerinden oluştuğu bilinmektedir. 33'ü Türkiye'de olmak üzere dünya çapında 4445 şirketin oyun sektöründe çalışmalarını sürdürdüğü görülmektedir (Akçetin, Çalik, Yaldir ve Herald, 2017; Temur, 2020). 2017 Haziran ayı Küresel Oyun Pazarı Raporu incelendiğinde ise ülke sıralamalarının neredeyse hiç değişmediği fakat gelirlerde değişiklik olduğu görülmektedir. "Çin'in 27,55 milyar dolar gelir ile birinci sırada,

ABD'nin 25,10 milyar dolar ile ikinci, Japonya'nın 12,60 milyar dolar ile üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir. Almanya, Fransa, İngiltere, İspanya, İtalya gibi Avrupa ülkelerinin oyun gelirleri toplamı ise 15,3 milyar dolar dolaylarındadır.” Türkiye 773 milyon dolarlık oyun geliri ile 18. sırada yer almaktadır. Oyun sektöründeki en önde gelen 5 ülke, toplam oyun gelirlerinin yaklaşık %70'ini elinde bulundurmaktadır. Yukarıdaki rakamlar incelendiğinde; Çin, ABD ve Japonya'nın gelirlerini arttırarak, Avrupa ülkelerinin gelirlerini azaltarak sıralamadaki yerlerini korudukları; Türkiye'nin ise gelirini arttırmasına rağmen sıralamada 2 basamak düştüğü görülmüştür (Temur, 2020; Newzoo, 2017).

Dijital oyunlar çocukların ve ergenlerin bilgisayar okur yazarlığı edinmesine, psiko-motor, fizyolojik, bilişsel, sosyal ve duyuşsal olarak öğrenmeyi geliştirmesi, zekâ gelişimi, motivasyonu artıran ve eğlendiren araçlardır (Horzum, 2011). Bu bağlamda oyunların belirli süre ile kontrollü bir biçimde kullanıldığında çocuklara ve ergenlere pek çok beceri kazandırdığı görülmektedir. Kısıtlı sürede karar vermeyi gerektiren oyunların stresli anlarda soğukkanlılık becerisi kazandırdığı, sakinlik sağlayarak stresi ve gerginliği kontrol altına almaya olanak tanıdığı ortaya çıkmaktadır. Zekâ oyunlarının ise çocuklarda okuma becerilerini ve iletişim becerilerini geliştirdiği gözlenmiştir (Steyer, 2014). Tüm bu yararların yanı sıra dijital oyunların ve devamında gelişen bağımlılığın bazı olumsuz etkilerinin olduğu görülmektedir. Çevrim içi oyun bağımlılığı, çocuk ve gençlerin sosyal becerileri üzerinde olumsuz etkilere neden olabilmektedir (Gürcan, Özhan ve Uslu, 2008). Çevrim içi oyunlar; yalnızlık duygusuna, yoğun endişe ve kaygıya, depresyona, uyku problemlerine, şiddet eğilimine ve akademik başarısızlığa yol açabilmektedir (Çetin ve ark., 2018; Gentile ve ark., 2004; Stojakovic, 2011; Wack ve Tantleff-Dunn, 2009).

Bilgisayar oyunu bağımlılığı, yoğun oyun oynayanlar üzerinde ruhsal etkilerinin daha fazla görülebildiği bir bağımlılık çeşididir. Çevrim içi oyun bağımlılığı aşağıdaki belirtileri içermektedir;

1. Davranışsal dikkat çekme. Çevrim içi oyun oynamak, günlük hayatı kontrol altına almakta ve oyuncu için başka sorumluluklarına göre öncelikli hale gelmektedir.

2. Yoksunluk. Çevrim içi oyun oynanmadığında beliren negatif durumlardır.

3. Çatışma. Oyun oynarken başka önemli görevleri aksatma ve çatışma yaşanmasıdır.

4. Ruh hali değişimi. Gönüllü olarak çevrim içi oynanan zamanı azaltmamadır (Xu, Turel ve Yuan, 2012).

Sosyal medya bağımlılığı. Sosyal medya sayfaları, kullanıcılarının kişisel profi oluşturabileceği, gerçek yaşamda var olan tanıdıklarıyla etkileşime geçebilecekleri ve ortak ilgi alanlarına göre arkadaş edinebilecekleri sanal platformlardır. Sosyal medya platformları kişilerin;

1. Topluma tam ya da yarı açık sınırlı bir sistem içinde profil oluşturma,
2. Bağlantı paylaşımında bulunduğu bireylerin listesini kullanıcı başka kişiler için açık biçimde listeleme,
3. Başkalarınca sistem içinde kurulan ilişkileri görüntüleme ve incelemelerine olanak tanıyan web tabanlı sistemlerdir (Boyd ve Ellison, 2007).

Sosyal paylaşım ağları, olumlu veya olumsuz etkilere birlikte barındırsa da sağlamış olduğu imkanlar sayesinde sosyal ağların bireyler arasındaki popülerliği giderek artmaktadır (Öztürk ve Akgün, 2012). Araştırmalar gençlerin interneti çoğunlukla eğlence ve iletişim amacıyla kullandıklarını, bu kullanım amaçlarını ise bilgi aramanın takip ettiğini göstermektedir (Bayraktar ve Gün, 2007; Kubey, Lavin ve Barrows, 2001; Tsai ve Lin, 2003). Sosyal medya bağımlılığı, Kuss ve Griffiths'e (2011) göre biyo-psiko-sosyal perspektif bakımından incelenmesi gerekli olan davranışsal bağımlılıklardan bir tanesidir. Sosyal medya bağımlılığında tıpkı madde bağımlılığında olduğu gibi aşağıda yer alan belirtiler bir araya gelmektedir:

1. Dikkat çekme. Sosyal medya platformlarının kullanılmasıyla birlikte davranışsal, zihinsel ve emosyonel olarak meşgul olunması,

2. Yoksunluk. Sosyal medyanın kullanılmasının kısıtlanması halinde fiziksel ve emosyonel olarak nahoş durumların meydana gelmesi,

3. Çatışma. Sosyal medya ağlarının kullanımı nedeniyle kişilerarası ve içsel problemlerin baş göstermesi,

4. Nüks etme. Sosyal medyanın aşırı kullanılmasından kaynaklı bağımlılığın kısa bir süre sonra ortaya çıkması,

5. Tolerans. Sosyal medya platformlarının her geçen an kullanımının artması,

6. Ruh hali değişimi. Sosyal medya platformlarını kullanmanın duygusal durumların değişmesine yol açması.

Anlık mesaj alışverişi bağımlılığı. Huang ve Leung'e (2010) göre anlık mesajlaşma, iki veya daha fazla kişi arasında internet yoluyla, eş zamanlı metin iletişimini sağlayan dijital uygulamalardır. Kişilerin birbirleriyle iletişim halinde olmak istemeleri, çevrim içi ilişkilerin arkasındaki itici kuvvettir. Bu sebeple e-posta ve anlık mesajlaşma, kişilerarası iletişim alanı oluşturmak için en popüler uygulamalardır (Barnes, 2008; akt., Ekşi ve Ümmet, 2013). Anlık mesajlaşma ayrıca sohbet odası, e-posta, sesli mesaj, telefon, çağrı cihazı gibi bildiri bültenlerinin ve çoklu öğelere sahip kimliklerin olduğu sohbet modeline dayanan bir iletişim kanalıdır (Chung ve Nam, 2007).

Ergenlerin mesajlaşma istatistiklerine göz atıldığında; anlık mesajlaşma uygulamalarının yoğun olarak kullanıldığına ilişkin sonuçlar dikkat çekmektedir. PEW (2018) verilerine göre; Amerika Birleşik Devletleri vatandaşlarının %89'undan fazlası internet kullanıcısı olup %90'ının bir cep telefonuna, %58'inin de bir akıllı/mobil telefona sahip olduğu görülmektedir. 18-29 yaş aralığında mobil telefona sahip kişilerin %97'sinin akıllı telefonlarında mesajlaşma uygulamaları kullandığı göze çarpmaktadır.

"Türkiye'de 2021 yılında cep telefonu/akıllı telefon kullandığını belirten 6-15 yaş grubundaki çocukların ve ergenlerin oranının %64.4 olduğu; mobil telefon/akıllı telefon kullanma oranının erkek çocuklar için %65.7, kız çocukları için %63 olduğu; mobil telefon/akıllı telefon kullanma oranı yaş gruplarına göre incelendiğinde ise bu oran 6-10 yaş grubundaki çocuklarda %53.9 olduğu, 11-15 yaş grubundaki çocuklarda ise %75'e yükseldiği görülmüştür. 11-15 yaş grubundaki çocukların mesajlaşma amacıyla internet kullanım oranlarının %55.1; mesajlaşma amacıyla cep telefonu kullanım oranlarının ise %82.7 olması oldukça dikkat çekicidir" (TÜİK, 2021a).

Ergenlik ve bilişim teknolojileri kullanımı. Ergenlik, kritik bir gelişim evresidir (Erikson, 2014) ve temelde çocukluk ile yetişkinlik arasındaki geçiş dönemi olarak kabul edilmektedir (Steinberg, 2013). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), 10-19 yaş

arasındaki bireyleri “ergen” olarak tanımlamakta, 10-14 yaş arasındaki bireyler için “erken ergenlik” kavramını kullanmakta ve 15-24 yaş arasındaki kişileri ise “genç” olarak kabul etmektedir (Saatçı, 2013). Genelde bu dönemde gençler başkalarının duygusal deneyimlerini anlama kapasitelerini geliştirir ve empati becerilerini öğrenip uygulamaya başlarlar. Ergenler gelişim bakımından en yoğun dönemi yaşamakta, kimlik ve kimlik ile ilgili konularla uğraşmakta ve farklı kimlik denemeleri yapmaktadır (Erikson, 2014). Özellikle bu dönemde sosyal onay ve akranları tarafından kabul ön plana çıkmaktadır. Ergenler, sanal alem ve internet yoluyla kurdukları iletişimlerle kolayca kabul ve onay elde edebilmektedir. Bu durum sosyal ağlarla sosyalleşmenin ve ergenler arasında internet yoluyla arkadaşlık kurmanın popülerliğini arttırmıştır (Tsai ve Lin, 2003).

Gençlerin zamanlarının büyük bir kısmını harcadıkları video, televizyon, cep telefonu gibi eğlence araçlarına bilgisayar, bilgisayar oyunları ve internet kullanımındaki artışlar da eklenmiştir (Gürçan ve Hamarta, 2013). “Gençler ülke sınırlarını hatta yaşadıkları şehrin sınırlarını aşmamış olabilirler fakat internet sayesinde dünyaya açılabilirler, sınır ötesi ilişkiler ve iletişim kurabilirler ve sanal dünyada ortak paylaşımlar yapabilmektedir” (Ögel, 2017). Ergenler arasında internette paylaşım yapmak, yeni arkadaşlıklar kurarak arkadaş ağlarını büyütme, mesajlaşmak, sohbet odalarında konuşmak, sosyal medya platformlarında zaman geçirmek her geçen gün artış göstermektedir. Aksüt ve Batur (2007) ergenler ile yaptıkları araştırmalarında ergenlere “İnternetin hangi yönü etkileyicidir?” sorusunu sormuştur. Ergenlerin %60’ı “İstediğim an bilgiye ulaşabiliyorum”; %48’i ise “Oldukça büyüleyici bir ortam olması” cevabını vermiştir.

Office of Communications’ın raporuna göre sosyal ağlara ilişkin yaptığı bir çalışmada insanların sosyal ağ platformlarını öncelikle arkadaşları ile iletişim kurmak, ikinci olarak eski arkadaşlarını bulabilmek ve iletişime geçmek, daha sonra farklı kişilerle mesajlaşmak, arkadaşlarının arkadaşlarıyla tanışmak ve yeni bağlantılar kurmak amaçlarıyla kullandıkları görülmüştür (Ofcom, 2008). Mazman’ın (2009) yaptığı araştırmada, Facebook kullanma amaçlarının; sosyal ilişkileri devam ettirme, çalışmalara yönelik kullanma ve günlük faaliyetlerde kullanma gibi üç başlık altında toplanabileceği belirlenmiştir. Sosyal ilişkileri sürdürmek için kullanım, Facebook kullanım amacını %51’lik gibi oldukça yüksek bir oranla açıklayan en önemli yapı olduğu görülmüştür.

Türkiye’de ergenlerle yapılan araştırmalarda, en çok kullanılan sosyal medya ağının Instagram olduğu görülmektedir. Kendi içindeki sıralamaları değişiklik gösterse de Youtube, Facebook, Twitter ve WhatsApp uygulamalarının gençler tarafından sıklıkla tercih edildiği gözlenmektedir (Çömlekçi ve Başol, 2019; Kaba ve Doğan, 2021; Medya Akademi, 2018). Öte yandan, “*Bugünün gençleri bireysellik dilini ana dilleri gibi yaşıyorlar. Onlar için birey daima önce geliyor; kendinden memnun olmak her zaman en önemli şey*” diyen Twenge (2009) aslında bireyselliğe olan düşkünlüğün gençlerin iletişimde de önemli bir değişiklik olduğunu vurgulamaktadır. Gençler televizyonda gösterilen bir programı herkesle beraber seyretmektense, kaydedip sonra izlemeyi tercih ediyor. Bu durum aile içi iletişimin olumsuz etkilendiğini ve bireyselleşmenin ön planda olduğunu gösteriyor.

Öz-Belirleme Kuramı

Robert W. White’ın (1959) çalışmalarını temel alan öz-belirleme kuramı, kişilik ve motivasyon kuramıdır. “Kuramla ilgili ilk çalışmaları 1970’li yıllarda Edward Deci yapmıştır. Kuramın en önemli temsilcileri Edward Deci ve Richard Ryan’dır. Son 40 yıldır öz-belirleme kuramı perspektifinde dört mini kuram geliştirilmiştir. Her bir kuram, laboratuvar ve alan çalışmalarıyla desteklenmiştir” (Deci ve Ryan, 1985a). Bu kuramlar aşağıda kısaca açıklanmıştır.

Bilişsel değerlendirme kuramı. Bilişsel değerlendirme kuramında içsel motivasyonun gelişimini etkileyen faktörler incelenmektedir. Buna göre, insan davranışlarının doğuştan gelen içsel bir motivasyonla biçimlendiği ve bu durumun yeni bir şey keşfetmeye ilişkin merak temelli davranışlarda gözlenebileceği öne sürülmektedir. Diğer taraftan içsel kaynaklı bir güdülenme ile ortaya çıkan davranışlar sosyal çevreden gerekli karşılığını bulamazsa sönebilir (Ryan ve Deci, 2008). Bilişsel Değerlendirme Kuramının amaçlarından biri de içsel motivasyonda sosyal yapının etkisini ortaya çıkarmaktır. Bu kurama göre her insan doğuştan getirdiği yönelimleri doğrultusunda içsel olarak motive olmaya eğilimlidir. İçsel motivasyon eğilimi, sosyal çevrenin koşulları doğrultusunda biçimlendirilmektedir. Bu çerçevede üç önemli nokta üzerinde durulmaktadır:

- Kişinin sosyal çevresinde yeterlik duygusunu hissetmesi içsel motivasyonu artırır.
- Kişi bu şekilde öz-düzenleme becerilerini etkinleştirmektedir.

- Kişi, davranışların arka planındaki içsel süreçlerin farkına vardığında içsel motivasyonu gelişir (Deci ve Ryan, 2000; Ryan ve Deci, 2008).

Organizmik bütünleşme kuramı. Bu kuram dışsal motivasyona odaklanmaktadır. Erken gelişim dönemlerinden ileri gelişim dönemlerine gidildikçe içsel olarak güdülenen davranışların gözlenebilirliği azalmaktadır. Organizmik bütünleşme kuramında, dışsal motivasyonun özerklik kavramı ile ilişkili olduğu ileri sürülmektedir (Ryan ve Connell, 1989). Bu kuram dışsal güdülenmeyi, anne-babalar, öğretmenler, işverenler, liderler, amirler gibi kişinin yaşamında önemli rolleri olan bireylerin, kişinin davranışlarını geliştirmek için çaba harcadığını ve bireylerin ne kadar içselleştirdiğini tanımlamaktadır. Organizmik bütünleşme kuramı, davranışları yönlendiren dışsal motivasyonun tamamen bağımlı mı yoksa özgür seçim mi olduğu arasındaki değişimleri incelemektedir. Bu ayrım pratik hayatta, öz-belirlenmiş davranışların zıttı olan kontrollü davranışların ayrımını yapmak için önem arz etmektedir (Deci ve Ryan, 1985b).

“Organizmik bütünleşme kuramı, dışsal motivasyonu dört farklı grupta değerlendirmiştir. Bu yapılardan ilki *dışsal düzenleme* olarak ifade edilmektedir. Ödül ve cezaya dayanan klasik dışsal motivasyon çeşidi olan dışsal düzenlemenin, dışsal motivasyon üzerinde özerkliğin en az etkisi olan bir yapı olduğu ileri sürülmektedir. İkinci yapının *içe yansıtılmış düzenleme* olarak ifade edilmektedir. Dışsal düzenlemenin bu yapısı, içselleştirilmiş motivasyon tarafından kontrol edilen davranışları kapsamaktadır. Üçüncü yapı, *tanımlanmış düzenleme*dir ve kısmen dışsal motivasyonun öz-belirlenmiş bir çeşidi olarak incelenmektedir. Bu yapıda, kişinin kendisinin belirlediği amaçlar, beklentiler ve değerlere ulaşabilmek için değişik yaşantıların önem seviyelerinin değerlendirilmesi gerçekleştirilmektedir. Son olarak ise *birleşik düzenleme*, dışsal motivasyonun öz-belirleme tarafından en yüksek oranda biçimlendirildiği kısımdır. Birleşik düzenleme, öz-belirleme düzeyinin yüksek olmasından dolayı içsel motivasyona benzetilmektedir” (Deci ve Ryan, 2000; Ryan ve Deci, 2008).

Nedensellik yönelimi kuramı. Birey, karşılaştığı durumlar içinde gereksinim ve hedefleri doğrultusunda seçimler yaparak özbelirleyici davranışını düzenler. Kişi, hayat tecrübelerini ve çevreden aldığı bilgileri ihtiyaçlarını karşılama ve amaçlarına ulaşmak için kullanmaktadır. “Buna göre, kişi davranış sergileyen öz-belirleme süreçlerini aktifleştirerek önce kendi gereksinimlerini karşılamayı sonrasında da

hedeflerine ulaşmayı amaçlamaktadır (Deci ve Ryan, 1985b). Nedensellik Yönelimi Kuramına göre çevresel imkanlar, özel motivasyonel yönelimlerdeki değişikliklere imkan tanıyan düzenleme türlerinin gücünü etkileyebilir” (Ryan ve Deci, 2008).

Motivasyonel yönelimler, çevreye yönelmeyi ve çevreye bağlı olarak kendi davranışlarını düzenlemeyi kapsamaktadır. Nedensellik yönelimi kuramı, üç tür yönelim ile açıklanmaktadır. Bunlardan ilki bireysel farklılıklar ile ilişkili olan *özerk yönelimdir*. Özerk yönelim, kişinin içinde yaşadığı çevrede ne düzeyde özerklik desteği algıladığını yansıtmaktadır. Özerk yönelim gösteren bireyler davranışlarını kendi iradeleri ile düzenleyerek temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumunu sağlayabilirler. İkinci yönelim sosyal çevre ile ilişkili olan *kontrollü yönelimdir*. Kontrollü yönelim, kişinin içinde yaşadığı sosyal çevredeki uyarıcıları ne düzeyde kontrol edici olarak algıladığını yansıtmaktadır. Burada bireyin davranışlarını ne düzeyde ödül, tehdit ya da incinmekten kaçınmak için düzenlediği değerlendirilmektedir. Son yönelim ise özel durumlar ile ilişkili olan *kişisel olmayan yönelimdir*. Kişisel olmayan yönelim, kişilerin istekleri üzerinde herhangi bir kontrolleri olamayacağı hissini yansıtır. Böyle hisseden kişileri motive eden hiçbir motivasyon kaynağı olamayacağı için motivasyonsuzluk durumu söz konusu olur (Deci ve Ryan, 1985b).

Temel ihtiyaçlar kuramı. Öz belirleme kuramı kapsamında geliştirilen dördüncü mini kuram olan temel ihtiyaçlar kuramı diğer üç kuram için bütünleştirici bir özellik taşımaktadır. Bilişsel değerlendirme kuramında içsel motivasyonun ihtiyaç doyumunu üzerindeki etkisi; organizmik bütünleşme kuramında dışsal motivasyonun ihtiyaç doyumunu üzerindeki etkisi ve nedensellik yönelimi kuramında ise farklı yönelimlerin ihtiyaç doyumunu üzerindeki etkisine değinilmektedir. Temel ihtiyaçlar kuramında ise ihtiyaçlar kendi özelinde detaylı olarak incelenmektedir. Genelde öz-belirleme kuramı kapsamında, spesifik olarak temel ihtiyaçlar kuramında bireyin yaşamını sürdürebilmesi ve psikolojik gelişimini gerçekleştirebilmesi için fizyolojik ihtiyaçlardan ziyade psikolojik ihtiyaçlar üzerinde durulmaktadır. Temel psikolojik ihtiyaçlar olarak oldukça önem verilen söz konusu ihtiyaçlar; özerklik, yetkinlik ve ilişkililik olmak üzere üçe ayrılmıştır (Deci ve Ryan, 2002).

Temel psikolojik ihtiyaçlar. Birçok araştırmacı kişilerin temel psikolojik ihtiyaçlarını anlamak ve açıklamak amacıyla çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmaların ilki McDougall tarafından yapılmıştır. İlerleyen senelerde Abraham Maslow

insanların ihtiyaçları hakkında görüşlerini yaptığı çalışmalarla açıklamıştır. Bu araştırmalara ek olarak Alderfer'in "ERG Kuramı", Eric Fromm'un "İhtiyaçlar Kuramı", Hull'un "Fizyolojik İhtiyaçlar Kuramı", Murray'ın "Psikolojik İhtiyaçlar Kuramı", Glasser'in Gerçeklik Terapisi bağlamında geliştirdiği "Seçim/Kontrol Kuramı" ve son olarak Deci ve Ryan'ın "Temel Psikolojik İhtiyaçlar Kuramı" ifade edilebilir. Bu kuramlar aşağıda açıklanmıştır.

Murray (1938) temel ihtiyaçların biyolojik ve psikolojik ihtiyaçlar olduğunu ve bu ihtiyaçların sonradan kazanıldığını ileri sürmektedir. Murray, TPI'yi geniş bir bakış açısıyla incelemiş ve psikolojik ihtiyaçların kişiyi güdüleyen ve harekete geçiren pek çok şey olabileceğini belirtmiştir (Burger, 2016). Murray, *yetersizlik* (su, yiyecek, hava gibi), *gerginlik* (bir insanın mesanesinin dolması nedeniyle ortaya çıkan baskı gibi) ve *acıdan kaçınma* başlıkları altında 12 tane biyolojik ihtiyaçtan bahsetmiştir. Psikolojik ihtiyaçları ise olumlu ihtiyaçlar ve olumsuz ihtiyaçlar şeklinde ikiye ayırmış ve 28 tane psikolojik ihtiyaç olduğunu ileri sürmüştür. Bu ihtiyaçlar; kişinin küçük düşmesi, açgözlü olması, üstün olma çabası gibi bireyin kendini gerçekleştirmesini engelleyen veya uyum sağlamasını zorlaştıran gereksinimler kadar; güç, başarı ve ilişkide olma gibi bireyin işlevselliğini artıran, uyumunu destekleyen ihtiyaçlar da olabileceğini ifade etmiştir (Deci ve Ryan, 2000; Patrick ve ark., 2007).

Maslow'a (1943) göre insanlar istekleri olan ve isteyen canlılardır ve gereksinimleri de insanların tutum ve davranışlarını etkiler. Kişi, gereksinimlerini karşılamak için eyleme geçer. Maslow insan davranışlarını yönlendiren iki temel ihtiyaç (güdü) olduğundan söz eder. İlki, gereksinim duyulan bir nesnenin eksikliği sonucu ortaya çıkan *yetersizlik* ihtiyacıdır. Gereksinim hissedilen nesneye ulaşıldığında, yetersizlik ihtiyacı doyuma ulaşır. İkincisi ise, kişilerin karşılık beklemeeksizin *sevme* ve *kendini gerçekleştirme* ihtiyaçlarıdır (Burger, 2016). Maslow, "fiziksel", "güvenlik", "ait olma ve sevgi", "saygı" ve "kendini gerçekleştirme" olmak üzere beş ihtiyaç olduğunu ileri sürmüştür. Bu ihtiyaçlar sırasıyla şöyle açıklanabilir (Burger, 2016; İlhan, 2009):

1. Fizyolojik ihtiyaçlar. Yeme, içme, nefes alma, barınma, uyku, sıcaklık, cinsellik gibi biyolojik ihtiyaçları içermektedir.

2. Güvenlik ihtiyacı. Emniyet, güven, korunma, istikrar, yapı ve düzen, karmaşadan ve korkudan kurtulma gibi ihtiyaçlardır.

3. Ait olma ve sevgi ihtiyacı. Maslow iki farklı sevgi türü olduğunu ileri sürmektedir. İlki, açlık gibi bir ihtiyacın üzerine kurulu olan yetersizlik ya da eksiklik sevgisi; ikincisi ise eksiklikten ziyade büyümeye dayalı, bencil olmayan ve sahiplenici varlık sevgisidir.

4. Saygı ihtiyacı. Statü, başarı, bağımsızlık, üstünlük, prestij, güç, özsaygı, diğerlerinden saygı görme ihtiyacıdır.

5. Kendini gerçekleştirme ihtiyacı. İnsanın şahsına münhasır, doğuştan getirdiği potansiyel ve kapasitesinin farkında olmasını ve hayata geçirmesini içermektedir.

Clayton Alderfer (1969), Maslow'un öne sürdüğü "İhtiyaçlar Hiyerarşisi"ni inceleyerek "An empirical test of a new theory of human need" adlı makalesinde "VİG Kuramını (Var olma ihtiyaçları, İlişki ihtiyaçları, Gelişim ihtiyaçları)" ortaya atmıştır. Kurama göre insanı güdüleyen yani harekete geçiren üç ihtiyaç vardır. Bunlar, insanın mevcudiyetini sürdürebilmesi için gereksinim hissettiği fizyolojik ihtiyaçları ve güvenlik ihtiyacını da kapsayan "*var olma ihtiyacı*"; özgüven, aidiyet ve sosyal ilişki gereksinimlerini de kapsayan "*bağlılık ihtiyacı*"; kişinin insan olarak tüm potansiyelini geliştirmesine olanak sağlayan "*kendini gerçekleştirme ihtiyacı*"dır. Arnolds ve Boshoff (2002)'a göre Alderfer, kişilerde birden çok düzeyde gereksinimin aynı anda etkin olabileceğini ve yaşamın bazı dönemlerinde birtakım ihtiyaçların diğer ihtiyaçlara göre daha çok önem kazanabileceğini ileri sürmüştür.

William Glasser (1998), insanın çevre ve dış dünya tarafından biçimlendirilmeyi bekleyen boş bir levha olarak doğmadığını, tam tersi şekilde genetik kodlarına işlenmiş beş gereksinimle dünyaya geldiğini ifade etmektedir. Bu ihtiyaçlar; "*hayatta kalma*", "*sevgi ve ait olma*", "*güç*", "*özgürlük*" ve "*eğlence*" ihtiyaçlarıdır (Corey, 2008) ve birbiri içine geçmiş durumdadır. Kişiler hayatlarının sorumluluklarını üstlendiklerinde ve başkalarının kendi gereksinimlerini karşılama becerilerini ketlemeden kendi gereksinimlerini giderme arayışına girdikleri anda doyum sağlayabilirler (Cameron, 2010). Bu ihtiyaçlar aşağıdaki gibidir:

1. Hayatta kalma ihtiyacı. Hayatın temel esasları olan nefes alma, beslenme, sağlıklı olma, korunma, emniyet, güvenlik ve fiziksel rahatlık gibi temel gereksinimlerdir. Tüm canlılar, yaşamlarını sürdürebilmek için mücadele etmek zorundadırlar ve buna genetik olarak programlanmışlardır. Başka insanlara kıyasla daha az risk alan bir kimse olduğunuzu değerlendiriyorsanız eğer, hayatta kalma gereksiniminizin güçlü olduğu anlamına gelmektedir. Buradaki motivasyonunuz

tanıdığınız birçok kimseyle aynı ise eğer, bu gereksinim sizin için ortalama bir değere sahip demektir. Bu tespitin aksi yönünde olan bir tespit, gereksiniminizin düşük düzeyde olduğunu göstermektedir (Corey, 2008).

2. Sevgi ve ait olma ihtiyacı. William Glasser’a göre, hayatta kalmanın birincil amaç olduğu toplumda başarının anahtarı emniyet ve güvenlik iken; yeni kimlik toplumlarında başarılı kimliğin temelinde sevgi ve değerli olma vardır. Bu bağlamda iki ana ihtiyaçtan söz edilmektedir. Bu ihtiyaçlar; “sevme ve sevilme” ve “kendimizin ve diğer bireylerin değerli olduğunu hissetme” ihtiyacıdır. Sevilme ve sevmeye ihtiyacı için, özen ve saygı gösteren kişilerle ilişki kurulması; değerli hissetmek için, değerli olmalarına katkı sağlayacak eylemler yapılması gerekmektedir. Değer ve sevgi kazanılmaya çalışılırken başarısızlık yaşamının sonucu; acı ve yalnızlıktır (Murdock, 2012).

3. Güç ihtiyacı. İnsana özgü bir ihtiyaçtır. İnsanoğlunun istediği anlamdaki güç, sadece insanlara has bir şeydir. Hayvanlar tehdit altında iken, saldırgan olabilirler ya da yiyeceğe ihtiyaçları vardır. Ancak tüm bunlar güçten değil, yaşama güdüsünden kaynaklanmaktadır. Örneğin; hayvanlar, yeterli miktarda yiyeceğe sahip oldukları zaman saldırgan değildirler. Güç ihtiyacı, yaşama ihtiyacının yerini alabilmekte ve çoğu insanın yaşamını yönetebilmektedir. Güç ihtiyacı; tanınma, statü ve başka bireylerin itaat etmesi ve boyun eğmesiyle karşılanabilmektedir. Güç, bir öz-saygı duygusudur ve diğer insanların beğenileni olarak ve kendine değer vererek karşılanmaktadır. İyi arkadaşlıklar ve evlilikler sıklıkla güç dengesine ve eşitliğine dayanır (Corey, 2008).

4. Özgürlük ihtiyacı. Kişi, başka insanların gücünü kendi hayatı için bir tehdit olarak algıladığı zaman bu güç, kişiyi kaygılandırabilir. Glasser’a göre bu tehdit algısı ve durumu, insanda ilk olarak özgürlük kaygısı meydana getirir. Özgürlük gereksinimi, evrimin karşılıklı gereksinimler arasındaki dengeyi kurma gayretidir. Bu dengeyi tanımlayan en önemli kural ise; “sana yapılmasını istemediğin şeyi sen de başkasına yapma anlayışı”dır. Bireyler, yaşantılarının en azından bazı yönlerini ya da yaşamlarını nasıl yaşayacaklarını seçme özgürlüğüne gereksinim duymaktadır. İnsanlar kendilerini serbestçe ifade edebilmeye, istedikleri kişilerle arkadaşlık etmeye ve istedikleri gibi gezmeye gereksinim duymaktadır. Bunun yanı sıra seçilmiş ihtiyaç doyumu davranışlarının, ihtiyaçlarını karşılamayla ve doyurmayla uğraşan başkalarını engellememesi oldukça önem arz etmektedir (Murdock, 2012).

Özgürlük duygusu, seçimler yapabilme yeteneğinden kaynaklanmaktadır (Cameron, 2010).

5. Eğlence ihtiyacı. Glasser eğlenmeyi, öğrenme karşılığında kazanılan bir ödül olarak nitelendirmektedir. Öğrenme, kişilere yaşama avantajı sağlamaktadır ve eğlence gereksinimi bireyin genlerine kodlanmıştır. Öğrenme süreci yaşam boyunca devam etmektedir. Kişi, eğlenmeyi durduğunda, öğrenme de durur. Eğlenme, doyum sağlanması gereken en kolay gereksinimlerden biridir. Eğlenmek amacıyla yapılabilecek birçok şey bulunmaktadır ve bu gereksinimi karşılamak oldukça kolaydır. Eğlenme gereksiniminin karşılanması; gülümsemek, gülmek, oyun oynamak, resim yapmak pikniğe gitmek vb. olumlu biçimde yapılabildiği gibi; el şakası yapmak, diğerleriyle alay etmek, karşısındaki kişileri öfkeliendirmek gibi olumsuz yönde de yapılabilmektedir (Murdock, 2012).

Bireyin psikolojik ihtiyaçlarını ele alan bir diğer yaklaşım ise öz-belirleme kuramıdır ve kuramın insanların ihtiyaçları ile ilgili görüşleridir (Cihangir-Çankaya, 2009). “Öz-belirleme, insanların seçim yapması; başka bir ifadeyle davranışın nedenselliği ile ilişkili olan algısal tecrübelerini içeren temel bir insan davranışı olarak ifade edilmektedir. Motive olunan bir davranış, içsel olarak bir bütündür. Buna karşın öz-belirleme; zorlama, baskı, ödül gibi dışsal uyaranlar olmadan kişilerin seçim yapma kapasitesine ve seçimlere sahip olmasıdır. Bunun yanı sıra öz-belirleme, bir yetenek ya da kapasite olmasının ötesinde bir ihtiyaç olarak nitelendirilmektedir” (Deci ve Ryan, 1985a).

Öz-Belirleme Kuramının ileri sürdüğü temel psikolojik ihtiyaçlar olan “özerklik”, “yetkinlik/yeterlik” ve “ilişkili olma/ilişkisellik” kavramlarının, davranış bilimcileri ve sosyal bilimciler tarafından yoğun bir ilgiyle araştırıldığı görülmektedir (Kocayörük, 2012). Bunun en önemli sebebi, öz-belirleme kuramının öne sürdüğü kavramların ve süreçlerin pozitif psikolojide birçok araştırmaya kuramsal bir alt yapı oluşturduğu düşüncesidir (Ryan ve Deci, 2000). “Özerklik ihtiyacı, seçimler yapmayı ve başka kişilerden bağımsız olarak performans sergilemeyi gerektirmektedir. Yetkinlik ihtiyacı, güç görevler karşısında uygun bir biçimde tepki vererek istenen sonuçlara ulaşabilmeyi gerekli kılmaktadır. İlişkili olma ihtiyacı ise, karşılıklı saygıyı, ilgiyi ve başka insanlara güvenebilmeyi gerektirmektedir. Öz-belirleme kuramına göre doğuştan getirilen bu ihtiyaçlar, öz-motivasyonun temelini meydana getirmektedir. İnsanların hayatta kalmaları, gelişim göstermeleri ve bir bütün

olabilmeleri için gerekli olan temel yapılardır” (Deci ve ark., 2001). Bu temel psikolojik ihtiyaçlar aşağıda ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır:

Özerklik ihtiyacı. Kişilerin seçim yapması ve kendi davranışlarını başlatması olarak ele alınmaktadır (Andersen ve ark., 2000). Deci ve Ryan’a (1985a, 2000) göre özerklik, insanın kendi davranışlarını bütünüyle onaylaması, kabul etmesi ve davranışlarının sorumluluğunu almasıdır. Özerklik gereksiniminin diğer psikolojik ihtiyaçlar arasında daha fazla öneme sahip olduğu sonucuna ulaşan çalışmalar vardır (Deci ve Ryan, 1985b). Özerklik gereksiniminde kişiler, kendi duygularıyla hareket etmek isterler ve kendileri bir işe girişme ya da işi başlatma arzusunu duyarlar (Deci ve Ryan, 1985b). zgrlk, kontrol, bağımsızlık gibi terimlerle benzer anlamlar taşıyan özerklik kavramı, dışsal kontrolden kısmen bağımsız olmak olarak tanımlanmaktadır. Özerklik, z-belirleme kuramı çerçevesindeki kendi davranışlarını düzenleme ve öz-yönetim şeklinde ifade edilmektedir (Deci ve Ryan, 2000).

Ryan ve Deci (2008), duyguların, sezgilerin ya da algıların kişinin benliğine yabancı içsel ve dışsal gler tarafından kontrol edildiğini; özerklik ihtiyacının da bu döngüsel süreç içinde biçimlendiğini belirtmektedir. Duygusal zerklik, davranışsal özerklik ve değerlerde özerklik kavramları, yukarıda sözü edilen etkileşimlerin sonuçları olarak değerlendirilmektedir. Bu kavramlar aşağıda kısaca açıklanmıştır:

Duygusal zerklik. Duygusal zerklik, ergenlerin ebeveynlerinden bağımsız biçimde kendilerini ynetebilmeleridir (Ryan ve Lynch, 1989). Ergenlik süresince duygusal özerkliğin oluşması ve gelişmesi önemli aşamalardır. Anne ve babalarından ayrılmalarının yanında, ergenler sergiledikleri çocuksu davranışlardan da uzaklaşırlar (Beyers ve Goossens, 1999). Gençlerin kendi içsel kaynaklarını veya güdülerini takip edebilmeleri için anne ve babaları ile aralarında duygusal bir mesafe olması gerekir. Bundan dolayı duygusal özerkliğin gelişimi için uzunca bir zamana gereksinim duyulduğu belirtilmektedir (Steinberg ve Silverberg, 1986).

Davranışsal zerklik. Davranışlarla birlikte kişilerin karar alma anı, süreci ve sonrasındaki seçimlerine odaklanmakta ve bağımsız olarak davranışta bulunabilme yeterliği ile ilişkilendirilmektedir (Ryan ve Lynch, 1989). Gelişimsel süreçte öncelikle gençlerin bağımsız karar verebilme yeterliliklerine odaklanılmaktadır. “Davranışsal zerklik, kişisel kararlar çerçevesinde hareket edebilme, davranışları

düzenleyebilme ve özyönetim becerilerini içeren fonksiyonlara işlevsellik kazandırır” (Feldman ve Quatman, 1988). “Kişilerin dışsal etmenlerin etkisinden uzak kalmak suretiyle kendi ilgi, yetenek ve istekleri doğrultusunda kararlar ve sorumluluklar alabilmeleri, davranışsal özerklikle ilişkilendirilmektedir” (Ryan ve Lynch, 1989).

Değerlerde özerklik. “Kişilerin büyüdüğü çevrenin zorlamalarından bağımsız, kendi değerlerini oluşturmalarıdır. Ergenlerin ahlaki, ideolojik, siyasi konularda düşünceleri, kendi görüşlerini, kararlarını oluşturmalarıdır. Ergenlik döneminde kişinin değerler sisteminde çeşitli gelişmeler meydana gelir. Bu dönemde ergen, değerlerin aktarılmasının önemi üzerinde düşünmeye ağırlık verir. Yani, birey kendi değer yargıları doğrultusunda eylemde bulunmaktadır. Öz-belirleme kuramına göre değerlerde özerklik, kişinin çevresel etmenlerden nispeten bağımsız olarak kendi değerleri doğrultusunda yaşamasıdır” (Ryan ve Lynch, 1989).

Yetkinlik/Yeterlik ihtiyacı. Kişinin çevresini iyi bir biçimde etkileme isteği ve çevresiyle etkili bir şekilde etkileşimde bulunma kapasite ve potansiyelidir (Deci ve Ryan, 1985a; Kowal ve Fortier, 1999). Kişilerin çevreleriyle etkileşiminin, öğrenmelerinin ve gösterdikleri uyumun toplamını ifade eder (Deci ve Ryan, 1985a). İstendik sonuçlara ulaşmakta etkili olmak ve çevreyle başa çıkarken kendini yeterli ve yetkin hissetmektir (Reis ve ark., 2000).

Yetkinlik ihtiyacı, kişilerin ulaşmak istedikleri kazanımları elde ettiği deneyim ve tecrübeler yardımıyla gelişme gösterir (Reis ve ark., 2000). Bireylerin yeterliklerini eylemleri kanalıyla sergileyebilmeleri sonucu kendilerini işlevsel hissetmeleri yetkinlik olarak tanımlanmaktadır (Ryan ve Deci, 2008). “Yetkinlik, kişilerin öğrenmelerinin, çevreleriyle olan etkileşimlerinin ve uyum sağlama becerilerinin toplam sonucu olarak düşünülmektedir. Bir diğer bağlamda yetkinlik, organizmanın sürekliliğini sağlayabilmesi için çevresi ile etkili ilişkiler kurabilme kapasitesi olarak ele alınmaktadır. Öz-belirleme kuramında yetkinlik, bireyin içerisinde yaşadığı çevreyi yeterince tanıması ve önceki öğrendiklerini de işe koşarak çevreye uyum sağlaması sonucu hissettiği duygulardır” (Deci ve Ryan, 1985a).

“Yetkinlik kavramında önemli iki husustan bahsedilebilir. Birincisi, bireyin bir işi yapabilme erkine sahip olması; ikincisi ise bir işi yapabilme inancına sahip olmasıdır” (Deci ve Ryan, 2000). “Bir işi yapabilme gücüne ve inancına sahip olan kişi, sosyal çevresini etkileyebilir ve insanların çevreyle etkileşimlerini ve uyumunu

artırabilir” (Deci ve Ryan, 1985a). “Bireyler herhangi bir eylem veya işte ancak başarabileceği inancına sahiplerse kendilerine hedefler koyabilir. Amaçlara ulaşırken kişinin yetkinlik duygusu gelişir ve içsel motivasyonun oluşması sağlanır. Yetkinliğin artması kişinin iş, eğitim ve sosyal yaşamdaki performanslarını etkilemektedir” (Krapp, 2005). “İçsel motivasyonun sağlanması yalnızca yetkinlik duygusunun karşılanmasıyla olmaz; bunun yanı sıra özerkliğin de çevre ve birey tarafından desteklenmesi gerekir. Yetkinlik ihtiyacı, kişilerin yapacakları görevleri nasıl yapacakları ve bunları yaparken sağlanan doyum üzerinde durmaktadır” (Deci ve Ryan, 1985b).

İlişkili olma/İlişkisellik ihtiyacı. Kişinin çevresi ve diğerleri ile bağlantılı olma gereksinimidir. İnsanın içinde yer aldığı sosyal çevreye ait olma duygusunu yaşaması, insanlara özen göstermesidir (Connell, 1986; Kowal ve Fortier, 1999). İlişkili olma gereksinimi karşılıklı özeni, saygıyı ve başka insanlara dair güvenmeyi gerektirmekte ve duygusal kabulü, sıcaklığı ve duyarlılığı kapsamaktadır (Andersen ve ark., 2000). Bu ihtiyaç, kişinin hayatındaki önemli insanlarla yakın ve bağlantılı olmasını ve ilişkilerinde doyumunu ve kendisine sunulan desteği hissetmesini sağlamaktadır (Reis ve ark., 2000).

İlişkili olma gereksinimi oldukça önemli olduğu için, kişiler başkalarını tanımaya, anlamaya veya sevmeye karşı fazlaca motive olmaktadır (Ryan ve Deci, 2006). Bundan dolayı ilişkili olma gereksiniminin tatmin edilmesi için kişilerin diğer bireylerin yaşamlarında önemli bir yerleri olduğunu hissetmeleri gerekir. Öz-belirleme kuramına göre, ilişki ihtiyacının karşılanması, içselleştirme sürecini kolay bir hale getirmektedir. İnsanlar kendi değer yargılarına ve yaşantılarına yakınlık gösteren diğer insanlarla beraber olarak ait olma duygusunu içselleştirme eğilimi göstermektedir (Ryan ve Deci, 2008). “Bu doğrultuda ilişkili olma gereksinimi, sosyal düzen içinde başka kişilerle sağlıklı ilişkiler kurabilmenin önemi üzerinde durur. Kişiler ilişkisellik ihtiyaçlarını karşılarken özerklik değerlerini de göz önünde bulundurmalı ve özerklerini geliştirecek ilişkiler kurmaya özen göstermelidir” (Özer, 2009).

“İlişkili olma, iki biçimde ele alınmıştır. İlki, sergilenen davranışın sonunda kazanılan başarı veya olumlu geri bildirim; diğeri ise sosyalleşmedir. İlişkisellik duygusunu etkileyen aile, öğretmen gibi otoriteler bu ortamın kalitesi için oldukça önemlidir” (Krapp, 2005). “Kişilerin düşünce ve davranışları herhangi bir otorite

tarafından kontrol edildiğinde ilgileri zedelenir ve dışsal motivasyon ortaya çıkar. Bireyler kendi özgür seçimleriyle sosyal bağlam içine girdiklerinde özerkliklerini destekleyerek içsel motivasyon sergiler” (Deci ve Ryan, 1985a).

İlgili Araştırmalar

Bu çalışmanın verileri, ilköğretim 8. sınıf ve lise öğrencilerinden ve ortaöğretimden yeni mezun olmuş, yaş olarak ifade etmek gerekirse de 13-19 yaş aralığındaki ergen bireylerden toplanmıştır. DSÖ, 10-19 yaş aralığındaki kişileri “ergen” olarak tanımlamakta, 10-14 yaş arasındaki kişiler için “erken ergenlik” kavramını kullanmakta ve 15-24 yaş aralığındaki kişileri ise “genç” olarak kabul etmektedir (Saatçı, 2013). Ergenlik dönemi kendi içinde “erken ergenlik (10-14 yaş)” ve “geç ergenlik (14-18 yaş)” şeklinde sınıflandırıldığı gibi; “erken ergenlik (10-13 yaş)”, “orta ergenlik (14-17 yaş)” ve “ileri ergenlik (18-22 yaş)” şeklinde de sınıflandırma yaklaşımlarının olduğu görülmektedir (McDevitt ve Ormrod, 2002; Steinberg, 2013). Ergenlik dönemi eğitim kademelerine göre sınıflandırıldığında ise ortaokul dönemi erken ergenliğe, lise dönemi orta ergenliğe ve üniversite dönemi ileri ergenliğe karşılık gelir. Bu bağlamda lise dönemindekiler ağırlıklı olmak üzere ilköğretim dönemi ve üniversite dönemindeki ergenlerle yapılan ilgili araştırmalar da sıralanmıştır. İlgili araştırmalar sırasıyla *“bilgi teknolojileri kullanımı ile ilgili araştırmalar”*, *“bilgi teknolojilerine yönelik ölçme araçları ile ilgili araştırmalar”*, *“öz-belirleme kuramı ve temel psikolojik ihtiyaçlar ile ilgili araştırmalar”* ve *“bilgi teknolojileri kullanımı ile öz-belirleme kuramı ve temel psikolojik ihtiyaçların birlikte ele alındığı araştırmalar”* olmak üzere dört başlık halinde verilmiştir. Her alt başlığın sonunda ilgili araştırmaların değerlendirmesi yapılmıştır.

Bilgi teknolojileri kullanımı ile ilgili araştırmalar. Bilgi teknolojileri kullanımı ile ilgili olarak Türkiye’de ve yabancı alanyazında farklı değişkenlerin bir arada ele alındığı birçok çalışmaya rastlanmıştır. İlgili kavram çatısı altında internet, akıllı telefon, sosyal ağlar, çevrim içi oyunlar alt başlıklarına göre ergenler ile yapılan çalışmalardan bir bölümüne kronolojik olarak yer verilmiştir.

Hauge ve Gentile (2003) tarafından gerçekleştirilen ve video oyun bağımlılığının ergenlerin akademik performanslarına ve saldırganlıklarına etkisinin incelendiği çalışmaya 607 ergen katılmıştır. Sonuç olarak; video oyuna bağımlı öğrencilerin oyunlarda daha fazla zaman harcadığı bulunmuştur. Erkek öğrencilerin

kız öğrencilere nazaran anlamlı olarak daha fazla video oyun bağımlısı oldukları, bağımlı öğrencilerin bağımlı olmayanlara göre anlamlı olarak daha fazla şiddet sergiledikleri, video oyun bağımlısı öğrencilerin olmayan öğrencilere nazaran anlamlı olarak daha çok düşmanca tavır sergiledikleri ve oyun bağımlısı öğrencilerin olmayanlara göre anlamlı olarak daha çok arkadaşları ve öğretmenleri ile tartıştığı belirlenmiştir. Video oyun bağımlısı olan ergenlerin daha düşük akademik puana sahip oldukları görülmüştür.

Huang ve Leung (2010), anlık mesajlaşma programları kullanan 12-19 yaş arasındaki öğrencilerin katıldığı araştırmada, sohbet için kullanım ve anlık mesajlaşma bağımlılığı düzeylerinin akademik performanslarının düşmesiyle pozitif yönde anlamlı ilişkili olduğunu saptamıştır. Bu sonuç, ergenlerin anlık mesajlaşma programları kullanmalarının akademik performanslarını olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Mesajlaşma programlarını kullanma sürelerinin artması ile birlikte öğrencilerin bağımlılık seviyelerinin de yükseldiği ve bu doğrultuda akademik performanslarında düşüş olduğu bulunmuştur.

Ceyhan'ın (2011) çalışmasında ergenlerin PİK seviyeleri ile cinsiyet, öğrenim gördükleri okul türü, sınıf düzeyi, başarı düzeyleri, ailelerinden ve arkadaşlarından aldıkları sosyal destek düzeyi ve haftalık internet kullanma süreleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çalışma, 307 lise öğrencisi ile yapılmıştır. Araştırma sonuçları, ergenlerin internet kullanım sürelerinin yüksek olmasının, lisenin ilk yıllarında olmanın ve meslek lisesine devam etmenin PİK düzeyinin artmasında önemli faktörler olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak; internet kullanım süresinin, okul türünün ve sınıf düzeyinin problemlili internet kullanımının önemli yordayıcıları olduğu görülmüştür.

Leung ve Lee'nin (2012), 9-19 yaş arasındaki çocuk ve ergenlerle yaptıkları çalışmada internet okuryazarlığının, internet bağımlılığının ve internet etkilerinin akademik performansa etkileri incelenmiştir. Sonuç olarak, ailelerinin gelir düzeyi düşük olan çocukların sosyal ağları daha çok eğlence amaçlı kullandıkları ve çevrim içi oyun oynama konusunda daha meraklı oldukları bulunmuştur. Çalışmanın diğer sonuçlarına bakıldığında ise; erkek çocuk ve ergenlerin internet bağımlılığı eğilimlerinin kızlara göre daha fazla olduğu, sosyal medya ağları ve çevrim içi oyun oynama gibi internet etkinliklerinin internet bağımlılık semptomları ile anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olduğu, eğlence odaklı internet aktivitelerinin elektronik postayla

iletişim kurma, web sayfalarını gezme gibi etkinliklere göre daha çok bağımlılık yapabildiğı bulunmuştur.

Toraman (2013), lise  ğrencilerinin internet bağımlılık ve sosyal ağı kullanımı seviyelerinin akademik başarıya etkisini incelemiştir. Sonuç olarak; ergenlerin sosyal medya ağılarına bağlanma sebepleri arasında en çok ön plana çıkan davranış biçimlerinin %75 oranında *arkadaşlarla iletişim amaçlı* olduğı bulunmuştur. Erkek  ğrencilerin kızlara nazaran internet bağımlılıklarının daha yüksek olduğı, internet bağımlılık düzeyi yükseldikçe akademik başarı düzeyinin azaldığı ancak sosyal medya kullanımının akademik başarıya etki etmediğı belirlenmiştir. Ayrıca Türkiye'de lise  ğrencilerinin internet bağımlılığı seviyelerinin ortalama düzeyde olduğı, bunun yanı sıra problemli davranışlar düzeyine yakın bir yerde bulunduğı saptanmıştır. Sosyal medya platformu kullanma düzeyinin de ortalama seviyede olduğı saptanmıştır. Bunun yanı sıra sosyal ağı kullanımının internet bağımlılığına etkisi olduğı belirlenmiştir.

Akar'ın (2015) yaptığı çalışmada interneti problemli kullanan gençlerin; interneti kullanım amaçlarının, sebeplerinin ve sonuçlarının neler olduğunun belirlenmesi ile internet kullanma amaçlarının sınıf ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. "Araştırma sonucunda; aşırı internet kullanan ergen bireylerin internet kullanma amaçlarının sosyalleşme, bilgilenme ve genel kültür edinme, psikolojik ihtiyaçları karşılama, eğlenme ve eğitim olduğı görülmüştür. Eğlence ile bilgilenme ve genel kültür faktörlerinde interneti aşırı kullanan ergenlerin görüşleri arasında cinsiyet açısından anlamlı fark olduğı saptanmıştır. Eğlence ile bilgilenme ve genel kültür faktörlerinde erkeklerin ortalamasının kız öğrencilerden yüksek olduğı belirlenmiştir. Psikolojik ihtiyaçlar faktöründe, aşırı internet kullananların internet kullanma amaçları konusundaki görüşlerinde sınıf düzeyi açısından anlamlı fark olduğı saptanmıştır. Psikolojik ihtiyaçlar faktöründeki amaçlarla internet kullanımında 9. ve 12. sınıf öğrencileri ile; 11. ve 12. sınıf öğrencileri arasında anlamlı fark olduğı görülmüştür. Ergenlerin interneti aşırı kullanım nedenlerinin bilgilenme ve gelişme ihtiya ı, sosyalleşme ihtiya ı, ruhsal nedenler ve eğlence arayışı ana kategorilerinde toplandığı bulunmuştur" (Akar, 2015).

Berdibayeva ve diğerleri (2016) kişilerarası ilişkiler ve internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin doğasını incelemişlerdir. Çalışma kapsamında ergenlik

döneminde internet bağımlılığının psikolojik olarak önlenmesi yönünde yöntemler geliştirilmiştir. İnternet bağımlısı olmaya yatkın olan ergenlerin iletişim becerilerini geliştirmek, benlik saygılarını artırmak ve kaygılarını azaltmak amaçlı yedi oturumdan oluşan bir program düzenlenmiştir. 15-17 yaş grubunu kapsayan 10-15 ergen için programın uygun olduğu belirtilmiş ve uygulama yapılmıştır. Çalışma sonucunda; bu programın psikolojik önleme sağladığı ve ergenlerin internet bağımlısı olmaya yatkınlığını önemli ölçüde azalttığı görülmüştür.

Prabhakaran, Patel, Ganjiwale ve Nimbalkar (2016) ergenler ile gerçekleştirdikleri ergenlerde internet bağımlılığıyla ilişkili faktörler adlı araştırmalarında erkek cinsiyeti, kişisel bilgisayara sahip olma, günlük internet kullanım süresi, kalıcı oturum açma durumu, akıllı telefon kullanımı, sohbet etmek amacıyla internetin kullanımı, çevirim içi arkadaşlık kurma, alışveriş yapma, film izleme, çevrim içi oyun, çevirim içi bilgi arama ve anlık mesaj ile internet bağımlılığının önemli ölçüde ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca çevirim içi arkadaşlık amacıyla internet kullanımının internet bağımlılığının önemli bir yordayıcısı olduğu, bunun yanı sıra bilgi edinmek/bilgi aramak için internet kullanımının internet bağımlılığına karşı koruyucu olduğu görülmüştür.

Akyürek'in (2020) yaptığı çalışmada ortaöğretim öğrencilerinin akıllı telefon kullanımları ve bağımlılıklarına ilişkin algılarını belirlemek amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda, ergenlerin akıllı telefon bağımlılıklarının orta seviyeye yakın olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra ergenlerin akıllı telefon bağımlılık seviyesine ilişkin algılarında okul türüne göre anlamlı bir fark görülmüş; cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre ise anlamlı bir fark görülmemiştir. Bir diğer çalışmada ise Zorbaz, Zorbaz ve Ulaş-Kılıç (2020) lise öğrencileri arasında PİK, günlük zorluklar ve sosyal izolasyon arasındaki ilişkileri araştırmıştır. Sonuçlar; göz ardı edilme, dışlanma ve günlük zorluklar değişkenlerinin lise öğrencilerinin problemli internet kullanımını önemli ölçüde yordadığını göstermiştir.

“Bir diğer çalışmada ise lise öğrencilerinin bilişim teknolojileri özyeterlik algıları ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi yaş, cinsiyet, bölüm, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim durumu, ailenin gelir durumu değişkenleri çerçevesinde incelenmiştir. Sonuç olarak; ergenlerin internet bağımlılık seviyelerinin yüksek olduğu fakat bilişim teknolojileri özyeterlik algılarının düşük seviyede olduğu bulunmuştur. Ergenlerin bilişim teknolojileri özyeterlik algısı ile internet bağımlılıkları

arasında orta düzeyde bir ilişki belirlenmiştir. Bilişim teknolojileri özyeterlik algıları ile cinsiyet ve baba eğitim durumu ile arasında anlamlı fark olmadığı; sınıf düzeyi, yaş, bölüm, anne eğitim ve gelir durumu ile arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin bölümleri ile internet bağımlılıkları arasında anlamlı fark olduğu saptanmıştır” (Eryılmaz, Sarıçayır ve Yıldız, 2020)

Erdemir (2021), lise ve ortaokul öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeyleri ve problemleri internet kullanımı durumlarının çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmanın birinci basamağında meta analiz yöntemi kullanılarak, cinsiyetin internet bağımlılığı düzeylerine olan etkisini konu alan çalışmalar incelenerek, cinsiyet faktörüyle internet bağımlılığı arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın ikinci basamağında ise öğrencilerin internet bağımlılığı düzeylerinin hangi yönde ve ne düzeyde olduğu incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerde internet bağımlılığı düzeylerinin; cinsiyet, okul kademesi, akıllı telefona sahip olup olmama, günlük olarak internet kullanma süresi, kullanılan internet hizmet türü, kullanma amaçları, sosyal medya kullanım durumu, anne öğrenim durumu, genel olarak algılanan anne tutumu, baba öğrenim durumu, genel olarak algılanan baba tutumu, internet kullanımıyla ilgili ailesiyle yaşadıklarını ifade eden durum, ailesinin sosyoekonomik durumu ve akademik başarı değişkenlerine göre farklılaştığı bulunmuştur. Kardeş sayısı ve internet erişiminde kullanılan araca göre ise internet bağımlılığı düzeylerinin farklılaşmadığı görülmüştür.

Karakaya (2021) yaptığı çalışmada Covid-19 pandemisinin lise öğrencileri üzerindeki etkisini, sosyodemografik özelliklere göre incelemeyi; öğrencilerin pandemi sürecinde teknoloji kullanımlarındaki değişimleri belirlemeyi ve bu değişimlerin teknoloji bağımlılıkları üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine göre; erkek olanların, internete bağlanabilen telefona ve kişisel bilgisayara sahip olanların, yaşadığı yerde internet bağlantısı olanların teknoloji bağımlılık seviyelerinin anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. “Öğrencilerin teknoloji kullanımı özelliklerine göre; üye olduğu sosyal medya platformu sayısı 4 ve üzeri olanların, akıllı telefon kullananların, sosyal medya için internete girenlerin, internette günlük daha uzun zaman geçirenlerin, riskli kullanıcı olduğunu düşünenlerin, internete her gün bağlananların, internet ve bilişim teknolojileri kullanımından dolayı fiziksel ve sosyal problemler yaşayan öğrencilerin teknoloji bağımlılık düzeyleri anlamlı derecede daha yüksek

bulunmuştur. Öğrencilerin pandemi döneminde pandemiden önceki zamana göre teknoloji kullanımlarındaki değişiklikler gözden geçirildiğinde; günlük ortalama bilgisayar, telefon veya tablet kullanma süresi artanların, sosyal ağlarda ve mesajlaşma uygulamalarında harcadığı süre artanların, çevrim içi oyun oynama süresi artanların, dijital medya, çevrim içi müzik platformları ve çevrim içi alışveriş sitelerinde harcadığı süre artanların, akademik başarıları azalanların, bilgisayar ve internet kullanımına bağlı olarak sosyal hayatı ve fizyolojik sağlığı negatif olarak etkilenenlerin teknolojik bağımlılık düzeylerinin anlamlı olarak daha yüksek bulunduğu sonuçlarına ulaşılmıştır” (Karakaya, 2021).

Özetle, gençlerin bilişim teknolojileri kullanımlarını ele alan araştırmalara bakıldığında, özellikle bu kavram çatısı altında internet, akıllı telefon, sosyal ağlar, çevrim içi oyunlar alt başlıklarına yönelik ilginin daha da arttığı, kavramların birçok değişken ile ele alındığı göze çarpmaktadır. Kavramsal açıdan ise problemli internet kullanımı ve internet bağımlılığı terimlerinin daha çok kullanıldığı, teknoloji bağımlılığı ve bilişim teknolojileri kullanımı terimlerinin görece daha az tercih edildiği görülmektedir. PİK ile cinsiyet, okul türü, sınıf düzeyi, akademik başarı düzeyi, kardeş sayısı, algılanan sosyal destek, haftalık ortalama internet kullanım süresi; dijital oyun bağımlılığı ile akademik performans ve saldırganlık; anlık mesajlaşma programları ile akademik performans; internet bağımlılığı ile akademik başarı, iletişim becerileri, benlik saygısı, cinsiyet, kişisel bilgisayara sahip olma, sınıf düzeyi, günlük internet kullanım süresi, kalıcı oturum açma durumu, akıllı telefon kullanımı, sohbet etmek amacıyla internetin kullanımı, çevrim içi arkadaşlık kurma, alışveriş yapma, film izleme, çevrim içi oyun, çevrim içi bilgi arama ve anlık mesajlaşma; sosyal ağ kullanımı ile akademik başarı, cinsiyet, sınıf düzeyi; teknoloji bağımlılığı ile yaş, sosyo-ekonomik düzey, sınıf, bölüm, cinsiyet, gün içerisinde teknolojik uygulamalara harcanan süre; akıllı telefon kullanımı ile bağımlılık düzeylerine ilişkin algı, PİK, günlük zorluklar, sosyal izolasyon; bilişim teknolojileri ile özyeterlik algısı, internet bağımlılığı, yaş, cinsiyet, bölüm, sınıf düzeyi, ailenin gelir durumu, anne-baba eğitim durumu değişkenlerinin birlikte ele alındığı görülmektedir. Son 18 aylık sürece bakıldığında ise Covid-19 pandemi sürecinde değişen bilişim teknolojileri kullanım alışkanlıklarının da incelendiği görülmektedir.

Bilişim teknolojilerine yönelik ölçme araçları ile ilgili araştırmalar. Bilişim teknolojileri kapsamında geliştirilmiş veya Türkçe'ye uyarlanmış ölçme araçlarından bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

İnternet bağımlılık düzeylerini tespit etmek için Young (1998a) tarafından geliştirilen "İnternet Bağımlılık Ölçeği", DSM-IV'ün "Psikoaktif Madde Bağımlılığı" ölçütlerinden uyarlanan 20 soruluk bir ölçektir. Ölçek, Bayraktar (2001) tarafından 12-17 yaş grubundaki ergen örnekleminde yaptığı çalışmalarla Türkçe'ye uyarlanmıştır. İnternet Bağımlılık Ölçeği, altılı Likert tipinde olup ölçek maddeleri 0 ile 5 arasında derecelendirilmektedir. Ölçekten 80 ve üzeri puan alan katılımcılar "Patolojik İnternet Kullanıcısı", 50-79 arası puan alan katılımcılar "Sınırlı Semptom Gösterenler", 50 puan ve altı alanlar ise "Semptom Göstermeyenler" olarak tanımlanmaktadır.

Problemli Cep Telefonu Kullanım Ölçeği, Bianchi ve Phillips (2005) tarafından geliştirilmiş, Türkçe'ye uyarlaması Şar ve Işıklar (2012) tarafından gerçekleştirilmiştir. Güvenirlik ve geçerlik çalışma sonuçlarına göre; ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı .88 bulunmuştur. Ölçek, 27 madde ve 5 alt ölçekten meydana gelmektedir. Ölçekten 1 ile 135 aralığında puan alınabilir. Ölçeğin bir kesme noktası bulunmamakla birlikte ölçekten alınan yüksek puan, cep telefonu kullanımının problemli olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

Alanyazın incelendiğinde; Türkiye'de ergenlerle ilgili geliştirilen ölçeklerden ilkinin Günüş (2009) tarafından yapıldığı ve adının İnternet Bağımlılık Ölçeği olduğu görülmektedir. Ölçeğe ilişkin açıklanan varyansın %47.46 ve ölçeğin iç tutarlılık katsayısının .94 olduğu görülmektedir. Ölçek geliştirme çalışması ortaöğretim kademesinde öğrenim gören ve yaşları 14-20 arasında değişen 754 ergen ile yapılmıştır. Ölçek "Yoksunluk", "Kontrol Güçlüğü", "İşlevsellikte Bozulma", "Sosyal İzolasyon" şeklinde 4 boyuttan oluşmaktadır. Ölçek, 5'li Likert tipindedir ve 35 maddeden meydana gelmektedir. Cronbach Alfa güvenirlik katsayılarının birinci faktör için .88, ikinci faktör için .86, üçüncü faktör için .83 ve dördüncü faktör için .79 olduğu belirlenmiştir. Ölçek maddeleri 5'ten 1'e doğru "Tamamen Katılıyorum", "Katılıyorum", "Kararsızım", "Katılmıyorum", "Kesinlikle Katılmıyorum" biçiminde puanlandırılmıştır. Puanlar 1'den 5'e doğru yükseldikçe bağımlılık düzeyleri de yükselmektedir. Ölçekte tersine çevrilmiş madde yer almamaktadır (Günüş, 2009; Günüş ve Kayri, 2010).

“Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği” Kwon ve diğerleri (2013) tarafından geliştirilmiş olup Türkçe’ye uyarlama çalışması ise Demirci ve diğerleri (2014) tarafından yapılmıştır. Altılı Likert tipinde tasarlanan Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği 33 maddeden meydana gelmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puanın 33, en yüksek puanın ise 198 olduğu görülmektedir. Yüksek puan alan katılımcılar, akıllı telefon bağımlılığı için riskli grupta yer almaktadır. Ölçeğin Türkçe’ye uyarlama çalışmasında Cronbach Alfa güvenirlik kat sayısı .94 olarak hesaplanmıştır.

Rosen ve diğerleri (2013) tarafından teknoloji tabanlı medyanın kullanım sıklıklarını ve bunlara yönelik tutumları belirlemek için geliştirilen ve 68 maddeden meydana gelen “Medya ve Teknoloji Kullanım ve Tutum Ölçeği”nin orijinal formu, üniversite öğrencilerinin medya ve teknoloji kullanım seviyelerini tespit etmeye yönelik 50 madde ve tutumu tespit etmeye yönelik 18 madde olmak üzere toplam 68 maddeden meydana gelmektedir. Ölçeğin Türkçe’ye uyarlaması Özgür (2016) tarafından yapılmış ve örneklem olarak üniversite öğrencileriyle çalışılmıştır. Ölçeğin güvenirliği için Cronbach Alfa değerlerine bakıldığında; teknolojiye yönelik olumlu tutumların .76, teknolojiye bağımlılık veya teknolojiye sahip olmamanın yarattığı kaygının .74, teknolojiye yönelik olumsuz tutumların .82 olduğu saptanmıştır.

Zincirkıran ve Tiftik (2014), geliştirdikleri Teknoloji Kullanım Ölçeği ile üniversite öğrencilerinin teknoloji kullanım düzeylerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa değeri .84 olarak ölçülmüştür. Beşli Likert tipte tasarlanan ölçekte maddelerden her biri için 5’ten 1’e doğru puanlanacak şekilde “Kesinlikle Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum” ve “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtları yer almaktadır. Ölçek 13 maddeden oluşmaktadır ve Aksoy (2018) tarafından geçerlik-güvenirlik çalışması da yapılmıştır.

Güçlü (2015) tarafından geliştirilen Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği ise 5’li Likert tipinde olup 30 maddeden meydana gelmektedir. Ölçek maddeleri 1’den 5’e doğru puanlanmıştır ve “Her Zaman” derecesine 5 puan, “Hiçbir Zaman” derecesine ise 1 puan denk gelmektedir. Puanlar 1’den 5’e doğru arttıkça bağımlılık düzeyi de yükselmektedir. Ölçek, “Yoksunluk”, “Kontrol Güçlüğü”, “İşlevsellikte Bozulma” ve “Sosyal Dışlanmışlık” olmak üzere dört faktörden meydana gelmektedir. Üniversite öğrencileri örneklemiyle geliştirilen Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği’nin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .93’tür.

“Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği”, Lemmens, Valkenburg ve Peter (2009) tarafından geliştirilmiş olup ölçeğin amacı 12-18 yaş grubundaki ergenlerin problemli dijital oyun oynama davranışlarını belirlemektir. Ölçekten alınabilecek en düşük puanın 7, en yüksek puanın ise 35 olduğu görülmektedir. Ölçekte ergenin oyun bağımlısı olup olmadığını tespit etmek amacıyla monotetik ve politetik iki format kullanılmıştır. Monotetik formata göre birey, yedi maddenin yedisine de üç ve üzerinde puan veriyorsa “riskli oyun bağımlısı”; politetik formata göre yedi maddenin en az dördüne üç ve üzerinde puan veriyorsa “yüksek riskli oyun bağımlısı” olarak tanımlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanın artışına göre, oyun bağımlılığı düzeyi belirlenmektedir. Ölçeğin Türkçe’ye uyarlaması Irmak ve Erdoğan (2015) tarafından yapılmış olup Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .72 olarak hesaplanmıştır. Aynı ölçekle ilgili bir diğer uyarlama çalışması ise Akın, Usta, Başa ve Özçelik (2016) tarafından toplam 330 lise öğrencisi ile yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayısının .91 olduğu saptanmıştır.

Caplan’ın (2010) geliştirdiği “Genelleştirilmiş Problemli İnternet Kullanım Ölçeği 2”nin “Çevrim İçi Sosyal Etkileşim Tercihi”, “Duygu Düzenleme”, “Yetersiz Öz-Düzenleme” ve “Olumsuz Sonuçlar” şeklinde dört yapı altında toplandığı görülmüştür. 15 maddeden oluşan ölçek, 1’den (kesinlikle katılmıyorum) 8’e (kesinlikle katılıyorum) doğru derecelendirilmiştir. Canoğulları-Ayazseven ve Cenkseven-Önder’in (2019) Türkçe’ye uyarlama çalışmasında ise ölçek ergenlere uygulanacağı için sekizli Likert yapıdan “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” olacak şekilde beşli Likert yapıya indirilmiştir. GPİKÖ 2’nin geçerlik ve güvenirlik çalışması için toplam 492 lise öğrencisi çalışma grubuna alınmıştır. Orijinal ölçeğin geçerlik çalışması için yapılan analizler sonucunda ölçeğin “çevrim içi sosyal etkileşim”, “duygu düzenleme”, “kompulsif internet kullanımı”, “bilişsel meşguliyet” ve “olumsuz sonuçlar” şeklinde 5 faktörde toplandığı; “kompulsif internet kullanımı” ve “bilişsel meşguliyet” şeklinde iki faktörün ise “yetersiz öz-düzenleme” adıyla tek faktör altında toplandığı gözlenmiştir. Ölçeğin tümüne ait Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .91 iken, “çevrim içi sosyal etkileşim” faktörü için .82, “duygu düzenleme” faktörü için .86, “bilişsel meşguliyet” faktörü için .86, “kompulsif internet kullanımı” faktörü için .87, “olumsuz sonuçlar” faktörü için ise .83 bulunmuştur.

Aydın'ın (2017) üniversite öğrencileri örnekleminde geliştirdiği Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği ise toplam 24 maddeden oluşmaktadır. Ölçek; “Sosyal Ağ Bağımlılığı”, “Anlık Mesajlaşma Bağımlılığı”, “Çevrim İçi Oyun Bağımlılığı” ve “Web Siteleri Bağımlılığı” olmak üzere dört alt ölçeği içermektedir ve her bir alt ölçekte altışar madde yer almaktadır. “Beşli Likert tipindeki ölçekte 1 puan durumun hiçbir zaman gerçekleşmediğini ifade etmekle birlikte; 2 puan durumun nadiren olduğunu; 3 puan durumun orta sıklıkta olduğunu; 4 puan durumun çok sık olduğunu; 5 puan ise durumun her zaman olduğunu belirtmektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 120; alınabilecek en düşük puan ise 24’tür. Ölçekte ters (olumsuz) puanlanan madde yoktur. Ölçekten alınan puanlar arttıkça teknoloji bağımlılığı düzeyi de artmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık değeri .86 olarak hesaplanmıştır. Alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları ise sırasıyla; .79 (Sosyal Ağ), .81 (Anlık Mesajlaşma), .90 (Çevrim İçi Oyun Oynama) ve .86 (Web Siteleri) olarak bulunmuştur” (Aydın, 2017).

“Bir diğer çalışmada ise, DSM-5 çevrim içi oyun bağımlılığı tanı ölçütlerine göre Ergenler İçin İnternet Bağımlılığı Ölçeği geliştirilmiştir. Çalışma, yaşları 10-18 aralığında değişen 656 ergen ile yapılmıştır. Ölçek, 9 madde ve tek faktörden meydana gelmektedir. Tek faktörlü yapının ölçeğe ilişkin varyansın yaklaşık %40’ını açıkladığı ve Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısının .81 olduğu görülmüştür. Ölçekte ters (olumsuz) madde yoktur. Ölçekten alınan yüksek puanlar, internet bağımlılığı düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir” (Taş, 2019).

Özetle; teknoloji ya da bilişim teknolojileri kullanımı/bağımlılıkları ölçekleri incelendiğinde; tek bir ölçme aracının birden fazla aygıt, uygulama ya da platformu kapsadığının görülmesinin yanı sıra bilişim teknolojilerinden bir ya da iki tanesinin ele alınarak ve farklı isimlendirilerek geliştirilmiş ya da Türkçe’ye uyarlanmış ölçme araçlarının da olduğu görülmüştür. Bu çerçeveden bakıldığında bu araştırma kapsamında geliştirilen ve geçerlik-güvenirlilik çalışması yapılan Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği’nin muadili olabilecek Türkiye’de çok fazla ölçek olmadığı görülmektedir. Bununla beraber yukarıda verilen ölçme araçlarından bazılarının üniversite öğrencileri örneklemlerinde geliştirildiği ya da uyarlandığı dikkate alındığında; BTKÖ’nün 13-19 arası ergenlere yönelik olması nedeniyle bu alandaki boşluğu doldurabileceği söylenebilir.

Öz-belirleme kuramı ve temel psikolojik ihtiyaçlar ile ilgili araştırmalar.

Öz-belirleme kuramı ve temel psikolojik ihtiyaçlar ile ilgili olarak Türkiye’de ve yabancı alanyazında farklı değişkenlerin bir arada ele alındığı birçok çalışmaya rastlanmıştır. İlgili kavram çerçevesinde ergenler ile yapılan çalışmalardan bir bölümüne kronolojik olarak yer verilmiştir.

Deci, Vallerand, Pelletier ve Ryan (1991) yaptıkları araştırmada öz-belirleme kuramının eğitim ortamında uygulandığında ilk olarak öğrencilerin öğrenmeye ilgilerini arttırmayla, eğitimin değerine ve kendi potansiyellerine güvenerek öğrencileri teşvik etmek ile ilgili olduğunun altını çizmişlerdir. Çalışma sonuçları bu süreçlerin nitelikli öğrenme kuramsal anlayışın yanı sıra uyum ve kişisel gelişimle sonuçlandığını göstermiştir. Bunun yanı sıra içsel güdülenmeyi arttıran ve içselleştirmeye özendiren ve istenen eğitimleri sağlayan sosyal-bağlamsal unsurlar ifade edilmiştir.

Ryan ve Deci (2000) yaptıkları çalışmada insanların proaktif olabilecekleri gibi pasifleşebileceklerini ve yabancılaşabileceklerini ileri sürmüştür. Buna göre Öz-Belirleme Kuramının rehberlik ettiği çalışmalar, güdülenmenin doğal süreçlerini ve sağlıklı, ruhsal gelişimi ketleyen sosyal-bağlamsal şartları odak noktası almıştır. Çalışma sonuçları, *yetkinlik*, *özerklik* ve *ilişkililik* olmak üzere doğuştan getirilen üç psikolojik ihtiyaç varsayımını ortaya çıkarmıştır. Özel olarak öz-düzenlemeye, içsel motivasyona ve mutluluğa zarar veren ve aynı anda bunları kuvvetlendiren etmenler ele alınmıştır. Kişilerin engellenmediklerinde motivasyonlarının, ruhsal ve bilişsel sağlıklarının iyi olduğu, engellenen kişilerin ise motivasyonlarında azalma olduğu belirlenmiştir.

Reeve’in (2002) yaptığı araştırmada öz-belirleme kuramını eğitim ortamlarına uyarlayanın verimli bir çalışma olduğu ortaya konulmuştur. Öz-belirleme kuramı, özerk güdülenmeye sahip olan öğrencilerin başarıya nasıl ulaştıklarını açıklayıp öğretmenler ve öğrencilerin özerkliklerini teşvik ederken öğrencilere nasıl yarar sağlandığını açıklamaktadır. “Özerkliği teşvik eden öğretmenlerin öz-belirleme ve yeterlik algıları üzerindeki etkilerinin öğrencilere yarar sağladığı saptanmıştır. Bunun yanı sıra kişilerin güdüleyici tutumunun olduğunu ve öğretmenlerin öğrencilere nasıl daha fazla özerklik kazandıracağını, öğrencilerin öz-belirleme ile güdülenme kaynaklarını okul müfredatıyla nasıl bütünleştireceğini göstererek öğretmenlerden yeni beceriler geliştirmelerini ve kuramsal değişimle öğrencilerini özendirmelerini

istemekle beraber öğrencilere nasıl daha yararlı olacakları üzerinde çalışmalar yapılmıştır” (Reeve, 2002).

Deci ve Ryan (2008) tarafından yapılan araştırmada “Öz-Belirleme Kuramı deneysel temelli bir motivasyon, gelişim ve sağlık kuramı olarak açıklanmıştır. Kuram salt güdüleme düzeyinden çok, özerk ve kontrollü güdülenmeye ve refah, performans ve ilişkisel sonuçlarının öngörücüleri olarak motivasyonu önemli bulan türlere odaklanmaktadır. Bunun yanı sıra karşı karşıya kalınan toplumsal şartlara da temas ederek bu tür motivasyonları azaltarak özerk, yeterli ve ilişkisellik için temel psikolojik ihtiyaçların ne ölçüde desteklendiğinin motivasyonun çeşidini ve gücünü etkilediğini ileri sürmüşlerdir. Öz-Belirleme Kuramı aynı anda içsel ve dışsal hayat amaçları ile performans ve ruhsal sağlık arasındaki farklı ilişkileri gösteren kişilerin amaçlarını ya da özlemlerini de incelemektedir. Öz-Belirleme Kuramının ilişkiler, iş, eğitim, anne-babalık, sanal dünyalar, sürdürülebilirlik, sağlık, psikoterapi ve spor dahil olmak üzere uygulamalı alanlarda tatbik edilebilirliğini vurgulamıştır” (Deci ve ryan, 2008).

Arnone, Reynolds ve Marshall’ın (2009) çalışmalarında, araştırmaya yönelik içsel motivasyonla temel psikolojik ihtiyaç doyumunun ilişkisi ele alınmış ve psikolojik ihtiyaç doyumu yüksek olan öğrencilerin araştırmaya ilişkin içsel motivasyonlarının da yüksek olduğu belirlenmiştir. Çevrim içi öğrenmeye yönelik motivasyon ile ihtiyaç doyumu arasındaki ilişkiyi ele alan bir çalışmada (Chen ve Jang, 2010) ise durumsal desteğin ihtiyaç doyumunu saptadığı, ihtiyaç doyumunun da özbelirleyici motivasyonu saptadığı görülmüştür. Ödev yapmaya ilişkin güdülenmenin ihtiyaç doyumu ve öğretmen desteği ile ilişkisini ele alan bir çalışma (Katz, Kaplan ve Gueta, 2010) ilkökul ve ortaokul öğrencileri ile yapılmıştır. Öğrencilerin ihtiyaç doyumlarının ödev yapmaya ilişkin güdülenmelerine olan etkisinde öğretmen desteğinin aracı rolü incelenmiştir. Çalışma bulgularının bu aracılık rolünü doğruladığının bulunmasının yanı sıra aracılık rolünün zayıf olduğu da belirlenmiştir.

“Bir başka çalışmada, Öz-Belirleme Kuramı açısından, ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarını destekleyici anne-babalık ile psikososyal uyum sorunları arasındaki ilişkide ergenin kendini belirleme eğiliminin aracı rolü ve destekleyici ebeveynlik ile ergenin akademik, arkadaşlık ilişkileri ve olumlu sosyal davranışlar gibi farklı gelişim alanlardaki işlevselliğinde alana özel özerk motivasyonun aracı

rolü boylamsal olarak incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 527 lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmanın psikososyal uyum problemleriyle ilgili sonuçları, anne ve babanın destekleyici ebeveynliğinin ergenlerin öz-belirleme eğilimlerini artırdığını göstermiştir. Ayrıca, erkeklerdeki öz-belirleme eğiliminin artmasının içselleştirme ve dışsallaştırma problem semptomlarını azalttığı; kızların ise yalnızca içselleştirme problem semptomlarını azalttığı görülmüştür. Sonuç olarak, ailedeki destekleyici atmosferin ergenlerin özerkliğine etki ederek negatif gelişimsel sonuçlara karşı ergenleri koruduğu bulunmuştur. Genel olarak araştırma bulguları, Öz-Belirleme Kuramının özerk motivasyonun olumlu gelişimsel sonuçları ortaya çıkarmadaki evrensel rolüne ilişkin açıklamalarını batı kültüründen görece farklı bir kültürde, kentli, orta sosyoekonomik düzeyden ve okula devam eden ergenler üzerinde doğrulamıştır” (Kındap, 2011).

Kocayörük’ün (2012) yaptığı araştırmada, ergenlerin ebeveyn algısı, özerk benlik algıları ve duyuşsal iyi oluşları arasındaki ilişki ele alınmıştır. “Öz-belirleme kuramı görüşleri doğrultusunda özerk benlik yönetimi bir aracı değişken olarak değerlendirilerek, ergenlerin ebeveyn algısı ile iyi oluşları arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkisi incelenmiştir. Çalışma, 525 lise öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda; özerk benlik yönetimi algısının, anne algısı ile negatif duygu arasında tam aracılık, pozitif duygu ile kısmi aracılık görevi üstlendiği görülmüştür. Bu bulguya karşın, özerk benlik yönetimi algısı, baba algısı ile pozitif ve negatif duygu arasında kısmi aracılık görevi gördüğü belirlenmiştir. Son olarak araştırmaya katılan ergen bireylerin özerk benlik yönetimi algılarının, ebeveynleri ile kurulan sağlıklı ilişkiler ve duyuşsal iyi oluşları ile ilişkili olduğu ve bu iki değişken arasındaki ilişkiye aracılık ettiği ortaya konmuştur” (Kocayörük, 2012).

“Ergenler ile gerçekleştirilen diğer bir araştırmada; ihtiyaç doyumu, özyeterlik, başarı yönelimleri, yaşam doyumu ve akademik başarı arasındaki ilişki yapısal eşitlik modellemesinden faydalananlar olarak incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre, özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçları ile öz-yeterlik, öğrenme yönelimleri, yaşam doyumu ve akademik başarı arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Sadece yeterlik ihtiyacı ile performans yönelimi arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. İhtiyaç doyumu faktörlerinin öz-yeterlik ve başarı yönelimleri üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olduğu görülmüştür” (Diseth, Danielsen ve Samdal, 2012),

Sabancı (2018) psikolojik sağlamlık, akıl dışı inançlar ve psikolojik ihtiyaçların ergen bireylerde siber zorbalık ve mağduriyetin yordayıcısı olup olmadığını ve sınıf düzeyi, cinsiyet, ebeveyn tutumları, anne-baba eğitim düzeyi, internet kullanım sıklığı, internete bağlanma yeri gibi birtakım demografik değişkenlerin siber zorbalık ve mağduriyet ile olan ilişkisini incelemiştir. Çalışma sonucunda; “öğrencilerin %15’inin siber zorba, %19’unun siber mağdur ve %9’unun siber zorba/mağdur olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra cinsiyet, ebeveyn tutumları, ebeveyn eğitim düzeyi ve internet kullanım sıklığı ile siber zorbalık ve mağduriyet arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.” Akılcı olmayan inançların, psikolojik sağlamlığın ve psikolojik ihtiyaçların siber zorbalık ve mağduriyeti anlamlı şekilde yordadığı görülmüştür.

“Yapılan başka bir çalışmada ortaöğretim öğrencilerinin akran zorbalığı ile karşı karşıya kalmalarının yordayıcıları olarak temel psikolojik ihtiyaçları ve ebeveynlerine duygusal erişilebilirlikleri ele alınmıştır. Çalışma sonucunda öğrencilerin mağduriyet puanları ile özerklik, yetkinlik, ilişkili olma ihtiyaçları ve ebeveyne duygusal erişilebilirlik arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Erkeklerin akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri kızlardan daha yüksek bulunmuştur. Temel psikolojik ihtiyaçlar yönünden incelendiğinde; erkeklerin yeterlik ihtiyaç puan ortalamalarının kız öğrencilerinkinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Özerklik ihtiyacı ve anneye duygusal erişilebilirliğin kızlarda görülen akran zorbalığına maruz kalmayı yordamakta anlamlı katkı sağlayan değişkenler olduğu saptanmıştır. Erkeklerde, özerklik ve ilişkisellik ihtiyaçları akran zorbalığına maruz kalmayı yordamakta anlamlı katkı yapan değişkenler olduğu bulunmuştur” (Gök ve Cenksever-Önder, 2018).

Keser’in (2018) yaptığı araştırmada, beliren yetişkinlikteki ayrışma-bireyleşme süreci ile temel psikolojik ihtiyaç doyumu arasındaki ilişki incelenmiş ve bu iki kavramın yaşam doyumu, depresyon ve benlik saygısı üzerindeki etkisi belirlenmiştir. Bu araştırmaya, toplam 527 kişi katılmış ve "İhtiyaç Doyumu Ölçeği", "Beliren Yetişkinlikte Bireyleşme Ölçeği", "Yaşam Doyumu Ölçeği", "CES Depresyon Ölçeği" ve "Benlik Saygısı Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışma sonucunda temel psikolojik ihtiyaç doyumunun, demografik değişkenlerden sınıf düzeyi, cinsiyet, romantik ilişki durumu, sosyoekonomik durum ve ruhsal rahatsızlık durumuna göre farklılaştığı, bireyleşme alt boyutlarının ise anne-babanın cinsiyeti,

katılımcının cinsiyeti, yaş, sosyo-ekonomik durum ve babanın eğitim durumuna göre farklılaştığı görülmüştür. Bunun yanı sıra temel psikolojik ihtiyaç doyumunun ve bireyleşme alt boyutlarının yaşam doyumu, depresyon ve benlik saygısını çeşitli düzeylerde yordadığı bulunmuştur. Son olarak bireyleşme alt boyutlarının, temel psikolojik ihtiyaçlardan özerklik ihtiyacını %20, yetkinlik ihtiyacını %17, ilişkisellik ihtiyacını %12 ve toplam ihtiyaç doyumunu ise %22 oranında yordadığı bulunmuştur.

Özetle, gençlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının (ihtiyaç doyumlarının) öz-belirleme kuramı çerçevesinde incelendiği araştırmalara bakıldığında, kavramın pek çok değişken ile ele alındığı görülmektedir. Öz-belirleme Kuramı ile eğitim ortamı uygulamaları, uyum, içsel motivasyon, sosyal-bağlamsal faktörler, özerklik desteği, özsaygı, kaygı, öznel iyi oluş, öğretmen desteği, araştırma ve ödev yapmaya yönelik motivasyon, anne-baba tutumu, duyuşsal iyi oluş, özerk benlik algısı, öz-yeterlik, başarı yönelimleri, yaşam doyumu, akademik başarı, psikolojik sağlamlık, akılcı olmayan inançlar, siber zorbalık, akran zorbalığı, ayrışma-bireyleşme süreci, anne babaya duygusal erişilebilirlik, psikolojik uyum değişkenlerinin birlikte ele alındığı görülmektedir.

Bilişim teknolojileri kullanımı ile öz-belirleme kuramı ve temel psikolojik ihtiyaçların birlikte ele alındığı araştırmalar. Bilişim teknolojileri kullanımı ile Öz-Belirleme Kuramı ve temel psikolojik ihtiyaçlar ile ilgili olarak Türkiye’de ve yabancı alanyazında farklı değişkenlerin bir arada ele alındığı birçok çalışmaya rastlanmıştır. İlgili kavramların birlikte incelendiği ve ergenler ile yapılan çalışmalardan bir bölümüne kronolojik olarak yer verilmiştir.

Bayraktutan (2005), ergenlerle gerçekleştirdiği araştırmasında internetin karşılanamayan sosyal ihtiyaçları karşılamak amacıyla kullanılabildiğini ifade etmiştir. İnternet kullanımı, kullanıcılara gerçek dünyanın sorunlarından uzaklaşma, aşağılanmadan ya da yargılanmadan özgürce kendini ifade etme, internette kendine ait alan oluşturma olanağı, özgürlük ve kontrol hissi vermektedir. Aile ilişkilerinin kötü olması, az arkadaşın olması, akrabalarla yakın ilişkilerin olmaması, sosyal çevreden kaynaklanan internet kullanma nedenleri olarak belirlenmiştir. İnsanoğlunun toplumsal bir varlık olması, hızla artan yalnızlaşmayla çelişki meydana getirmiş ve zayıflayan sosyal bağların ve aile içi ilişkilerin, kişilerce algılanan sosyal desteğin önemli oranda azalmasına yol açmıştır. Bireyler,

doğurulmayan sosyal gereksinimlerini karşılamak amacıyla durumlarına ve kendilerine uygun seçenekler arasından tercih yapmaktadır ve internet kullanımı da bu seçeneklerden biri olmuştur. Ergenler gerçek yaşamda doğurulamayan gereksinimlerini karşılamak için sanal mecralara yönelmektedir.

Başka çalışmalarda çevrim içi oyunlar ile ergenlerin psikolojik ihtiyaçlarının incelenmiş olduğu çalışmalarda çevrim içi oyunların katılımcıların özerklik, yetkinlik ve ilişki olma ihtiyaçlarıyla olan ilişkisi incelenmiş ve bu bağlamda katılımcıların temel psikolojik ihtiyaçlarının çevrim içi oyun oynamaya yönelik tutumu sürdürdüğü görülmüştür (Chiang ve Lin, 2010; Rogers, 2017; Ryan, Rigby ve Przybylski 2006). Shen, Liu ve Wang (2013), ilkokul öğrencilerinin interneti kullanmalarına etki eden süreçlerin neler olduğunu belirlemeye yönelik bir araştırma yapmıştır. Çalışma ile katılımcıların çevrim içi yaşamdaki ve gerçek yaşantılarındaki ihtiyaç doyumu değerlendirilmiştir. Sonuç olarak katılımcıların temel psikolojik ihtiyaçlarını internet kanalıyla karşılama gayreti içinde oldukları görülmüştür. Bu çalışma, çocukların internet kullanım motivasyonlarını açıklamada Öz-Belirleme Kuramını desteklemektedir.

Ergenlerin sosyal ağları kullanımları, sıklıkları ve kullanımlarının arkasındaki nedenleri belirlemek için yapılan bir diğer çalışmada (Colas-Bravo, Gonzalez-Ramirez ve Pablos-Pons, 2013) ise sonuç olarak; gençlerin sosyal ağları sürekli olarak kullandıkları bulunmuştur. Bu kullanımlarda biri sosyal, diğeri psikolojik olmak üzere iki motivasyon yönü belirlenmiştir. Sosyal ağları kullanma sıklığında cinsiyetler arası fark görülmemekle birlikte erişim motivasyonlarında fark olduğu görülmüştür. Erkeklerin daha duygusal olma eğiliminde olduğu, kızların ise daha ilişkisel bir motivasyona sahip olduğu saptanmıştır.

Balkaya-Çetin'in (2014) gerçekleştirdiği çalışmada, ergenlerin internet kullanımlarını ortaya koymak ve PİK davranışının birtakım psikososyal özellikler ile ilişkisini incelemek amaçlanmıştır. "Bu amaç doğrultusunda, ergenlerin internet kullanım alışkanlıkları, internette kimlik denemeleri yapmaları, sosyal paylaşım ağlarını kullanmaları, internet kullanımının yaşantılarına etkisine ilişkin algıları betimlenmiş ve ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçları, heyecan arama, kimlik statüleri ve yaşam doyumlarının PİK düzeylerinin önemli bir yordayıcısı olup olmadığı incelenmiştir. Çalışmanın sonuçları; ergenlerin önemli bir bölümünün internete en fazla evdeki bilgisayardan bağlandıkları, en fazla akşam bağlandıkları, sıklıkla

ortalama haftada 1-5 saat arasında internet kullandıkları görülmüştür. İnternet uygulamaları kullanma bakımından ise en fazla genel bilgi arama, oyun ve chat için ve interneti en çok eğlenceli zaman geçirmek amacıyla kullandıkları saptanmıştır. Ergenlerin %90,7'sinin Facebook kullandığı ve Facebook kullanmalarının sebebi olarak birinci sırada sohbet etmek olduğu görülmüştür. Ergenlerin %50'si internetin arkadaşlarıyla ilişkilerine, %33'ü günlük rutinlerine tamamen olumlu etki ettiğini ifade etmişlerdir. Ergenlerden %28'i internetin sağlıklarını, %27'si öğretmenler ile ilişkilerini, %26'sı okul performanslarını ve aile ilişkilerini tamamen olumlu etkilediğini söylemiştir” (Balkaya-Çetin, 2014).

Canoğulları ve Güçray (2017) yaptıkları çalışmada internet bağımlılık düzeyleri yüksek olan ve düşük olan ergenlerin cinsiyet açısından psikolojik ihtiyaçlarının, sosyal kaygılarının ve ebeveyn tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Çalışma 644 lise öğrencisiyle yapılmıştır. “İnternet Bağımlılık Ölçeği”, “Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği”, “Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Ölçeği” ve “Anne-Baba Stilleri Ölçeği” ile veriler toplanmıştır. Sonuç olarak ergenlerin internet bağımlılıkları ve cinsiyete göre psikolojik ihtiyaçları ve ebeveyn tutum algılarında anlamlı bir fark bulunmamış ancak sosyal kaygı seviyelerinde anlamlı bir fark bulunmuştur. İnternet bağımlılık düzeyleri yüksek olan ve düşük olan öğrencilerin internette geçirdikleri süre, internet kullanma amacı ve internete harcadıkları vakti kontrol etme becerileri gibi özellikler bakımından birbirlerinden farklılaştıkları belirlenmiştir.

“Bir diğer çalışmada ise, bireylerin dijital oyunlarda hissettikleri temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumu, gerçek yaşamda hissettiklerini aştığında çevrim içi oyun bağımlılığı puanlarının arttığı belirlenmiştir. Dijital oyunlarda ve gerçek dünyada hissettikleri temel psikolojik ihtiyaçların engellenmesi düşük olduğunda da çevrim içi oyun bağımlılığı puanları yüksek olduğunu görülmüştür. Dolayısıyla gerçek yaşamdaki temel psikolojik ihtiyaçların doyumu fazla oldukça da çevrim içi oyun bağımlılığı puanlarının düştüğü görülmüştür. Bu anlamda koruyucu gerçek hayattaki temel psikolojik ihtiyaçların doyumu ve bunları engelleyen durumların ortadan kaldırılması çevrim içi oyun bağımlılığı için koruyucu bir faktör olduğu araştırmacılarca ifade edilmektedir” (Allen ve Anderson, 2018).

Okur (2019), lise öğrencilerinin temel psikolojik ihtiyaçları ile PİK arasındaki ilişkide yaşam doyumunun aracı rolünü incelemiştir. Öz-Belirleme Kuramı

çerçevesinde temel psikolojik ihtiyaçlar ile PİK arasındaki ilişkide yaşam doyumunun aracı rolüne ilişkin kurulan model test edilmiştir. Sonuç olarak, temel psikolojik ihtiyaçların PİK'i negatif yönde ve yaşam doyumunu pozitif yönde anlamlı düzeyde yordadığı, bunun yanında yaşam doyumunun da PİK'i negatif yönde anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir. Öz-Belirleme Kuramı kapsamında liseli ergenlerde temel psikolojik ihtiyaçlar ile PİK arasındaki ilişkide yaşam doyumunun kısmi aracılık rolünde olduğu görülmüştür.

“Çeşitli lise türlerinde öğrenim gören ergenlerin çevrim içi oyun bağımlılığı düzeylerinin ailesinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden aldıkları sosyal destek ve temel psikolojik ihtiyaçları ile ilişkisi ele alınan çalışma sonuçlarına göre; erkeklerin çevrim içi oyun bağımlılığının kız öğrencilere göre ve çoğunlukla çevrim içi oyunları tercih edenlerin çevrim içi oyun bağımlılık düzeylerinin, çevrim dışı oyunları tercih edenlere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Meslek lisesi öğrencilerin çevrim içi oyun bağımlılığı puanlarının Anadolu lisesi ve İmam Hatip liselerindeki öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Anadolu lisesi ve İHL arasında ise anlamlı bir fark saptanmamıştır. Çevrim içi oyun bağımlılığı ile algılanan sosyal destek ve temel psikolojik ihtiyaçlar arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Temel psikolojik ihtiyaçlardan yeterlik ihtiyacının çevrim içi oyun bağımlılığı ile anlamlı bir ilişkisi bulunmamıştır” (Yıldırım, 2019).

“Bu bölümde ele alınan son çalışmada ise, ortaöğretim öğrencilerinin oyun türü tercihlerini cinsiyete, internet bağlantısına, oyun oynanan platforma, oyuncu sayısına, oyun içi alışveriş tutumlarına, çevrim içi oyun oynayan arkadaşın olup olmaması durumlarına göre ve oyun türü tercihleri ile temel psikolojik ihtiyaçları arasında anlamlı fark olup olmadığı araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, ergenlerin en fazla tercih ettiği platformun mobil cihazlar olduğu; kişi sayısına göre en fazla çok oyunculu oyunların tercih edildiği; internet bağlantısına göre en fazla çevrim içi oyunların tercih edildiği görülmüştür. Kız ergenlerin birinci sırada strateji oyunlarını, erkek ergenlerin ise birinci sırada rol yapma oyunlarını oynadıkları bulunmuştur. Rol yapma oyunu oynamayı tercih edenler ile etmeyenlerin özerklik ve yeterlik puanları arasında; aksiyon oyunu oynamayı tercih edenlerle etmeyenlerin özerklik ve yeterlik puanları arasında; spor oyunu oynamayı tercih edenlerle etmeyenlerin özerklik puanları arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. Ayrıca

macera, strateji, simülasyon oyunlarını oynama tercihleri ile temel psikolojik ihtiyaç doyumu ve doyumsuzluğu arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Katılımcıların kişi sayısına göre oyun türü tercihi ile yeterlik doyum puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Çok oyunculu oyunlar oynayanların, yeterlik puanlarının, oynamayan ergenlere göre daha yüksek olduğu, çevrim içi oyun oynayan arkadaşı olan ergenlerin özerklik ihtiyacı doyumu ve ilişkili olma ihtiyacı doyumu puanlarında anlamlı biçimde fark olduğu belirlenmiştir” (Özgün, 2021).

Özetle, gençlerin bilişim teknolojileri kullanımı ve Öz-Belirleme Kuramının (temel psikolojik ihtiyaçlar/ihtiyaç doyumu) birlikte incelendiği araştırmalara bakıldığında, kavramların birçok değişken ile ele alındığı göze çarpmaktadır. PİK ve temel psikolojik ihtiyaçlar ile algılanan olumsuz ebeveyn stilleri, duygu düzenleme güçlüğü, internet kullanma davranışları, internette kimlik denemeleri yapmaları, sosyal paylaşım ağları kullanımı, kimlik statüleri, heyecan arama, yaşam doyumu değişkenlerinin birlikte ele alındığı görülmektedir. Çevrim içi oyun bağımlılığı ve temel psikolojik ihtiyaçlar ile sosyal destek, cinsiyet, oyun türü tercihleri, oyun oynanan platform, oyuncu sayısı, internet bağlantısı türü, oyun içi alışveriş tercihleri, bilgisayar oyunu oynayan arkadaşına sahip olup olmama değişkenlerinin birlikte ele alındığı görülmektedir. İnternet bağımlılığı ve temel psikolojik ihtiyaçlar ile internet kullanmaya yöneltmede etkili olan süreçler, cinsiyet, sosyal kaygı, anne-baba tutumları değişkenlerinin birlikte ele alındığı görülmektedir. Fakat ergenlerin bilişim teknolojileri kullanma (dijital oyun oynama, teknolojik aygıtların ve uygulamalarının kullanımı, sanal yaşam tercihi) ve temel psikolojik ihtiyaç (özerklik, yeterlik ve ilişkisellik) düzeylerinin cinsiyete, internet kullanım sürelerine, internet kullanım amaçlarına ve sosyal medya kullanım sürelerine göre fark gösterip göstermediğini ve ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının teknoloji kullanım düzeylerini yordayıp yordamadığını inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bundan dolayı bu araştırmada ergenlerin bilişim teknolojileri kullanma (dijital oyun oynama, teknolojik aygıtların ve uygulamalarının kullanımı, sanal yaşam tercihi) düzeylerini yordadığı düşünülen bu değişkenler ele alınmıştır. Bu bakımdan bu çalışmanın ilgili alanyazına katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Bölüm 3

Yöntem

Araştırmanın bu bölümünde sırasıyla çalışmanın yöntemi, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin işlenmesi ve analiz edilmesine dair bilgiler verilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma, ergenlerin bilişim teknolojileri kullanma ve temel psikolojik ihtiyaç düzeylerinin cinsiyete, internet kullanım sürelerine, internet kullanım amaçlarına ve sosyal medya kullanım sürelerine göre fark gösterip göstermediğinin belirlenmesini; ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının teknoloji kullanımlarını yordayıp yordamadığının incelenmesini amaçlayan, ilişkisel tarama modeline göre tasarlanmış bir araştırmadır. “İlişkisel tarama modeli iki ya da daha çok değişken arasındaki birlikte değişimin varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan bir araştırma modelidir” (Karasar, 2015).

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırma kapsamında dört farklı çalışma grubundan veri toplanmıştır. Bu verilerden ilk üçü ölçek geliştirmek için, son veri ise bu çalışmanın amacını gerçekleştirmek için yapılan analizlerde kullanılmıştır. Çalışma gruplarına ilişkin bilgilere sırasıyla yer verilmiştir.

Birinci çalışma grubu. “Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği, 96 maddeden oluşan Uygulama Formu ile 2019-2020 eğitim-öğretim yılı ikinci döneminde Ankara ve Mersin illerinde, uygulamayı kabul eden 267’si (%50,7) kadın ve 260’ı (%49,3) erkek olmak üzere toplam 527 öğrenciye uygulanmıştır. Verilerin 311’i basılı formlar, 216’sı ise online formlar vasıtasıyla elde edilmiştir. Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin 350’sini (%66,4) farklı türdeki liselerde (Anadolu Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi, Fen Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Özel Anadolu ve Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi) okuyan veya mezun olalı en fazla 1 yıl olmuş bireyler; 177’sini (%33,6) ise Ortaokul ve Özel Ortaokullarda okuyan 8. sınıf düzeyi öğrencileri oluşturmuştur. Bu toplanan veriler Açıklayıcı Faktör Analizinde (AFA) kullanılmıştır” (Kaba ve Doğan,2021).

İkinci çalışma grubu. Açımlayıcı Faktör Analizinden sonra yapılan Doğrulayıcı Faktör Analizinin yeni bir örneklem üzerinde yapılması önerildiğinden (Henson ve Roberts, 2006), yapının doğrulanması için birinci çalışma grubuna benzer özellikler gösteren yeni bir örneklem belirlenmiştir. “Bu amaç doğrultusunda 2019-2020 eğitim-öğretim yılı ikinci döneminde, Ankara ve Mersin illerinde uygulamayı kabul eden 127 (%51,4) kadın ve 120 (%48,6) erkek toplam 247 katılımcıdan veriler toplanmıştır. Verilerin bir bölümü basılı formlarla, kalan bölümü de online formlarla elde edilmiştir. Çalışma grubunun 167’sini (%67,6) farklı türdeki ortaöğretim kurumlarında (Anadolu Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi, Fen Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Özel Anadolu ve Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi) okuyan veya liseden yeni mezun olan bireyler; öğrencilerin 80’ini (%32,4) ise Ortaokul ve Özel Ortaokullarda öğrenimlerine devam eden 8. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Bu veriler, Doğrulayıcı Faktör Analizinde kullanılmıştır” (Kaba ve Doğan, 2021).

Üçüncü çalışma grubu. Ölçek, test-tekrar test güvenirliği için 54 öğrenciye iki hafta ara ile uygulanmıştır. BTKÖ’nün test-tekrar test güvenirliğinin hesaplanması amacıyla kolay ulaşılabilirlik ve gönüllülük esaslarına göre 2019-2020 eğitim-öğretim yılı ikinci döneminde, farklı türlerdeki liselerde öğrenimlerine devam eden öğrencilerden online formlar (Google forms) uygulanarak veri toplanmıştır. Katılımcıların 28’i (%51,9) erkek ve 26’sı (%48,1) kadındır.

Dördüncü çalışma grubu. İlk üç çalışma grubundan toplanan verilerle BTKÖ geçerlik ve güvenirlik çalışmaları tamamlandıktan sonra KBF, BTKÖ ve İDÖ’den oluşan üç ölçme aracı, 522 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçme araçlarının 14’ü eksik ya da rastgele doldurulduğu için dikkate alınmamış ve 508 katılımcının verileri ile araştırmanın analizleri yapılmıştır. 508 kişinin 326’sı (%64,2) kadın, 182’si (35,8) erkektir. Verilerin 185’i basılı formlar, 323’ü ise online formlar uygulanarak elde edilmiştir. Dördüncü çalışma grubunu, farklı türlerdeki ortaöğretim kurumlarında okuyan öğrenciler veya liseden yeni mezun olan katılımcılar oluşturmuştur.

Bu araştırma kapsamında; BTKÖ’nün geçerlik ve güvenirlik çalışmaları için toplam 873, araştırmanın analizleri için 508 olmak üzere toplam 1381 ergen birey ile çalışılmıştır. Araştırma kapsamında veri toplanan çalışma gruplarına ilişkin demografik özelliklere ilişkin bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Birinci Çalışma Grubunun Bazı Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	267	50.7
	Erkek	260	49.3
Yaş	13	75	14.2
	14	173	32.8
	15	80	15.2
	16	46	8.7
	17	56	10.6
	18	52	9.9
	19	45	8.6
Lise Türü	Anadolu İHL	20	3.8
	Anadolu Lisesi	53	10.1
	Fen Lisesi	130	24.7
	MTAL	26	4.9
	Özel Lise	95	18.0
	Sosyal Bilimler Lisesi	26	4.9
	Ortaokul	88	16.7
	Özel Ortaokul	89	16.9
Toplam		527	100

Tablo 1’de verilen bilgilere göre, katılımcıların %50.7’sinin kadın ve %49.3’ünün erkek olduğu görülmektedir. Ayrıca, katılımcıların %32.8’inin 14 yaşında olduğu ve yaşlarının 13 ile 19 arasında değiştiği; katılımcıların %24.7’sinin Fen Lisesinde öğrenim gördükleri belirlenmiştir.

Tablo 2

İkinci Çalışma Grubunun Bazı Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	127	51.4
	Erkek	120	48.6
Yaş	13	31	12.6
	14	80	32.4
	15	40	16.2
	16	20	8.1
	17	32	12.9
	18	22	8.9
	19	22	8.9
Lise Türü	Anadolu İHL	10	4.0
	Anadolu Lisesi	27	10.9
	Fen Lisesi	61	24.7
	MTAL	13	5.3
	Özel Lise	44	17.8
	Sosyal Bilimler Lisesi	12	4.9
	Ortaokul	40	16.2
	Özel Ortaokul	40	16.2
Toplam		247	100

Tablo 2’de verilen bilgilere göre, katılımcıların %51.4’ünün kadın ve %48.6’sının erkek olduğu görülmektedir. Ayrıca, katılımcıların %32.4’ünün 14 yaşında olduğu ve yaşlarının 13 ile 19 arasında değiştiği; katılımcıların %24.7’sinin Fen Lisesinde öğrenim gördükleri belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında veri toplanan çalışma grubuna ilişkin demografik özellikler ve internet ve bilişim teknolojileri kullanım alışkanlıklarına dair bilgiler Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3

Dördüncü Çalışma Grubunun Bazı Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Erkek	182	35.8
	Kadın	326	64.2
Sınıf	Hazırlık Sınıfı	6	1.2
	9. Sınıf	123	24.2
	10. Sınıf	90	17.7
	11. Sınıf	101	19.9
	12. Sınıf	168	33
	Mezun	20	4
Lise Türü	Anadolu İmam Hatip Lisesi	6	1.2
	Anadolu Lisesi	334	65.7
	Fen Lisesi	51	10
	MTAL	54	10.6
	Özel Lise	48	9.4
	Sosyal Bilimler Lisesi	12	2.4
	Diğer	3	0.6
Toplam		508	100

Tablo 3’te verilen bilgilere göre, katılımcıların %64.2’si kadın ve %35.8’i erkektir. Ayrıca, katılımcıların %24.2’sinin 9. Sınıfta olduğu ve katılımcıların %65.7’sinin Anadolu Lisesinde öğrenim gördükleri ve yaşlarının 13 ile 19 arasında değiştiği (Ortalama = 15.93, standart sapma = 1.44) belirlenmiştir.

Veri Toplama Süreci

Araştırma kapsamında öncelikle İhtiyaç Doyumu Ölçeğini kullanabilmek için gerekli izin (EK-Ç) alınmasının ardından Hacettepe Üniversitesi Senatosu Etik Kurul Komisyonundan 25.06.2019 tarihinde yapmış olduğu toplantıdaki 35853172-300 sayılı kararı ile etik komisyon izni alınmıştır (EK-D). Daha sonra Tarsus İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden gereken izinler alınmıştır (EK-E). Araştırma kapsamında dört

farklı çalışma grubundan veri toplanmıştır. Daha önce de belirtildiği üzere bu verilerden ilk üçü ölçek geliştirmek için, son veri ise bu çalışmanın amaçlarını gerçekleştirmek için yapılan analizlerde kullanılmıştır. İlk üç çalışma grubundan toplanan verilerle Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışmaları tamamlandıktan sonra Kişisel Bilgi Formu, Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği ve İhtiyaç Doyumu Ölçeğinden oluşan veri toplama araçları hem matbu olarak çoğaltılmış hem de anket ve ölçeklerin çevrim içi formları hazırlanmıştır. Çevrim içi olarak da veri toplanmasının nedeni, Covid-19 Pandemisi nedeniyle ekseriyetle okulların kapalı olmasıdır. Katılımcılar kolay ulaşılabilir yolla seçilmiş ve çalışmaya gönüllü olarak katılmışlardır. Ankara ve Mersin İllerinde (Tarsus İlçesinde) uygulama yapılacak okullardan gerekli izinler alındıktan sonra katılımcılara, çalışmanın amacı ve içeriğiyle ilgili bilgi verilmiş ve öğrencilerden bilgilendirilmiş onay alınarak çalışmaya devam edilmiştir. Çevrim içi yapılan uygulamalarda da katılımcıların araştırmanın amacı hakkında bilgi sahibi olması sağlandıktan sonra katılımcılardan bilgilendirilmiş onay alınarak uygulamaya katılmaya gönüllü olanlardan veriler toplanmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları, yüz yüze ve çevrim içi olarak 13-19 yaş aralığındaki toplam 522 öğrenciye uygulanmıştır. Uygulamalar yaklaşık olarak 15-20 dakika sürmüştür. Çevrim içi ve basılı formlarla toplanan veriler birleştirilmiştir (Cernat, 2021; GBV, 2020; Nelson ve ark., 2021). Çalışmanın sonunda doldurulan ölçme araçları, demografik kriterlere göre sınıflandırılmıştır. Ölçme araçlarının 14'ü eksik ya da rastgele doldurulduğu için dikkate alınmamış ve 508 katılımcının verileri ile araştırmanın analizleri yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçları, çalışmanın amacına ve yöntemine uygun olarak seçilmiş ve aşağıda sıralanmıştır.

Kişisel bilgi formu (KBF). Katılımcılardan yaşları, cinsiyetleri, kardeş sayıları, genel not ortalamaları, öğrenim gördükleri okul türleri, bilişim teknolojileri kullanım süreleri ve amaçları, sosyal medya kullanım süreleri gibi değişkenler hakkında bilgi almak amacıyla araştırmacının geliştirdiği formdur. Kişisel Bilgi Formu EK-A'da verilmiştir.

Bilişim teknolojileri kullanım ölçeği (BTKÖ). Ergenlerin bilişim teknolojileri kullanım düzeyini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir (Kaba ve Doğan, 2021). BTKÖ'nün geçerlik-güvenirlik çalışmaları ile ilgili elde edilen sonuçlar, "BTKÖ'nün 13-19 yaş aralığındaki ergenlerin bilişim teknolojileri kullanım seviyelerini ölçmek amacıyla kullanılabileceğini göstermiştir. BTKÖ, "*Dijital Oyun Oynama*", "*Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı*" ve "*Sanal Yaşam Tercihi*" olmak üzere 3 faktörden oluşmaktadır. BTKÖ'de birinci faktörde 18, ikinci faktörde 22, üçüncü faktörde 10 olmak üzere toplam 50 madde yer almaktadır. Ölçekte tersine çevrilmiş (olumsuz) madde sayısı 9'dur. Dijital Oyun Oynama faktöründeki 1, 2 ve 15.; Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründeki 8 ve 16; Sanal Yaşam Tercihi faktöründeki 2, 6, 7 ve 8. maddeler, tersine çevrilmiştir" (Kaba ve Doğan, 2021).

BTKÖ, "1=kesinlikle katılmıyorum", "2=katılmıyorum", "3=kararsızım", "4=katılıyorum", "5=kesinlikle katılıyorum" olmak üzere Likert tipi ve beşli derecelendirmelidir. Katılımcılar, ölçek maddelerinin karşısında kendilerine uygun olduğunu düşündükleri derecenin altındaki rakamı işaretlemektedir. Düz maddeler oldukları gibi, olumsuz maddeler ise tersinden puanlanır. Ölçeğin birinci faktöründeki puan aralığı 18-90; ikinci faktöründeki puan aralığı 22-110; üçüncü faktöründeki puan aralığı 10-50'dir. BTKÖ'de toplam puan da hesaplanabilir. BTKÖ'nün toplam puan aralığı ise 50-250'dir (Kaba ve Doğan, 2021).

"*Dijital Oyun Oynama* şeklinde isimlendirilen birinci faktörden yüksek puan alınması, ergen bireyin dijital (çevrim içi) oyun oynama seviyesinin yüksek olduğu anlamına gelir. *Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı* şeklinde isimlendirilen ikinci faktörden yüksek puan alınması, ergen bireyin teknolojik aletleri, interneti ve sosyal medya platformlarını kullanım düzeyinin yüksek olduğu manasına gelir. *Sanal Yaşam Tercihi* olarak isimlendirilen üçüncü faktörden yüksek puan alınması, ergenlerin gerçek ilişki ve iletişimden çok, sanal yaşantıları ve ilişkileri tercih etme düzeylerinin yüksek olduğu anlamına gelir. Genel olarak ölçekten yüksek puan alınması ise, katılımcının bilişim teknolojileri kullanma düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelir" (Kaba ve Doğan, 2021).

"BTKÖ'deki toplam 50 maddenin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .94 olarak hesaplanmıştır. Faktörlerin güvenirlik katsayılarına da tek tek bakılmıştır. 18 maddelik birinci faktörün Cronbach Alfa güvenirlik katsayısının .95; 22 maddelik

ikinci faktörün Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısının .92 ve son olarak 10 maddelik üçüncü faktörün Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısının .86 olduğu bulunmuştur” (Kaba ve Doğan, 2021). Bu araştırmada BTKÖ’nün Cronbach Alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayılarının “*Dijital Oyun Oynama*” faktörü için .93, “*Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı*” faktörü için .90 ve “*Sanal Yaşam Tercihi*” faktörü için .82 olduğu görülmüştür. Tüm ölçek maddelerinin toplam iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı ise .91 olarak saptanmıştır. Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeğinin örnek maddeleri EK-B’de verilmiştir. BTKÖ’nün geliştirilme aşamalarına aşağıda yer verilmiştir.

Bilişim teknolojileri kullanım ölçeğinin geliştirilme süreci. “BTKÖ’nün geliştirilmesi için öncelikle ilgili literatür taranmış ve 115 maddeden oluşan madde havuzu oluşturulmuş ve Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanından üç, Ölçme ve Değerlendirme alanından iki, Sosyoloji alanından bir, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri alanından iki olmak üzere toplam sekiz kişilik uzman grubun ölçekle ilgili önerileri ve görüşleri alınmıştır”. Sonrasında PDR alanından üç öğretim üyesinden oluşan Tez İzleme Kurulunun da değerlendirmesi ve önerileriyle ölçeğe 12 madde daha dahil edilmiş ve 127 maddeden oluşan Deneme Formu oluşturulmuştur. Literatürde bu aşamaya *görünüş geçerliği* denmektedir. Büyüköztürk ve diğerlerine (2017) göre; bir ölçme aracının ismi, açıklamaları ve soruları veya maddeleriyle ölçmeyi amaçladığı özelliği ölçüyor görünmesine *görünüş geçerliliği* denmektedir. “Ölçeğin Deneme Formu, 3 faktör biçiminde düşünülerek oluşturulmuş ve Teknolojik Aygıt Tutum ve Kullanımı (TATK) bölümünde 39, İnternet/Sosyal Ağ (İS) bölümünde 48 ve Dijital Oyun Oynama (DO) bölümünde 40 madde olmak üzere toplam 127 maddeden meydana gelmiştir” (Kaba ve Doğan, 2021).

BTKÖ’nün 127 maddeden meydana gelen Deneme Formu, farklı türlerdeki liselerde öğrenimlerine devam eden 45 öğrenciye uygulanmış ve bu uygulamalar sonucunda, öğrenciler tarafından anlaşılmamış ya da yanlış anlaşılmış maddelerin düzeltilmesinin yanı sıra 31 maddenin de ölçekten çıkartılmasına karar verilmiştir. Ölçeğin beşli derecelendirmeli (“1=kesinlikle katılmıyorum”, “2=katılmıyorum”, “3=kararsızım”, “4=katılıyorum”, “5=kesinlikle katılıyorum”) Likert tipi olmasına ve ölçekte 16 olumsuz (tersine çevrilmiş) maddenin yer almasına karar verilmiştir.

Deneme uygulamasının akabinde bazı düzeltmeler yapıldıktan sonra ölçeğin 96 maddelik Uygulama Formu oluşturulmuştur. Uygulama Formu uygulanarak toplanan veriler ile geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. BTKÖ'nün geçerliği iki farklı biçimde incelenmiştir: İlk olarak BTKÖ maddelerinin faktör yükleri ve faktör yapısı, AFA ile test edilmiştir. "Analiz sonucunda birinci faktörde yer alan, faktör yük değerleri .40'tan küçük ve faktör yük değerleri farklı faktörlerde birbirine .10'dan yakın ve ayırt ediciliği düşük ve diğer maddelerle zayıf ilişkisi olan 46 madde ölçekten çıkarılmıştır. Bu işlemlerin akabinde BTKÖ'nün son formu 50 maddeden meydana gelmiştir. İkinci olarak BTKÖ maddelerinin faktör yükleri ve faktör yapısı DFA ile; BTKÖ'nün güvenirliği Cronbach Alfa ile test edilmiştir" (Kaba ve Doğan, 2021).

Açımlayıcı Faktör Analizi için SPSS 18, Doğrulayıcı Faktör Analizi için LISREL 8.8 paket programları kullanılmıştır. "Verilerin ilk olarak faktör analizi için uygun olduklarından emin olunmuştur. "Verilerin faktör analizine uygun olduğunu kabul etmek için KMO (Kasier-Meyer-Olkin) katsayısının .60'tan yüksek olması ve Barlett testinin anlamlı çıkması gerekmektedir" (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012; Floyd ve Widaman, 1995). "Verilerin faktör analizi için uygun olduğunun görülmesinden sonra ölçeğin faktör yapısını ve yapı geçerliğini incelemek amacıyla Açımlayıcı Faktör Analizi yapılmıştır. Analizler sonucunda; faktörlerin her değişken üzerindeki ortak faktör varyansı, açıklanan varyans oranları ve maddelerin faktör yükleri incelenmiş ve faktör yapıları belirlenirken .40 ve üzerinde olan değerler faktör yapısına eklenmiştir. Birbiriyle ilişkili olan maddelerin bir araya gelmek suretiyle faktör oluşturması ve faktörlerin daha kolay yorumlanabilmesi için *Varimax Eksen Döndürme Tekniği* kullanılmıştır. BTKÖ'nün güvenirlik katsayılarını görmek için Cronbach Alfa katsayısına bakılmıştır" (Kaba ve Doğan, 2021).

Ölçeğin 96 maddelik Uygulama Formu, 2019-2020 eğitim-öğretim yılı ikinci döneminde Mersin ve Ankara illerinde öğrenimlerine devam ve uygulamayı kabul eden 527 öğrenciye (K: 267, E: 260) uygulanmıştır. Verilerin 311'i basılı formlar, 216'sı ise online formlar vasıtasıyla elde edilmiştir. Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin 350'sini, farklı türdeki ortaöğretim kurumlarında (Anadolu İmam Hatip Lisesi, Anadolu Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Fen Lisesi, Özel Anadolu ve Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi) öğrenimlerine devam eden veya liseden yeni

mezun olan (lise mezuniyetleri üzerinden en fazla bir yıl geçmiş) ergenler; 177'sini ise ortaokul ve özel ortaokullarda öğrenimlerine devam eden 8. sınıf öğrenciler oluşturmuştur. Bu verilerle AFA yapılmıştır.

AFA'yı izleyen DFA'nın yeni bir örneklem grubu ile yapılması önerildiği (Henson ve Roberts, 2006) için ve yapıyı doğrulamak için birinci çalışma grubuna benzer özellikler taşıyan 247 öğrenciden oluşan yeni bir örneklem belirlenmiştir. Bu amaç için veriler 2019-2020 eğitim-öğretim yılı ikinci döneminde, Mersin ve Ankara illerinde öğrenimlerine devam eden ve uygulamayı kabul eden toplam 247 öğrenciden (K: 127, E: 120) elde edilmiştir. Verilerin bir bölümü basılı formlarla, kalan kısmı da online formlar ile toplanmıştır. Farklı türdeki liselerde öğrenim gören veya liseden yeni mezun olan 167 ergen; Ortaokul ve Özel Ortaokullarda okuyan 80 sekizinci sınıf öğrencisi çalışma grubunu oluşturmuştur. Bu toplanan veriler, DFA için kullanılmıştır.

“Ölçek, test-tekrar test güvenirliği için 54 öğrenciye 2 hafta ara ile uygulanmıştır. BTKÖ'nün test-tekrar test güvenirliğinin hesaplanması amacıyla kolay ulaşılabilirlik ve gönüllülük esasları doğrultusunda 2019-2020 eğitim-öğretim yılı ikinci döneminde farklı türdeki liselerde öğrenimlerine devam eden öğrencilere online formlar uygulanarak veri toplanmıştır. Katılımcılardan 26'sı kadın ve 28'i erkektir. BTKÖ'nün güvenirlik; geçerlik ve çalışmalarından elde edilen bulgulara aşağıda yer verilmiştir. Ölçeğin geçerliği; yapı ve ölçüt geçerliği ile incelenmiş ve BTKÖ'nün yapı geçerliliğinde, Açıklayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizleri uygulanmıştır” (Kaba ve Doğan, 2021). BTKÖ'nün geçerlik ve güvenirlik çalışmalarından elde edilen bulguların detaylarına bulgular bölümünde yer verilmiştir.

İhtiyaç doyumu ölçeği (İDÖ). Bu ölçek Deci ve Ryan (1991) tarafından Öz-Belirleme Kuramına dayalı olarak kişilerin ihtiyaç doyumlarını tespit edebilmek için geliştirilmiş ve geçerlik-güvenirlik çalışmaları yapılmıştır (akt., Cihangir-Çankaya, 2005). İDÖ, Bacanlı ve Cihangir-Çankaya (2003) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış ve geçerlik-güvenirlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Toplam 21 maddeden oluşan ölçekte *özerklik*, *yeterlik/yetkinlik* ve *ilişkili olma/ilişkisel* olmak üzere üç alt boyut vardır.

Ölçek 7'li Likert tipinde uygulanmaktadır (0=Hiç doğru değil, 7=Çok doğru). Ölçekten alt boyut toplam puanları ve ölçek toplam puanı elde edilmektedir. Ölçeğin puanlaması ve değerlendirmesinde alt boyutlara bakıldığında; özerklik alt boyutunda kişinin eylemlerini "isteyerek" ve "kendisi tercih ederek" gerçekleştirmesi ve bu eylemleri "tamamen onaylıyor" olması ifade edilmektedir. Bu alt boyutta 1, 4, 8, 11, 17, 20 numaralı maddeler bulunmaktadır. Bu maddelerden 4., 11. ve 20. maddeler ters puanlanmış maddelerdir. Yetkinlik alt boyutu kişinin bir eylemi gerçekleştirmek için gerekli olan bilgiye, beceriye, güce sahip olmasına ve o işi yapabileceğine inanmasını ifade etmektedir. Bu alt boyutta 3, 5, 10, 13, 15, 19 numaralı maddeler bulunmaktadır. Bu maddelerden 3., 15. ve 19. maddeler ters puanlanmış maddelerdir. Son olarak ilişkisellik alt boyutu ile kişinin tatmin edici ve destekleyici sosyal ilişkilerden edindiği ihtiyaç doyumu ifade edilmektedir. Bu alt boyutta 2, 6, 7, 9, 12, 14, 16, 18, 21 numaralı maddeler bulunmaktadır. Bu maddelerden 7., 16. ve 18. maddeler ters puanlanmış maddelerdir. Ölçeğin tümü için 21-147; Özerklik alt boyutu için 7-49; Yetkinlik alt boyutu için 6-42; İlişkisellik alt boyutu için 8-56 arasında puanlar elde edilebilir. Katılımcıların aldığı yüksek puanlar, temel psikolojik ihtiyaç doyumunun yüksek olduğunu; düşük puanlar ise temel psikolojik ihtiyaç doyumunun düşük olduğunu ifade etmektedir.

Ölçeğin orijinal uyarlama çalışmasında alt boyutların iç tutarlık Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları *özerklik* alt boyutu için .71, *yetkinlik* alt boyutu için .60 ve *ilişkisellik* alt boyutu için .74 olarak belirlenmiştir. İDÖ'nün tüm maddelerinin toplanması ile toplam ihtiyaç doyumu puanı elde edilmektedir. Toplam ihtiyaç puanı iç tutarlılık güvenilirlik katsayısının ise .83 olduğu görülmüştür. Bu araştırmada İDÖ'nün Cronbach Alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayılarının ise *özerklik* alt boyutu için .69, *yetkinlik* alt boyutu için .63 ve *ilişkisellik* alt boyutu için .71 olduğu görülmektedir. Toplam ihtiyaç doyumu iç tutarlılık güvenilirlik katsayısının ise .82 olduğu saptanmıştır. İhtiyaç Doyumu Ölçeğinin örnek maddeleri EK-C'de verilmiştir.

Verilerin Analizi

Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği geçerlik ve güvenilirlik analizleri için Açıklayıcı Faktör ve Doğrulamalı Faktör Analizleri yapılmıştır. Verilerin analizinde AFA ve diğer analizler için IBM SPSS 18, DFA için ise LISREL 8.0 paket programları kullanılmıştır. Veriler bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra analizlerin

yapılabilmesi için öncelikle uç değer ve kayıp veri açısından kontrol edilmiştir. İlk olarak ölçek geliştirme sürecinde ölçeğin geçerlik çalışması; görünüş, kapsam ve yapı geçerliği çerçevesinde ele alınmıştır. BTKÖ'nün geçerliliği iki ayrı biçimde test edilmiştir. İlk olarak ölçeğin maddelerinin faktör yükleri ve faktör yapısı, AFA ile; ikinci olarak ölçekteki maddelerin faktör yükleri ve faktör yapısı DFA ile test edilmiştir. BTKÖ'nün güvenirliğini test etmek ise Cronbach Alfa iç tutarlılık ve test-tekrar test güvenirlik katsayıları kullanılmıştır. Ergenlerin bilişim teknolojileri kullanma ve temel psikolojik ihtiyaç düzeylerinin belirlenmesinde betimleyici istatistiklerden (minimum ve maksimum puanlar, ortalama ve standart sapma puanları vb.) yararlanılmıştır. Çalışma kapsamında toplanan verilerin normal dağılım ölçütlerini karşılayıp karşılamadığı normallik testleri, basıklık-çarpıklık değerleri, çoklu uç değerlerin belirlenmesi ve çoklu doğrusallık problemlerinin değerlendirilmesi ile belirlenmiştir. Ergenlerin bilişim teknolojileri kullanma ve temel psikolojik ihtiyaç düzeylerinin cinsiyet açısından farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesinde Bağımsız Örneklemeler için *t*-Testi yapılmıştır. Ergenlerin İhtiyaç Doyumu Ölçeğinden ve Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeğinden aldıkları ortalama puanları arasında, günlük internet kullanım sürelerine göre fark olup olmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA) ile değerlendirilmiştir. Değişkenler arası ilişkilerin belirlenmesi için Pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Ergenlerin teknoloji kullanım düzeylerinin yordayıcılarının belirlenmesinde, öncelikle varsayımlar (çoklu doğrusallık, homojenlik ve normal dağılım) test edilmiş ve Çoklu Hiyerarşik Doğrusal Regresyon Analizi kullanılmıştır.

Çalışma kapsamında yapılan tüm bu analizler sonucunda elde edilen bulgular Bölüm 4'te verilmiştir.

Bölüm 4

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde araştırmanın problemi ve alt problemlerine ilişkin bulgulara ve yorumlarına yer verilmiştir.

Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeğinin Geçerliliğine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

BTKÖ'nün geçerliliği; yapı ve ölçüt geçerliği ile gözden geçirilmiştir. BTKÖ'nün yapı geçerliliğinin incelenmesinde, AFA ve DFA'dan yararlanılmıştır.

BTKÖ'nün yapı ve ölçüt geçerliliklerinin incelenmesi.

Açımlayıcı faktör analize ilişkin bulgular ve yorumlar. Ölçeğin yapı geçerliliği için öncelikle verilerin analiz için uygun olup olmadıklarından emin olunmuştur. Analiz sonucunda ölçeğe ilişkin KMO değeri .94 olduğu belirlenmiştir. Bu bulguya göre “KMO değeri .90 üzerinde bir değer aldığı için örneklem büyüklüğünün faktör analizi yapabilmek için *mükemmel derecede yeterli* olduğu anlaşılmıştır” (Çokluk ve ark., 2012; Tavşancıl, 2010). “Barlett testi sonucu incelendiğinde, elde edilen ki-kare değerinin .01 düzeyinde manidar olduğu görülmüştür. Bu bulguya göre verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiği kabul edilmiştir. Bu sonuçlar aynı zamanda, ölçeğe Açımlayıcı Faktör Analizi yapılabileceği anlamına gelmiştir” (Kaba ve Doğan, 2021).

“Açımlayıcı Faktör Analizinde faktör yükü .30'dan küçük olan maddeler, farklı faktörler altında faktör yükleri birbirine .10'dan daha yakın olan maddeler ve .50'den daha küçük değere sahip olan maddeler analize sokulmamaktadır” (Yaşar, 2014). Açımlayıcı Faktör Analizinde binişiklik olmaması gerekmektedir ve bir maddenin yalnızca bir özelliği ölçmesi beklenmektedir. “Geçerlik için *ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı özelliği, başka özelliklerle karıştırmadan doğru ve tam olarak ölçekbilme derecesidir* tanımı gereği, ölçme aracını oluşturan maddelerin sadece belli bir özelliği ölçmesi istenmektedir” (Çokluk ve ark., 2012). “Döndürülmüş Bileşenler Matrisi tablosuna göre; farklı faktörlerdeki yük değerleri arasındaki farkın .10'dan düşük olduğu görülen 18 madde (DO-11, DO-15, DO-16, DO-23, İS-14, İS-15, TATK-1, TATK-2, TATK-9, TATK-11, TATK-14, TATK-20, TATK-24, İS-2, İS-3, İS-15, İS-23, İS-25) ölçekten çıkartılmıştır. Maddeler bu işlemler yapılırken ölçekten tek

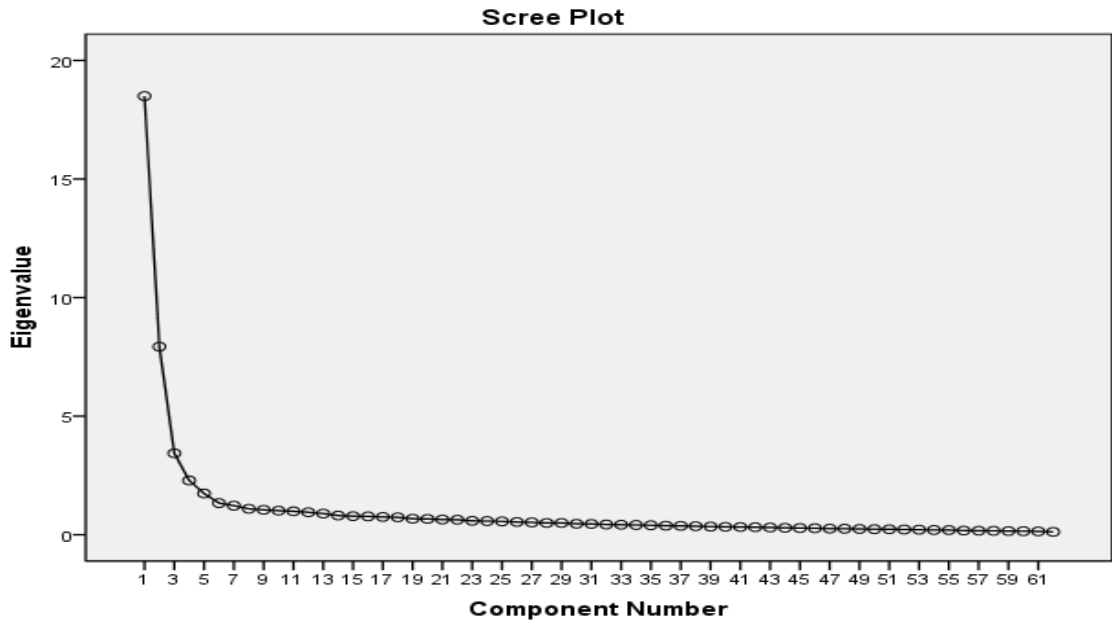
tek çıkartılıp yeni faktör yükleri dikkate alınarak analiz sürdürülmüştür. Faktörlerin her değişken üzerindeki ortak faktör varyansının .30 ile .70 arasında değişiklik gösterdiği görülmüştür” (Kaba ve Doğan, 2021). “AFA sonucunda özdeğeri 1 ya da 1’den büyük olan faktörler, önemli faktör olarak değerlendirilir” (Büyüköztürk, 2004). Ölçekte özdeğeri 1’den büyük olan 3 faktör olduğu gözlenmiştir. “Ölçek geliştirme çalışmalarında, açıklanan toplam varyansın %41 ve üzerinde ve maddelerin faktör yüklerinin .32’nin üzerinde olmasının ölçme aracının geçerli sayılabilmesi için yeterli olduğu belirtilmektedir” (Çokluk ve ark., 2012). “BTKÖ’de toplam açıklanan varyans %48.52’dir. Birinci faktör, varyansın tek başına %30.16’sını açıklamıştır ve maddelerin faktör yükleri birinci faktörde .62 ile .77 arasında değişmektedir. Varimax eksen döndürme tekniği sonrasında birinci faktör 18, ikinci faktör 22, üçüncü faktör ise 10 maddeden oluşmuştur. Maddelerin içerikleri incelenmiş ve birinci faktöre *dijital oyun oynama*; ikinci faktöre *teknolojik aygıtların ve uygulamalarının kullanımı*; üçüncü faktöre ise *sanal yaşam tercihi* adları verilmiştir. BTKÖ’de olumsuz (tersine çevrilmiş) madde sayısı 9’dur. Dijital Oyun Oynama faktöründeki 1., 2., ve 15.; Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründeki 8. ve 16.; Sanal Yaşam Tercihi faktöründeki 2., 6., 7. ve 8. maddeler, olumsuz maddelerdir” (Kaba ve Doğan, 2021). AFA’ya ilişkin sonuçlar Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4

BTKÖ'ye İlişkin AFA Bulguları

Faktörler	Madde Numarası	Ortak Faktör Varyansı	Faktör 1 Yük Değeri	Döndürme Sonrası Yük Değeri			Cronbach Alfa
				Fkt.1	Fkt.2	Fkt.3	
Dijital Oyun Oynama	DO9	,649	,647	,773			,952
	DO18	,640	,740	,762			
	DO13	,639	,678	,757			
	DO5	,559	,608	,744			
	DO7	,704	,765	,740			
	DO10	,567	,595	,740			
	DO17	,620	,691	,734			
	DO26	,575	,630	,733			
	DO3	,602	,629	,721			
	DO20	,555	,601	-,711			
	DO6	,628	,649	,709			
	DO19	,610	,662	,697			
	DO25	,550	,620	,696			
	DO1	,489	,597	-,691			
	DO2	,566	,614	-,654			
	DO27	,462	,766	,641			
	DO12	,518	,694	,630			
	DO8	,528	,659	,623			
	İS38	,563	,623		,746		
	İS4	,546	,699		,736		
Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı	İS5	,495	,770		,686		,921
	İS32	,459	,755		,668		
	TATK8	,428	,772		,648		
	İS31	,445	,701		,643		
	TATK7	,422	,566		,634		
	İS1	,421	,541		,626		
	TATK3	,399	,687		,624		
	TATK10	,439	,548		,618		
	İS7	,395	,469		,594		
	İS33	,369	,741		,577		
	İS9	,372	,672		,571		
	İS17	,437	,769		,564		
	İS27	,369	,610		-,550		
	TATK4	,300	,578		,528		
	İS35	,385	,664		,508		
	TATK17	,404	,710		,507		
	İS28	,418	,747		,503		
	İS18	,407	,663		,477		
	TATK28	,360	,662		-,473		
Sanal Yaşam Tercihi	TATK26	,343	,731		,436		,865
	TATK27	,555	,595			,716	
	İS29	,594	,694			-,677	
	İS21	,549	,653			-,674	
	TATK21	,487	,625			-,658	
	İS30	,525	,583			,642	
	TATK16	,479	,571			,640	
	TATK29	,426	,490			,594	
	TATK22	,356	,538			,561	
	İS36	,375	,442			,531	
	İS16	,298	,433			-,477	
Açıklanan Toplam Varyans: %48,519							
Faktör 1: 30,160 Faktör 2: 13,142 Faktör 3: 5,216						,949	

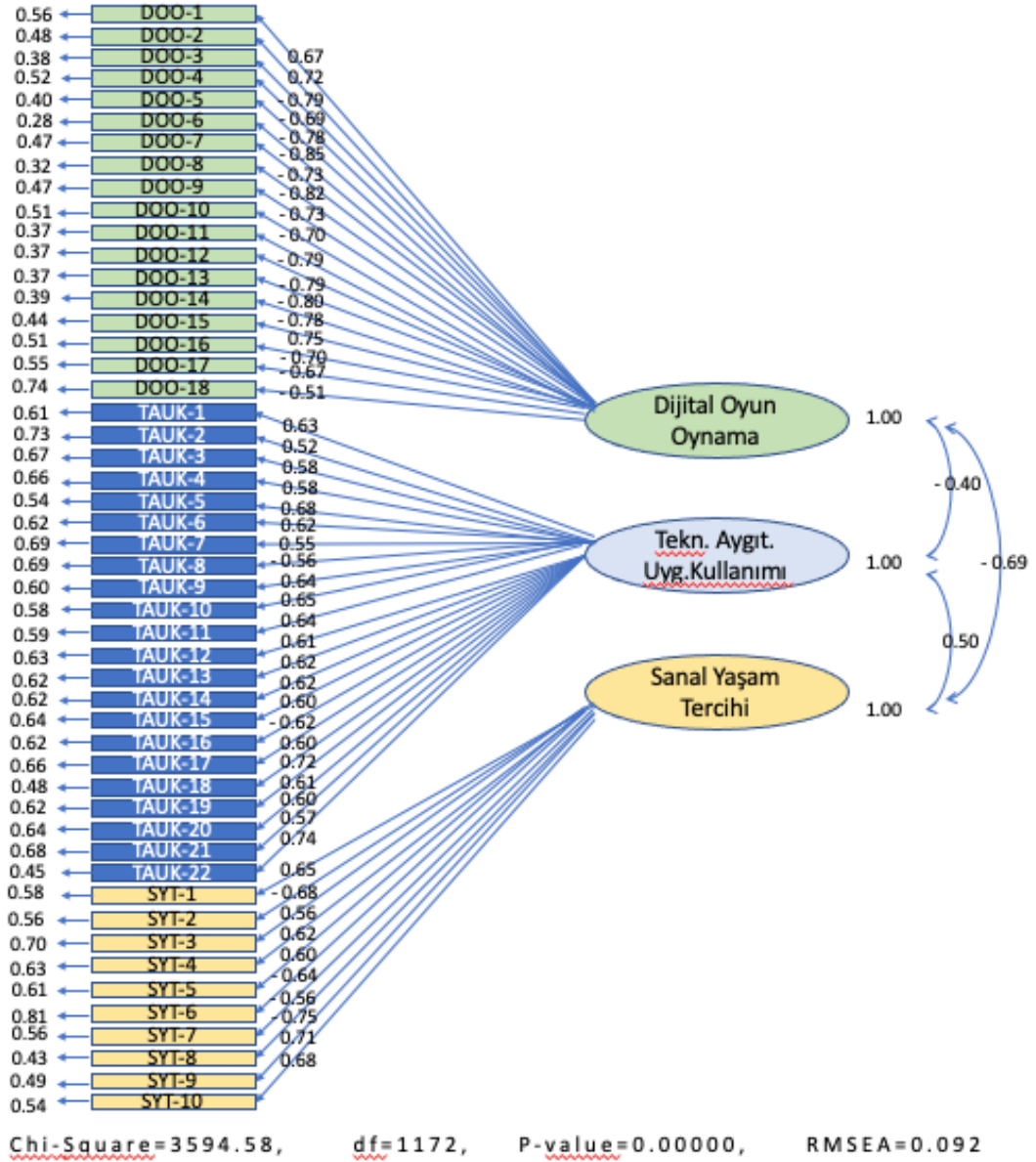
AFA sonuçlarını değerlendirmek açısından kullanılan başka bir teknik de çizgi diyagramını (scree-plot grafiği) gözden geçirmektir. Çizgi diyagramında birinci noktadan sonraki hızlı düşüş, ortak faktör varyansına ilişkin değerler ve birinci faktördeki yük değerleri göz önüne alındığında, BTKÖ'nün üç faktörden meydana gelmesinin uygun olacağı düşünülmektedir. BTKÖ'ye ilişkin çizgi diyagramı Şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 3. Çizgi diyagramı (Scree plot grafiği).

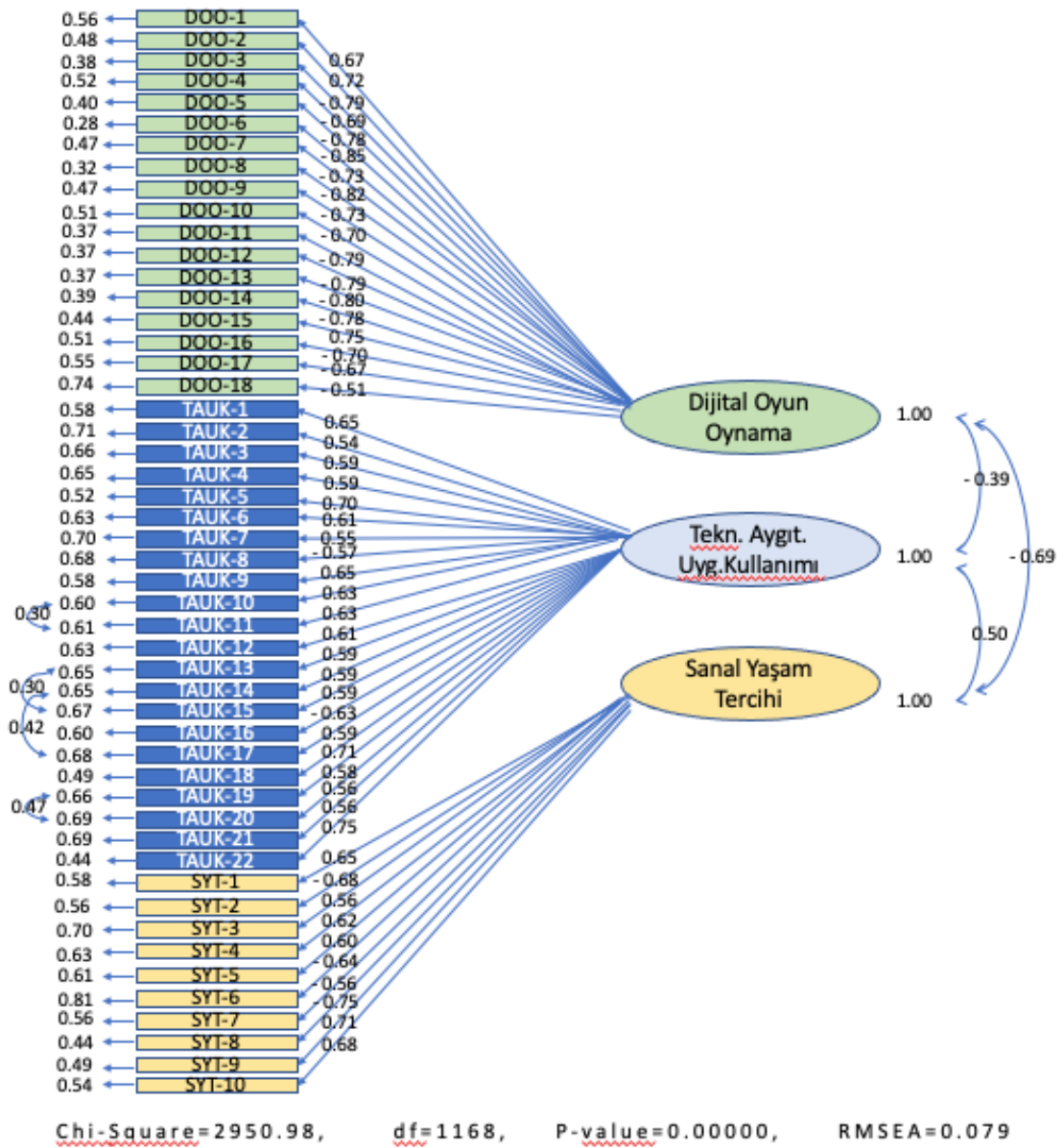
Doğrulamalı faktör analizine ilişkin bulgular. Ölçeğin yapı geçerliliği, Doğrulamalı Faktör Analizi ile de incelenmiştir. Doğrulamalı Faktör Analizinde, Açıklayıcı Faktör Analizi sonucunda ortaya çıkan üç faktör “gizil değişkenler”, faktörler altında bulunan değerler ise “gözlenen değişkenler” olarak modele dahil edilmiştir. Açıklayıcı Faktör Analizinden sonra oluşan üç faktör önce sırasıyla “Dijital Oyun Oynama Tutumu”, “Teknolojik Aygıtlara/İnternete/Sosyal Ağlara Yönelik Tutum” ve “Sosyallik-İletişim-İlişki” şeklinde adlandırılmış ve bu faktörlere verilen ilk isimlerin kısaltmaları (DO-TİS-Sİİ) kullanılarak analiz yapılmıştır. Tez İzleme Kurulundaki öğretim üyelerinin dönütlerinden sonra ve madde ifadeleri incelenerek birinci faktörün ismi “Dijital Oyun Oynama”; ikinci faktörün ismi “Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı”; üçüncü faktörün ismi ise, “Sanal Yaşam Tercihi” olarak yeniden adlandırılmıştır. “Modelde tüm gizil değişkenlerin birbirleriyle olan

kovaryansları da modele eklenmiştir. Ölçeğin faktör yapısı ve maddelerin faktör yükleri Doğrulayıcı Faktör Analizi ile incelenmiş ve bu analiz 247 öğrenciden toplanan veriler ile yapılmıştır. Doğrulayıcı Faktör Analizi, 3 faktör ve 50 madde üzerinden gerçekleştirilmiştir. İlk olarak p değerine bakılmıştır. p değeri, beklenen kovaryans matrisi ile gözlenen kovaryans matrisleri arasındaki farkın yani X^2 değerinin manidarlığı ile ilgili bilgi verir” (Kaba ve Doğan, 2021). Yol Şeması (Path Diyagram) incelendiğinde; p değerinin .01 düzeyinde manidar olduğu görülmüştür. Yol Şeması Şekil 4’te verilmiştir.

Şekil 4. BTKÖ için ilk oluşan DFA yol şeması (path diyagram)

“Çıktı (Output) dosyası incelendiğinde; ölçeğin 50 madde ve 3 faktörden meydana gelen yapısının test edildiği ve modelin doğrulandığı ifade edilebilir. Çıktı dosyasında, modelin uyum indekslerinin iyileştirilmesine yönelik olarak verilen modifikasyon önerilerinden 8 ölçek maddesi için 4 modifikasyon işlemi yapılmıştır. Modifikasyon işleminden sonra uyum indekslerinde iyileşme olduğu gözlenmiştir. Yapılan bu işlemlerin, modelin uyum indekslerine önemli ölçüde katkı sağladığı ifade edilebilir. Path Diyagramına göre; p değerinin .01 düzeyinde manidar olduğu görülmüştür” (Kaba ve Doğan, 2021). Modifikasyon işlemlerinden sonra oluşan Yol Şeması, Şekil 5’te verilmiştir.

Şekil 5. BTKÖ için DFA yol şeması (modifikasyondan sonra)

“Modelin uygunluğu ele alınırken χ^2/sd , RMSEA, GFI, SRMR, AGFI, NFI, NNFI, CFI değerleri, kritik ölçüt olarak alınmıştır. Analiz sonucunda; χ^2/sd değerinin 2.52, RMSEA değerinin .079, SRMR değerinin .083, GFI değerinin .68, AGFI değerinin .65, CFI değerinin .94, NFI değerinin .91 ve NNFI değerinin ise .94 olduğu görülmüştür. Yapılan modifikasyonlar sonrasında χ^2 ve RMSEA değerlerinde anlamlı düzeyde düşüş gözlenmiştir. Modifikasyondan sonra iki faktörlü model için elde edilen uyum iyiliği değerlerinin zayıf (SRMR=0.083, GFI=0.68, AGFI=0.65) ya da kabul edilebilir ($p=0.000$, $\chi^2/sd=2.52$, RMSEA=0.079, CFI=0.94, NFI=0.91 ve NNFI=0.94) sınırlar içinde oldukları saptanmıştır. Bundan dolayı test edilen üç faktörlü ölçme modeli yapısının yeterli düzeyde doğrulandığı söylenebilir” (Kaba ve Doğan, 2021). BTKÖ’nün doğrulanan üç faktörlü modeline ilişkin DFA bulguları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5

BTKÖ’ye İlişkin DFA Bulguları

Uyum İndeksi	Mükemmel Uyum* (M)	Kabul Edilebilir Uyum* (K)	Modifikasyondan Önceki Değerler	Modifikasyondan Sonraki Değerler
P	> 0.01	< 0.01	0.00 (K)	0.00 (K)
χ^2/sd	≤ 2	2-5	3.06 (K)	2.52 (K)
RMSEA	≤ 0.05	≤ 0.08	0.092 (Z)	0.079 (K)
SRMR	≤ 0.05	≤ 0.08	0.084 (Z)	0.083 (Z)
GFI	≥ 0.95	≥ 0.90	0.63 (Z)	0.68 (Z)
AGFI	≥ 0.95	≥ 0.90	0.60 (Z)	0.65 (Z)
CFI	≥ 0.95	≥ 0.90	0.93 (K)	0.94 (K)
NFI	≥ 0.95	≥ 0.90	0.90 (K)	0.91 (K)
NNFI	≥ 0.95	≥ 0.90	0.93 (K)	0.94 (K)

*Çokluk ve ark., 2012

Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizleri sonuçlarına göre; Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeğinin bir ölçme aracı için gerekli olan yapı geçerliliği ölçütlerini sağladığı söylenebilir.

BTKÖ’nün Güvenirliğine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Ölçeğin güvenirliliği, iç tutarlılık katsayısı, Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı ve test-tekrar test tekniği ile gözden geçirilmiştir. “Ölçme araçlarının Cronbach Alfa katsayısı $0.00 \leq \alpha < .40$ aralığında ise ölçeğin güvenilir olmadığı; $.40 \leq \alpha < .60$ aralığında ise ölçeğin düşük güvenirlikte olduğu; $.60 \leq \alpha < .80$ aralığında ise ölçeğin güvenilir olduğu; $.80 \leq \alpha < 1.00$ aralığında ise ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu

belirtilmektedir” (Özdamar, 1999). BTKÖ’deki tüm maddelerin (50 madde) Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .94 olarak hesaplanmıştır. Bu değerin .70 ve üzerinde olması, ölçme aracının güvenilirliği için yeterli kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2004).

BTKÖ’de yer alan üç faktörün güvenilirlik katsayılarına tek tek bakılmıştır. 18 maddelik Dijital Oyun Oynama faktörünün Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısının .95; 22 maddelik Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktörünün Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısının .92 ve son olarak 10 maddelik Sanal Yaşam Tercihi faktörünün Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısının .86 saptanmıştır. Tüm bu sonuçlar, Cronbach Alfa güvenilirlik katsayılarının yeterli düzeyde ve yüksek derecede güvenilir olduğu ve hiçbir faktörden madde çıkartılmasına gerek olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tavşancıl’a (2010) göre “test-tekrar test güvenilirlik çalışmasında, güvenilirlik katsayısının pozitif ve en az .70 olması beklenmektedir”. “Ölçek, 54 katılımcıya test-tekrar test güvenirliliği için iki hafta ara ile uygulanmıştır. İki uygulamadan elde edilen puanlar arasındaki Pearson Momentler Korelasyon Katsayısının $r=.889$ ($p<.01$) olduğu bulunmuştur. Elde edilen tüm bu sonuçlara göre Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeğinin bir ölçme aracı için gereken iç tutarlılık ve test-tekrar test güvenirliği ölçütlerini sağladığı söylenebilir” (Kaba ve Doğan, 2021).

BTKÖ’nün madde analizlerinin incelenmesi. “Ölçeğin madde analizi, madde toplam korelasyonlarına ve %27’lik alt ve %27’lik üst grup maddeleri arasındaki farka bakılarak test edilmiştir. BTKÖ’nün madde toplam korelasyonlarının .30 ile .67 arasında değiştiği ve t değerlerinin tüm maddelerde anlamlı olduğu ($p<.05$) görülmüştür” (Kaba ve Doğan, 2021). Büyüköztürk’e (2004) göre “gruplar arasındaki anlamlılık, ölçeğin iç tutarlılığının bir göstergesi olarak değerlendirilir”. Bu bulgulara göre Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeğinin bir ölçme aracı için gereken madde analizi ölçütlerini sağladığı söylenebilir. Ölçeğin madde analizine dair sonuçlar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6

BTKÖ'ye Ait Madde Analizi Bulguları

Madde No.	Madde Toplam Korelasyonu	t (Alt-Üst%27)
1	,595	10.69*
2	,612	12.72*
3	,616	12.96*
4	,489	11.58*
5	,672	11.67*
6	,551	14.18*
7	,606	12.95*
8	,589	12.74*
9	,587	12.05*
10	,537	12.45*
11	,593	13.50*
12	,595	12.52*
13	,576	13.32*
14	,481	12.33*
15	,638	12.30*
16	,397	11.90*
17	,610	15.15*
18	,627	9.96*
19	,480	10.33*
20	,381	7.37*
21	,404	6.26*
22	,444	7.90*
23	,300	9.62*
24	,493	14.49*
25	,301	10.88*
26	,449	12.81*
27	,427	10.49*
28	,464	10.30*
29	,485	9.77*
30	,466	10.72*
31	,479	11.15*
32	,552	12.89*
33	,504	15.43*
34	,303	13.09*
35	,515	13.32*
36	,552	11.51*
37	,562	11.27*
38	,591	11.68*
39	,529	10.73*
40	,488	11.45*
41	,507	10.66*
42	,603	9.71*
43	,570	7.08*
44	,494	8.68*
45	,565	11.56*
46	,515	7.13*
47	,501	10.23*
48	,400	11.09*
49	,492	11.16*
50	,414	9.84*

* $p < .05$

Betimsel Analizlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Ergenlerin İDÖ ve BTKÖ düzeylerine ilişkin betimsel bulgular ve yorumlar. İDÖ ve BTKÖ'nün ortalama, standart sapma ve dağılımlarına ilişkin analiz sonuçları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7

Değişkenlerin Ortalama, Standart Sapma ve Dağılımlarına İlişkin Betimsel Bulgular

Değişkenler	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS	Çarpıklık	Basıklık
İDÖ - Özerklik	6	42	29.20	6.92	-0.38	0.24
İDÖ - Yeterlik	6	42	27.76	6.33	-0.17	0.30
İDÖ - İlişkisel	15	63	44.09	10.18	-0.08	-0.58
İDÖ - Toplam	31	147	101.13	19.77	-0.15	-0.13
BTKÖ - Dijital Oyun Oynama	26	78	40.94	10.22	0.79	0.17
BTKÖ - Tekn. Aygıt. ve Uyg. Kullanımı	25	100	56.03	16.80	0.19	-0.71
BTKÖ - Sanal Yaşam Tercihi	14	41	28.52	3.46	0.69	1.39
BTKÖ - Toplam	81	211	125.49	23.97	0.18	-0.48

Tablo 7 incelendiğinde; çarpıklık değerlerinin -.08 ile .79 arasında, basıklık değerlerinin ise -.13 ile 1.39 arasında değiştiği görülmüştür. Basıklık ve çarpıklık değerlerinin ± 2 aralığında olması beklendiğinden (Çokluk ve ark., 2012) verilerin normal dağılımdan sapma göstermediği ifade edilebilir. İhtiyaç Doyumu Ölçeği Özerklik faktöründen alınan en düşük puan 6; en yüksek puan 42'dir. Ortalaması 29.20 (SS=6.92); çarpıklık katsayısı -0.38 ve basıklık katsayısı 0.24'tür.

İhtiyaç Doyumu Ölçeği Yeterlik faktöründen alınan en düşük puan 6; en yüksek puan 42'dir. Ortalaması 27.76 (SS=6.33); çarpıklık katsayısı -0.17 ve basıklık katsayısı 0.30'dur. İhtiyaç Doyumu Ölçeği İlişkisel faktöründen alınan en düşük puan 15; en yüksek puan 63'tür. Ortalaması 44.09 (SS=10.18); çarpıklık katsayısı -0.08 ve basıklık katsayısı -0.58'dir. İhtiyaç Doyumu Ölçeği toplamından alınan en düşük puan 31; en yüksek puan 147'dir. Ortalaması 101.13 (SS=19.77); çarpıklık katsayısı -0.15 ve basıklık katsayısı -0.13'tür.

BTKÖ-Dijital Oyun Oynama faktöründen alınan en düşük puan 26; en yüksek puan 78'dir. Ortalaması 40.94 (SS=10.22); çarpıklık katsayısı 0.79 ve basıklık katsayısı 0.17'dir. BTKÖ-Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen alınan en düşük puan 25; en yüksek puan 100'dür. Ortalaması 56.03 (SS=16.80); çarpıklık katsayısı 0.19 ve basıklık katsayısı -0.71'dir. BTKÖ-Sanal

Yaşam Tercihi faktöründen alınan en düşük puan 14; en yüksek puan 41'dir. Ortalaması 28.52 (SS=3.46); çarpıklık katsayısı 0.69 ve basıklık katsayısı 1.39'dur. Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği toplamından alınan en düşük puan 81; en yüksek puan 211'dir. Ortalaması 125.49 (SS=23.97); çarpıklık katsayısı 0.18 ve basıklık katsayısı -0.48'dir.

Karşılaştırma İstatistiklerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Cinsiyete göre ergenlerin İDÖ'den ve BTKÖ'den aldıkları ortalama puanlara ilişkin bulgular ve yorumlar. Katılımcıların İhtiyaç Doyumu Ölçeğinden ve Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeğinden aldıkları ortalama puanları arasında cinsiyete göre fark olup olmadığı Bağımsız Örneklemeler İçin *t*-Testi ile incelenmiş ve analiz sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8

Cinsiyete Göre Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanlara İlişkin t-Testi Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	<i>t</i>	sd	<i>p</i>
İDÖ - Özerklik	Kadın	326	28.76	7.18	-1.88	506	0.06
	Erkek	182	29.97	6.52			
İDÖ - Yeterlik	Kadın	326	27.24	6.48	-2.47	506	0.01
	Erkek	182	28.68	6.02			
İDÖ - İlişkisellik	Kadın	326	43.94	10.47	-0.44	506	0.66
	Erkek	182	44.35	9.78			
İhtiyaç Doyumu Ölçeği Toplam	Kadın	326	100.06	20.24	-1.59	506	0.11
	Erkek	182	103.00	19.27			
BTKÖ - Dijital Oyun Oynama	Kadın	326	38.14	8.64	-8.86	506	0.00
	Erkek	182	45.95	10.92			
BTKÖ - Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı	Kadın	326	57.60	17.43	2.84	506	0.01
	Erkek	182	53.21	15.26			
BTKÖ - Sanal Yaşam Tercihi	Kadın	326	28.41	3.53	-0.95	506	0.34
	Erkek	182	28.72	3.34			
Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği Top.	Kadın	326	124.16	23.54	-1.68	506	0.09
	Erkek	182	127.88	24.60			

p*<.05, *p*<.01

Tablo 8'e göre, İDÖ-Yeterlik faktöründen alınan ortalama puanlarında [*t*(506) = -2.47, *p*<.05]; BTKÖ-Dijital Oyun Oynama faktöründen alınan ortalama puanlarında [*t*(506) = -8.86, *p*<.05] ve BTKÖ-Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen alınan ortalama puanlarında [*t*(506) = 2.84,

p<.05] katılımcıların cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir. Sonuçlara göre, erkek katılımcıların İDÖ-Yeterlik faktöründen aldıkları ortalama puanlar kadın katılımcılarınkinden daha yüksektir. Benzer şekilde erkek katılımcıların BTKÖ-Dijital Oyun Oynama faktöründen aldıkları ortalama puanlar kadın katılımcılarınkinden daha yüksektir. Kadın katılımcıların BTKÖ-Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen aldıkları ortalama puanlar erkek katılımcılardan daha yüksektir.

Ergenlerin İDÖ'den ve BTKÖ'den aldıkları ortalama puanların, günlük internet kullanım süreleri ve kullanım amaçlarına göre farklılaşmasına ilişkin bulgular ve yorumlar. Katılımcıların İhtiyaç Doyumu Ölçeğinden ve Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeğinden aldıkları ortalama puanları arasında, günlük internet kullanım sürelerine göre fark olup olmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA) ile değerlendirilmiş ve analiz sonuçları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9

Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, Günlük İnternet Kullanım Sürelerine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları

Değişkenler	Günlük İnternet Kullanım Süresi	n	Ort.	S	Varyans	K.T	Sd	K.O	F	p	Farkın Kaynağı
İDÖ - Özerklik	(1) 1-60 dakika	40	28.45	8.24	Gruplar Arası	164.17	5.00	32.83	0.68	0.64	-
	(2) 1-3 saat	120	29.55	6.81	Gruplar İçi	23942.83	498.00	48.08			
	(3) 3-5 saat	141	28.42	6.87	Toplam	24107.01	503.00				
	(4) 5-7 saat	99	29.63	6.36							
	(5) 7-9 saat	51	29.53	7.54							
	(6) 9 saat ve üzeri	53	29.77	6.72							
İDÖ - Yeterlik	(1) 1-60 dakika	40	27.88	8.00	Gruplar Arası	68.69	5.00	13.74	0.34	0.89	-
	(2) 1-3 saat	120	27.51	5.57	Gruplar İçi	20021.47	498.00	40.20			
	(3) 3-5 saat	141	27.70	5.78	Toplam	20090.16	503.00				
	(4) 5-7 saat	99	27.37	6.68							
	(5) 7-9 saat	51	28.69	6.80							
	(6) 9 saat ve üzeri	53	27.96	6.91							
İDÖ - İlişkiselik	(1) 1-60 dakika	40	43.55	11.30	Gruplar Arası	145.60	5.00	29.12	0.28	0.93	-
	(2) 1-3 saat	120	43.44	10.04	Gruplar İçi	52195.44	498.00	104.81			
	(3) 3-5 saat	141	43.80	9.89	Toplam	52341.04	503.00				
	(4) 5-7 saat	99	44.54	10.48							
	(5) 7-9 saat	51	44.76	10.05							
	(6) 9 saat ve üzeri	53	44.83	10.50							
İDÖ - Toplam	(1) 1-60 dakika	40	99.88	24.24	Gruplar Arası	608.13	5.00	121.63	0.31	0.91	-
	(2) 1-3 saat	120	100.51	18.42	Gruplar İçi	195879.45	498.00	393.33			
	(3) 3-5 saat	141	100.04	18.80	Toplam	196487.58	503.00				
	(4) 5-7 saat	99	101.84	20.68							
	(5) 7-9 saat	51	102.98	19.49							
	(6) 9 saat ve üzeri	53	102.57	20.68							
BTKÖ - Dijital Oyun Oynama	(1) 1-60 dakika	40	37.28	8.76	Gruplar Arası	1789.41	5.00	357.88	3.51	0.00	6>1
	(2) 1-3 saat	120	39.26	8.91	Gruplar İçi	50814.60	498.00	102.04			
	(3) 3-5 saat	141	41.25	9.56	Toplam	52604.00	503.00				
	(4) 5-7 saat	99	42.32	10.81							
	(5) 7-9 saat	51	41.02	10.55							

	(6) 9 saat ve üzeri	53	44.60	12.83							
BTKÖ - Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı	(1) 1-60 dakika	40	45.10	14.97	Gruplar Arası	9775.03	5.00	1955.01	7.42	0.00	
	(2) 1-3 saat	120	52.08	15.28	Gruplar İçi	131225.73	498.00	263.51			6>1,
	(3) 3-5 saat	141	58.64	15.94	Toplam	141000.76	503.00				5>1,
	(4) 5-7 saat	99	60.17	16.74							4>1,
	(5) 7-9 saat	51	57.65	16.00							3>1
	(6) 9 saat ve üzeri	53	58.60	19.04							
BTKÖ - Sanal Yaşam Tercihi	(1) 1-60 dakika	40	27.38	3.01	Gruplar Arası	95.61	5.00	19.12	1.60	0.16	
	(2) 1-3 saat	120	28.33	3.00	Gruplar İçi	5942.11	498.00	11.93			
	(3) 3-5 saat	141	28.98	3.40	Toplam	6037.71	503.00				
	(4) 5-7 saat	99	28.58	3.39							
	(5) 7-9 saat	51	28.24	3.25							
	(6) 9 saat ve üzeri	53	28.81	4.91							
BTKÖ - Toplam	(1) 1-60 dakika	40	109.75	20.42	Gruplar Arası	21002.06	5.00	4200.41	7.86	0.00	
	(2) 1-3 saat	120	119.67	22.79	Gruplar İçi	265984.60	498.00	534.11			6>1,
	(3) 3-5 saat	141	128.87	22.32	Toplam	286986.67	503.00				5>1,
	(4) 5-7 saat	99	131.07	24.42							4>1,
	(5) 7-9 saat	51	126.90	23.69							3>1
	(6) 9 saat ve üzeri	53	132.02	24.68							

Tablo 9'a göre, BTKÖ Dijital Oyun Oynama faktöründen [$F(498, 5) = 3.51, p = .00$], BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen [$F(498, 5) = 7.42, p = .00$] ve BTKÖ toplamından [$F(498, 5) = 7.86, p = .00$] alınan ortalama puanlarda katılımcıların günlük internet kullanım sürelerine göre anlamlı düzeyde fark olduğu ancak İDÖ Özerklik faktöründen [$F(498, 5) = .68, p = .64$], İDÖ Yeterlik faktöründen [$F(498, 5) = .34, p = .89$], İDÖ İlişkisel faktöründen [$F(498, 5) = .28, p = .93$], İDÖ toplamından [$F(498, 5) = .31, p = .91$] ve BTKÖ Sanal Yaşam Tercihi faktöründen [$F(498, 5) = 1.60, p = .16$] alınan ortalama puanlarda katılımcıların günlük internet kullanım sürelerine göre anlamlı düzeyde fark olmadığı belirlenmiştir.

Farkın anlamlı olduğu alanlarda, ikili karşılaştırma testleri uygulanmıştır. Dağılımın homojen olduğu belirlendiğinden, posthoc testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Analiz sonucunda, günlük 9 saat ve üzeri internet kullanan bireylerin BTKÖ Dijital Oyun Oynama faktöründen aldıkları ortalama puanların, 1-60 dakika kullanan bireylerden daha yüksek olduğu; günlük 9 saat ve üzeri, 7-9 saat arası, 5-7 saat arası ve 3-5 saat arası internet kullanan bireylerin, BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen ve BTKÖ toplamından aldıkları ortalama puanların, 1-60 dakika kullanan bireylerden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Ergenlerin İDÖ'den ve BTKÖ'den aldıkları ortalama puanları arasında, "interneti derslerle ilgili araştırma yapmak" amacıyla kullanıma göre fark olup olmadığı ANOVA ile değerlendirilmiş ve analiz sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10

Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, İnterneti Derslerle İlgili Araştırma Yapmak Amacıyla Kullanmalarına Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları

Değişkenler	Dersle İlgili Araştırma	n	Ort.	S	Varyans	K.T	Sd	K.O	F	p	Farkın Kaynağı
İDÖ - Özerklik	Katılmıyorum	32	26.84	6.08	Gruplar Arası	319.74	3	106.58	2.24	0.08	-
	Kararsızım	24	29.22	6.91	Gruplar İçi	23983.13	504	47.59			
	Katılıyorum	239	28.85	7.08	Toplam	24302.87	507				
	Tamamen Katılıyorum	213	29.93	6.80							
İDÖ - Yeterlik	Katılmıyorum	32	25.91	7.86	Gruplar Arası	578.41	3	192.80	4.92	0.00	Tamamen Katılıyorum>Katılıyorum
	Kararsızım	24	27.50	5.22	Gruplar İçi	19752.63	504	39.19			
	Katılıyorum	239	26.95	5.97	Toplam	20331.04	507				
	Tamamen Katılıyorum	213	28.97	6.41							
İDÖ - İlişkiselik	Katılmıyorum	32	40.50	12.16	Gruplar Arası	1146.77	3	382.26	3.75	0.01	-
	Kararsızım	24	41.17	11.74	Gruplar İçi	51413.39	504	102.01			
	Katılıyorum	239	43.55	9.57	Toplam	52560.16	507				
	Tamamen Katılıyorum	213	45.56	10.16							
İDÖ - Toplam	Katılmıyorum	32	93.25	23.42	Gruplar Arası	5208.86	3	1736.29	4.54	0.00	Tamamen Katılıyorum>Katılmıyorum
	Kararsızım	24	97.67	20.95	Gruplar İçi	192876.43	504	382.69			
	Katılıyorum	239	99.57	18.94	Toplam	198085.29	507				
	Tamamen Katılıyorum	213	104.46	19.47							
BTKÖ - Dijital Oyun Oynama	Katılmıyorum	32	42.78	11.02	Gruplar Arası	1630.02	3	543.34	5.33	0.00	Tamamen Katılıyorum<Katılıyorum
	Kararsızım	24	44.79	11.31	Gruplar İçi	51335.96	504	101.86			
	Katılıyorum	239	42.08	10.07	Toplam	52965.98	507				
	Tamamen Katılıyorum	213	38.94	9.84							
BTKÖ - Tekn. Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı	Katılmıyorum	32	53.44	17.06	Gruplar Arası	6910.77	3	2303.59	8.52	0.00	Tamamen Katılıyorum<Katılmıyorum, Tamamen Katılıyorum<Kararsızım
	Kararsızım	24	64.00	19.10	Gruplar İçi	136201.79	504	270.24			
	Katılıyorum	239	58.97	16.20	Toplam	143112.56	507				
	Tamamen Katılıyorum	213	52.22	16.30							
BTKÖ - Sanal Yaşam Tercihi	Katılmıyorum	32	27.78	2.84	Gruplar Arası	215.36	3	71.79	6.17	0.00	Tamamen Katılıyorum<Katılmıyorum, Tamamen Katılıyorum<Kararsızım
	Kararsızım	24	30.08	4.04	Gruplar İçi	5865.36	504	11.64			
	Katılıyorum	239	29.02	3.36	Toplam	6080.72	507				
	Tamamen Katılıyorum	213	27.91	3.47							
BTKÖ - Toplam	Katılmıyorum	32	124.00	26.16	Gruplar Arası	18199.48	3	6066.49	11.20	0.00	Tamamen Katılıyorum<Katılmıyorum, Tamamen Katılıyorum<Kararsızım
	Kararsızım	24	138.88	22.36	Gruplar İçi	272981.48	504	541.63			
	Katılıyorum	239	130.08	23.58	Toplam	291180.95	507				
	Tamamen Katılıyorum	213	119.06	22.56							

Tablo 10'a göre, İDÖ Yeterlik faktöründen [$F(504, 3) = 4.92, p = .00$], İDÖ İlişkisel faktöründen [$F(504, 3) = 3.75, p = .01$], İDÖ toplamından [$F(504, 3) = 4.54, p = .00$], BTKÖ Dijital Oyun Oynama faktöründen [$F(504, 3) = 5.33, p = .00$], BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen [$F(504, 3) = 8.52, p = .00$], BTKÖ Sanal Yaşam Tercihi faktöründen [$F(504, 3) = 6.17, p = .00$] ve BTKÖ toplamından [$F(504, 3) = 11.20, p = .00$] alınan ortalama puanlarda katılımcıların interneti derslerle ilgili araştırma yapmak amacıyla kullanmalarına göre anlamlı düzeyde fark olduğu ancak İDÖ Özerklik faktöründen [$F(504, 3) = 2.24, p = .08$] alınan ortalama puanlarda anlamlı düzeyde fark olmadığı belirlenmiştir.

Farkın anlamlı olduğu alanlarda, ikili karşılaştırma testleri uygulanmıştır. Dağılımın homojen olduğu belirlendiğinden, posthoc testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Analiz sonucunda, derslerle ilgili araştırma yapmak sorusuna 'Tamamen Katılıyorum' cevabını veren kişilerin İDÖ Yeterlik faktöründen ve İDÖ toplamından aldıkları ortalama puanların, 'Katılıyorum' cevabını verenlerden daha yüksek olduğu; 'Tamamen Katılıyorum' cevabını veren kişilerin BTKÖ Dijital Oyun Oynama faktöründen, BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen, BTKÖ Sanal Yaşam Tercihi faktöründen ve BTKÖ toplamından aldıkları ortalama puanların 'Kararsızım' ve 'Katılmıyorum' cevabını verenlerden daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Ergenlerin İDÖ'den ve BTKÖ'den aldıkları ortalama puanları arasında, "interneti oyun oynamak" amacıyla kullanıma göre fark olup olmadığı ANOVA ile değerlendirilmiş ve analiz sonuçları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11

Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, İnterneti Oyun Oynamak Amacıyla Kullanmalarına Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları

Değişkenler	Oyun Oynamak	n	Ort.	S	Varyans	K.T	Sd	K.O	F	p	Farkın Kaynağı
İDÖ - Özerklik	Hiç Katılmıyorum	161	28.53	7.16	Gruplar Arası	192.188	4	48.05	1.00	0.41	-
	Katılmıyorum	97	29.15	6.78	Gruplar İçi	24110.68	503	47.93			
	Kararsızım	64	29.97	6.77	Toplam	24302.87	507				
	Katılıyorum	137	29.87	6.28							
	Tamamen	49	28.57	8.24							
	Katılıyorum										
İDÖ - Yeterlik	Hiç Katılmıyorum	161	26.94	6.92	Gruplar Arası	173.603	4	43.40	1.08	0.36	-
	Katılmıyorum	97	28.03	6.09	Gruplar İçi	20157.44	503	40.07			
	Kararsızım	64	28.59	5.98	Toplam	20331.04	507				
	Katılıyorum	137	28.08	5.66							
	Tamamen	49	27.90	6.96							
	Katılıyorum										
İDÖ - İlişkiselik	Hiç Katılmıyorum	161	43.36	10.17	Gruplar Arası	832.416	4	208.10	2.02	0.09	-
	Katılmıyorum	97	43.24	11.54	Gruplar İçi	51727.74	503	102.84			
	Kararsızım	64	42.97	8.47	Toplam	52560.16	507				
	Katılıyorum	137	46.17	9.01							
	Tamamen	49	43.80	11.93							
	Katılıyorum										
İDÖ - Toplam	Hiç Katılmıyorum	161	99.07	20.84	Gruplar Arası	2059.439	4	514.86	1.32	0.26	-
	Katılmıyorum	97	100.42	20.80	Gruplar İçi	196025.8	503	389.71			
	Kararsızım	64	101.53	17.30	Toplam	198085.3	507				
	Katılıyorum	137	104.18	17.31							
	Tamamen	49	100.27	22.99							
	Katılıyorum										
BTKÖ - Dijital Oyun Oynama	Hiç Katılmıyorum	161	35.93	8.08	Gruplar Arası	12396.83	4	3099.21	38.43	0.00	Tamamen Katılıyorum>Katılıyorum; Tamamen Katılıyorum>Kararsızım; Tamamen Katılıyorum>Katılmıyorum;
	Katılmıyorum	97	37.60	7.42	Gruplar İçi	40569.15	503	80.65			
	Kararsızım	64	41.81	8.82	Toplam	52965.98	507				
	Katılıyorum	137	45.30	10.29							
	Tamamen	49	50.65	10.73							
	Katılıyorum										

BTKÖ - Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı	Hiç Katılmıyorum	161	53.58	18.60	Gruplar Arası	2977.596	4	744.40	2.67	0.03	Tamamen Katılıyorum> Hiç Katılmıyorum
	Katılmıyorum	97	56.10	16.70	Gruplar İçi	140135	503	278.60			Katılıyorum> Hiç Katılmıyorum
	Kararsızım	64	54.27	14.99	Toplam	143112.6	507				
	Katılıyorum	137	59.66	15.97							
	Tamamen Katılıyorum	49	56.08	13.83							
BTKÖ - Sanal Yaşam Tercihi	Hiç Katılmıyorum	161	27.99	3.63	Gruplar Arası	91.482	4	22.87	1.92	0.11	-
	Katılmıyorum	97	28.37	3.04	Gruplar İçi	5989.234	503	11.91			
	Kararsızım	64	28.77	3.29	Toplam	6080.717	507				
	Katılıyorum	137	28.92	3.47							
	Tamamen Katılıyorum	49	29.14	3.74							
BTKÖ - Toplam	Hiç Katılmıyorum	161	117.50	23.32	Gruplar Arası	26368.37	4	6592.09	12.52	0.00	Tamamen
	Katılmıyorum	97	122.07	21.28	Gruplar İçi	264812.6	503	526.47			Katılıyorum>Katılmıyorum; Tamamen Katılıyorum>
	Kararsızım	64	124.84	23.52	Toplam	291181	507				Hiç Katılmıyorum; Katılıyorum>Katılmıyorum; Katılıyorum> Hiç Katılmıyorum
	Katılıyorum	137	133.88	24.05							
	Tamamen Katılıyorum	49	135.88	20.81							

Tablo 11'e göre, BTKÖ Dijital Oyun Oynama faktöründen [$F(503, 4) = 38.43$, $p = .00$], BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen [$F(503, 4) = 2.67$, $p = .03$] ve BTKÖ toplamından [$F(503, 4) = 12.52$, $p = .00$] alınan ortalama puanlarda katılımcıların interneti oyun oynamak amacıyla kullanmalarına göre anlamlı düzeyde fark olduğu ancak İDÖ Özerklik faktöründen [$F(503, 4) = 1.00$, $p = .41$], İDÖ Yeterlik faktöründen [$F(503, 4) = 1.08$, $p = .36$], İDÖ İlişkisel faktöründen [$F(503, 4) = 2.02$, $p = .09$], İDÖ toplamından [$F(503, 4) = 1.32$, $p = .26$] ve BTKÖ Sanal Yaşam Tercihi faktöründen [$F(503, 4) = 1.92$, $p = .11$] alınan ortalama puanlarda anlamlı düzeyde fark olmadığı belirlenmiştir.

Farklılaşmanın anlamlı olduğu alanlarda, ikili karşılaştırma testleri uygulanmıştır. Dağılımın homojen olduğu belirlendiğinden, posthoc testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Analiz sonucunda, oyun oynamak sorusuna 'Tamamen Katılıyorum' cevabını veren kişilerin BTKÖ Dijital Oyun Oynama faktöründen aldıkları ortalama puanların 'Katılıyorum', 'Kararsızım', 'Katılmıyorum' ve 'Hiç Katılmıyorum' cevabını veren kişilerden daha yüksektir. Oyun oynamak sorusuna 'Katılıyorum' cevabını veren kişilerin BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen aldıkları ortalama puanların 'Hiç Katılmıyorum' cevabını veren kişilerden daha yüksektir. Oyun oynamak sorusuna 'Katılıyorum' cevabını veren kişilerin BTKÖ genelinden aldıkları ortalama puanların 'Hiç Katılmıyorum' ve 'Katılmıyorum' cevabını veren kişilerden; oyun oynamak sorusuna 'Tamamen Katılıyorum' cevabını veren kişilerin BTKÖ genelinden aldıkları ortalama puanların 'Hiç Katılmıyorum' ve 'Katılmıyorum' cevabını veren kişilerden daha yüksektir.

Ergenlerin İDÖ'den ve BTKÖ'den aldıkları ortalama puanları arasında, interneti sosyal ağlar amacıyla kullanıma göre fark olup olmadığı ANOVA ile değerlendirilmiş ve analiz sonuçları Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12

Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, İnterneti Sosyal Ağlar Amacıyla Kullanmalarına Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları

Değişkenler	Sosyal Ağlar	n	Ort.	S	Varyans	K.T	Sd	K.O	F	p	Farkın Kaynağı
İDÖ - Özerklik	Hiç Katılmıyorum	39	28.33	7.86	Gruplar Arası	334.3	4	83.57	1.75	0.14	-
	Katılmıyorum	56	27.75	6.55	Gruplar İçi	23968.6	503	47.65			
	Kararsızım	59	29.44	6.75	Toplam	24302.9	507				
	Katılıyorum	237	29.95	6.52							
	Tamamen Katılıyorum	117	28.53	7.53							
İDÖ - Yeterlik	Hiç Katılmıyorum	39	27.10	7.79	Gruplar Arası	185.4	4	46.34	1.16	0.33	-
	Katılmıyorum	56	26.86	6.52	Gruplar İçi	20145.7	503	40.05			
	Kararsızım	59	27.64	6.43	Toplam	20331.0	507				
	Katılıyorum	237	28.37	5.80							
	Tamamen Katılıyorum	117	27.22	6.67							
İDÖ - İlişkisellik	Hiç Katılmıyorum	39	40.05	11.48	Gruplar Arası	1291.6	4	322.90	3.17	0.01	-
	Katılmıyorum	56	42.18	10.45	Gruplar İçi	51268.6	503	101.93			
	Kararsızım	59	42.71	9.19	Toplam	52560.2	507				
	Katılıyorum	237	44.99	9.94							
	Tamamen Katılıyorum	117	45.21	10.20							
İDÖ - Toplam	Hiç Katılmıyorum	39	95.49	23.82	Gruplar Arası	3699.5	4	924.88	2.39	0.05	-
	Katılmıyorum	56	96.79	19.99	Gruplar İçi	194385.8	503	386.45			
	Kararsızım	59	99.80	19.05	Toplam	198085.3	507				
	Katılıyorum	237	103.47	18.63							
	Tamamen Katılıyorum	117	101.04	20.32							
BTKÖ - Dijital Oyun Oynama	Hiç Katılmıyorum	39	37.51	9.48	Gruplar Arası	1092.7	4	273.18	2.65	0.03	-
	Katılmıyorum	56	41.50	11.70	Gruplar İçi	51873.3	503	103.13			
	Kararsızım	59	38.47	9.20	Toplam	52966.0	507				
	Katılıyorum	237	41.29	9.93							
	Tamamen Katılıyorum	117	42.34	10.48							
BTKÖ - Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı	Hiç Katılmıyorum	39	42.05	13.80	Gruplar Arası	31995.9	4	7998.98	36.21	0.00	Tamamen Katılıyorum>Katılıyorum; Tamamen Katılıyorum>Kararsızım; Tamamen Katılıyorum>Katılmıyorum; Tamamen Katılıyorum> Hiç Katılmıyorum
	Katılmıyorum	56	47.48	16.47	Gruplar İçi	111116.6	503	220.91			
	Kararsızım	59	48.83	16.30	Toplam	143112.6	507				
	Katılıyorum	237	56.15	13.94							
	Tamamen Katılıyorum	117	68.16	15.44							

BTKÖ - Sanal Yaşam Tercihi	Hiç Katılmıyorum	39	28.00	3.88	Gruplar Arası	51.7	4	12.93	1.08	0.37	-
	Katılmıyorum	56	27.93	2.62	Gruplar İçi	6029.0	503	11.99			
	Kararsızım	59	28.20	2.59	Toplam	6080.7	507				
	Katılıyorum	237	28.75	3.24							
	Tamamen Katılıyorum	117	28.69	4.36							
BTKÖ - Toplam	Hiç Katılmıyorum	39	107.56	22.32	Gruplar Arası	44627.8	4	11156.94	22.76	0.00	Tamamen
	Katılmıyorum	56	116.91	25.69	Gruplar İçi	246553.2	503	490.17			Katılıyorum>Katılıyorum;
	Kararsızım	59	115.51	22.82	Toplam	291181.0	507				Tamamen
	Katılıyorum	237	126.19	21.36							Katılıyorum>Kararsızım;
	Tamamen Katılıyorum	117	139.20	21.46							Tamamen
											Katılıyorum>Katılmıyorum;
											Tamamen Katılıyorum> Hiç
											Katılmıyorum

Tablo 12'ye göre, İDÖ İlişkisel faktöründen [$F(503, 4) = 3.17, p = .01$], BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen [$F(503, 4) = 36.21, p = .00$], BTKÖ Dijital Oyun Oynama faktöründen [$F(503, 4) = 2.65, p = .03$] ve BTKÖ toplamından [$F(503, 4) = 22.76, p = .00$] alınan ortalama puanlarda katılımcıların interneti sosyal ağlar amacıyla kullanmalarına göre anlamlı düzeyde fark olduğu ancak İDÖ Özerklik faktöründen [$F(503, 4) = 1.75, p = .14$], İDÖ Yeterlik faktöründen [$F(503, 4) = 1.16, p = .33$], İDÖ toplamından [$F(503, 4) = 2.39, p = .05$] ve BTKÖ Sanal Yaşam Tercihi faktöründen [$F(503, 4) = 1.08, p = .37$] alınan ortalama puanlarda anlamlı düzeyde fark olmadığı belirlenmiştir.

Farklılaşmanın anlamlı olduğu alanlarda, ikili karşılaştırma testleri uygulanmıştır. Dağılımın homojen olduğu belirlendiğinden, posthoc testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Analiz sonucunda, sosyal ağlar için kullanım sorusuna 'Tamamen Katılıyorum' cevabını veren kişilerin BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen ve BTKÖ toplamından aldıkları ortalama puanların 'Katılıyorum', 'Kararsızım', 'Katılmıyorum' ve 'Hiç Katılmıyorum' cevabını veren kişilerden daha yüksektir.

Ergenlerin İDÖ'den ve BTKÖ'den aldıkları ortalama puanları arasında, interneti bilgi alışverişi amacıyla kullanıma göre fark olup olmadığı ANOVA ile değerlendirilmiş ve analiz sonuçları Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13

Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, İnterneti Bilgi Alışverişi Amacıyla Kullanmalarına Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları

Değişkenler	Bilgi alışverişi	n	Ort.	S	Varyans	K.T	Sd	K.O	F	p	Farkın Kaynağı
İDÖ - Özerklik	Hiç Katılmıyorum	32	25.98	7.84	Gruplar Arası	566.99	4	141.75	3.00	0.02	-
	Katılmıyorum	39	27.57	5.59	Gruplar İçi	23735.88	503	47.19			
	Kararsızım	55	28.64	6.73	Toplam	24302.87	507				
	Katılıyorum	233	29.56	6.95							
	Tamamen Katılıyorum	149	29.95	6.88							
İDÖ - Yeterlik	Hiç Katılmıyorum	32	25.39	7.79	Gruplar Arası	339.17	4	84.79	2.13	0.08	-
	Katılmıyorum	39	26.82	5.75	Gruplar İçi	19991.87	503	39.75			
	Kararsızım	55	27.96	5.47	Toplam	20331.04	507				
	Katılıyorum	233	27.62	6.15							
	Tamamen Katılıyorum	149	28.65	6.60							
İDÖ - İlişkiselilik	Hiç Katılmıyorum	32	39.82	10.55	Gruplar Arası	822.04	4	205.51	2.00	0.09	-
	Katılmıyorum	39	42.54	12.03	Gruplar İçi	51738.12	503	102.86			
	Kararsızım	55	45.17	10.43	Toplam	52560.16	507				
	Katılıyorum	233	44.21	9.79							
	Tamamen Katılıyorum	149	44.81	9.95							
İDÖ - Toplam	Hiç Katılmıyorum	32	91.23	23.41	Gruplar Arası	4757.44	4	1189.36	3.09	0.02	-
	Katılmıyorum	39	96.80	19.29	Gruplar İçi	193327.85	503	384.35			
	Kararsızım	55	102.02	18.66	Toplam	198085.29	507				
	Katılıyorum	233	101.52	19.33							
	Tamamen Katılıyorum	149	103.46	19.57							
BTKÖ - Dijital Oyun Oynama	Hiç Katılmıyorum	32	40.28	10.05	Gruplar Arası	40.00	4	10.00	0.10	0.98	-
	Katılmıyorum	39	40.49	9.73	Gruplar İçi	52925.99	503	105.22			
	Kararsızım	55	41.24	10.87	Toplam	52965.98	507				
	Katılıyorum	233	41.14	10.25							
	Tamamen Katılıyorum	149	40.77	10.22							
BTKÖ - Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı	Hiç Katılmıyorum	32	48.47	16.69	Gruplar Arası	2964.03	4	741.01	2.66	0.03	-
	Katılmıyorum	39	51.69	17.01	Gruplar İçi	140148.52	503	278.63			
	Kararsızım	55	56.51	17.12	Toplam	143112.56	507				
	Katılıyorum	233	57.08	16.18							
	Tamamen Katılıyorum	149	56.97	17.23							
BTKÖ - Sanal Yaşam Tercihi	Hiç Katılmıyorum	32	29.47	4.46	Gruplar Arası	105.85	4	26.46	2.23	0.07	-
	Katılmıyorum	39	28.82	3.31	Gruplar İçi	5974.87	503	11.88			
	Kararsızım	55	29.20	3.36	Toplam	6080.72	507				

	Katılıyorum	233	28.55	3.25						
	Tamamen Katılıyorum	149	27.95	3.57						
	Hiç Katılmıyorum	32	118.22	25.33	Gruplar Arası	2979.22	4	744.81	1.30	0.27
	Katılmıyorum	39	121.00	25.85	Gruplar İçi	288201.73	503	572.97		
BTKÖ - Toplam	Kararsızım	55	126.95	23.21	Toplam	291180.95	507			-
	Katılıyorum	233	126.76	23.95						
	Tamamen Katılıyorum	149	125.70	23.37						

Tablo 13'e göre, İDÖ Özerklik faktöründen [$F(503, 4) = 3.00, p = .02$], İDÖ toplamından [$F(503, 4) = 3.09, p = .02$] ve BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen [$F(503, 4) = 2.66, p = .03$] alınan ortalama puanlarda katılımcıların interneti bilgi alışverişi (hobi, haber vb.) amacıyla kullanmalarına göre anlamlı düzeyde fark olduğu ancak İDÖ Yeterlik faktöründen [$F(503, 4) = 2.13, p = .08$], İDÖ İlişkisel faktöründen [$F(503, 4) = 2.00, p = .09$], BTKÖ Dijital Oyun Oynama faktöründen [$F(503, 4) = .10, p = .98$], BTKÖ Sanal Yaşam Tercihi faktöründen [$F(503, 4) = 2.23, p = .07$] ve BTKÖ toplamından [$F(503, 4) = 1.30, p = .27$] alınan ortalama puanlarda anlamlı düzeyde fark olmadığı belirlenmiştir.

Farklılaşmanın anlamlı olduğu alanlarda, ikili karşılaştırma testleri uygulanmıştır. Dağılımın homojen olduğu belirlendiğinden, posthoc testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Analiz sonucunda ikili karşılaştırmalarda anlamlı farklılaşma olmadığı gözlenmiştir.

Ergenlerin İDÖ'den ve BTKÖ'den aldıkları ortalama puanları arasında, "interneti video izlemek" amacıyla kullanıma göre fark olup olmadığı ANOVA ile değerlendirilmiş ve analiz sonuçları Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14

Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, İnterneti Video İzlemek Amacıyla Kullanmalarına Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları

Değişkenler	Video İzlemek	n	Ort.	S	Varyans	K.T	Sd	K.O	F	p	Farkın Kaynağı
İDÖ - Özerklik	Hiç Katılmıyorum	29	27.14	7.20	Gruplar Arası	184.44	4	46.11	0.96	0.43	-
	Katılmıyorum	39	29.21	6.29	Gruplar İçi	24118.42	503	47.95			
	Kararsızım	69	28.64	6.90	Toplam	24302.87	507				
	Katılıyorum	237	29.61	6.67							
	Tamamen Katılıyorum	134	29.18	7.47							
İDÖ - Yeterlik	Hiç Katılmıyorum	29	26.47	7.21	Gruplar Arası	121.75	4	30.44	0.76	0.55	-
	Katılmıyorum	39	28.05	6.10	Gruplar İçi	20209.30	503	40.18			
	Kararsızım	69	28.74	6.65	Toplam	20331.04	507				
	Katılıyorum	237	27.65	6.11							
	Tamamen Katılıyorum	134	27.64	6.44							
İDÖ - İlişkisellik	Hiç Katılmıyorum	29	38.42	10.75	Gruplar Arası	1113.37	4	278.34	2.72	0.03	-
	Katılmıyorum	39	44.16	12.16	Gruplar İçi	51446.79	503	102.28			
	Kararsızım	69	43.25	10.45	Toplam	52560.16	507				
	Katılıyorum	237	44.62	9.49							
	Tamamen Katılıyorum	134	44.78	10.23							
İDÖ - Toplam	Hiç Katılmıyorum	29	92.04	22.07	Gruplar Arası	2634.15	4	658.54	1.70	0.15	-
	Katılmıyorum	39	101.77	19.58	Gruplar İçi	195451.14	503	388.57			
	Kararsızım	69	100.73	20.45	Toplam	198085.29	507				
	Katılıyorum	237	102.01	19.06							
	Tamamen Katılıyorum	134	101.56	19.99							
BTKÖ - Dijital Oyun Oynama	Hiç Katılmıyorum	29	37.41	10.59	Gruplar Arası	887.22	4	221.80	2.14	0.07	-
	Katılmıyorum	39	38.54	8.14	Gruplar İçi	52078.77	503	103.54			
	Kararsızım	69	40.57	10.48	Toplam	52965.98	507				
	Katılıyorum	237	41.04	9.89							
	Tamamen Katılıyorum	134	42.41	10.92							
BTLÖ -Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı	Hiç Katılmıyorum	29	43.07	13.51	Gruplar Arası	11911.33	4	2977.83	11.42	0.00	Tamamen Katılıyorum>Kararsızım; Tamamen Katılıyorum>Katılmıyorum; Tamamen Katılıyorum> Hiç Katılmıyorum
	Katılmıyorum	39	48.54	18.46	Gruplar İçi	131201.23	503	260.84			
	Kararsızım	69	52.38	16.27	Toplam	143112.56	507				
	Katılıyorum	237	56.92	16.17							
	Tamamen Katılıyorum	134	61.31	15.86							
BTKÖ - Sanal Yaşam Tercihi	Hiç Katılmıyorum	29	27.79	3.73	Gruplar Arası	36.15	4	9.04	0.75	0.56	-
	Katılmıyorum	39	27.95	2.62	Gruplar İçi	6044.56	503	12.02			

	Kararsızım	69	28.83	3.56	Toplam	6080.72	507					
	Katılıyorum	237	28.57	3.32								
	Tamamen Katılıyorum	134	28.60	3.81								
BTKÖ - Toplam	Hiç Katılmıyorum	29	108.28	22.80	Gruplar Arası	20345.40	4	5086.35	9.45	0.00		
	Katılmıyorum	39	115.03	25.14	Gruplar İçi	270835.56	503	538.44				
	Kararsızım	69	121.77	23.37	Toplam	291180.95	507					
	Katılıyorum	237	126.54	23.60								
	Tamamen Katılıyorum	134	132.33	21.89								
												Tamamen Katılıyorum>Katılmıyorum; Tamamen Katılıyorum> Hiç Katılmıyorum

Tablo 14'e göre, İDÖ İlişkisel faktöründen [$F(503, 4) = 2.72, p = .03$], BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen [$F(503, 4) = 11.42, p = .00$] ve BTKÖ toplamından [$F(503, 4) = 9.45, p = .00$] alınan ortalama puanlarda katılımcıların interneti video izlemek amacıyla kullanmalarına göre anlamlı düzeyde fark olduğu ancak İDÖ Özerklik faktöründen [$F(503, 4) = .96, p = .43$], İDÖ Yeterlik faktöründen [$F(503, 4) = .76, p = .55$], İDÖ toplamından [$F(503, 4) = 1.70, p = .15$], BTKÖ Dijital Oyun Oynama faktöründen [$F(503, 4) = 2.14, p = .07$] ve BTKÖ Sanal Yaşam Tercihi faktöründen [$F(503, 4) = .75, p = .56$] alınan ortalama puanlarda anlamlı düzeyde fark olmadığı belirlenmiştir.

Farklılaşmanın anlamlı olduğu alanlarda, ikili karşılaştırma testleri uygulanmıştır. Dağılımın homojen olduğu belirlendiğinden, posthoc testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Analiz sonucunda, video izlemek için kullanım sorusuna 'Tamamen Katılıyorum' cevabını veren kişilerin BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen ve BTKÖ toplamından aldıkları ortalama puanların 'Kararsızım', 'Katılmıyorum' ve 'Hiç Katılmıyorum' cevabını veren kişilerden daha yüksektir.

Ergenlerin İDÖ'den ve BTKÖ'den aldıkları ortalama puanları arasında, "interneti iletişim kurmak" amacıyla kullanıma göre fark olup olmadığı ANOVA ile değerlendirilmiş ve analiz sonuçları Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15

Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, İnterneti İletişim Kurmak Amacıyla Kullanmalarına Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları

Değişkenler	İletişim Kurmak	n	Ort.	S	Varyans	K.T	Sd	K.O	F	p	Farkın Kaynağı
İDÖ - Özerklik	Katılmıyorum	40	28.00	5.64	Gruplar Arası	72.3	3	24.12	0.50	0.68	-
	Kararsızım	33	28.76	6.52	Gruplar İçi	24230.5	504	48.08			
	Katılıyorum	252	29.37	6.94	Toplam	24302.9	507				
	Tamamen Katılıyorum	183	29.30	7.24							
İDÖ - Yeterlik	Katılmıyorum	40	26.58	5.49	Gruplar Arası	90.5	3	30.16	0.75	0.52	-
	Kararsızım	33	27.42	5.61	Gruplar İçi	20240.6	504	40.16			
	Katılıyorum	252	27.69	6.25	Toplam	20331.0	507				
	Tamamen Katılıyorum	183	28.16	6.74							
İDÖ - İlişkisellik	Katılmıyorum	40	39.38	10.34	Gruplar Arası	1219.5	3	406.49	3.99	0.01	Tamamen Katılıyorum>Katılmıyorum
	Kararsızım	33	43.33	9.29	Gruplar İçi	51340.7	504	101.87			
	Katılıyorum	252	43.99	10.28	Toplam	52560.2	507				
	Tamamen Katılıyorum	183	45.39	9.91							
İDÖ - Toplam	Katılmıyorum	40	93.83	17.31	Gruplar Arası	2922.5	3	974.16	2.52	0.06	-
	Kararsızım	33	99.52	18.42	Gruplar İçi	195162.8	504	387.23			
	Katılıyorum	252	101.08	19.75	Toplam	198085.3	507				
	Tamamen Katılıyorum	183	103.09	20.26							
BTKÖ - Dijital Oyun Oynama	Katılmıyorum	40	40.80	12.27	Gruplar Arası	41.0	3	13.68	0.13	0.94	-
	Kararsızım	33	41.94	10.13	Gruplar İçi	52925.0	504	105.01			
	Katılıyorum	252	40.97	10.19	Toplam	52966.0	507				
	Tamamen Katılıyorum	183	40.74	9.87							
BTKÖ - Teknolojik	Katılmıyorum	40	46.65	17.78	Gruplar Arası	9031.6	3	3010.55	11.32	0.00	Tamamen Katılıyorum<Katılmıyorum,
	Kararsızım	33	52.45	16.51	Gruplar İçi	134080.9	504	266.03			

Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı	Katılıyorum	252	54.41	16.09	Toplam	143112.6	507				Tamamen Katılıyorum<Katılıyorum	
	Tamamen Katılıyorum	183	60.95	16.25								
BTKÖ - Sanal Yaşam Tercihi	Katılmıyorum	40	29.43	4.18	Gruplar Arası	84.1	3	28.03	2.36	0.07	-	
	Kararsızım	33	29.45	3.41	Gruplar İçi	5996.6	504	11.90				
	Katılıyorum	252	28.52	3.11	Toplam	6080.7	507					
	Tamamen Katılıyorum	183	28.17	3.72								
BTKÖ - Toplam	Katılmıyorum	40	116.88	29.88	Gruplar Arası	7197.4	3	2399.14	4.26	0.01	Tamamen Katılıyorum<Katılmıyorum	
	Kararsızım	33	123.85	23.19	Gruplar İçi	283983.5	504	563.46				
	Katılıyorum	252	123.90	24.08	Toplam	291181.0	507					
	Tamamen Katılıyorum	183	129.86	21.79								

Tablo 15'e göre, İDÖ İlişkisel faktöründen [$F(504, 3) = 3.99, p = .01$], BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen [$F(504, 3) = 11.32, p = .00$] ve BTKÖ toplamından [$F(504, 3) = 4.26, p = .01$] alınan ortalama puanlarda katılımcıların interneti iletişim kurmak amacıyla kullanmalarına göre anlamlı düzeyde fark olduğu ancak İDÖ Özerklik faktöründen [$F(504, 3) = .50, p = .68$], İDÖ Yeterlik faktöründen [$F(504, 3) = .75, p = .52$], İDÖ toplamından [$F(504, 3) = 2.52, p = .06$], BTKÖ Dijital Oyun Oynama faktöründen [$F(504, 3) = .13, p = .94$] ve BTKÖ Sanal Yaşam Tercihi faktöründen [$F(504, 3) = 2.36, p = .07$] alınan ortalama puanlarda anlamlı düzeyde fark olmadığı belirlenmiştir.

Farklılaşmanın anlamlı olduğu alanlarda, ikili karşılaştırma testleri uygulanmıştır. Dağılımın homojen olduğu belirlendiğinden, posthoc testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Analiz sonucunda, iletişim kurmak için internet kullanma sorusuna 'Tamamen Katılıyorum' cevabını veren katılımcıların İDÖ İlişkisel faktöründen aldıkları ortalama puanların, 'Katılmıyorum' cevabını veren katılımcılardan daha yüksektir. Ayrıca, iletişim kurmak için internet kullanma sorusuna 'Tamamen Katılıyorum' cevabını veren katılımcıların BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen aldıkları ortalama puanların, 'Katılmıyorum' ve 'Katılıyorum' cevabını veren katılımcılardan daha yüksektir. Son olarak, iletişim kurmak için internet kullanma sorusuna 'Tamamen Katılıyorum' cevabını veren katılımcıların BTKÖ toplamından aldıkları ortalama puanların, 'Katılmıyorum' cevabını veren katılımcılardan daha yüksektir.

Ergenlerin İDÖ'den ve BTKÖ'den aldıkları ortalama puanların, sosyal medya kullanım sürelerine göre farklılaşmasına ilişkin bulgular ve yorumlar. Katılımcıların İhtiyaç Doyumu Ölçeğinden ve Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeğinden aldıkları ortalama puanların, sosyal medya kullanım sürelerine göre farklılaşması t-Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA) ile değerlendirilmiştir.

Ergenlerin İDÖ'den ve BTKÖ'den aldıkları ortalama puanlarda, Facebook kullanım sürelerine göre fark olup olmadığına ilişkin t-Testi sonuçları Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16

Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, Facebook Kullanım Sürelerine Göre Farklılaşmasına İlişkin t-Testi Sonuçları

Değişkenler	Facebook	n	Ort.	S	t	sd	p
İDÖ - Özerklik	Hiç	477	29.30	6.95	1.34	506	0.18
	1-180 Dakika	31	27.58	6.38			
İDÖ - Yeterlik	Hiç	477	27.83	6.34	1.01	506	0.31
	1-180 Dakika	31	26.65	6.16			
İDÖ - İlişkisel	Hiç	477	44.27	10.20	1.60	506	0.11
	1-180 Dakika	31	41.26	9.53			
İDÖ - Toplam	Hiç	477	101.50	19.76	1.65	506	0.10
	1-180 Dakika	31	95.48	19.36			
BTKÖ - Dijital Oyun Oynama	Hiç	477	40.80	10.18	-1.16	506	0.25
	1-180 Dakika	31	43.00	10.73			
BTKÖ - Tekn. Aygıt. ve Uygulama. Kullanımı	Hiç	477	55.78	16.69	-1.30	506	0.19
	1-180 Dakika	31	59.84	18.30			
BTKÖ - Sanal Yaşam Tercihi	Hiç	477	28.49	3.40	-0.84	506	0.40
	1-180 Dakika	31	29.03	4.31			
BTKÖ - Toplam	Hiç	477	125.08	23.62	-1.53	506	0.13
	1-180 Dakika	31	131.87	28.42			

Tablo 16'ya göre, İDÖ Özerklik faktöründen [$t(506) = 1.34, p = .18$], İDÖ Yeterlik faktöründen [$t(506) = 1.01, p = .31$], İDÖ İlişkisel faktöründen [$t(506) = 1.60, p = .11$], İDÖ toplamından [$t(506) = 1.65, p = .10$], BTKÖ Dijital Oyun Oynama faktöründen [$t(506) = -1.16, p = .25$], BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen [$t(506) = -1.30, p = .19$] BTKÖ Sanal Yaşam Tercihi faktöründen [$t(506) = .84, p = .40$] ve BTKÖ toplamından [$t(506) = -1.53, p = .13$] alınan ortalama puanlarında katılımcıların Facebook kullanım sürelerine göre anlamlı düzeyde fark olmadığı belirlenmiştir.

Ergenlerin İDÖ'den ve BTKÖ'den aldıkları ortalama puanlarda, Twitter kullanım sürelerine göre fark olup olmadığına ilişkin t-Testi sonuçları Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17

Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, Twitter Kullanım Sürelerine Göre Farklılaşmasına İlişkin t-Testi Sonuçları

Değişkenler	Twitter	n	Ort.	S	t	sd	p
İDÖ - Özerklik	Hiç	377	29.18	6.79	-0.08	506	0.93
	1-180 dakika	131	29.24	7.31			
İDÖ - Yeterlik	Hiç	377	27.61	6.30	-0.90	506	0.37
	1-180 dakika	131	28.18	6.44			
İDÖ - İlişkisel	Hiç	377	43.89	10.19	-0.74	506	0.46
	1-180 dakika	131	44.66	10.19			
İDÖ - Toplam	Hiç	377	100.78	19.44	-0.67	506	0.50
	1-180 dakika	131	102.13	20.73			
BTKÖ - Dijital Oyun Oynama	Hiç	377	40.37	9.95	-2.13	506	0.03
	1-180 dakika	131	42.57	10.84			
BTKÖ - Tekn. Aygıt. ve Uygulama. Kullanımı	Hiç	377	54.02	16.68	-4.68	506	0.00
	1-180 dakika	131	61.82	15.83			
BTKÖ - Sanal Yaşam Tercihi	Hiç	377	28.62	3.46	1.01	506	0.31
	1-180 dakika	131	28.26	3.48			
BTKÖ - Toplam	Hiç	377	123.00	23.88	-4.03	506	0.00
	1-180 dakika	131	132.66	22.82			

Tablo 17'ye göre, BTKÖ Dijital Oyun Oynama faktöründen [$t(506) = -2.13, p = .03$], BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen [$t(506) = -4.68, p = .00$] ve BTKÖ toplamından [$t(506) = -4.03, p = .00$] alınan ortalama puanlarda katılımcıların Twitter kullanım sürelerine göre anlamlı düzeyde fark olduğu ancak İDÖ Özerklik faktöründen [$t(506) = -.08, p = .93$], İDÖ Yeterlik faktöründen [$t(506) = -.90, p = .37$], İDÖ İlişkisel faktöründen [$t(506) = -.74, p = .46$], İDÖ toplamından [$t(506) = -.67, p = .50$] ve BTKÖ Sanal Yaşam Tercihi faktöründen [$t(506) = 1.01, p = .31$] alınan ortalama puanlarda anlamlı düzeyde fark olmadığı belirlenmiştir. Buna göre, günlük 1-180 dakika Twitter kullanan katılımcıların BTKÖ Dijital Oyun Oynama faktöründen, BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen ve BTKÖ toplamından aldıkları ortalama puanlar hiç kullanmayanlardan daha yüksektir.

Ergenlerin İDÖ'den ve BTKÖ'den aldıkları ortalama puanlarda, Instagram kullanım sürelerine göre fark olup olmadığına ilişkin ANOVA sonuçları Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18

Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, Instagram Kullanım Sürelerine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları

	Instagram Kullanımı	n	Ort.	S	Varyans	K.T	Sd	K.O	F	p	Farkın Kaynağı
İDÖ - Özerklik	Hiç	106	28.48	6.56	Gruplar Arası	290.7	3	96.89	2.03	0.11	-
	1-59 dakika	180	30.18	6.81	Gruplar İçi	24012.2	504	47.64			
	60-180 dakika	149	28.55	7.04	Toplam	24302.9	507				
	181 dakika ve üzeri	73	29.11	7.32							
İDÖ - Yeterlik	Hiç	106	26.98	6.47	Gruplar Arası	204.3	3	68.09	1.71	0.17	-
	1-59 dakika	180	28.57	6.30	Gruplar İçi	20126.8	504	39.93			
	60-180 dakika	149	27.55	5.78	Toplam	20331.0	507				
	181 dakika ve üzeri	73	27.30	7.15							
İDÖ - ilişkisellik	Hiç	106	41.41	9.46	Gruplar Arası	996.4	3	332.12	3.25	0.02	1-59 dakika>Hiç
	1-59 dakika	180	45.06	9.82	Gruplar İçi	51563.8	504	102.31			
	60-180 dakika	149	44.43	10.44	Toplam	52560.2	507				
	181 dakika ve üzeri	73	44.88	11.03							
İDÖ - Toplam	Hiç	106	97.15	19.19	Gruplar Arası	3053.7	3	1017.91	2.63	0.05	-
	1-59 dakika	180	103.85	19.12	Gruplar İçi	195031.6	504	386.97			
	60-180 dakika	149	100.60	19.26	Toplam	198085.3	507				
	181 dakika ve üzeri	73	101.29	22.36							
BTKÖ - Dijital Oyun Oynama	Hiç	106	37.98	9.01	Gruplar Arası	1630.3	3	543.44	5.34	0.00	181 dakika ve üzeri>Hiç
	1-59 dakika	180	41.24	9.89	Gruplar İçi	51335.7	504	101.86			
	60-180 dakika	149	41.17	10.01	Toplam	52966.0	507				
	181 dakika ve üzeri	73	43.99	12.07							
BTKÖ - Tekn. Ayrı. ve Uygulama. Kullanımı	Hiç	106	46.48	14.67	Gruplar Arası	26813.8	3	8937.92	38.73	0.00	181 dakika ve üzeri>Hiç; 181 dakika ve üzeri>60-180 dakika; 181 dakika ve üzeri> 1-59 dakika
	1-59 dakika	180	53.89	15.69	Gruplar İçi	116298.8	504	230.75			
	60-180 dakika	149	58.25	14.78	Toplam	143112.6	507				
	181 dakika ve üzeri	73	70.64	15.52							
BTKÖ - Sanal Yaşam Tercihi	Hiç	106	28.23	3.21	Gruplar Arası	81.8	3	27.26	2.29	0.08	-
	1-59 dakika	180	28.16	3.28	Gruplar İçi	5998.9	504	11.90			

	60-180 dakika	149	28.84	3.42	Toplam	6080.7	507				
	181 dakika ve üzeri	73	29.21	4.18							
BTKÖ - Toplam	Hiç	106	112.69	20.99	Gruplar Arası	43952.0	3	14650.67	29.87	0.00	181 dakika ve üzeri>Hiç; 181 dakika ve üzeri>60-180 dakika; 181 dakika ve üzeri> 1-59 dakika
	1-59 dakika	180	123.29	22.93	Gruplar İçi	247228.9	504	490.53			
	60-180 dakika	149	128.26	21.04	Toplam	291181.0	507				
	181 dakika ve üzeri	73	143.84	23.96							

Tablo 18'e göre, İDÖ İlişkisel faktöründen [$F(504, 3) = 3.25, p = .02$], BTKÖ Dijital Oyun Oynama faktöründen [$F(504, 3) = 5.34, p = .00$], BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen [$F(504, 3) = 38.73, p = .00$] ve BTKÖ toplamından [$F(504, 3) = 29.87, p = .00$] alınan ortalama puanlarda katılımcıların Instagram kullanım sürelerine göre anlamlı düzeyde fark olduğu ancak İDÖ Özerklik faktöründen [$F(504, 3) = 2.03, p = .11$], İDÖ Yeterlik faktöründen [$F(504, 3) = 1.71, p = .17$], İDÖ toplamından [$F(504, 3) = 2.63, p = .05$] ve BTKÖ Sanal Yaşam Tercihi faktöründen [$F(504, 3) = 2.29, p = .08$] alınan ortalama puanlarda anlamlı düzeyde fark olmadığı belirlenmiştir.

Farklılaşmanın anlamlı olduğu alanlarda, ikili karşılaştırma testleri uygulanmıştır. Dağılımın homojen olduğu belirlendiğinden, posthoc testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Analiz sonucunda, günlük Instagram kullanım süresi 1-59 dakika olan katılımcıların İDÖ İlişkisel faktöründen aldıkları ortalama puanların, hiç kullanmayanlardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, günlük 181 dakika ve üzeri Instagram kullananların BTKÖ Dijital Oyun Oynama faktöründen aldıkları ortalama puanlar hiç kullanmayanlardan daha yüksektir. Son olarak, günlük 181 dakika ve üzeri Instagram kullananların BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen ve BTKÖ toplamından aldıkları ortalama puanların hiç kullanmayanlardan, 1-59 dakika kullananlardan ve 60-180 dakika kullananlardan daha yüksektir.

Ergenlerin İDÖ'den ve BTKÖ'den aldıkları ortalama puanlarda, Youtube kullanım sürelerine göre fark olup olmadığına ilişkin ANOVA sonuçları Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19

Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, Youtube Kullanım Sürelerine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları

	Youtube Kullanımı	n	Ort.	S	Varyans	K.T	Sd	K.O	F	p	Farkın Kaynağı
İDÖ - Özerklik	Hiç	61	28.27	8.42	Gruplar Arası	140.9	3	46.96	0.98	0.40	-
	1-59 dakika	204	29.19	7.25	Gruplar İçi	24162.0	504	47.94			
	60-180 dakika	165	29.81	6.04	Toplam	24302.9	507				
	181 dakika ve üzeri	78	28.63	6.49							
İDÖ - Yeterlik	Hiç	61	27.83	6.93	Gruplar Arası	12.5	3	4.15	0.10	0.96	-
	1-59 dakika	204	27.75	6.64	Gruplar İçi	20318.6	504	40.32			
	60-180 dakika	165	27.90	5.92	Toplam	20331.0	507				
	181 dakika ve üzeri	78	27.42	5.97							
İDÖ - İlişkiselik	Hiç	61	42.13	11.29	Gruplar Arası	435.8	3	145.25	1.40	0.24	-
	1-59 dakika	204	45.00	10.19	Gruplar İçi	52124.4	504	103.42			
	60-180 dakika	165	43.99	9.63	Toplam	52560.2	507				
	181 dakika ve üzeri	78	43.44	10.30							
İDÖ - Toplam	Hiç	61	98.38	22.54	Gruplar Arası	910.0	3	303.32	0.78	0.51	-
	1-59 dakika	204	101.97	20.59	Gruplar İçi	197175.3	504	391.22			
	60-180 dakika	165	101.89	18.09	Toplam	198085.3	507				
	181 dakika ve üzeri	78	99.49	18.71							
BTKÖ - Dijital Oyun Oynama	Hiç	61	39.11	10.71	Gruplar Arası	791.3	3	263.75	2.55	0.06	-
	1-59 dakika	204	40.13	9.99	Gruplar İçi	52174.7	504	103.52			
	60-180 dakika	165	41.54	9.65	Toplam	52966.0	507				
	181 dakika ve üzeri	78	43.19	11.25							
BTKÖ - Tekn. Ayt. ve Uygulama. Kullanımı	Hiç	61	49.85	18.39	Gruplar Arası	3959.0	3	1319.65	4.78	0.00	181 dakika ve üzeri>Hiç
	1-59 dakika	204	56.47	16.92	Gruplar İçi	139153.6	504	276.10			
	60-180 dakika	165	55.65	15.64	Toplam	143112.6	507				
	181 dakika ve üzeri	78	60.51	16.38							
BTKÖ - Sanal Yaşam Tercihi	Hiç	61	28.31	3.32	Gruplar Arası	138.6	3	46.19	3.92	0.01	181 dakika ve üzeri> 1-59 dakika
	1-59 dakika	204	28.03	3.39	Gruplar İçi	5942.1	504	11.79			

	60-180 dakika	165	28.74	3.13	Toplam	6080.7	507				
	181 dakika ve üzeri	78	29.53	4.16							
BTKÖ - Toplam	Hiç	61	117.28	26.96	Gruplar Arası	8968.3	3	2989.43	5.34	0.00	
	1-59 dakika	204	124.63	23.74	Gruplar İçi	282212.7	504	559.95			181 dakika ve
	60-180 dakika	165	125.93	22.11	Toplam	291181.0	507				üzeri>Hiç
	181 dakika ve üzeri	78	133.23	23.90							

Tablo 19'a göre, BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen [$F(504, 3) = 4.78, p = .00$], BTKÖ Sanal Yaşam Tercihi faktöründen [$F(504, 3) = 3.92, p = .01$] ve BTKÖ toplamından [$F(504, 3) = 5.34, p = .00$] alınan ortalama puanlarda katılımcıların Youtube kullanım sürelerine göre anlamlı düzeyde fark olduğu ancak İDÖ Özerklik faktöründen [$F(504, 3) = .98, p = .40$], İDÖ Yeterlik faktöründen [$F(504, 3) = .10, p = .96$], İDÖ İlişkisellik faktöründen [$F(504, 3) = 1.40, p = .02$], İDÖ toplamından [$F(504, 3) = .78, p = .51$] ve BTKÖ Dijital Oyun Oynama faktöründen [$F(504, 3) = 2.55, p = .06$] alınan ortalama puanlarda anlamlı düzeyde fark olmadığı belirlenmiştir.

Farklılaşmanın anlamlı olduğu alanlarda, ikili karşılaştırma testleri uygulanmıştır. Dağılımın homojen olduğu belirlendiğinden, posthoc testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Analiz sonucunda, günlük Youtube kullanım süresi 181 dakika ve üzeri olan katılımcıların BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen ve BTKÖ toplamından aldıkları ortalama puanların hiç kullanmayanlardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, günlük Youtube kullanım süresi 181 dakika ve üzeri olan katılımcıların BTKÖ Sanal Yaşam Tercihi faktöründen aldıkları ortalama puanlar kullanım süresi 1-59 dakika olan katılımcılardan daha yüksektir.

Ergenlerin İDÖ'den ve BTKÖ'den aldıkları ortalama puanlarda, Snapchat kullanım sürelerine göre fark olup olmadığına ilişkin t-Testi sonuçları Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20

Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, Snapchat Kullanım Sürelerine Göre Farklılaşmasına İlişkin t-Testi Sonuçları

Değişkenler	Snapchat	n	Ort.	S	t	sd	p
İDÖ - Özerklik	Hiç	387	28.89	7.00	-1.81	506	0.07
	1-180 dakika	121	30.19	6.62			
İDÖ - Yeterlik	Hiç	387	27.50	6.18	-1.62	506	0.11
	1-180 dakika	121	28.57	6.75			
İDÖ - İlişkisellik	Hiç	387	43.66	10.16	-1.68	506	0.09
	1-180 dakika	121	45.44	10.19			
İDÖ - Toplam	Hiç	387	100.10	19.53	-2.12	506	0.04
	1-180 dakika	121	104.44	20.22			
BTKÖ - Dijital Oyun Oynama	Hiç	387	41.21	10.16	1.06	506	0.29
	1-180 dakika	121	40.07	10.42			
BTKÖ - Tekn. Aygıt. ve Uygulama. Kullanımı	Hiç	387	56.47	17.03	1.05	506	0.29
	1-180 dakika	121	54.63	16.05			
BTKÖ - Sanal Yaşam Tercihi	Hiç	387	28.60	3.42	0.94	506	0.35
	1-180 dakika	121	28.26	3.59			
BTKÖ - Toplam	Hiç	387	126.28	24.08	1.33	506	0.19
	1-180 dakika	121	122.97	23.53			

Tablo 20'ye göre, İDÖ toplamından [t (506) = 2.12, p = .04] alınan ortalama puanlarda katılımcıların Snapchat kullanım sürelerine göre anlamlı düzeyde fark olduğu ancak İDÖ-Özerklik faktöründen [t (506) = 1.81, p = .07], İDÖ-Yeterlik faktöründen [t (506) = -1.62, p = .11], İDÖ İlişkisellik faktöründen [t (506) = -1.68, p = .09], , BTKÖ-DOO faktöründen [t (506) = 1.06, p = .29], BTKÖ-TAUK faktöründen [t (506) = 1.05, p = .29] BTKÖ-Sanal Yaşam Tercihi faktöründen [t (506) = .94, p = .35] ve BTKÖ toplamından [t (506) = 1.33, p = .19] alınan ortalama puanlarda katılımcıların Snapchat kullanım sürelerine göre anlamlı düzeyde fark olmadığı belirlenmiştir. Buna göre günlük 1-180 dakika Snapchat kullanan katılımcıların İDÖ toplamından aldıkları ortalama puanlar hiç kullanmayanlara göre daha yüksektir.

Korelasyon Analizlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Ergenlerin İDÖ'den ve BTKÖ'den aldıkları ortalama puanların, yaşları, kardeş sayıları ve genel not ortalamaları ile ilişkilerine ilişkin bulgular ve yorumlar. Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den aldıkları ortalama puanların, yaşları, kardeş sayıları ve genel not ortalamaları ile ilişkisi Pearson Korelasyon Analizi ile değerlendirilmiştir. Ayrıca değişkenlerin kendi aralarındaki ilişkiler de bu analizde değerlendirilmiş ve analiz sonuçları Tablo 21'de sunulmuştur.

Tablo 21

Katılımcıların İDÖ'den ve BTKÖ'den Aldıkları Ortalama Puanların, Yaşları, Kardeş Sayıları ve Genel Not Ortalamaları ile İlişkisine İlişkin Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Yaş	-									
2. Kardeş Sayısı	.02	-								
3. Genel Not Ortalamanız	-.32**	-.29**	-							
4. İDÖ - Özerklik	-.01	-.06	.06	-						
5. İDÖ - Yeterlik	-.08	-.01	.17**	.62**	-					
6. İDÖ - İlişkiselik	-.09*	-.14**	.17**	.54**	.55**	-				
7. İDÖ - Toplam	-.07	-.09*	.16**	.82**	.82**	.88**	-			
8. BTKÖ - Dijital Oyun Oynama	.05	-.10*	-.04	-.17**	-.15**	-.11*	-.16**	-		
9. BTKÖ - Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı	.22**	-.20**	-.01	-.18**	-.21**	.01	-.12**	.37**	-	
10. BTKÖ - Sanal Yaşam Tercihi	-.02	.03	-.10*	-.09*	-.12**	-.16**	-.15**	.27**	.25**	-
11. BTKÖ - Toplam	.17**	-.18**	-.04	-.21**	-.22**	-.06	-.17**	.73**	.90**	.43**

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 21'e göre, katılımcıların yaşları ile genel not ortalamalarının ($r_p = -.32$, $p < .05$), İDÖ-İlişkisel faktöründen alınan ortalama puanların ($r_p = -.09$, $p < .05$) negatif; BTKÖ-Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen alınan ortalama puanların ($r_p = .22$, $p < .05$), BTKÖ genelinden alınan ortalama puanların ($r_p = .17$, $p < .05$) pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir.

Ergenlerin kardeş sayıları ile genel not ortalamalarının ($r_p = -.29$, $p < .05$), İDÖ-İlişkisel faktöründen alınan ortalama puanların ($r_p = -.14$, $p < .05$), İDÖ genelinden alınan ortalama puanların ($r_p = -.09$, $p < .05$), BTKÖ-Dijital Oyun Oynama faktöründen alınan ortalama puanların ($r_p = -.10$, $p < .05$), BTKÖ-Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen alınan ortalama puanların ($r_p = -.20$, $p < .05$), BTKÖ genelinden alınan ortalama puanların ($r_p = -.18$, $p < .05$) negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir.

Ergenlerin genel not ortalamaları ile İDÖ-Yeterlik faktöründen alınan ortalama puanların ($r_p = .17$, $p < .05$), İDÖ-İlişkisel faktöründen alınan ortalama puanların ($r_p = .17$, $p < .05$), İDÖ genelinden alınan ortalama puanların ($r_p = .16$, $p < .05$), pozitif; BTKÖ-Sanal Yaşam Tercihi faktöründen alınan ortalama puanın ($r_p = -.09$, $p < .05$) negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir.

Yordama Analizlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bilişim teknolojileri kullanım ölçeği dijital oyun oynama faktörünün yordayıcılarına ilişkin bulgular ve yorumlar. İhtiyaç Doyumu Ölçeğinden alınan ortalama puanların, katılımcıların yaşları, akademik ortalamaları ve cinsiyetleri kontrol edildiğinde, BTKÖ-Dijital Oyun Oynama faktöründen alınan ortalama puanlar üzerindeki yordayıcılığı Çoklu Doğrusal Hiyerarşik Regresyon Analizi ile değerlendirilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22

BTKÖ Dijital Oyun Oynama Çoklu Doğrusal Hiyerarşik Regresyon Analizi
Sonuçları

Model	Yordayıcı Değişkenler	B	SH	β	t	p	F	R ²	R ² Δ	F Δ
1	Sabit	43.76	6.73		6.51	.00	25.81	.13	-	-
	Cinsiyet ¹	-7.70	.88	-.36	-8.72	.00				
	Yaş	.17	.31	.02	.54	.59				
	Genel Not Ortalaması	-.01	.04	-.01	-.20	.84				
2	Sabit	53.10	6.79		7.82	.00	18.78	.18	.05	10.29
	Cinsiyet ¹	-8.20	.87	-.39	-9.47	.00				
	Yaş	.17	.30	.02	.55	.58				
	Genel Not Ortalaması	.02	.04	.02	.39	.70				
	İDÖ - Özerklik	-.22	.08	-.15	-2.72	.01				
	İDÖ - Yeterlik	-.19	.09	-.12	-2.11	.04				
	İDÖ - İlişkiselik	.02	.05	.02	.30	.77				

¹: Kadın 1, Erkek 0 olarak kodlanmıştır.

Tablo 22'ye göre, regresyon analizinin ilk bloğunda cinsiyet, yaş ve genel not ortalaması değişkenleri modele eklenmiştir. Model varyansın %13'ünü açıklamıştır $F(3, 499) = 25.81, p < .05$. Cinsiyetin modele anlamlı bir katkısının olduğu ($\beta = -.36, p < .05$) ancak yaşın ($\beta = .02, p > .05$) ve genel not ortalamasının ($\beta = -.01, p > .05$) modele anlamlı katkılarının olmadığı belirlenmiştir.

Regresyon modelinin ikinci bloğunda İhtiyaç Doyumu Ölçeği faktörleri modele dahil edilmiştir. Model varyansın %18'ini açıklamıştır $F(6, 496) = 18.78, p < .05$. Özerklik ($\beta = -.15, p < .05$) ve Yeterlik ($\beta = -.12, p < .05$) alanlarının modele anlamlı katkılarının olduğu ancak İlişkiselik ($\beta = .02, p > .05$) alanının modele anlamlı katkısının olmadığı görülmüştür. Bu modelde cinsiyetin etkisinin de devam ettiği görülmektedir.

Bilişim teknolojileri kullanım ölçeği teknolojik aygıtların ve uygulamalarının kullanımı faktörünün yordayıcılarına ilişkin bulgular ve yorumlar. İhtiyaç Doyumu Ölçeğinden alınan ortalama puanların, katılımcıların yaşları, akademik ortalamaları ve cinsiyetleri kontrol edildiğinde, BTKÖ-Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen alınan ortalama puanlar üzerindeki yordayıcılığı Çoklu Doğrusal Hiyerarşik Regresyon Analizi ile değerlendirilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23

*BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı Çoklu Doğrusal
Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları*

Model	Yordayıcı Değişkenler	B	SH	β	t	p	F	R ²	R ² Δ	F Δ
1	Sabit	-.12	11.54		-.01	.99				
	Cinsiyet ¹	4.53	1.51	.13	2.99	.00				
	Yaş	2.86	.53	.25	5.38	.00	12.33	.07	-	-
	Genel Not Ortalaması	.09	.07	.06	1.39	.17				
2	Sabit	9.45	11.56		.82	.41				
	Cinsiyet ¹	3.45	1.47	.10	2.34	.02				
	Yaş	2.92	.51	.25	5.67	.00				
	Genel Not Ortalaması	.11	.07	.07	1.64	.10	13.16	.14	.07	13.09
	İDÖ - Özerklik	-.37	.14	-.15	-2.68	.01				
	İDÖ - Yeterlik	-.57	.15	-.21	-3.78	.00				
	İDÖ - İlişkiselik	.35	.09	.21	4.06	.00				

¹: Kadın 1, Erkek 0 olarak kodlanmıştır.

Tablo 23'e göre, regresyon analizinin ilk bloğunda cinsiyet, yaş ve genel not ortalaması değişkenleri modele eklenmiştir. Model varyansın %7'sini açıklamıştır F (3, 499) = 12.33, $p < .05$). Cinsiyetin ($\beta = .13$, $p < .05$) ve yaşın ($\beta = .25$, $p < .05$) modele anlamlı bir katkısının olduğu ancak genel not ortalamasının ($\beta = .06$, $p > .05$) modele anlamlı katkılarının olmadığı görülmüştür.

Regresyon modelinin ikinci bloğunda İhtiyaç Doyumu Ölçeği faktörleri modele dahil edilmiştir. Model varyansın %14'ünü açıklamıştır F (6, 496) = 13.16, $p < .05$). Özerklik ($\beta = -.15$, $p < .05$), Yeterlik ($\beta = -.21$, $p < .05$) ve İlişkiselik ($\beta = .21$, $p < .05$) alanlarının modele anlamlı katkılarının olduğu belirlenmiştir. Bu modelde cinsiyetin ve yaşın etkisinin de devam ettiği görülmektedir.

Bilişim teknolojileri kullanım ölçeği sanal yaşam tercihi faktörünün yordayıcılarına ilişkin bulgular ve yorumlar. İhtiyaç Doyumu Ölçeğinden alınan ortalama puanların, katılımcıların yaşları, akademik ortalamaları ve cinsiyetleri kontrol edildiğinde, BTKÖ-Sanal Yaşam Tercihi faktöründen alınan ortalama puanlar üzerindeki yordayıcılığı Çoklu Doğrusal Hiyerarşik Regresyon Analizi ile değerlendirilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24

BTKÖ Sanal Yaşam Tercihi Çoklu Doğrusal Hiyerarşik Regresyon Analizi
Sonuçları

Model	Yordayıcı Değişkenler	B	SH	β	t	p	F	R ²	R ² Δ	F Δ
1	Sabit	33.79	2.45		13.79	.00				
	Cinsiyet ¹	-.31	.32	-.04	-.95	.34				
	Yaş	-.14	.11	-.06	-1.27	.21	2.37	.014	-	-
	Genel Not Ortalaması	-.03	.01	-.11	-2.40	.02				
2	Sabit	35.88	2.52		14.24	.00				
	Cinsiyet ¹	-.36	.32	-.05	-1.13	.26				
	Yaş	-.16	.11	-.07	-1.40	.16				
	Genel Not Ortalaması	-.03	.01	-.08	-1.77	.08	3.22	.04	.023	4.02
	İDÖ - Özerklik	.01	.03	.02	.27	.79				
	İDÖ - Yeterlik	-.03	.03	-.06	-.94	.35				
	İDÖ - İlişkiselik	-.04	.02	-.13	-2.31	.02				

¹: Kadın 1, Erkek 0 olarak kodlanmıştır.

Tablo 24'e göre, regresyon analizinin ilk bloğunda cinsiyet, yaş ve genel not ortalaması değişkenleri modele eklenmiştir. Model varyansın %1'ini açıklamıştır F (3, 499) = 2.37, $p < .05$). Genel not ortalamasının ($\beta = -.11$, $p < .05$) modele anlamlı katkısının olduğu ancak cinsiyetin ($\beta = -.04$, $p > .05$) ve yaşın ($\beta = -.06$, $p > .05$) modele anlamlı katkılarının olmadığı görülmüştür.

Regresyon modelinin ikinci bloğunda İhtiyaç Doyumu Ölçeği faktörleri modele dahil edilmiştir. Model varyansın %4'ünü açıklamıştır F (6, 496) = 3.22, $p < .05$). İlişkiselik ($\beta = -.13$, $p < .05$) alanının modele anlamlı katkılarının olduğu ancak Yeterlik ($\beta = -.06$, $p > .05$) ve Özerklik ($\beta = .02$, $p < .05$) değişkenlerinin modele anlamlı katkılarının olmadığı belirlenmiştir.

Bilişim teknolojileri kullanım ölçeğinin yordayıcılarına ilişkin bulgular ve yorumlar. İhtiyaç Doyumu Ölçeğinden alınan ortalama puanların, katılımcıların yaşları, akademik ortalamaları ve cinsiyetleri kontrol edildiğinde, Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeğinden alınan ortalama puanlar üzerindeki yordayıcılığı Çoklu Doğrusal Hiyerarşik Regresyon Analizi ile değerlendirilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25

BTKÖ Çoklu Doğrusal Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Yordayıcı Değişkenler	B	SH	β	t	p	F	R ²	R ² Δ	F Δ
1	Sabit	77.43	16.75		4.62	.00	5.84	.03	-	-
	Cinsiyet ¹	-3.48	2.20	-.07	-1.58	.11				
	Yaş	2.89	.77	.17	3.74	.00				
	Genel Not Ortalaması	.05	.10	.02	.52	.60				
2	Sabit	98.43	16.75		5.88	.00	10.06	.11	.08	13.83
	Cinsiyet ¹	-5.11	2.13	-.10	-2.40	.02				
	Yaş	2.93	.75	.18	3.93	.00				
	Genel Not Ortalaması	.10	.09	.05	1.02	.31				
	İDÖ - Özerklik	-.58	.20	-.17	-2.91	.00				
	İDÖ - Yeterlik	-.79	.22	-.21	-3.60	.00				
	İDÖ - İlişkiselilik	.32	.13	.14	2.58	.01				

¹: Kadın 1, Erkek 0 olarak kodlanmıştır.

Tablo 25'e göre, regresyon analizinin ilk bloğunda cinsiyet, yaş ve genel not ortalaması değişkenleri modele eklenmiştir. Model varyansın %3'ünü açıklamıştır F (3, 499) = 5.84, $p < .05$). Yaşın ($\beta = .17$, $p < .05$) modele anlamlı bir katkısının olduğu ancak cinsiyetin ($\beta = -.07$, $p > .05$) ve genel not ortalamasının ($\beta = .02$, $p > .05$) modele anlamlı katkılarının olmadığı bulunmuştur.

Regresyon modelinin ikinci bloğunda İhtiyaç Doyumu Ölçeği Faktörleri modele dahil edilmiştir. Model varyansın %11'ini açıklamıştır F (6, 496) = 10.06, $p < .05$). Özerklik ($\beta = -.17$, $p < .05$), Yeterlik ($\beta = -.21$, $p < .05$) ve İlişkiselilik ($\beta = .14$, $p < .05$) alanlarının modele anlamlı katkılarının olduğu görülmüştür. Bu modelde cinsiyetin ve yaşın etkisinin de devam ettiği görülmektedir.

Bölüm 5

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu bölüm; çalışmadan elde edilen bulguların genel bir özetinden ve ilgili alanyazın çerçevesinde yapılan tartışmalar ve yorumlarından meydana gelmektedir. Ayrıca elde edilen bulgular değerlendirilerek araştırmacılara, ruh sağlığı uzmanlarına, politika yapıcılara, ebeveynlere yönelik birtakım öneriler sunulmuştur.

Sonuç

Bu çalışmada ergenlerin bilişim teknolojileri kullanma ve temel psikolojik ihtiyaç düzeylerinin cinsiyete, internet kullanım sürelerine, internet kullanım amaçlarına ve sosyal medya kullanım sürelerine göre fark gösterip göstermediği belirlenmiş ve temel psikolojik ihtiyaçların teknoloji kullanımını yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Bu amaçlar doğrultusunda, ergenlerin bilişim teknolojileri kullanım düzeylerini güvenilir ve geçerli bir şekilde ölçmek amacıyla Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği geliştirilmiştir.

Yapılan analizler sonucunda elde edilen çalışma sonuçları aşağıda özetlenmiştir:

- Ergenlerin bilişim teknolojileri kullanım düzeylerini belirlemeyi amaçlayan ve üç faktör ile 50 maddeden oluşan, geçerliği ve güvenirliği yüksek olan BTKÖ geliştirilmiştir.
- BTKÖ-Dijital Oyun Oynama ve BTKÖ-Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktörlerinden alınan ortalama puanlarında ergenlerin cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir.
- İDÖ-Yeterlik faktöründen alınan ortalama puanlarında ergenlerin cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir.
- Erkek ergenlerin BTKÖ-Dijital Oyun Oynama faktöründen aldıkları ortalama puanlar kadınlarınkinden daha yüksektir. Kadın ergenlerin BTKÖ-Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen aldıkları ortalama puanlar erkeklerden daha yüksektir.
- Erkek ergenlerin İDÖ-Yeterlik faktöründen aldıkları ortalama puanlar kadın ergenlerin ortalama puanlarından daha yüksektir.

- BTKÖ Dijital Oyun Oynama, BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktörlerinden ve BTKÖ toplamından alınan ortalama puanlarda katılımcıların günlük internet kullanım sürelerine göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir.
- İDÖ Yeterlik, İDÖ İlişkisellik faktörlerinden ve İDÖ toplamından, BTKÖ Dijital Oyun Oynama, BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı, BTKÖ Sanal Yaşam Tercihi faktörlerinden ve BTKÖ toplamından alınan ortalama puanlarda katılımcıların interneti derslerle ilgili araştırma yapmak amacıyla kullanmalarına göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir.
- BTKÖ Dijital Oyun Oynama, BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktörlerinden ve BTKÖ toplamından alınan ortalama puanlarda katılımcıların interneti oyun oynamak amacıyla kullanmalarına göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir.
- İDÖ İlişkisellik faktöründen, BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı, BTKÖ Dijital Oyun Oynama faktörlerinden ve BTKÖ toplamından alınan ortalama puanlarda katılımcıların interneti sosyal ağlar amacıyla kullanmalarına göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir.
- İDÖ Özerklik faktöründen, İDÖ toplamından ve BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen alınan ortalama puanlarda katılımcıların interneti bilgi alışverişi (hobi, haber vb.) amacıyla kullanmalarına göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir. İkili karşılaştırmalarda anlamlı farklılaşma olmadığı gözlenmiştir.
- İDÖ İlişkisellik faktöründen, BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen ve BTKÖ toplamından alınan ortalama puanlarda katılımcıların interneti video izlemek amacıyla kullanmalarına göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir.
- İDÖ İlişkisellik faktöründen, BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen ve BTKÖ toplamından alınan ortalama puanlarda katılımcıların interneti iletişim kurmak amacıyla kullanmalarına göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir.
- İDÖ Özerklik, İDÖ Yeterlik ve İDÖ İlişkisellik faktörlerinden ve İDÖ toplamından, BTKÖ Dijital Oyun Oynama, BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı, BTKÖ Sanal Yaşam Tercihi faktörlerinden ve

BTKÖ toplamından alınan ortalama puanlarında katılımcıların Facebook kullanım sürelerine göre anlamlı düzeyde fark olmadığı belirlenmiştir.

- BTKÖ Dijital Oyun Oynama, BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktörlerinden ve BTKÖ toplamından alınan ortalama puanlarda katılımcıların Twitter kullanım sürelerine göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir.
- İDÖ İlişkisellik faktöründen, BTKÖ Dijital Oyun Oynama, BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktörlerinden ve BTKÖ toplamından alınan ortalama puanlarda katılımcıların Instagram kullanım sürelerine göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir.
- BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı, BTKÖ Sanal Yaşam Tercihi faktörlerinden ve BTKÖ toplamından alınan ortalama puanlarda katılımcıların Youtube kullanım sürelerine göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir.
- İDÖ toplamından alınan ortalama puanlarda katılımcıların Snapchat kullanım sürelerine göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir.
- Ergenlerin yaşları ile genel not ortalamalarının BTKÖ-Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen ve BTKÖ genelinden alınan ortalama puanların pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu saptanmıştır.
- Ergenlerin yaşları ile genel not ortalamalarının, İDÖ-İlişkisellik faktöründen alınan ortalama puanların negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur.
- Ergenlerin kardeş sayıları ile genel not ortalamalarının BTKÖ-Dijital Oyun Oynama, BTKÖ-Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktörlerinden ve BTKÖ genelinden alınan ortalama puanların negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur.
- Ergenlerin kardeş sayıları ile genel not ortalamalarının, İDÖ-İlişkisellik faktöründen ve İDÖ genelinden alınan ortalama puanların negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu belirlenmiştir.
- Ergenlerin genel not ortalamaları ile BTKÖ-Sanal Yaşam Tercihi faktöründen alınan ortalama puanların negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu saptanmıştır.

- Ergenlerin genel not ortalamaları ile İDÖ-Yeterlik, İDÖ-İlişkisel faktörlerinden ve İDÖ genelinden alınan ortalama puanların pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür.
- İhtiyaç Doyumu Ölçeğinden alınan ortalama puanların, katılımcıların yaşları, akademik ortalamaları ve cinsiyetleri kontrol edildiğinde, BTKÖ-Dijital Oyun Oynama faktöründen alınan ortalama puanlar üzerindeki yordayıcılığı Çoklu Doğrusal Hiyerarşik Regresyon Analizi ile değerlendirilmiştir. Regresyon analizinin ilk bloğunda cinsiyet, yaş ve genel not ortalaması değişkenleri modele eklenmiştir. Model, varyansın %13'ünü açıklamıştır. Cinsiyetin modele anlamlı bir katkısının olduğu ancak yaşın ve genel not ortalamasının modele anlamlı katkıların olmadığı belirlenmiştir. Regresyon modelinin ikinci bloğunda İhtiyaç Doyumu Ölçeği faktörleri modele dahil edilmiştir. Model, varyansın %18'ini açıklamıştır. Özerklik ve Yeterlik alanlarının modele anlamlı katkıların olduğu ancak İlişkisel alanının modele anlamlı katkısının olmadığı belirlenmiştir. Bu modelde cinsiyetin etkisinin de devam ettiği görülmüştür.
- İhtiyaç Doyumu Ölçeğinden alınan ortalama puanların, katılımcıların yaşları, akademik ortalamaları ve cinsiyetleri kontrol edildiğinde, BTKÖ-Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen alınan ortalama puanlar üzerindeki yordayıcılığı Çoklu Doğrusal Hiyerarşik Regresyon Analizi ile değerlendirilmiştir. Regresyon analizinin ilk bloğunda cinsiyet, yaş ve genel not ortalaması değişkenleri modele eklenmiştir. Model, varyansın %7'sini açıklamıştır. Cinsiyetin ve yaşın modele anlamlı bir katkısının olduğu ancak genel not ortalamasının modele anlamlı katkıların olmadığı belirlenmiştir. Regresyon modelinin ikinci bloğunda İhtiyaç Doyumu Ölçeği faktörleri modele dahil edilmiştir. Model, varyansın %14'ünü açıklamıştır. Özerklik, Yeterlik ve İlişkisel alanlarının modele anlamlı katkıların olduğu belirlenmiştir. Bu modelde cinsiyetin ve yaşın etkisinin de devam ettiği görülmüştür.
- İhtiyaç Doyumu Ölçeğinden alınan ortalama puanların, katılımcıların yaşları, akademik ortalamaları ve cinsiyetleri kontrol edildiğinde, BTKÖ-Sanal Yaşam Tercihi faktöründen alınan ortalama puanlar üzerindeki yordayıcılığı Çoklu Doğrusal Hiyerarşik Regresyon Analizi ile değerlendirilmiştir. Regresyon analizinin ilk bloğunda cinsiyet, yaş ve genel not ortalaması değişkenleri

modele eklenmiştir. Model varyansın %1'ini açıklamıştır. Genel not ortalamasının modele anlamlı katkısının olduğu ancak cinsiyetin ve yaşı modelde anlamlı katkıların olmadığı belirlenmiştir. Regresyon modelinin ikinci bloğunda İhtiyaç Doyumu Ölçeği faktörleri modele dahil edilmiştir. Model varyansın %4'ünü açıklamıştır. İlişkisel alanının modele anlamlı katkıların olduğu ancak Yeterlik ve Özerklik değişkenlerinin modele anlamlı katkıların olmadığı belirlenmiştir.

- İhtiyaç Doyumu Ölçeğinden alınan ortalama puanların, katılımcıların yaşları, akademik ortalamaları ve cinsiyetleri kontrol edildiğinde, Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeğinden alınan ortalama puanlar üzerindeki yordayıcılığı Çoklu Doğrusal Hiyerarşik Regresyon Analizi ile değerlendirilmiştir. Regresyon analizinin ilk bloğunda cinsiyet, yaş ve genel not ortalaması değişkenleri modele eklenmiştir. Model, varyansın %3'ünü açıklamıştır. Yaşın modele anlamlı bir katkısının olduğu ancak cinsiyetin ve genel not ortalamasının modele anlamlı katkıların olmadığı belirlenmiştir. Regresyon modelinin ikinci bloğunda İhtiyaç Doyumu Ölçeği faktörleri modele dahil edilmiştir. Model, varyansın %11'ini açıklamıştır. Özerklik, Yeterlik ve İlişkisel alanlarının modele anlamlı katkıların olduğu belirlenmiştir. Bu modelde cinsiyetin ve yaşı etkisinin de devam ettiği görülmüştür.

Tartışma

Bilişim teknolojileri kullanım ölçeğinin geçerliğine ve güvenilirliğine ilişkin bulguların tartışması. Araştırmanın birinci alt problemi, ergenler için geliştirilen Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliğine ilişkindir.

BTKÖ'nün geçerlik-güvenirlik çalışmalarıyla ilgili ulaşılan sonuçlar, ölçeğin 13-19 yaş aralığındaki ergen bireylerin bilişim teknolojileri kullanım düzeylerini ölçmek amacıyla kullanılabileceğini göstermiştir. Ölçek, "Dijital Oyun Oynama", "Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı", "Sanal Yaşam Tercih" olmak üzere 3 faktörden meydana gelmektedir. Ölçeğin birinci faktöründe 18, ikinci faktöründe 22, üçüncü faktöründe 10, toplamında da 50 madde yer almaktadır.

Alanyazın incelendiğinde; Türkiye'de internet bağımlılığı (Balta ve Horzum, 2008; Bayraktar, 2001; Günüş, 2009; Günüş ve Kayri, 2010; Kutlu ve ark., 2016), problemli internet kullanımı (Canoğulları-Ayazseven ve Cenkseven-Önder, 2019;

Ceyhan, Ceyhan ve Gürcan, 2007), bilgisayar bağımlılığı (Ayas, Çakır ve Horzum, 2011), çevrim içi/dijital oyun bağımlılığı (Akın ve diğerleri, 2016; Irmak ve Erdoğan, 2015; Taş, 2019), akıllı telefon bağımlılığı (Demirci ve diğerleri, 2014), problemli cep telefonu kullanımı (Şar ve Işıklar, 2012), mobil bağımlılık (Fidan, 2016), sosyal medya bağımlılığı (Ağyar ve Uzun, 2018) gibi farklı kavramlar tercih edilerek yapılmış ölçek çalışmalarının olduğu görülmektedir. Öte yandan bilişim teknolojileri kullanımı ya da bağımlılığına ilişkin geliştirilen (Aydın, 2017; Güçlü, 2015; Zincirkıran ve Tiftik, 2014) ya da Türkçe'ye uyarlanan (Özgür, 2016) ölçme araçlarının oldukça sınırlı olduğu, bu ölçme araçlarının da üniversite öğrencilerine yönelik olduğu görülmektedir. Bilişim teknolojileri kullanımı başlığı altında dijital (çevrim içi) oyun oynama, teknolojik aygıtların ve uygulamaların kullanımı ve sanal yaşamı tercih etmeye ilişkin alt faktörlerin aynı ölçekle belirlenebilmesi, ilköğretim 8. Sınıf ile ortaöğretim 12. Sınıf düzeyleri arasında öğrenimlerine devam eden öğrencilere ek olarak liseden yeni mezun olmuş katılımcılardan da veri toplanarak geliştirilmiş olması ve ergen bireylerin bilişim teknolojileri kullanım düzeylerine ilişkin veriler toplamaya olanak sağlaması, bu çalışma kapsamında geliştirilen Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeğini, benzer ölçeklerden farklı kılmaktadır (Kaba ve Doğan, 2021). Bu bağlamda Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeğinin bilişim teknolojileri kullanım düzeyini tespit etmek amacıyla Türkiye'de ergenlere yönelik olarak geliştirilen ilk ölçme aracı olduğu ifade edilebilir.

Türkiye'de 13-19 yaş grubu ergenlerin bilişim teknolojileri kullanımlarını belirlemeye yönelik olarak başka bir ölçme aracına rastlanmadığı için tartışmada üniversite öğrencilerine yönelik yapılan ölçek çalışmalarına yer verilecektir. Örneğin Zincirkıran ve Tiftik (2014), geliştirdikleri Teknoloji Kullanım Ölçeği ile üniversite öğrencilerinin teknoloji kullanım düzeylerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Ölçek 13 maddeden oluşmaktadır ve Aksoy (2018) tarafından geçerlik-güvenirlik çalışması da yapılmıştır. Güçlü (2015) tarafından geliştirilen Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği ise 5'li Likert tipinde (Hiçbir Zaman, Nadiren, Bazen, Sıklıkla, Her Zaman) olup 30 maddeden meydana gelmektedir. Ölçek, "Yoksunluk", "Kontrol Güçlüğü", "İşlevsellikte Bozulma" ve "Sosyal Dışlanmışlık" olmak üzere 4 faktörden oluşmaktadır. Aydın'ın (2017) üniversite öğrencileri örnekleminde geliştirdiği Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği ise toplam 24 maddeden oluşmaktadır. Ölçek; "Sosyal Ağ Bağımlılığı", "Anlık Mesajlaşma Bağımlılığı", "Çevrim İçi Oyun Bağımlılığı" ve

“Web Siteleri Bağımlılığı” olmak üzere dört alt ölçeği ihtiva etmektedir. Teknoloji bağımlılığını/kullanımını ölçmek amacıyla yabancı dilde ve kültürde geliştirilen ölçekleri Türkçe’ye uyarlama çalışmaları olduğu da görülmektedir. Rosen ve diğerleri (2013) tarafından teknoloji tabanlı medyanın kullanım sıklıklarını ve bunlara yönelik tutumları belirlemek için 68 maddeden meydana gelen Medya ve Teknoloji Kullanım ve Tutum Ölçeği geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe’ye uyarlaması Özgür (2016) tarafından yapılmıştır ve bu ölçek de üniversite öğrencilerine yöneliktir.

Teknoloji ya da bilişim teknolojileri kullanımı/bağımlılıkları ölçekleri incelendiğinde; tek bir ölçme aracının birden fazla aygıt, uygulama ya da platformu kapsadığı görülmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında bu araştırma kapsamında geliştirilen ve geçerlik-güvenirlik çalışması yapılan Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği’nin muadili olabilecek Türkiye’de çok fazla ölçek olmadığı görülmektedir. BTKÖ ile benzerlik gösterenler de yukarıda sıralanmıştır. Bununla beraber yukarıda verilen ölçme araçlarının üniversite öğrencileri örneklemelerinde geliştirildiği ya da uyarlandığı ve BTKÖ’nün ise 13-19 arası ergenlere yönelik olması nedeniyle bu alandaki boşluğu doldurduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra alanyazın incelendiğinde; bilişim teknolojilerinden bir ya da iki tanesinin ele alınarak ve farklı isimlendirilerek geliştirilmiş ya da Türkçe’ye uyarlanmış birçok ölçme aracına rastlamak mümkündür. Bu ölçme araçlarından özellikle de ergenler için olanlarından bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

İnternet bağımlılık düzeylerini tespit etmek için Young (1998a) tarafından geliştirilen İnternet Bağımlılık Ölçeği, DSM-IV’ün “Psikoaktif Madde Bağımlılığı” ölçütlerinden uyarlanan 20 soruluk bir ölçektir. Ölçek, Bayraktar (2001) tarafından 12-17 yaş grubu ergen örnekleminde yaptığı çalışmalarla Türkçe’ye uyarlanmıştır. Alanyazın incelendiğinde; Türkiye’de ergenlerle ilgili geliştirilen ölçeklerden ilkinin Günüş (2009) tarafından yapıldığı ve adının İnternet Bağımlılık Ölçeği olduğu görülmektedir. Ölçeğe ilişkin açıklanan varyansın %47.46 ve ölçeğin iç tutarlılık katsayısının .94 olduğu görülmektedir. Ölçek geliştirme çalışması ortaöğretim kademesinde öğrenimlerine devam eden ve yaşları 14-20 arasında değişen 754 ergen ile yapılmıştır. Ölçek 4 alt boyuttan (Yoksunluk, Kontrol Güçlüğü, İşlevsellikte Bozulma, Sosyal İzolasyon) meydana gelmektedir (Günüş, 2009; Günüş ve Kayri, 2010). Bir diğer çalışmada ise; Ayas, Çakır ve Horzum (2011) “Ergenler İçin Bilgisayar Bağımlılığı Ölçeği” geliştirmiştir. Ölçek, internet bağımlılığı ve oyun

bağımlılığı olmak üzere iki alt faktörden meydana gelmektedir. Problemlili Cep Telefonu Kullanım Ölçeği, Bianchi ve Phillips (2005) tarafından geliştirilmiş, Türkçe'ye uyarlaması Şar ve Işıklar (2012) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ceyhan ve Ceyhan (2014), yükseköğrenim öğrencileri için geliştirilen Problemlili İnternet Kullanım Ölçeği'nin (Ceyhan, Ceyhan ve Gürcan, 2007) ergenler için güvenilir ve geçerli bir ölçek olup olmadığını incelemişlerdir. Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği Kwon ve diğerleri (2013) tarafından geliştirilmiş olup Türkçe'ye uyarlama çalışması ise Demirci ve diğerleri (2014) tarafından yapılmıştır. "Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği (DOB-7)", Lemmens, Valkenburg ve Peter (2009) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin amacı 12-18 yaş aralığındaki ergenlerin problemlili dijital oyun davranışlarını belirlemektir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Irmak ve Erdoğan (2015) ve Akın ve diğerleri (2016) tarafından iki ayrı çalışmayla yapılmıştır. Ağyar ve Uzun (2018), üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık düzeylerini belirlemeye yönelik Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği'ni geliştirmiştir. Caplan'ın (2010) geliştirdiği "Genelleştirilmiş Problemlili İnternet Kullanım Ölçeği 2"nin Türkçe'ye uyarlama çalışması Canoğulları-Ayazseven ve Cenkseven-Önder'in (2019) tarafından yapılmıştır. Bir diğer çalışmada ise Taş (2019), DSM-5 çevrim içi oyun bağımlılığı tanı kriterlerine göre "Ergenler İçin İnternet Bağımlılığı Ölçeği"ni geliştirmiştir. Çalışma, yaşları 10-18 aralığında değişen 656 ergen ile gerçekleştirilmiştir.

Cinsiyete göre ergenlerin BTKÖ'den ve İDÖ'den aldıkları ortalama puanlara ilişkin bulguların tartışması.

BTKÖ-Dijital Oyun Oynama ve BTKÖ-Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktörlerinden alınan ortalama puanlarında katılımcıların cinsiyetlere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir. Erkek katılımcıların BTKÖ-Dijital Oyun Oynama faktöründen aldıkları ortalama puanlar kadın katılımcılarınkinden daha yüksektir. Kadın katılımcıların BTKÖ-Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen aldıkları ortalama puanlar erkek katılımcılardan daha yüksektir. Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği, bu çalışma kapsamında geliştirildiği için ve aynı zamanda bu çalışma, BTKÖ'nün kullanıldığı ilk çalışma olduğu için BTKÖ ile elde edilen bulgular, aynı ölçeğin kullanıldığı başka çalışmalarla karşılaştırılıp tartışılamayacaktır. Bununla birlikte alanyazın incelendiğinde BTKÖ ile benzerlik gösteren ölçme araçlarına rastlandığı için BTKÖ genelinden ve alt faktörlerinden elde edilen ortalama puanlar, ilgili

ölçeklerin kullanıldığı çalışmalarla karşılaştırılıp tartışılacaktır. Bu bağlamda Aydın (2017) geliştirdiği Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği ile gerçekleştirdiği çalışmada; sosyal ağ, anlık mesajlaşma ve web siteleri bağımlılık düzeylerinde cinsiyet açısından anlamlı bir farkın olmadığını bulmuştur. Çevrim içi oyun bağımlılık düzeylerinde ise cinsiyet açısından anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Barker (2009) kadınların sosyal ağları daha çok arkadaşlarıyla ya da çevreleriyle iletişim kurmak, eğlence, vakit geçirme gibi amaçlarla kullandığını; erkeklerin ise sosyal kimlik edinme, öğrenme gibi amaçlarla kullandıklarını ifade etmektedir. Sosyal ağların ve kullanma amaçlarının farklılığı, kültür farkı ve kullanılan sosyal ağ uygulamalarının farklılığı gibi nedenlerden dolayı sosyal ağ bağımlılığı düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farka sahip olduğu görülmektedir. Örneğin Çam ve İşbulan (2012) erkeklerin kadınlara oranla sosyal ağ (Facebook) bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Özgür'ün (2013) yaptığı çalışmada da erkeklerin sosyal ağ bağımlılık düzeyleri ile kadınların sosyal ağ bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu ve erkeklerin puan ortalamalarının kadınlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Aynı şekilde erkeklerin “dijital oyun oynama” ya da “teknolojik aygıtların ve uygulamalarının kullanım ya da bağımlılık” veya “internet bağımlılığı” düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek bulunduğu başka araştırmalar (Cao ve Su, 2007; Erdemir, 2021; Griffiths ve Hunt, 1998; Hauge ve Gentile, 2003; Horzum, 2011; Kırtay, 2020; Onay, Tüfekçi ve Çağıltay, 2005; Sherry ve ark. 2006; Toraman, 2013; Younes ve ark., 2016; Zorbaz ve Dost, 2014) olduğu da görülmektedir. Diğer taraftan kadın katılımcıların teknoloji bağımlılığı puan ortalamalarının erkek katılımcıların teknoloji bağımlılığı puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde yüksek bulunduğu çalışmalara (Bağcı, 2018; Griffiths, 1999; Keskin ve ark., 2018; Kırtay, 2020) da rastlanmasının yanı sıra teknolojik aygıtların ve uygulamalarının kullanım ya da bağımlılık düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılan çalışmalar (Akyürek, 2020; Çalışkan, Yalçın, Aydın ve Ayık, 2017; Eryılmaz ve ark., 2020; Khan, Shabbir ve Rajput, 2017; Kim ve ark., 2006, Kuyucu, 2017; Leung, 2004; Minaz ve Bozkurt, 2017; Subrahmanyam ve Lin, 2007; Teke, 2019) olduğu da görülmektedir. Alanyazında cinsiyet ve bilişim teknolojileri ilişkilerinin yönünün bu kadar çelişkili çıkmasının nedeni olarak toplumlara ve kültürlere göre cinsiyet rollerinin değişkenlik gösterdiği ve cinsiyetlerin teknolojilere erişim olanakları arasında kadınlar aleyhine fark olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca çevrim içi oyun oynama düzeylerinin erkeklerin kadınlardan sıklıkla daha

yüksek olduğu görülmekte, yine bu durumun nedeni olarak çevrim içi oyunlara erişme olanaklarının yanı sıra ilgi düzeyleriyle de ilgili olduğu söylenebilir.

İDÖ-Yeterlik faktöründen alınan ortalama puanlarında katılımcıların cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir. Erkek katılımcıların İDÖ-Yeterlik faktöründen aldıkları ortalama puanlar, kadın katılımcıların ortalama puanlarından daha yüksektir. Alanyazın incelendiğinde araştırma bulgusuyla örtüşen çalışmalar olduğu görülmüştür. Gök ve Cenkseven-Önder'in (2018) yaptığı çalışmada da temel psikolojik ihtiyaçlar açısından bakıldığında öğrencilerin cinsiyetine göre sadece yeterlik ihtiyacı puanlarında anlamlı fark olduğu belirlenmiş ve erkek öğrencilerin yeterlik ihtiyaç puan ortalamalarının kız öğrencilerin puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Küçü'nün (2018) çalışmasında da İhtiyaç Doyumu Ölçeği toplam puanı, özerklik ve ilişkili olma boyutlarında cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmazken, yeterlik boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Erkek öğrencilerin yeterlik ihtiyacı doyum düzeylerinin, kız öğrencilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Alanyazında benzer bulgulara ulaşılan başka çalışmaları (Çelikkaleli ve Gündoğdu, 2005; Gök, 2017; Hamurcu, 2011) görmek de mümkündür. Bununla birlikte Toprak'ın (2014) çalışmasında ergenlerin yeterlik ihtiyacı doyum düzeylerinde cinsiyete göre anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Benzer şekilde İDÖ-Yeterlik faktöründen alınan ortalama puanlarda cinsiyete göre fark olmadığı sonucuna ulaşılan araştırmalar (Bilir, 2017; Gündoğdu ve Yavuzer, 2012; Sarı ve ark., 2011; Yiğit, 2012) olduğu da görülmekle birlikte kadınların İDÖ-Yeterlik faktöründen aldıkları ortalama puanların, erkeklerin ortalama puanlarından daha yüksek bulunduğu çalışmalara da rastlanmıştır. Örneğin Keser'in (2018) çalışmasında yetkinlik ve ilişkisellik ihtiyacında kadınların erkeklerden daha fazla ihtiyaç doyumunu sağladığı bulunmuştur. Görüldüğü üzere temel psikolojik ihtiyaç doyumunun cinsiyete göre farklılaşması hakkındaki alanyazın bulguları birbirleriyle tutarlı değildir. Alanyazında cinsiyet ve psikolojik ihtiyaç doyum yönünün bu kadar çelişkili çıkmasının nedeni olarak toplumlara ve kültürlere göre cinsiyet rollerinin değişkenlik gösterdiğini söylemek mümkündür. Ayrıca çevresel etmenler gibi genel etmenler olabileceği gibi bireysel farklılıklar ve anne ve baba tutumları gibi spesifik etmenlerden kaynaklı nedenlerle de erkeklerin kadınlardan, kadınların da

erkeklerden daha yüksek ihtiyaç doyumuna sahip olabilir. Bunun yanı sıra bu nedenlerle cinsiyetler arası fark da bulunmamış olabilir.

Ergenlerin BTKÖ'den ve İDÖ'den aldıkları ortalama puanların, günlük internet kullanım süreleri ve kullanım amaçları ile ilişkilerine ilişkin bulguların tartışması.

BTKÖ Dijital Oyun Oynama, BTKÖ-Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktörlerinden ve BTKÖ toplamından alınan ortalama puanlarda katılımcıların günlük internet kullanım sürelerine göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir. Günlük 9 saat ve üzeri internet kullanan bireylerin BTKÖ Dijital Oyun Oynama faktöründen aldıkları ortalama puanların, 1-60 dakika kullanan bireylerden daha yüksek olduğu; günlük 9 saat ve üzeri, 7-9 saat arası, 5-7 saat arası ve 3-5 saat arası internet kullanan bireylerin, BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen ve BTKÖ toplamından aldıkları ortalama puanların, 1-60 dakika kullanan bireylerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Oyun oynama, teknolojik aygıtların ve uygulamalarının kullanımı ve bilişim teknolojileri kullanım düzeyleri ile günlük internet kullanım süresi pozitif yönde ilişkilidir. Ergenlerin günlük internet kullanım süreleri arttıkça çevrim içi oyun oynama, teknolojik aygıt ve uygulamaları kullanma ve bilişim teknolojilerini kullanma düzeylerinin de arttığı söylenebilir.

Alanyazın incelendiğinde günlük internet kullanım süresi ile bilişim teknolojileri kullanımı ve/veya bağımlılığı arasında pozitif yönde ilişki olduğu bulunan birçok çalışmaya (Akdağ ve ark., 2014; Anderson 2001; Balta ve Horzum 2008; Caplan 2005; Cengizhan, 2005; Chou, Condrón ve Belland, 2005; Çetin, Adanaş ve Güler, 2018; Davis 2001; Erdemir, 2021; Gökçearslan ve Durakoğlu, 2014; Gökçearslan ve Günbatar, 2012; Günlü, 2016; Lee ve ark., 2007; Morahan-Martin ve Schumacher 2000; Sırakaya ve Seferoğlu, 2013; Tanrıverdi, 2012; Tutgun-Ünal, 2015; Yavuz, 2018; Yılmaz ve ark., 2014; Young, 1996, 2007) rastlanmıştır. Örneğin Sırakaya ve Seferoğlu'nun (2013) çalışmasında günlük internet kullanımı süresi çoğaldıkça internetin olumsuz sonuçlarına ilişkin eğilimin de yükseldiği bulunmuştur. Young'ın (2007) yaptığı çalışmada haftalık internet kullanım süresi 40 ile 80 saat arasında değişen kişilerin internet bağımlısı olabileceği ifade edilmiştir. Akdağ ve diğerlerinin (2014) yaptıkları çalışmada da öğrencilerin günlük internet kullanım süresine göre internet bağımlılık düzeylerinin

istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı, günlük internet kullanım süresi çoğaldıkça, internet bağımlılık düzeylerinin de bir arttığı görülmüştür. Gökçearslan ve Durakoğlu'nun (2014) yaptığı çalışmada öğrencilerin oyun bağımlılığı puanlarında oyun oynama süresi açısından fark olduğu saptanmıştır. Tutgun-Ünal'ın (2015) çalışmasında üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılıklarının günlük kullanma sürelerine göre anlamlı bir fark oluşturduğu görülmüştür. Üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanım sürelerinde artış oldukça sosyal medya bağımlılıklarının da arttığı gözlenmiştir. Çetin ve diğerleri (2018) da öğrencilerin dijital oyun bağımlılık düzeylerinin internette geçirdikleri günlük süreye göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını bulmuştur. Yavuz'un (2018) gerçekleştirdiği araştırma sonuçlarına bakıldığında; oyun ve internet bağımlılığının haftalık internet kullanım süresine göre farklılaştığı görülmüştür. Erdemir'in (2021) çalışmasında da öğrencilerde internet bağımlılığı düzeylerinin gün içerisinde internet kullanım sürelerine göre farklılaştığı bulunmuştur. Öğrencilerin gün içerisindeki internet kullanımı süreleri arttıkça internet bağımlılık düzeylerinin de arttığı görülmüştür.

BTKÖ Dijital Oyun Oynama, BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı, BTKÖ Sanal Yaşam Tercihi faktörlerinden ve BTKÖ toplamından alınan ortalama puanlarda katılımcıların interneti derslerle ilgili araştırma yapmak amacıyla kullanmalarına göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir. Derslerle ilgili araştırma yapmak sorusuna 'Tamamen Katılıyorum' cevabını veren kişilerin BTKÖ Dijital Oyun Oynama, BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı, BTKÖ Sanal Yaşam Tercihi faktörlerinden ve BTKÖ toplamından aldıkları ortalama puanların 'Kararsızım' ve 'Katılmıyorum' cevabını verenlerden daha düşük olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin çevrim içi oyun oynama, teknolojik aygıtları ve uygulamalarını kullanma, sanal yaşam tercihi ve bilişim teknolojileri kullanımları ile interneti ders çalışmak için kullanma değişkeni arasında negatif bir korelasyon vardır. Diğer bir deyişle ergenlerin dijital oyun oynama, teknolojik aygıtları ve uygulamalarını kullanma, sanal yaşam tercihi ve genel bilişim teknolojileri kullanım düzeyleri arttıkça interneti dersleriyle ilgili araştırma yapmak için daha az kullandıkları ifade edilebilir. İnterneti derslerle ilgili araştırma yapmak için kullanan ergenlerin problemli internet kullanımı davranışı gösterme eğilimlerinin azaldığı söylenebilir.

BTKÖ Dijital Oyun Oynama, BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktörlerinden ve BTKÖ toplamından alınan ortalama puanlarda katılımcıların interneti oyun oynamak amacıyla kullanmalarına göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir. Oyun oynamak sorusuna ‘Tamamen Katılıyorum’ cevabını veren kişilerin BTKÖ Dijital Oyun Oynama faktöründen aldıkları ortalama puanların ‘Katılıyorum’, ‘Kararsızım’, ‘Katılmıyorum’ ve ‘Hiç Katılmıyorum’ cevabını veren kişilerden daha yüksektir. Oyun oynamak sorusuna ‘Katılıyorum’ cevabını veren kişilerin BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen aldıkları ortalama puanların ‘Hiç Katılmıyorum’ cevabını veren kişilerden daha yüksektir. Oyun oynamak sorusuna ‘Katılıyorum’ cevabını veren kişilerin BTKÖ genelinden aldıkları ortalama puanların ‘Hiç Katılmıyorum’ ve ‘Katılmıyorum’ cevabını veren kişilerden; oyun oynamak sorusuna ‘Tamamen Katılıyorum’ cevabını veren kişilerin BTKÖ genelinden aldıkları ortalama puanların ‘Hiç Katılmıyorum’ ve ‘Katılmıyorum’ cevabını veren kişilerden daha yüksektir. Ergenlerin çevrim içi oyun oynama, teknolojik aygıtları ve uygulamalarını kullanma ve bilişim teknolojileri kullanımları ile interneti çevrim içi oyun oynamak için kullanma değişkeni arasında pozitif bir korelasyon vardır. Başka bir ifadeyle ergenlerin dijital oyun oynama, teknolojik aygıtları ve uygulamalarını kullanma ve genel bilişim teknolojileri kullanım düzeyleri arttıkça interneti oyun oynamak amacıyla daha fazla kullandıkları ifade edilebilir. İnterneti oyun oynamak için kullanan ergenlerin problemlili internet kullanımı davranışı gösterme ve oyun oynama bağımlılığı eğilimlerinin arttığı söylenebilir.

BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı, BTKÖ Dijital Oyun Oynama faktörlerinden ve BTKÖ toplamından alınan ortalama puanlarda katılımcıların interneti sosyal ağlar amacıyla kullanmalarına göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir. Sosyal ağlar için kullanım sorusuna ‘Tamamen Katılıyorum’ cevabını veren kişilerin BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen ve BTKÖ toplamından aldıkları ortalama puanların ‘Katılıyorum’, ‘Kararsızım’, ‘Katılmıyorum’ ve ‘Hiç Katılmıyorum’ cevabını veren kişilerden daha yüksektir. Ergenlerin dijital oyun oynama, teknolojik aygıtları ve uygulamalarını kullanma ve bilişim teknolojileri kullanımları ile interneti sosyal ağlar için kullanma değişkeni arasında pozitif bir korelasyon vardır. Diğer bir ifadeyle ergenlerin dijital oyun oynama, teknolojik aygıtları ve uygulamalarını kullanma ve

genel bilişim teknolojileri kullanım düzeyleri arttıkça interneti sosyal ağlar için daha çok kullandıkları ifade edilebilir. İnterneti sosyal ağlara bağlanmak için kullanan ergenlerin problemli internet kullanımı davranışı gösterme eğilimlerinin arttığı söylenebilir.

BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen ve BTKÖ toplamından alınan ortalama puanlarda katılımcıların interneti iletişim kurmak amacıyla kullanmalarına göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir. İletişim kurmak için internet kullanma sorusuna ‘Tamamen Katılıyorum’ cevabını veren katılımcıların BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen aldıkları ortalama puanların, ‘Katılmıyorum’ ve ‘Katılıyorum’ cevabını veren katılımcılardan daha yüksektir. İletişim kurmak için internet kullanma sorusuna ‘Tamamen Katılıyorum’ cevabını veren katılımcıların BTKÖ toplamından aldıkları ortalama puanların, ‘Katılmıyorum’ cevabını veren katılımcılardan daha yüksektir. Ergenlerin teknolojik aygıtları ve uygulamaları ve bilişim teknolojileri kullanımları ile interneti iletişim kurmak için kullanma değişkeni arasında pozitif bir korelasyon vardır. Ergenlerin teknolojik aygıtları ve uygulamalarını ve bilişim teknolojilerini iletişim kurmak için kullandıkları söylenebilir. Diğer bir deyişle ergenlerin teknolojik aygıtları ve uygulamalarını kullanma ve genel bilişim teknolojileri kullanım düzeyleri arttıkça interneti iletişim kurmak için daha çok kullandıkları ifade edilebilir.

BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen ve BTKÖ toplamından alınan ortalama puanlarda katılımcıların interneti video izlemek amacıyla kullanmalarına göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir. Video izlemek için kullanım sorusuna ‘Tamamen Katılıyorum’ cevabını veren kişilerin BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen ve BTKÖ toplamından aldıkları ortalama puanların ‘Kararsızım’, ‘Katılmıyorum’ ve ‘Hiç Katılmıyorum’ cevabını veren kişilerden daha yüksektir. Ergenlerin teknolojik aygıtları ve uygulamalarını kullanma ve bilişim teknolojileri kullanımları ile interneti video izlemek için kullanma değişkeni arasında pozitif bir korelasyon vardır. Diğer bir ifadeyle ergenlerin teknolojik aygıtları ve uygulamalarını kullanma ve genel bilişim teknolojileri kullanım düzeyleri arttıkça interneti video izlemek için daha çok kullandıkları söylenebilir. İnterneti video izlemek için kullanan ergenlerin problemli internet kullanımı davranışı gösterme eğilimlerinin arttığı söylenebilir.

Alanyazın incelendiğinde Balcı ve Gülnar'ın (2009) çalışmasında internet kullanım sıklığı kategorisinde katılımcıların internet kullanım amaçlarına göre anlamlı bir fark görülmemiştir. İnterneti hobisi olduğu için, çevrim içi oyun oynamak ve sörf yapmak için kullanan katılımcıların; e-posta/anında mesajlaşma, olayları takip etme ve ödevler için yardımcı materyal sağlama amaçlı interneti kullanan katılımcılara göre sık internet kullanımına karşılık gelen “her gün düzenli kullanım” kategorisinde daha yüksek oranlara ulaştıkları bulunmuştur. İnan'ın (2010) yaptığı çalışmada ise öğrencilerin internete bağlanma sebeplerine göre internet bağımlılık puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu bulunmuş ve bu farkın oyun oynayanların ve chat yapanların aleyhine olduğu görülmüştür. Yılmaz ve diğerlerinin (2014) araştırmasına göre lise öğrencilerinin interneti, ödev-araştırma yapma amacından çok, sohbet ve oyun amacıyla kullandıkları bulunmuştur. Günlü'nün (2016) çalışmasında ergenlerin interneti en çok eğlenme-vakit geçirme amacıyla kullandığı, eğlenme-vakit geçirme ile iletişim kurmak amaçlı internet kullanan ergenlerin problemlili internet kullanımlarının bilgi elde etmek amaçlı internet kullananlara göre daha yüksek PİK düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. Delibaş'ın (2019) yaptığı çalışmada öğrencilerin internet kullanım amaçlarına göre bağımlılıkları incelenmiş ve interneti ödev yapmak amacıyla kullanan bireylerde internet bağımlılığı puan ortalamaları anlamlı olarak düşük, interneti oyun oynamak ve sörf yapmak amacıyla kullananlarda ise anlamlı olarak yüksek olduğu belirlenmiştir. Sosyal medya ve akıllı telefon bağımlılığı puan ortalamaları, interneti ödev yapmak amacıyla kullananlarda düşük, sörf yapmak amacıyla kullananlarda anlamlı olarak yüksek olduğu görülmüştür. Dijital oyun bağımlılığı puan ortalaması ise interneti mesaj alışverişi için kullanan bireylerde anlamlı olarak düşük, oyun oynamak ve alışveriş yapmak amacıyla kullananlarda ise anlamlı olarak yüksek olduğu saptanmıştır. Teke'nin (2019) çalışmasında ise üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı ile öncelikli internet kullanım amaçları arasında anlamlı fark bulunamamıştır.

İnternet kullanım amaçları arttıkça teknoloji bağımlılığı ya da problemlili internet kullanımının arttığı görülen araştırmalarda bu durumun internet kullanım süresi ile doğrudan ilişkili olduğu belirtilmiştir. Ergenlerin internet kullanım amaçlarının oyun, video, sosyal ağlar, sohbet vb. durumlara kaymasının internette kalmayı artırdığı ifade edilmiştir (Demirtaş-Kurt, 2021; Moreno-Guerrero ve ark.

2020; Hayat, Kojuri ve Mitra-Amini, 2020). Bu çalışmada bilişim teknolojilerini eğitim-öğretim dışında oyun, video, müzik, anlık mesajlaşma vb. amaçlar için kullanmanın problemli internet kullanımını artırdığı bunun da alanyazındaki çalışmalara paralel ve anlaşılır olduğu söylenebilir.

İDÖ Yeterlik, İDÖ İlişkisellik faktörlerinden ve İDÖ toplamından alınan ortalama puanlarda katılımcıların interneti derslerle ilgili araştırma yapmak amacıyla kullanmalarına göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir. Derslerle ilgili araştırma yapmak sorusuna 'Tamamen Katılıyorum' cevabını veren kişilerin İDÖ Yeterlik faktöründen ve İDÖ toplamından aldıkları ortalama puanların, 'Katılıyorum' cevabını verenlerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin yeterlik, ilişkisellik ve ihtiyaç doyumu ihtiyaçları ile interneti ders çalışmak için kullanma değişkeni arasında pozitif bir korelasyon vardır. Ergenler interneti, derslerle ilgili kullanarak yeterlik, ilişkisellik ve genel ihtiyaç doyumlarını karşılamaktadır. Diğer bir deyişle ergenlerin interneti dersleriyle ilgili araştırma yapmak amacıyla kullanımları arttıkça genel ihtiyaç doyumu ve yeterlik, ilişkisellik ihtiyaç doyumu düzeylerinin de arttığı söylenebilir.

İDÖ İlişkisellik faktöründen alınan ortalama puanlarda katılımcıların interneti sosyal ağlar amacıyla kullanmalarına göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin ilişkisellik ihtiyaçları ile interneti sosyal ağlar için kullanma değişkeni arasında pozitif bir korelasyon vardır. Başka bir ifadeyle ergenler interneti, sosyal ağlar için kullanarak ilişkisellik ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

İDÖ İlişkisellik faktöründen alınan ortalama puanlarda katılımcıların interneti video izlemek amacıyla kullanmalarına göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin ilişkisellik ihtiyaçları ile interneti video izlemek için kullanma değişkeni arasında pozitif bir ilişki vardır. Başka bir ifadeyle ergenlerin interneti video izlemek için kullanarak ilişkisellik ihtiyaçlarını karşıladıkları söylenebilir.

İDÖ İlişkisellik faktöründen alınan ortalama puanlarda katılımcıların interneti iletişim kurmak amacıyla kullanmalarına göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir. İletişim kurmak için internet kullanma sorusuna 'Tamamen Katılıyorum' cevabını veren katılımcıların İDÖ İlişkisellik faktöründen aldıkları ortalama puanların, 'Katılmıyorum' cevabını veren katılımcılardan daha yüksektir. Ergenlerin ilişkisellik ihtiyaçları ile interneti iletişim kurmak için kullanma değişkeni

arasında pozitif bir korelasyon vardır. Ergenler interneti, iletişim için kullanarak ilişkisellik ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Diğer bir deyişle ergenlerin interneti iletişim kurmak için kullanımları arttıkça ilişkisellik ihtiyaç doyum düzeylerinin de arttığı söylenebilir.

Alanyazın incelendiğinde Kürker (2021), sosyal medya bağımlılığı ile temel psikolojik ihtiyaçlar doymu arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğunu bulmuştur. Aslan'ın (2020) çalışmasında psikolojik ihtiyaçlardan yeterlik ihtiyacındaki doyum arttıkça ergenlerin sosyal medya bozukluğu puanlarının düştüğü ve ilişkili olma ihtiyacının doymu arttıkça sosyal medya bozukluğu puanların da arttığı, özerklik ihtiyacı ile sosyal medya bozukluğu arasında anlamlı ilişki olmadığı bulunmuştur. Okur (2019) temel psikolojik ihtiyaçların PİK'i negatif yönde anlamlı düzeyde yordadığını saptamıştır. Özteke-Kozan ve diğerleri (2019), yükseköğrenim öğrencilerinin özerklik, ilişki, başatlık ve başarı ihtiyaçlarının sosyal medya kullanımları ve PİK üzerinde doğrudan etkisinin olduğunu bulmuşlar ve gençlerin, gerçek yaşamda karşılanamayan farklı psikolojik ihtiyaçlarını doyurmak için interneti patolojik olarak kullanabildiklerini öne sürmüşlerdir. Arpacı, Kesici ve Baloğlu (2018) psikolojik ihtiyaçların, üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığını yordadığını belirlemiştir. Akar (2015) tarafından yapılan araştırma sonucunda; aşırı internet kullanan ergenlerin internet kullanım amaçlarının sırasıyla sosyalleşme, bilgilenme ve genel kültür, psikolojik ihtiyaçlar, eğlence ve eğitim olduğu görülmüştür. Joo ve diğerlerinin (2016) yaptıkları çalışmada, özerklik ve yeterlik ihtiyaçlarının Facebook'a olan bağımlılığı yordadığı ve temel psikolojik ihtiyaçların katılımcıların Facebook kullanımını devam ettirmelerinde etken olduğu bulunmuştur. Canoğulları ve Güçray'ın (2017) çalışmasında internet bağımlılık düzeyi düşük ergenlerin yüksek olan ergenlere göre özerklik, yeterlik ve ilişkili olma ihtiyaçlarına daha fazla gereksinim duyduklarını ve internetin ergenlerin bu ihtiyaçlarını doyurduğunu belirtmişlerdir. Can ve Zeren (2019) ise ergenlerin internet bağımlılık düzeyleri ile temel psikolojik ihtiyaç düzeylerinin negatif yönde ilişkili olduğunu bulmuştur. Aynı şekilde Yıldırım (2019) da çevrim içi oyun bağımlılığı ile temel psikolojik ihtiyaçlar arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulmuştur.

Ergenlerin BTKÖ'den ve İDÖ'den aldıkları ortalama puanların, sosyal medya kullanım süreleri ile ilişkilerine ilişkin bulguların tartışması.

BTKÖ Dijital Oyun Oynama, BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktörlerinden ve BTKÖ toplamından alınan ortalama puanlarda katılımcıların Twitter kullanım sürelerine göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir. Buna göre, günlük 1-180 dakika Twitter kullanan katılımcıların BTKÖ Dijital Oyun Oynama faktöründen, BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen ve BTKÖ toplamından aldıkları ortalama puanlar hiç kullanmayanlardan daha yüksektir. Ergenlerin dijital oyun oynama, teknolojik aygıtların ve uygulamalarının kullanımı ve genel bilişim teknoloji kullanımları arttıkça Twitter'ı daha sık kullandıkları ifade edilebilir.

BTKÖ Dijital Oyun Oynama, BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktörlerinden ve BTKÖ toplamından alınan ortalama puanlarda katılımcıların Instagram kullanım sürelerine göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir. Günlük 181 dakika ve üzeri Instagram kullananların BTKÖ Dijital Oyun Oynama faktöründen aldıkları ortalama puanlar hiç kullanmayanlardan daha yüksektir. Ayrıca günlük 181 dakika ve üzeri Instagram kullananların BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen ve BTKÖ toplamından aldıkları ortalama puanların hiç kullanmayanlardan, 1-59 dakika kullananlardan ve 60-180 dakika kullananlardan daha yüksektir. Ergenlerin dijital oyun oynama, teknolojik aygıtların ve uygulamalarının kullanımı ve genel bilişim teknoloji kullanımları arttıkça Instagram'ı daha sık kullandıkları söylenebilir.

BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı, BTKÖ Sanal Yaşam Tercihi faktörlerinden ve BTKÖ toplamından alınan ortalama puanlarda katılımcıların Youtube kullanım sürelerine göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir. Günlük Youtube kullanım süresi 181 dakika ve üzeri olan katılımcıların BTKÖ Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen ve BTKÖ toplamından aldıkları ortalama puanların hiç kullanmayanlardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, günlük Youtube kullanım süresi 181 dakika ve üzeri olan katılımcıların BTKÖ Sanal Yaşam Tercihi faktöründen aldıkları ortalama puanlar kullanım süresi 1-59 dakika olan katılımcılardan daha yüksektir. Diğer bir ifadeyle ergenlerin teknolojik aygıtların ve uygulamalarının kullanımı, sanal yaşam tercihi ve genel bilişim teknoloji kullanımları arttıkça Youtube'u daha sık kullandıkları söylenebilir.

Alanyazın incelendiğinde bu sonuçların sosyal medya platformlarında ve internette harcanan günlük ortalama süre arttıkça bağımlılık düzeylerinin de arttığını gösteren araştırmalarla (Akdemir, 2013; Balcı ve Tiryaki, 2014; Tutgun-Ünal, 2015) benzerlik gösterdiği söylenebilir. Özgür'ün (2013) yaptığı çalışma sonuçları, “sosyal ağların kullanım sıklığı değişkeni ile sosyal ağ sitesi bağımlılık puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir. Sosyal ağ sitesi bağımlılığının haftada 39 saat ve üstü sosyal ağları kullanan üniversite öğrencilerinin en yüksek oranda olduğu görülmüştür. Diğer bir ifadeyle, haftada 39 saat ve daha fazla sosyal ağların kullanımı, sosyal ağların bağımlısı olma ihtimalini arttırmaktadır.” Kale'nin (2019) lise öğrencileriyle yaptığı araştırma sonuçlarına göre, “öğrencilerin her zaman kullandıklarını belirttikleri sosyal medya platformları arasında en yaygın olarak kullanılan platformlar sırasıyla Whatsapp (%57,2), Instagram (%53,7) ve Youtube (%26,1) olmuştur.” Yayla'nın (2018) çalışmasında “ankete cevap veren katılımcılara günlük Instagram kullanım süreleri ne kadar olduğu sorulmuş ve verilen cevaplar incelendiğinde; katılımcıların yüzde 40,4'ünün 1 saatten az, yüzde 35,1'inin 1-2 saat, yüzde 19,9'unun 3-5 saat, yüzde 4,6'sının 6 saat üzerinde Instagram'da zaman geçirdiği görülmüştür.” Öte yandan, lisede öğrenim gören ergenlerin hiçbir zaman kullanmadıklarını ifade ettikleri sosyal medya ağları arasında en yaygın olarak seçilen ilk üçünün sırasıyla “Mysplace (%98,4), Linkedin (%95,8) ve Swarm (%94,8)” platformlarının olduğu görülmüştür. Kırtay'ın (2020) yaptığı çalışmada öğrencilerin birinci sırada %92,5 ile WhatsApp'ı, ikinci sırada %24,5 ile Snapchat'i, üçüncü sırada ise %11,7 ile Facebook Messenger'ı anlık mesajlaşma programları olarak kullandıkları görülmektedir. Bu üçlüyü Facetime (%3,6), Skype (%3,1), Instagram (%2,4) ve Hangouts (%1,9) takip etmektedir. Bunun yanı sıra hiçbir anlık mesajlaşma programını kullanmadığını ifade eden öğrencilerin oranı ise %3,6'dır. Öğrencilerin popüler olma ve yaşananlar, durumlar ve olaylar hakkında bilgi sahibi olma gibi gereksinimleri, akıllı telefonlar başta olmak üzere kullandıkları teknolojik aygıtlardan anlık bilgi akışı sağlaması nedeniyle, lise öğrencilerinin sosyal medya platformlarını sıklıkla kullanmalarını teşvik ettiğini ifade etmek mümkündür.

İDÖ Özerklik, İDÖ Yeterlik ve İDÖ İlişkisel faktörlerinden ve İDÖ toplamından alınan ortalama puanlarında katılımcıların Facebook kullanım sürelerine göre anlamlı düzeyde fark olmadığı belirlenmiştir. İDÖ İlişkisel faktöründen alınan ortalama puanlarda katılımcıların Instagram kullanım sürelerine

göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir. Günlük Instagram kullanım süresi 1-59 dakika olan katılımcıların İDÖ İlişkisellik faktöründen aldıkları ortalama puanların, hiç kullanmayanlardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin Instagram kullanımları arttıkça ilişkisellik ihtiyaç doyum düzeylerinin de arttığı söylenebilir. İDÖ toplamından alınan ortalama puanlarda katılımcıların Snapchat kullanım sürelerine göre anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir. Buna göre günlük 1-180 dakika Snapchat kullanan katılımcıların İDÖ toplamından aldıkları ortalama puanlar hiç kullanmayanlara göre daha yüksektir. Ergenlerin Snapchat kullanımları arttıkça genel ihtiyaç doyum düzeylerinin de arttığı söylenebilir.

Alanyazın incelendiğinde Instagram ve Snapchat kullanma sıklığı ile temel psikolojik ihtiyaçların birlikte ele alındığı çalışmaya rastlanmasa da sosyal medya kullanımı ve Facebook kullanımı özelinde yapılan çalışmalar olduğu görülmüştür. Örneğin Joo ve diğerlerinin (2016) yaptıkları araştırmada, “özerklik ve yeterlik ihtiyaçlarının Facebook bağımlılığını yordadığı ve temel psikolojik ihtiyaçların katılımcıların Facebook kullanımını sürdürmelerinde etkili olduğu bulunmuştur.” Aslan (2020) tarafından yapılan araştırmada psikolojik ihtiyaçlardan ilişkili olma ihtiyacının doyumu arttıkça sosyal medya bozukluğu puanlarının da arttığı bulunmuştur. Özteke-Kozan ve diğerleri (2019) “üniversite öğrencilerinin başarı, ilişki, özerklik ve başatlık ihtiyaçlarının problemli internet ve sosyal medya kullanımları üzerinde doğrudan etkisi olduğunu bulmuşlar ve gençlerin, gerçek hayatta tatmin edilemeyen farklı psikolojik ihtiyaçlarını tatmin etmek için interneti patolojik olarak kullanabildiklerini öne sürmüşlerdir.” Kürker’in (2021) çalışmasında ise temel psikolojik ihtiyaçlar doyumu ile sosyal medya bağımlılığı arasında düşük düzeyli negatif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğunu bulmuştur.

Ergenlerin BTKÖ’den ve İDÖ’den aldıkları ortalama puanların, yaşları, kardeş sayıları ve genel not ortalamaları ile ilişkilerine ilişkin bulguların tartışması.

Katılımcıların yaşları ile genel not ortalamalarının BTKÖ-Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktöründen ve BTKÖ genelinden alınan ortalama puanların pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür. Katılımcıların kardeş sayıları ile genel not ortalamalarının BTKÖ-Dijital Oyun Oynama ve BTKÖ-Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı faktörlerinden ve BTKÖ genelinden alınan ortalama puanların negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu

saptanmıştır. Katılımcıların genel not ortalamaları ile BTKÖ-Sanal Yaşam Tercihi faktöründen alınan ortalama puanların negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur. Yaş, akademik başarı, kardeş sayısı değişkenlerinin ergenlerin bilişim teknoloji kullanımı/bağımlılığı düzeylerini etkileyen unsurlar olduğu söylenebilir. Problemlili teknoloji kullanımı, öğrencilerin üretkenliklerinde sorunlar oluşturmakta, mesleki ve akademik başarısızlıklara neden olmakta, fiziksel, sosyal, ruhsal ve bilişsel gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Balta ve Horzum, 2008; Caplan, 2002). Alanyazın incelendiğinde Erdemir'in (2021) yaptığı çalışmada öğrencilerde internet bağımlılığı düzeylerinin akademik başarıya göre farklılaştığı görülmektedir. Öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri ile genel not ortalamaları arasında negatif yönde anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Demir ve Kutlu (2017) ergenlerle yaptıkları çalışmalarında ergenlerin internet bağımlılık düzeylerinin, akademik başarı notları ve ortalama günlük internet kullanım süreleri arasında anlamlı fark olduğunu bulmuştur. Ayrıca ergenlerin internet bağımlılık düzeyleri ile akademik başarıları arasında negatif yönde ilişki olduğu görülmüştür. Derin (2013) de lise öğrencileri üzerinde yapmış olduğu çalışmada akademik yönden orta düzeyde ya da başarısız olan öğrencilerin başarılı olan öğrencilere göre internet bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğunu bulmuştur. Akdemir'in (2013) araştırmasında öğrencilerin Facebook tutumları ile akademik ortalamaları arasında zayıf düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Leung ve Lee (2012) çalışmalarında, öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri ile akademik başarıları arasında negatif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Toraman (2013) lise öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada internet bağımlılık düzeyi arttıkça akademik başarı düzeyinin düştüğünü saptamıştır. İnan'ın (2010) çalışmada da benzer şekilde ortaokul ve lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ile akademik başarıları arasında negatif yönde zayıf ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Huang ve Leung (2010), anlık mesajlaşma programı kullanan 12-19 yaş aralığında bulunan öğrencilerin katıldığı araştırmada, sohbet için kullanım ve anlık mesajlaşma bağımlılığı düzeylerinin akademik performans düşüşüyle pozitif yönde anlamlı ilişkili olduğunu saptamıştır. Bu sonuç, ergenlerin anlık mesajlaşma programları kullanmasının akademik performanslarını olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Taçyıldız (2010), lise öğrencilerinde akademik not ortalamasının internet bağımlılığının anlamlı bir yordayıcısı olduğunu belirtmektedir. Hauge ve Gentile (2003) tarafından gerçekleştirilen ve video oyun bağımlılığının ergenlerin akademik performanslarına

etkisinin incelendiği çalışmada video oyun bağımlısı olan öğrencilerin daha düşük akademik puana sahip oldukları görülmüştür. Erdemir (2021) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerde internet bağımlılığı düzeylerinin kardeş sayısına göre farklılaşmadığı görülmüştür. Öğrencilerin 2 ve daha az kardeş, 3 kardeş ya da 4 ve üzeri kardeşinin olması internet bağımlılık düzeyleri açısından bir fark oluşturmamıştır. Akdemir'in (2013) araştırmasında öğrencilerin Facebook kullanımları ile kardeş sayısı, günlük internet kullanım süresi, Facebook'ta günlük harcanan zaman değişkenleri arasında anlamlı farkın olduğu bulunmuştur. Tanrıverdi (2012) ve Günüş (2009) de yaptıkları araştırmalarda lise öğrencilerinde kardeş sayısı ile internet bağımlılık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptamamıştır. Benzer şekilde Üneri ve Tanıdır'ın (2011) çalışmasında da kardeş sayısının İnternet Bağımlılık Ölçeği bağımlılık puanına istatistiksel olarak anlamlı etkisinin olmadığı bulunmuştur. Topal, Şahin ve Topal'ın (2018) yaptıkları çalışmada yaş ile internet bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. 30 yaş altı grupta internet bağımlılığının 30 yaş üstü gruplara göre daha fazla olduğu bulunmuştur. Bunun yanı sıra Minaz ve Bozkurt'un (2017) çalışmasında ise öğrencilerin akıllı telefon bağımlılık düzeylerinde yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır. Tutgun-Ünal (2015) da yaptığı çalışmada öğrencilerin sosyal medya bağımlılıklarının yaşa göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Katılımcıların yaşları ile genel not ortalamalarının, İDÖ-İlişkisel faktöründen alınan ortalama puanların negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür. Katılımcıların kardeş sayıları ile genel not ortalamalarının, İDÖ-İlişkisel faktöründen ve İDÖ genelinden alınan ortalama puanların negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu saptanmıştır. Katılımcıların genel not ortalamaları ile İDÖ-Yeterlik ve İDÖ-İlişkisel faktörlerinden ve İDÖ genelinden alınan ortalama puanların pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur. Ergenlik döneminde özerklik-bağımsızlık elde etmek ergenin temel gelişim görevlerindendir (Hortaçsu, 2003). Kardeş ilişkileri, çocukların sosyal, duygusal, ahlaki ve kültürel dünyalarında gelişimlerini anlayabilmek için önemli bağlamlar oluşturur (Volling, Kennedy ve Jackey, 2010; akt.: Aydoğdu ve Gürsoy, 2018). Alanyazın incelendiğinde; Doğan ve Kesici (2015) tarafından yapılan çalışmada ölçeğin ilişki ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı alt boyutlarında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. Bir

kardeşi olan, iki kardeşi olan ve üç kardeşi olan katılımcıların ilişki ihtiyaç düzeylerinin kardeşi olmayanlara göre anlamlı şekilde yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca dört ve üzeri kardeşi olan öğrencilerin özerklik ihtiyaç düzeylerinin kardeşi olmayanlara göre anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Aydoğdu ve Gürsoy (2018) yaptıkları araştırma sonucunda; ergenlerin ihtiyaç doyum düzeyleri ile kardeş sayısı arasında anlamlı fark olduğu saptanmıştır. Kardeş sayısı üç ve daha fazla olan ergenlerin, iki ve daha az kardeşe sahip olan ergenlere göre ihtiyaç doyum düzeyi puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Erden'in (2021) gerçekleştirdiği çalışma sonuçlarına göre, kardeş sayısı değişkeni açısından, lise öğrencilerinin temel psikolojik ihtiyaçlar düzeyi ortalamalarının hem ölçek bütünü hem de alt boyutlar açısından anlamlı biçimde farklılaştığı görülmüştür. Doğan ve Kesici'nin (2015) öğrencilerin psikolojik ihtiyaç düzeylerinin algılanan akademik başarıya göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla yaptıkları çalışma sonuçlarına göre ise ölçeğin yalnızca özerklik ihtiyacı alt boyutunda anlamlı fark bulunmuştur. Akademik başarı seviyesi yüksek olan öğrencilerin özerklik ihtiyacının, akademik başarı seviyesi orta olan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Diseth, Danielsen ve Samdal (2012), ergenler ile gerçekleştirdikleri araştırmada ihtiyaç doyumu, başarı yönelimleri ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, özerklik, yeterlik ve ilişkili olma ihtiyaçları ile öğrenme yönelimleri ve akademik başarı arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Sünbül, Kesici ve Bozgeyikli'nin (2003) yaptıkları araştırma sonucuna göre katılımcıların yaşları ile özerklik, yeterlik ve ilişki ihtiyaçları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur (akt.: Yiğit, 2012). Yiğit (2012), öğrencilerin özerklik ve yeterlik temel psikolojik ihtiyaçlarında yaşa göre anlamlı düzeyde fark olduğunu belirlemiştir. Bilir'in (2017) çalışmasında; yaş değişkenine göre özerklik ve yeterlilik puanları arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Aydoğdu ve Gürsoy (2018) yaptıkları araştırma sonucunda; ergenlerin ihtiyaç doyumu düzeylerinde yaşın anlamlı fark oluşturmadığı gözlenmiştir.

Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği Dijital Oyun Oynama Faktörünün yordayıcılarına ilişkin bulguların tartışması.

Regresyon analizinin ilk bloğunda cinsiyet, yaş ve genel not ortalaması değişkenleri modele eklenmiştir. Model, varyansın %13'ünü açıklamıştır. Cinsiyetin modele anlamlı bir katkısının olduğu ancak yaşın ve genel not ortalamasının modele

anlamli katklarının olmadđđı belirlenmiştir. Regresyon modelinin ikinci bloğunda İhtiyaç Doyumu Ölçeği faktörleri modele dahil edilmiştir. Model, varyansın %18'ini açıklamıştır. Özerklik ve Yeterlik alanlarının modele anlamli katklarının olduğu ancak İlişkisellik alanının modele anlamli katkısının olmadđđı belirlenmiştir. Bu modelde cinsiyetin etkisinin de devam ettiği görölmüştür. Varyansın önemli bir kısmını, cinsiyet, yaş ve genel not ortalaması değişkenlerinin oluşturduğu görölmektedir. İhtiyaç doyumunun modele, görece daha az katkısının olduğu görölmektedir. Özerklik ve yeterlik alt faktörleri modele anlamli katkı yapmasına rağmen ekledikleri varyans %5'tir. Sonuç olarak, Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği Dijital Oyun Oynama Faktörünü cinsiyet ve özerklik ve yeterlik temel psikolojik ihtiyaçlarının yordadığı bulunmuştur. Bunun yanı sıra bağımlı değişkeni daha güçlü açıklayabilecek başka değişkenler olabilir.

Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı Faktörünün yordayıcılarına ilişkin bulguların tartışması.

Regresyon analizinin ilk bloğunda cinsiyet, yaş ve genel not ortalaması değişkenleri modele eklenmiştir. Model, varyansın %7'sini açıklamıştır. Cinsiyetin ve yaşın modele anlamli bir katkısının olduğu ancak genel not ortalamasının modele anlamli katklarının olmadđđı belirlenmiştir. Regresyon modelinin ikinci bloğunda İhtiyaç Doyumu Ölçeği faktörleri modele dahil edilmiştir. Model, varyansın %14'ünü açıklamıştır. Özerklik, Yeterlik ve İlişkisellik alanlarının modele anlamli katklarının olduğu belirlenmiştir. Bu modelde cinsiyetin ve yaşın etkisinin de devam ettiği görölmüştür. Varyansın önemli bir kısmını, cinsiyet, yaş ve genel not ortalaması değişkenlerinin oluşturduğu görölmektedir. İhtiyaç doyumunun modele, %50 oranında katkısının olduğu görölmektedir. Özerklik, yeterlik ve ilişkisellik faktörleri modele anlamli katkı yapmasına rağmen ekledikleri varyans %7'dir. Sonuç olarak, Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı Faktörünü cinsiyet, yaş ve özerklik, yeterlik ve ilişkisellik temel psikolojik ihtiyaçlarının yordadığı görölmüştür. Bunun yanı sıra bağımlı değişkeni daha güçlü açıklayabilecek başka değişkenler olabilir.

Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği Sanal Yaşam Tercihi faktörünün yordayıcılarına ilişkin bulguların tartışması.

Regresyon analizinin ilk bloğunda cinsiyet, yaş ve genel not ortalaması değişkenleri modele eklenmiştir. Model varyansın %1'ini açıklamıştır. Genel not ortalamasının modele anlamlı katkısının olduğu ancak cinsiyetin ve yaşın modele anlamlı katkılarının olmadığı belirlenmiştir. Regresyon modelinin ikinci bloğunda İhtiyaç Doyumu Ölçeği faktörleri modele dahil edilmiştir. Model varyansın %4'ünü açıklamıştır. İlişkisel alanının modele anlamlı katkılarının olduğu ancak Yeterlik ve Özerklik değişkenlerinin modele anlamlı katkılarının olmadığı belirlenmiştir. Varyansın bir kısmını, cinsiyet, yaş ve genel not ortalaması değişkenlerinin oluşturduğu görülmektedir. İhtiyaç doyumunun modele, görece daha fazla katkısının olduğu görülmektedir. İlişkisel faktörünün modele tek başına anlamlı katkı yapmaktadır ve eklediği varyans %3'tür. Sonuç olarak, Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği Sanal Yaşam Tercihi Faktörünü genel not ortalaması ve ilişkisel ihtiyacının yordadığı görülmüştür. Bunun yanı sıra bağımlı değişkeni daha güçlü açıklayabilecek başka değişkenler olabilir.

Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği yordayıcılarına ilişkin bulguların tartışması.

Regresyon analizinin ilk bloğunda cinsiyet, yaş ve genel not ortalaması değişkenleri modele eklenmiştir. Model, varyansın %3'ünü açıklamıştır. Yaşın modele anlamlı bir katkısının olduğu ancak cinsiyetin ve genel not ortalamasının modele anlamlı katkılarının olmadığı belirlenmiştir. Regresyon modelinin ikinci bloğunda İhtiyaç Doyumu Ölçeği Faktörleri modele dahil edilmiştir. Model, varyansın %11'ini açıklamıştır. Özerklik, Yeterlik ve İlişkisel alanlarının modele anlamlı katkılarının olduğu belirlenmiştir. Bu modelde cinsiyetin ve yaşın etkisinin de devam ettiği görülmüştür. Varyansın bir kısmını, yaş değişkeninin oluşturduğu görülmektedir. İhtiyaç doyumunun modele, çok önemli oranında katkısının olduğu görülmektedir. Özerklik, yeterlik ve ilişkisel faktörleri modele anlamlı katkı yapmaktadır ve ekledikleri varyans %8'dir. Sonuç olarak, Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeğini yaş ve özerklik, yeterlik ve ilişkisel temel psikolojik ihtiyaçlarının yordadığı görülmüştür. Bunun yanı sıra bağımlı değişkeni daha güçlü açıklayabilecek başka değişkenler olabilir.

Öz-belirleme kuramına göre çevresel ve sosyal etmenler, ihtiyaçların karşılanmasında önemli rol oynamaktadır (Guay, Ratelle, Senecal, Larose ve Deschenes, 2006). Öz-belirleme kuramının temel noktası, kişilerin temel psikolojik

ihtiyaçlarıdır (Ryan ve Deci, 2000). İhtiyaçları doğrultusunda kişilerin belirledikleri amaçlara ulaşmakta sahip oldukları motivasyon etkili bir görev görmektedir (Deci ve Ryan, 1985b). Psikolojik ihtiyaçların engellenmesi durumunda olumsuz sonuçların ortaya çıkacağı belirtilmektedir. Kişinin evre tarafından özerkliğinin desteklenmesi, onların seçim duygusunu yaşamalarına imkân vererek psikolojik ihtiyaçların karşılanmasında rol oynamaktadır. Bu durum bireylerin gelişimi ve ruh sağlığı ile yakında ilişkilidir (Ryan ve Deci, 2000).

Hayatı sürdürme, gelişme ve sağlık için gerekli olan temel psikolojik ihtiyaçlar karşılanmadığında; bireyler ruhsal ve fizyolojik rahatsızlıklar yaşayabilmekte, kişilerin stres düzeyleri artabilmekte ve giderek yaşama yabancılaşabilmektedirler (Kasser ve Ryan, 1999; Ryan ve Deci, 2000). Suler (1999) problemli internet kullanımının sebebi olarak gerçek yaşamda doyuma ulaşmayan psikolojik ihtiyaçların internet üzerinden karşılama uğraşı olduğunu ifade etmiştir. Özerklik, yetkinlik ve ilişkili olma psikolojik ihtiyaını karşılamaya yönelik çevreden destek alan bireylerin problemli internet kullanımı gibi problemli davranışlara yönelimleri azalmaktadır (Dnder, 2021; Oktan, 2015; Williams, Cox, Kouides ve Deci, 1999).

Alanyazın incelendiğinde; gündelik yaşamda psikolojik ihtiyaç doyumunu yaşayamayan ergenlerin interneti ihtiyaç doyumuna için daha sık kullandıkları görülmektedir (Can ve Zeren, 2019; Canoğulları 2014; Casale ve Fioravanti, 2015; Özteke-Kozan ve ark., 2019; şahin ve Kesici, 2009; Yu, Li ve Zhang, 2015). Zhu ve diğerlerinin (2011) yaptıkları çalışmada yetkinlik psikolojik ihtiyaı düşük bireylerin internetin sağladığı olanaklarla bu ihtiyaçlarını karşılayabildikleri fakat bu ihtiyaı karşılamak için internette daha çok vakit geçirmenin de olumsuz etkileri olacağını belirtmişlerdir. Bir diğer çalışmada ise problemli internet kullanım düzeylerini düşük ergenlerin daha fazla özerklik, yetkinlik ve ilişkili olma psikolojik ihtiyaçlarına sahip oldukları belirlenmiştir (Canoğulları, 2014). Eyyüpoğlu ve zbay (2018) internet bağımlılığı ve psikolojik ihtiyaçlar üzerine yaptığı araştırmada ise psikolojik ihtiyaçların internet kullanımının yordayıcısı olduğunu ve internet bağımlılığı ile psikolojik ihtiyaç doyumuna arasında negatif bir ilişki olduğunu belirtmiştir. İhtiyaç doyumuna için internette daha çok zaman harcayan kişilerin de problemli internet kullanımı düzeylerinin yüksek olması kaçınılmaz olmuştur (Dnder, 2021). Ergenler psikolojik ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çevrim içi oyun oynamakta ve oyun ortamında bu doyumunu yaşadıkları için oyun oynama davranışını devam

ettirmektedirler. Bu durum da problemleri internet kullanımına zemin hazırlamaktadır (Allen ve Anderson, 2018; Chiang ve Lin, 2010; Rogers, 2017; Ryan, Rigby ve Przybylski, 2006).

“Koronavirüs Hastalığı (COVID-19), ilk olarak Çin’in Vuhan kentinde 2019 yılının Aralık ayının sonlarında ateş, öksürük, nefes darlığı gibi belirtiler gelişen bir grup hastada yapılan araştırmalar sonucunda 13 Ocak 2020’de tanımlanan bir virüstür” (saglik.gov.tr). “DSÖ, 31 Aralık 2019 tarihinde Covid-19 kodlamasının açılımını; “korona” için “CO”, “virüs” için “VI”, “hastalık” için “D” biçiminde tanımlamıştır. Bu isim, belirli bir bölgeyi, hayvan türlerini ya da insanı damgalamaktan kaçınmak için tercih edilmiştir. DSÖ, ilk olarak 12 Ocak 2020’de solunum yolu belirtileri şikayetlerinin sebebinin yeni tip bir koronavirüs olduğunu (2019-nCoV) açıklamış ve 11 Şubat 2020’de bu yeni virüs SARS-CoV-2 olarak adlandırmış ve yine bu tarihte bu salgını “Covid-19” pandemisi (salgını) olarak isimlendirmiştir. Salgın, Çin’den sonra başta Asya ülkeleri olmak üzere kısa sürede birçok ülkeye yayılarak tüm dünyayı etkileyen uluslararası bir boyuta erişmiştir” (TÜBA, 2020).

“Geçmişte yaşanan salgınların 2020’li yıllardaki salgınlardan en önemli farkı, insan hareketliliğinin geçmişe kıyasla daha fazla artmış olmasından kaynaklanan yüksek yayılma ve bulaşma hızı olmuştur. Küreselleşme sürecinin sonuçlarından biri olan yüksek hareketlilik bir anda Çin’de ortaya çıkan hastalığın dünyanın birçok ülkesine yayılmasına sebep olmuş, devletler sınırlarını kapatmış, ülkeler ve şehirler karantinaya alınmış, insanlar evlerine çekilmek zorunda kalmıştır” (Turan ve Çelikyay, 2020). “İlk vakanın 1 Aralık 2019’da açıklanmasıyla başlayan süreç hızlı vaka artışlarıyla ilerlemiş ve 2020 yılının Nisan ayı itibarıyla dünya genelinde oldukça yüksek sayılara ulaşmıştır. Türkiye’de 21 Mart 2020 tarihli genelgeyle ve daha sonra 4 Nisan 2020 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararıyla kapsamı genişletilecek kısmi sokağa çıkma kısıtlamaları süreci başlatılmıştır. 3 Nisan 2020 tarihi itibarıyla sokağa çıkma kısıtlamasının kapsamı genişletilmiştir. 10 Nisan 2020’de alınan kapsamlı sokağa çıkma kısıtlaması kararı uyarınca, 10.04.2020 tarihi saat 24:00’den 12.04.2020 tarihi saat 24:00 arasında büyükşehir statüsündeki 30 il ve Zonguldak’ta yaşayan vatandaşların evlerinden dışarı çıkması yasaklanmıştır” (www.icisleri.gov.tr). “İlköğretim okulları ve liselerin 16 Mart 2020’den itibaren 1 hafta tatil edilmesi ve 23 Mart 2020’den itibaren uzaktan eğitim yöntemiyle eğitim

göreceği açıklanmış fakat salgının etkisinin artması ile birlikte bu kez 30 Nisan 2020 sonrasında 31 Mayıs 2020 tarihine dek uzatılmasına karara verilmiş ve sınavlar ertelenmiştir” (Turan ve Çelikyay, 2020).

“Eğitim alanında yaşanan değişimlerle öğretim de yeni bir tarzla sürdürülmüş ve uzaktan eğitime geçilmiştir. Bunun akabinde tüm öğrenciler evlerinden eğitim almaya başlamış ve arkadaşlarıyla yüz yüze görüşme fırsatları ve sürelerinin azaldığı belirtilmiştir” (Masaeli ve Farhadi, 2021). “Bununla birlikte internet kullanımı neredeyse mecburi bir hale gelmiş ve internet her öğrencinin yaşamında daha fazla yer almak zorunda kalmıştır. İnsanlar eğitim, iş, sağlık, boş zaman, eğlence ve çevrim içi ticaret gibi alanlardaki acil ihtiyaç nedeniyle “yeni normale” uyum sağlamaya teşvik edilmiştir” (Barnes, 2020). “Salgın boyunca, bilgi almak, yaşamsal gereksinimleri karşılamak ve sosyal bağlantıları korumak için gündelik yaşamın her alanında teknoloji kullanımında belirgin artışlar olmuştur” (Goldschmidt, 2020).

Bu çalışma için toplanan veriler, tam olarak yukarıda sözü edilen dönemlere denk gelmiştir. Bundan dolayı verilerin bir bölümü yüz yüze olarak basılı formlar aracılığıyla, kalan bölümü de çevrim içi olarak dijital formlarla toplanmıştır. Yine bu dönemde sokağa çıkma kısıtlamaları/yasakları, uzaktan öğretim süreçleri, EBA kullanımı, internet erişimi ve bilişim teknolojileri aygıtlarının neredeyse zaruri hale gelmesi gibi birçok etmen ergenlerin yaşamlarına birdenbire girmiştir. Özellikle Covid-19 pandemisi nedeniyle birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de alınan tedbirler çerçevesinde ekran başından sürdürülen eğitim-öğretim süreçlerinden dolayı çocuklar ve gençlerin internete erişim ve internet kullanım oranlarının da arttığı görülmüştür (Aktaş ve Daştan, 2021; Göker ve Turan, 2020; Karakaya, 2021; Oktay, 2020; Öztürk, 2021; Pantling, 2020). Karakaya (2021) 307 lise öğrencisi ile yaptığı çalışmada Covid-19 pandemisinin öğrencilerin üzerindeki etkisini incelemiş, öğrencilerin pandemi sürecinde teknoloji kullanımlarındaki değişimleri belirlemiş ve bu değişimlerin teknoloji bağımlılıkları üzerindeki etkisini araştırmıştır. Öğrencilerin Covid-19 pandemisi döneminde pandemiden önceki zamana göre günlük ortalama bilgisayar, telefon veya tablet kullanma süresi artanların, sosyal ağlarda ve mesajlaşma uygulamalarında harcadığı süre artanların, çevrim içi oyun ya da konsol oyunu oynama süresi artanların, dijital medya, çevrim içi müzik platformları ve çevrim içi alışveriş sitelerinde harcadığı süre artanların, akademik başarısı azalanların, bilgisayar ve internet kullanımına bağlı olarak sosyal hayatı ve fiziksel

sağlığı negatif olarak etkilenenlerin teknolojik bağımlılık düzeylerinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Öneriler

Bu bölümde araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda araştırmacılara, okul yöneticilerine, psikolojik danışmanlara, ailelere ve politika yapıcılara yönelik öneriler sunulmuştur.

Araştırmacılara yönelik öneriler.

Ergenlerin bilişim teknolojileri kullanma ve temel psikolojik ihtiyaç düzeylerinin cinsiyete, internet kullanım sürelerine, internet kullanım amaçlarına ve sosyal medya kullanım sürelerine göre fark gösterip göstermediğinin belirlenmesini; ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının teknoloji kullanımlarını yordayıp yordamadığını incelemek amacıyla ilişkisel tarama modeline göre yapılan bu araştırma, nicel veriler elde edilerek yapılmıştır. Karma desenli, boylamsal ve deneysel araştırma türlerinde de araştırmaların yapılması ergenler ve ailelerinin bu değişkenler arası ilişkilerinin daha iyi bir biçimde anlaşılması açısından faydalı olabilir.

Bu çalışmada yer alan demografik değişkenler; cinsiyet, yaş, genel not ortalaması, kardeş sayısı ile sınırlandırılmıştır. Bilişim teknolojileri kullanımına yönelik sorular ise günlük internet kullanım süresi, internet kullanım amaçları ve sosyal medya kullanım süreleri ile sınırlandırılmıştır. Demografik bilgi formunda anne ve baba eğitim düzeyi, aile gelir düzeyi, internete bağlanma olanakları, ne tür teknolojik aygıtlara sahip olunduğu, anne-baba internet kullanım süresi ve aile üyelerinin teknoloji kullanım alışkanlıkları vb. durumları belirlemeye yönelik maddelerin yer aldığı araştırmaların yapılması da yararlı olabilir.

İnternet ve teknoloji bağımlılığı, davranışsal bir bağımlılık türüdür. Teknoloji bağımlılığının çoğunlukla normalleştirilmesi, kimyasal bağımlılıklar kadar tehlikeli görülmemesi, teknolojinin problemsiz ve işlevsel kullanımı ile karıştırılması gibi nedenlerle teknoloji bağımlılığı ve bilinçli teknoloji kullanımı alanındaki akademik araştırmalar ve klinik uygulamalar yeterli düzeyde değildir. Bu konu hakkında daha nitelikli ve daha çok çalışma yapılarak alanyazına katkı sunulabilir.

Bu çalışma kapsamında 13-19 yaş aralığındaki ergenlerin bilişim teknolojileri kullanım düzeylerini belirlemek amacıyla Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği geliştirilmiştir. BTKÖ, üç faktörden ve 50 maddeden oluşmaktadır ve geçerliği ve güvenirliği yüksek bir ölçme aracıdır. Bu çalışma, BTKÖ'nün kullanıldığı ilk çalışma olmuştur ve BTKÖ, bu alanda yapılacak başka çalışmalarda da kullanılabilir.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; ergenlerin interneti kullanım amaçları (derslerle ilgili araştırmalar yapmak, oyun oynamak, sosyal ağları kullanmak, iletişim kurmak, bilgi alışverişi, video izlemek, eğlenmek/vakit geçirmek) ile temel psikolojik ihtiyaçları ve bilişim teknolojileri kullanımı arasındaki ilişkiler belirlenmiştir. Ortaya çıkan bu bulgulardan problemlili kullanım ve bilinçli kullanım öğeleri, hangi psikolojik ihtiyaçları karşıladığı görülebilir ve yeni yapılacak araştırmalar için yol gösterici olabilir.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre; ergenlerin kullandıkları sosyal ağlar (Facebook, Twitter, Instagram, Youtube, Snapchat) ile temel psikolojik ihtiyaçlar ve bilişim teknolojileri kullanımı arasındaki ilişkiler belirlenmiştir. Ortaya çıkan ilişkilerin yönünden problemlili kullanım ve bilinçli kullanım öğeleri, hangi psikolojik ihtiyaçları karşıladığı görülebilir ve yeni yapılacak araştırmalar için yol gösterici olabilir.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre; ergenlerin bilişim teknolojileri kullanım düzeylerini, yaş ve özerklik, yeterlik ve ilişkisellik temel psikolojik ihtiyaçları değişkenlerinin yordadığı bulunmuştur ve bu değişkenlerin varyansın %11'ini açıkladığı görülmüştür. Buna göre BTKÖ ile ilgilenecek araştırmacılar, farklı değişkenleri inceleyerek açıklanamayan varyansı açıklamaya yönelik araştırmalar yapabilir.

Araştırmadan elde edilen matbu sonuçlar, Ankara İlinde ve Mersin/Tarsus İlçesinde yer alan ortaöğretim kurumlarından; çevrim içi sonuçlar ise konum fark etmeksizin kolay ulaşılabilen katılımcılardan elde edilen verilerle sınırlı olup sonuçlar benzer örneklemlemlere genellenebilir niteliktedir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda daha geniş örneklem gruplarının yer aldığı proje temelli araştırmalar yapılabilir.

Okul yöneticilerine ve okul psikolojik danışmanlarına yönelik öneriler.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; erkeklerin yeterlik ihtiyaç düzeylerinin kadınlarınkinden daha yüksek olduğu; benzer şekilde erkeklerin dijital oyun oynama düzeylerinin kadınlarınkinden daha yüksek olduğu; kadınların ise teknolojik aygıtları ve uygulamalarını kullanma düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Sonuçlardaki bu anlamlı farklar dikkate alınarak bu alanlardaki eğitimler ve uygulamalar gözden geçirilebilir. Psikolojik danışmanlar, bireysel ve grup çalışmalarında bu bulgulara dikkat çekebilir.

Ergenlerin günlük internet kullanım süreleri ile çevrim içi oyun oynama, teknolojik aygıtları ve uygulamaları kullanma ve genel bilişim teknolojileri kullanım düzeylerinin pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bu araştırmada elde edilen bir diğer bulgudur. İnternet kullanım süresinin problemlı internet kullanımı ve/veya teknoloji bağımlılığını yordadığı ve bilinçli teknoloji kullanımının nasıl olması gerektiği çeşitli yöntemlerle (afiş, pano, seminer, atölye çalışması, bireysel ve grup çalışmaları vb.) ergenler başta olmak üzere velilere, öğretmenlere ve yöneticilere anlatılabilir.

Ergenlerin interneti kullanım amaçları (derslerle ilgili araştırmalar yapmak, oyun oynamak, sosyal ağları kullanmak, iletişim kurmak, bilgi alışverişi, video izlemek, eğlenmek/vakit geçirmek) ile temel psikolojik ihtiyaçlar ve bilişim teknolojileri kullanımı arasındaki ilişkiler belirlenmiştir. Ortaya çıkan ilişkilerin yönünden problemlı kullanım ve bilinçli kullanım öğeleri ve hangi psikolojik ihtiyaçları karşıladığı görülebilir ve okulda yapılacak çalışmalar için yol gösterici olabilir.

Bu çalışmadan elde edilen diğer bir bulguya göre; ergenlerin kullandıkları sosyal ağlar (Facebook, Twitter, İnstagram, Youtube, Snapchat) ile temel psikolojik ihtiyaçlar ve bilişim teknolojileri kullanımı arasındaki ilişkiler belirlenmiştir. Ortaya çıkan ilişkilerin yönünden problemlı kullanım ve bilinçli kullanım öğeleri ve hangi psikolojik ihtiyaçları karşıladığı görülebilir ve okulda yapılacak çalışmalar için yol gösterici olabilir.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre; ergenlerin bilişim teknolojileri kullanım düzeylerini, yaş ve özerklik, yeterlik ve ilişkisellik temel psikolojik ihtiyaçları değişkenlerinin yordadığı bulunmuştur. Bu nedenle temel psikolojik ihtiyaçları destekleyecek çalışmaların yapılması, teknoloji bağımlılığını nleme konusunda yardımcı olabilir. Elde edilen bu sonuçtan hareketle okul psikolojik danışmanları

tarafından temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmasına destek olacak biçimde ailelere ve öğrencilere yönelik psiko-eğitim programları uygulanabilir.

Ergenlerin bilişim teknolojileri kullanım düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilen BTK, geçerliği ve güvenirliği yüksek ve kullanışlı bir lme aracıdır. Bu nedenle ergenlerle çalışan psikolojik danışmanlar, BTK'y kullanılabılır. Psikolojik danışmanlar, ğrencilere BTK veya başka lme araçları uygulayıp sonuçları değerlendirebilir ve okulun teknoloji kullanımı/bağımlılığı risk haritasını çıkarabilir. Bu verilere göre çalışmalar planlanabilir.

Okul psikolojik danışmanları, okullarda problemlı internet kullanımı sorununu yaşayan öğrencilerin problemlı internet kullanımını azaltmak için öğrencilere yönelik bireysel ya da grupla psikolojik danışma çalışmaları yapabilir.

Bu araştırmada öğrencilerin internet kullanım amaçlarının problemlı internet kullanımına önemli bir etkisinin olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin problemlı internet kullanımlarını azaltmak için serbest zaman etkinlikleriyle ilgili psiko-eğitim programları, grup rehberliği, seminerler, drama gibi etkinlikler yapılabilir.

Okul yönetimlerince bilinçli teknoloji kullanımına yönelik konferanslar, seminerler, afiş, pano çalışmaları düzenlenebilir. Konsültasyon hizmeti kapsamında öğretmenlere ve velilere yönelik çalışmalar yapılabilir. Bilgisayar Bölümü (ğretmenleri) ile PDR Bölümü (okul psikolojik danışmanları) bu çalışmalar için iş birliği yapabilir.

Ailelere yönelik neriler.

Ergenlerin günlük internet kullanım süreleri ile çevrim içi oyun oynama, teknolojik aygıtları ve uygulamaları kullanma ve genel bilişim teknolojileri kullanım düzeylerinin pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bu çalışmadan elde edilen bulgulardan biridir. Aileler, internet kullanım süresinin problemlı internet kullanımı ve/veya teknoloji bağımlılığını yordadığı ve bilinçli teknoloji kullanımının nasıl olması gerektiği hakkında bilgi edinebilirler. İnterneti yasaklamak yerine çocuklarıyla yukarıdaki bilgiler çerçevesinde konuşarak süre sınırı koyabilirler.

Çocukların ve ergenlerin aileleriyle kaliteli vakit geçirmeleri, onların sanal ilişkilere yönelmelerini engelleyebilir. Sanal ilişkiler yerine gerçek ilişkileri tercih eden ergenlerin problemlı teknoloji kullanımları azabilir. Ergenlerin teknoloji kullanımını sınırlandırabilmek ve teknolojik aygıtlar olmadan zaman

geçirebilmelerini sağlayabilmek için aile üyeleriyle sosyal aktiviteler düzenlenebilir. Ebeveynler, ergenlerin teknolojik aygıtları kullanım sürelerini kontrol edebilir ve teknoloji kullanım sürelerini sınırlandırabilir.

Aileler, güvenli web kullanımı, filtre uygulamaları, siber güvenlik, oyunların ve videoların içerikleri vb. konularda bilgilenebilir, eğitimler alabilirler.

Politika yapıcılara yönelik öneriler.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; erkeklerin yeterlik ihtiyaç düzeylerinin kadınlarinkinden daha yüksek olduğu; benzer şekilde erkeklerin dijital oyun oynama düzeylerinin kadınlarinkinden daha yüksek olduğu; kadınların ise teknolojik aygıtları ve uygulamalarını kullanma düzeylerinin erkeklerinkinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Sonuçlardaki bu anlamlı farklar dikkate alınarak bu alanlardaki eğitim politikaları ve uygulamaları gözden geçirilebilir.

Ergenlerin teknoloji kullanımdan olumsuz etkilenmelerinde bilişim teknolojilerini kullanım amaçlarının önemli olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla eğitimciler bilinçli ve güvenli internet kullanımı, amaca uygun teknoloji kullanımının önemi konularında ailelere yönelik eğitimler ve seminerler ve öğrencilere yönelik psiko-eğitimler ve seminerler düzenleyebilir.

Kaynaklar

- Ağyar, B. B., & Uzun, B. (2018). Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5(3), 1-19.
- Akar, F. (2015). Purposes, causes, and consequences of excessive internet use among Turkish adolescents. *Eurasian Journal of Educational Research*, 60, 35-56.
- Akçetin, E., Çelik, U., Yaldir, A. ve Herand, D. (2017). Dijital oyunlar ve istihdam: Türkiye için öneriler. *Girişimcilik İnovasyon ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 136-153.
- Akdağ, M., Şahan-Yılmaz, B., Özhan, U. ve Şan, İ. (2014). Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (İnönü Üniversitesi örneği). *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 73-96.
- Akdemir, T. N. (2013). *İlköğretim öğrencilerinin Facebook tutumları ile akademik erteleme davranışları ve akademik başarıları arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akın, A., Usta, F., Başa, E. ve Özçelik, B. (2016). Oyun Bağımlılığı Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (20)1, 223-232.
- Aksoy, C. (2018). Teknoloji Kullanım Ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirliğinin ölçülmesi: Üniversite öğrencilerine yönelik bir araştırma. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 1111-1131.
- Aksoy, H. H. (2003). Eğitim kurumlarında teknoloji kullanımı ve etkilerine ilişkin bir çözümleme. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 1(4), 4-23.
- Aksüt, M. ve Batur, Z. (2007). İnternet perspektifinde ergenlerin sosyalleşme ve iletişim kurma süreci. *Akademik Bilişim'07-IX. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*, 31.
- Aktaş, B. ve Daştan, N. B. (2021). Covid-19 pandemisinde üniversite öğrencilerindeki oyun bağımlılığı düzeyleri ve pandeminin dijital oyun oynama durumlarına etkisi. *Bağımlılık Dergisi*, 22(2), 129-138.

- Akyürek, M. İ. (2020). Lise öğrencilerinde akıllı telefon kullanımı ve bağımlılığı. *Turkish Journal of Educational Studies*, 7(2), 42-63.
- Alderfer, C. P. (1969). An empirical test of a new theory of human needs. *Organizational Behavior and Human Performance*, 4(2), 142-175.
- Alkan, C. (1998). *Eğitim teknolojisi*. (6. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Allen, J. J., & Anderson, C. A. (2018). Satisfaction and frustration of basic psychological needs in the real world and in video games predict internet gaming disorder scores and well-being. *Computers in Human Behavior*, 84, 220-229.
- Amichai-Hamburger, Y. (2007). Internet and well-being. *Computers in Human Behavior*, 23, 893-897.
- Andersen, S. M., Chen, S., & Carter, C. (2000). Fundamental human needs: Making social cognition relevant. *Psychological Inquiry*, 11(4), 269-275.
- Anderson, K. J. (2001). Internet use among college students: An exploratory study. *Journal of American College Health*, 50(1), 21-26.
- Arnone, M. P., Reynolds, R., & Marshall, T. (2009). The effect of early adolescents' psychological needs satisfaction upon their perceived competence in information skills and intrinsic motivation for research. *School Libraries Worldwide*, 15(2), 115-134.
- Arpaci, I., Kesici, Ş., & Baloğlu, M. (2018). Individualism and internet addiction: the mediating role of psychological needs. *Internet Research*, 28(2), 293-314.
- Arslan-Cansever, B. (2013). *Ergenlerin internet kullanımının toplumsal ilişkilerde yarattığı sorunlar*. (Ed.: M. Kalkan ve C. Kaygusuz). İnternet Bağımlılığı Sorunlar ve Çözümler. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aslan, M. M. (2020). *Ergenlerin sosyal medya bozukluğu düzeylerinin bilinçli farkındalık ve psikolojik ihtiyaçların doyumu açısından yordanması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Ayas, T., Çakır, Ö. ve Horzum, M. B. (2011). Ergenler İçin Bilgisayar Bağımlılığı Ölçeği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 439-448.

- Ayas, T. ve Horzum, M. B. (2013). İlköğretim öğrencilerinin internet bağımlılığı ve aile internet tutumu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 46-57.
- Aydın, F. (2017). *Teknoloji bağımlılığının sınıf ortamında yarattığı sorunlara ilişkin öğrenci görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, O. (1995). Sınıf öğretmeni adaylarının psikolojik ihtiyaçları ile öğretmenlik tutumları arasındaki ilişki. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7, 23-34.
- Aydoğdu, F. ve Gürsoy, F. (2018). Çocuk evi ve ailesi yanında kalan ergenlerin ihtiyaç doyum düzeylerinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22(1), 59-84.
- Ayhan, B. ve Balcı, Ş. (2009). Kırgızistan'da üniversite gençliği ve internet: Bir Kullanımlar ve Doyumlar araştırması. *Bilig Journal of Social Sciences of the Turkish World*, 48, 13-40.
- Bacanlı, H. ve Cihangir-Çankaya, Z. (2003). *İhtiyaç doyumu ölçeği uyarlama çalışması*. VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri. Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Bağcı, H. (2018). Lise öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılıklarının farklı değişkenler açısından incelenmesi: Sakarya örneği. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 13(21), 47-60.
- Balcı, Ş. ve Gülnar, B. (2009). Üniversite öğrencileri arasında internet bağımlılığı ve internet bağımlılarının profili. *Selçuk İletişim*, 6(1), 5-22.
- Balcı, Ş., & Tiryaki, S. (2014). *Facebook addiction among high school students in Turkey*. Paper presented at International Academic Conferences, Vienna, Austria.
- Balıkçı, R. (2018). *Çocuklarda ve ergenlerde çevrimiçi oyun bağımlılığı ve agresif davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Balkaya-Çetin, A. (2014). *Ergenlerin internet ve problemlili internet kullanım davranışlarının bazı psiko-sosyal özellikler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Balta, Ö. Ç. ve Horzum, M. B. (2008). İnternet bağımlılığı testi. *Journal of Educational Sciences & Practices*, 7(13).
- Baltacı, Ö., Akbulut, Ö. F. ve Yılmaz, E. (2021). Problemlili internet kullanımında güncel bir risk faktörü: covid-19 pandemisi. *Humanistic Perspective*, 3(1), 97-121.
- Barker, V. (2009). Older adolescents' motivations for social network site use: The influence of gender, group identity, and collective self-esteem. *Cyberpsychology & Behavior*, 12(2), 209-213.
- Barnes, S. J. (2020). Information management research and practice in the post-COVID-19 world. *International Journal of Information Management*, 55, 102175.
- Batıgün, A. D. ve Hasta, D. (2010). İnternet bağımlılığı: Yalnızlık ve kişilerarası ilişki tarzları açısından bir değerlendirme. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11(3), 213-219.
- Batıgün, A. D. ve Kılıç, N. (2011). İnternet bağımlılığı ile kişilik özellikleri, sosyal destek, psikolojik belirtiler ve bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67), 1-10.
- Bayoğlu, S. G. (2019). *Ergenlerde olumsuz ebeveyn stilleri ile problemlili internet kullanımı arasındaki ilişkide temel psikolojik ihtiyaçlar ve duygu düzenleme güçlüğüünün aracılık rolü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Bayraktar, F. (2001). *İnternet kullanımının ergen gelişimindeki rolü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bayraktar, F. (2013). *İnternet ve ergen gelişimi*. (Ed.: M. Kalkan ve C. Kaygusuz). İnternet bağımlılığı / sorunları ve çözümler. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bayraktar, F., & Gün, Z. (2007). Incidence and correlates of Internet usage among adolescents in North Cyprus. *CyberPsychology & Behavior*, 10(2), 191-197.

- Bayraktutan, F. (2005). *Aile içi ilişkiler açısından internet kullanımı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Beranuy, M., Oberst, U., Carbonell, X., & Chamarro, A. (2009). Problematic Internet and mobile phone use and clinical symptoms in college students: The role of emotional intelligence. *Computers in Human Behavior*, 25(5), 1182-1187.
- Berdibayeva, S., Garber, A., Ivanov, D., Massalimova, A., Kukubayeva, A., & Berdibayev, S. (2016). Psychological prevention of older adolescents' interpersonal relationships, who are prone to internet addiction. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 217, 984-989.
- Berson, I. R., & Berson, M. J. (2003). Digital literacy for effective citizenship. (Advancing Technology). *Social Education*, 67(3), 164-168.
- Beyers, W., & Goossens, L. (1999). Emotional autonomy, psychosocial adjustment and parenting: Interactions, moderating and mediating effects. *Journal of Adolescence*, 22(6), 753-769.
- Bianchi, A., & Phillips, J. G. (2005). Psychological predictors of problem mobile phone use. *CyberPsychology & Behavior*, 8(1), 39-51.
- Bilir, A. (2017). *Yetişkinlerde psikolojik ihtiyaç doyumunun yaşam kalitesi ve mental iyi oluşla ilişkisinin incelenmesi (Beykoz İlçesi örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Boyd, D. M., & Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210-230.
- Bozkurt, H., Şahin, S. ve Zoroğlu, S. (2016). İnternet bağımlılığı: Güncel bir gözden geçirme. *Çağdaş Tıp Dergisi*, 6(3), 235-247.
- BTK (Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu) (2018). *Bilgi teknolojileri ve internetin bilinçli, güvenli kullanımı kitabı*. <http://www.guvenliweb.org.tr/dokuman-detay/bilgi-teknolojileri-ve-internetin-bilincli-guvenli-kullanimi-kitabi> adresinden erişilmiştir.
- Budak, C. (2016). *Ortaokul öğrencilerinde internet bağımlılığı, obezite prevalansı ve fiziksel aktivite katılım düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Muğla.

- Budak, S. (2017). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Burger, J. M. (2016). *Kişilik*. (5. baskı). (İ. D. Erguvan-Sarioğlu, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2004). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyükşahin-Çevik, G. ve Çelikkaleli, Ö. (2010). Ergenlerin arkadaş bağlılığı ve internet bağımlılığının cinsiyet ebeveyn tutumu ve anne baba eğitim düzeylerine göre incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 225-240.
- Cameron, A. (2010). Utilizing choice theory and reality therapy in therapeutic foster care homes. *International Journal of Choice Theory and Reality Therapy*, 30(1), 9-16.
- Can, S., & Zeren, Ş. G. (2019). The role of internet addiction and basic psychological needs in explaining the academic procrastination behavior of adolescents. *Cukurova University Faculty of Education Journal*, 48(2), 1012- 1040.
- Canoğulları, Ö. (2014). *İnternet bağımlılık düzeyleri farklı ergenlerin cinsiyetlerine göre psikolojik ihtiyaçları, sosyal kaygıları ve anne baba tutum algılarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Canoğulları, Ö. ve Güçray, S. S. (2017). İnternet bağımlılık düzeyleri farklı ergenlerin cinsiyetlerine göre psikolojik ihtiyaçları, sosyal kaygıları ve anne baba tutum algılarının incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(1), 42-57.
- Canoğulları-Ayazseven, Ö. ve Cenkseven-Önder, F. (2019). Genelleştirilmiş Problemler İnternet Kullanım Ölçeği 2'nin Türkçe'ye uyarlama çalışması. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 1540-1565.
- Cao, F., & Su, L. (2007). Internet addiction among Chinese adolescents: prevalence and psychological features. *Child: Care, Health and Development*, 33(3), 275-281.

- Caplan, S. E. (2005). A social skill account of problematic internet use. *Journal of Communication*, 55(4), 721-736.
- Caplan, S. E. (2003). Preference for online social interaction: A theory of problematic internet use and psychosocial well-being. *Communication Research*, 30(6), 625-648.
- Caplan, S. E. (2002). Problematic internet use and psychosocial well-being: development of a theory-based cognitive-behavioral measurement instrument. *Computers in Human Behavior*, 18(5), 553-575.
- Caplan, S. E. (2010). Theory and measurement of generalized problematic Internet use: A two-step approach. *Computers in Human Behavior*, 26, 1089-1097.
- Casale, S., & Fioravanti, G. (2015). Satisfying needs through Social Networking Sites: A pathway towards problematic Internet use for socially anxious people?. *Addictive Behaviors Reports*, 1, 34-39.
- Cengizhan, C. (2005). Öğrencilerin bilgisayar ve internet kullanımında yeni bir boyut: "internet bağımlılığı". *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22, 83-98.
- Cernat, A. (2021, Şubat 10). Are web survey answers similar to face to face ones? <https://www.ncrm.ac.uk/news/show.php?article=5622> adresinden erişilmiştir.
- Ceyhan, A. A. (2006). An investigation of adjustment levels of Turkish university students with respect to perceived communication skill levels. *Social Behavior and Personality*, 34(4), 367-379. <https://doi.org/10.2224/sbp.2006.34.4.367>
- Ceyhan, A. A. (2011). İnternet kullanma temel nedenlerine göre üniversite öğrencilerinin problemleri internet kullanımı ve algıladıkları iletişim beceri düzeyleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(1), 59-77.
- Ceyhan, A. A. ve Ceyhan, E. (2014). Problemleri İnternet Kullanım Ölçeğinin ergenlerde geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Bağımlılık Dergisi*, 15(2), 56-64.
- Ceyhan, E. (2008). Ergen ruh sağlığı açısından bir risk faktörü: İnternet bağımlılığı. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15(2), 109-116.

- Ceyhan, E., Ceyhan, A. A. ve Gürcan, A. (2007). Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeğının geçerlık ve güvenirlik çalışmaları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7, 387- 416.
- Chen, K. C., & Jang, S. J. (2010). Motivation in online learning: Testing a model of self-determination theory. *Computers in Human Behavior*, 26(4), 741-752.
- Chiang, Y. T., & Lin, S. S. (2010). Early adolescent players' playfulness and psychological needs in online games. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 38(5), 627-636.
- Chisholm, J. F. (2006). Cyberspace violence against girls and adolescent females. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1087(1), 74-89.
- Chou, C., Condrón, L., & Belland, J. C. (2005). A review of the research on Internet addiction. *Educational Psychology Review*, 17(4), 363-388.
- Chung, D., & Nam, C. S. (2007). An analysis of the variables predicting instant messenger use. *New Media & Society*, 9(2), 212-234.
- Cihangir-Çankaya, Z. (2005). *Öz belirleme modeli: Özerklik desteği, ihtiyaç doyumu ve iyi olma* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Cihangir-Çankaya, Z. (2009). Özerklik desteği, temel psikolojik ihtiyaçların doyumu ve öznel iyi olma: Öz-belirleme kuramı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(31), 23-31.
- Cluver, L., Lachman, J. M., Sherr, L., Wessels, I., Krug, E., Rakotomalala, S., ... & McDonald, K. (2020). Parenting in a time of COVID-19. *Lancet*, 395(10231).
- Colas-Bravo, P., Gonzalez-Ramirez, T., & de Pablos-Pons, J. (2013). Young people and social networks: motivations and preferred uses. *Comunicar*, 40, 15-23.
- Coleman, P. G. (2000). Aging and the satisfaction of psychological needs. *Psychological Inquiry*, 11(4), 291-293.
- Colwell, J., & Kato, M. (2003). Investigation of the relationship between social isolation, self-esteem, aggression and computer game play in Japanese adolescents. *Asian Journal of Social Psychology*, 6(2), 149-158.

ComScore (2009). Turkey has 7th largest and most engaged online audience in Europe.

[http://www.comscore.com/Press Events/Press Releases/2009/5/Turkey has Seventh Largest Online Audience in Europe/\(language\)/eng-US](http://www.comscore.com/Press%20Events/Press%20Releases/2009/5/Turkey_has_Seventh_Largest_Online_Audience_in_Europe/(language)/eng-US).

adresinden erişilmiştir.

Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları*. (T. Eugene, Çev.). Ankara: Mentis Yayıncılık.

Çalışkan, N., Yalçın, O., Aydın, M. ve Ayık, A. (2017). BÖTE öğretmen adaylarının akıllı telefon bağımlılık düzeylerini belirlemeye yönelik bir çalışma. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 8(26), 111-125.

Çam, E., & İşbulan, O. (2012). A new addiction for teacher candidates: Social networks. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 11(3), 14-19.

Çelikkaleli, Ö. ve Gündoğdu, M. (2005). Eğitim fakültesi öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(9), 43-53.

Çetin, H., Adanaş, E. ve Güler, Ç. (2018). Ortaokul öğrencilerinin dijital oyun bağımlılıkları düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. Anadolu I. Uluslararası Multidisipliner Çalışmalar Kongresi, Tam Metin Kitabı 1112-1117. 28-29 Aralık 2018, Diyarbakır.

Çırak, M. (2021). *Üniversite öğrencilerinde nomofobi: Dijital bağımlılık, sosyal bağımlılık ve yaşam doyumunun rolü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çırak, Z. D., Yetiş, G. ve Gürbüz, P. (2018). Üniversite öğrencilerinin internet kullanımlarının aile ilişkileri ve sorumlulukları yerine getirmelerindeki etkisi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 6(2), 1–8.

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları*. (2.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Çömlekçi, M. F. ve Başol, O. (2019). Gençlerin sosyal medya kullanım amaçları ile sosyal medya bağımlılığı ilişkisinin incelenmesi. *Manisa Celal Bayar*

- Davis, R. A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological Internet use. *Computers in Human Behavior*, 17(2), 187-195.
- Deci, E. L., Connell, J. P., & Ryan, R. M. (1989). Self-determination in a work organization. *Journal of Applied Psychology*, 74(4), 580-590.
- Deci, E., & Ryan, R. M. (1985a). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. Springer Science & Business Media.
https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=p96Wmn-ER4QC&oi=fnd&pg=PA1&dq=Intrinsic+Motivation+and+Self-Determination+in+Human+Behavior.&ots=3eIU7r722&sig=tNpmnks1FsSU p2TsCzPI1CpvXvo&redir_esc=y#v=onepage&q=Intrinsic%20Motivation%20and%20Self-Determination%20in%20Human%20Behavior.&f=false
adresinden erişilmiştir.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2008). Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development, and health. *Canadian Psychology*, 49(3), 182-185.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985b). The general causality orientations scale: Self-determination in personality. *Journal of Research in Personality*, 19(2), 109-134.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “What” and “Why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 4, 227-268.
- Deci, E. L., Ryan, R. M., Gagné, M., Leone, D. R., Usunov, J., & Kornazheva, B. P. (2001). Need satisfaction, motivation, and well-being in the work organizations of a former eastern bloc country: A cross-cultural study of self-determination. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(8), 930-942.
- Deci, E. L., Vallerand, R. J., Pelletier, L. G., & Ryan, R. M. (1991). Motivation and education: The self-determination perspective. *Educational Psychologist*, 26(3-4), 325-346.

- Delibaş, H. (2019). *Üniversite öğrencilerinde teknoloji ile ilgili bağımlılıklar ve ilişkili faktörler* (Yayımlanmamış tıpta uzmanlık tezi). Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi, Düzce.
- Demir, Y. ve Kutlu, M. (2017). İnternet bağımlılığı akademik erteleme ve akademik başarı arasındaki ilişkiler. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 8(61), 91-105.
- Demirci, K., Orhan, H., Demirdas, A., Akpinar, A., & Sert, H. (2014). Validity and reliability of the Turkish Version of the Smartphone Addiction Scale in a younger population. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni-Bulletin of Clinical Psychopharmacology*, 24(3), 226-234.
- Demirtaş-Kurt, C. (2021). *Covid-19 salgın sürecinde lise öğrencilerinde ekran ilişkileri ve internet bağımlılığının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Derin, S. (2013). *Lise öğrencilerinde internet bağımlılığı ve öznel iyi oluş* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Deschamps, R., & McNutt, K. (2016). Cyberbullying: What's the problem?. *Canadian Public Administration*, 59(1), 45-71.
- Dinç, M. (2014). *İnternet bağımlılığı, ne bilmeliyiz, be yapmalıyız?* Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları.
- Dinç, M. (2015). Teknoloji bağımlılığı ve gençlik. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 31-65.
- Dinç, M. (2017). *Lise öğrencilerinde özgül internet bağımlılığının bağlanma stilleri ve mizaç özellikleri açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Diseth, Å., Danielsen, A. G., & Samdal, O. (2012). A path analysis of basic need support, self-efficacy, achievement goals, life satisfaction and academic achievement level among secondary school students. *Educational Psychology*, 32(3), 335-354.

- Doğan, S. ve Kesici, Ş. (2015). Üstün yetenekli öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 45-81.
- Dönder, A. K. (2021). *Öz belirleme kuramına dayalı grupla psikolojik danışma programının ergenlerin problemli internet kullanımı düzeyine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Gaziantep.
- Dursun, A. (2020). *Ergenlerin problemli internet kullanımını azaltmaya yönelik gerçeklik terapisi temelli psiko-eğitim programının etkililiği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Ekşi, F. ve Ümmet, D. (2013). Bir kişilerarası iletişim problemi olarak internet bağımlılığı ve siber zorbalık: psikolojik danışma açısından değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 91-115.
- Erdemir, N. (2021). *Ortaokul ve lise öğrencilerinin internet bağımlılığı ve problemli internet kullanımının incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Erden, Z. Ş. (2021). Covid-19 pandemi döneminde lise öğrencilerinin kaygı ve temel psikolojik ihtiyaçlarının incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Erdoğan, Y. (2002). Eğitimde net etkisi. *İnet Konferans Sunumu*, İstanbul, 3 Kasım 2002.
- Erikson, E. H. (2014). *İnsanın 8 çağı*. (Çev: G. Akkaya). İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- Erol, M., & Yıldırım, İ. (2016). The development of higher education life satisfaction scale/Yükseköğrenim yaşam doyumu ölçeğinin geliştirilmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(1), 221-243.
- Eryılmaz, S., Sarıçayır, D. ve Yıldız, G. (2020). Öğrencilerin bilişim teknolojileri öz yeterlik algısı ile internet bağımlılığının incelenmesi. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 609-638.
- European Union (2015). eGovernment in Turkey. January 2015. <https://joinup.ec.europa.eu/sites/default/files/document/2015->

erişilmiştir.

- Evci, K. E. (2018). *Ergenlerde internet bağımlılığı, sosyal yeterlilik ve kontrol hissi ilişkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eyyüpoğlu, E. ve Özbay, Y. (2018). Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı belirtilerinin psikolojik ihtiyaçlar açısından incelenmesi. *Education Sciences (NWSAES)*, 13(4),121-131.
- Feldman, S. S., & Quatman, T. (1988). Factors influencing age expectations for adolescent autonomy: A study of early adolescents and parents. *The Journal of Early Adolescence*, 8(4), 325-343.
- Fidan, H. (2016). Mobil Bağımlılık Ölçeği'nin geliştirilmesi ve geçerliliği: Bileşenler modeli yaklaşımı. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 3(3), 433-469. <https://doi.org/10.15805/addicta.2016.3.0118>
- Finn, J., & Banach, M. (2000). Victimization online: The down side of seeking human services for women on the internet. *CyberPsychology & Behavior* 3(2), 243-254.
- Floyd, F. J., & Widaman, K. F. (1995). Factor analysis in the development and refinement of clinical assessment instruments. *Psychological Assessment*, 7(3), 286-299.
- GBV AoR Webinar (2020, Mart 26). Remote GBV Assessments and Transitioning to Remote Service Delivery - GBV AoR (recording and PPT). https://drive.google.com/file/d/1BK6c3D0Nic_lh5NDCIyW92Sdfp_0XVvl/view adresinden erişilmiştir.
- Gentile, D. A., Lynch, P. J., Linder, J. R., & Walsh, D. A. (2004). The effects of violent video game habits on adolescent hostility, aggressive behaviors, and school performance. *Journal of Adolescence*, 27(1), 5-22.
- Goldberg, I. (1996). *Goldberg's message*. <http://www.webs.ulpgc.es/aeps/JR/Documentos/ciberadictos.doc> adresinden erişilmiştir.

- Goldschmidt, K. (2020). The COVID-19 Pandemic: Technology use to support the wellbeing of children. *Journal of Pediatric Nursing*, 53, 88-90.
- Gottman, J. M., & Levenson, R. W. (1992). Marital processes predictive of later dissolution: behavior, physiology, and health. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63(2), 221.
- Gök, F. (2017). *Lise öğrencilerinde akran zorbalığına maruz kalma: Temel psikolojik ihtiyaçlar ve anne-babaya duygusal erişilebilirlik* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Gök, F. ve Cenkseven-Önder, F. (2018). Lise öğrencilerinde akran zorbalığına maruz kalma: temel psikolojik ihtiyaçlar ve anne-babaya duygusal erişilebilirlik. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 635-652.
- Gökçearslan, Ş. ve Durakoğlu, A. (2014). Ortaokul öğrencilerinin bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (23), 419-435.
- Gökçearslan, Ş. ve Günbatır, M. S. (2012). Ortaöğrenim öğrencilerinde internet bağımlılığı. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2(2), 10-24.
- Göker, M. E. ve Turan, Ş. (2020). COVID-19 pandemisi sürecinde problemlili teknoloji kullanımı. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*, 5(COVID-19 Özel Sayısı), 108-114.
- Gönül, S. (2002). Patolojik internet kullanımı (internet bağımlılığı/kötüye kullanımı). *Yeni Symposium*, 40(3), 105-110.
- Guay, F., Ratelle, C. F., Senécal, C., Larose, S., & Deschênes, A. (2006). Distinguishing developmental from chronic career indecision: Self-efficacy, autonomy, and social support. *Journal of Career Assessment*, 14(2), 235-251.
- Gugliandolo, M. C., Costa, S., Kuss, D. J., Cuzzocrea, F., & Verrastro, V. (2020). Technological addiction in adolescents: The interplay between parenting and psychological basic needs. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 18(5), 1389-1402. <https://doi.org/10.1007/s11469-019-00156-4>

- Güçlü, G. (2015). *Yaşam boyu öğrenme argümanı olarak teknoloji bağımlılığı ve yaşama yansımaları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Gündoğdu, R. ve Yavuzer, Y. (2012). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öznel iyi oluş ve psikolojik ihtiyaçlarının demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 115-131.
- Günlü, A. (2016). *Ergenlerde internet ve problemli internet kullanım davranışının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Günüç, S. (2009). *İnternet Bağımlılık Ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı demografik değişkenler ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Günüç, S. ve Kayri, M. (2010). Türkiye’de İnternet Bağımlılık Profili ve İnternet Bağımlılık Ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik-güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(39), 220-232.
- Gürçan, N. ve Hamarta, E. (2013). *Problemli internet kullanımı ve uyum*. (Ed.: M. Kalkan ve C. Kaygusuz). İnternet bağımlılığı / sorunları ve çözümler. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Griffiths, M. (2005). A ‘components’ model of addiction within a biopsychosocial framework. *Journal of Substance Use*, 10(4), 191-197.
- Griffiths, M. (1999). Internet addiction: Fact or fiction? *The Psychologist*, 12(5), 246-250.
- Griffiths, M. (2000). Internet addiction-time to be taken seriously?. *Addiction Research*, 8(5), 413-418.
- Griffiths, M. (2010). Online video gaming: what should educational psychologists know?. *Educational Psychology in Practice*, 26(1), 35-40.
- Griffiths, M. (1995). Technological addictions. In Clinical psychology forum (pp. 14-14). *Division of Clinical Psychology of the British Psychol Soc.*

- Griffiths, M. D., & Hunt, N. (1998). Dependence on computer games by adolescents. *Psychological Reports*, 82(2), 475-480.
- Hall, A. S., & Parsons, J. (2001). Internet addiction: College student case study using best practices in cognitive behavior therapy. *Journal of Mental Health Counseling*, 23(4), 312.
- Hauge, M. R., & Gentile, D. A. (2003, April). Video game addiction among adolescents: Associations with academic performance and aggression. In *Society for Research in Child Development Conference*. <https://drdouglass.org/drddpdfs/SRCD%20Video%20Game%20Addiction.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Hamurcu, H. (2011). *Ergenlerin yetkinlik inançları ve psikolojik iyi oluşlarını yordamada psikolojik ihtiyaçlar* (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Hayat, A. A., Kojuri, J., & Mitra Amini, M. D. (2020). Academic procrastination of medical students: The role of Internet addiction. *Journal of Advances in Medical Education & Professionalism*, 8(2), 83-89.
- Henson, R. K., & Roberts, J. K. (2006). Use of exploratory factor analysis in published research: Common errors and some comment on improved practice. *Educational and Psychological Measurement*, 66(3), 393-416.
- Hortaçsu, N. (2003). *İnsan ilişkileri*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Horzum, M. B. (2011). İlköğretim öğrencilerinin bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 56-68.
- Huang, H., & Leung, L. (2010). Instant messaging addiction among teenagers: Abstracting from the Chinese experience. In *Addiction medicine* (pp. 677-686). Springer, New York, NY. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4419-0338-9_33 adresinden erişilmiştir.
- Internet Word Stats (2021). Usage and population statistics. <https://www.internetworldstats.com/stats.htm> adresinden erişilmiştir.

- Irmak, A. Y. ve Erdoğan, S. (2015). Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği Türkçe formunun geçerliliği ve güvenilirliği. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16(1), 10-18.
- Irmak, A. Y. ve Erdoğan, S. (2016). Ergen ve genç erişkinlerde dijital oyun bağımlılığı: Güncel bir bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 27(2), 128-137.
- İlhan, T. (2009). *Üniversite öğrencilerinin benlik uyumu modeli: yaşam amaçları, temel psikolojik ihtiyaçlar ve öznel iyi oluş* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İnan, A. (2010). *İlköğretim II. kademe ve ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Joo, Y. J., Chung, A. K., Kang, J. J., & Lee, M. Y. (2016). Identification of the structural relationship of basic psychological needs and Facebook addiction and continuance. *The Journal of The Institute of Internet, Broadcasting and Communication*, 16(1), 183-191.
- Kaba, İ. & Doğan, T. (2021). Bilişim teknolojileri kullanım ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Turkish Studies - Education*, 16(3), 1547-1572. <https://dx.doi.org/10.47423/TurkishStudies.50008>
- Kale, H. (2019). *Lise öğrencilerinde sosyal medya kullanım amacı ile yalnızlık, zaman yönetimi, iletişim becerisi ve psikolojik iyi olma arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Trabzon Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kandell, J. J. (1998). Internet addiction on campus: The vulnerability of college students. *Cyberpsychology & Behavior*, 1(1), 11-17.
- Karagülle, A. E., & Çaycı, B. (2014). Ağ toplumunda sosyalleşme ve yabancılaşma. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 4(1), 1-9.
- Karakaya, E. N. (2021). *Covid-19 sürecinde eğitime evde devam eden ortaöğretim öğrencilerinin teknoloji bağımlılığı düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (28. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Kasser, V. G., & Ryan, R. M. (1999). The relation of psychological needs for autonomy and relatedness to vitality, well-being, and mortality in a nursing home. *Journal of Applied Social Psychology*, 29(5), 935-954.
- Katz, I., Kaplan, A., & Gueta, G. (2010). Students' needs, teachers' support, and motivation for doing homework: A cross-sectional study. *The Journal of Experimental Education*, 78(2), 246-267.
- Keser, E. (2018). *Üniversite öğrencilerinin ayrışma-bireyleşme sürecinin öz belirleme kuramı çerçevesinde incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Keskin, T., Ergan, M., Başkurt, F. ve Başkurt, Z. (2018). Üniversite öğrencilerinde akıllı telefon kullanımı ve baş ağrısı ilişkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(2), 864-873.
- Khan, M. A., Shabbir, F., & Rajput, T. A. (2017). Effect of gender and physical activity on internet addiction in medical students. *Pakistan Journal of Medical Sciences*, 33(1), 191-194.
- Kındap, Y. (2011). *Kendini Belirleme Kuramı temelinde ergenlikte destekleyici ebeveynlik, akademik ve sosyal uyum ve kendini belirleme düzeyi arasındaki ilişkilerin boylamsal olarak incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kırtay, O. (2020). 9. sınıf öğrencilerinin kütüphanelerde teknoloji kullanımı ve okuma alışkanlıkları: Gaziantep ili Şahinbey ilçesi örneği. *Bilgi ve Belge Araştırmaları*, 14, 105-133.
- Kim, H. K., & Davis, K. E. (2009). Toward a comprehensive theory of problematic Internet use: Evaluating the role of self-esteem, anxiety, flow, and the self-rated importance of Internet activities. *Computers in Human Behavior*, 25(2), 490-500.
- Kim, K., Ryu, E., Chon, M. Y., Yeun, E. J., Choi, S. Y., Seo, J. S., & Nam, B. W. (2006). Internet addiction in Korean adolescents and its relation to depression and suicidal ideation: a questionnaire survey. *International Journal of Nursing Studies*, 43(2), 185-192.

- Ko, C. H., Yen, J. Y., Yen, C. F., Chen, C. S., & Chen, C. C. (2012). The association between Internet addiction and psychiatric disorder: a review of the literature. *European Psychiatry*, 27(1), 1-8.
- Kocayörük, E. (2012). Öz-belirleme kuramı açısından ergenlerin anne baba algısı ile duyuşsal iyi oluşları arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37), 24-37.
- Kop, Y. ve Yiğit, E. Ö. (2017). Ortaokul öğrencilerinin internet kullanımına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 159-170.
- Kowal, J., & Fortier, M. S. (1999). Motivational determinants of flow: Contributions from self-determination theory. *The Journal of Social Psychology*, 139(3), 355-368.
- Kozaklı, H. (2006). *Üniversite öğrencilerinde yalnızlık ve sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkilerin karşılaştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Krapp, A. (2005). Basic needs and the development of interest and intrinsic motivational orientations. *Learning and Instruction*, 15(5), 381-395.
- Kubey, R. W., Lavin, M. J., & Barrows, J. R. (2001). Internet use and collegiate academic performance decrements: Early findings. *Journal of Communication*, 51(2), 366-382.
- Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2011). Online social networking and addiction-a review of the psychological literature. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 8(9), 3528-3552.
- Kutlu, M., Savcı, M., Demir, Y. ve Aysan, F. (2016). Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formunun Türkçe uyarlaması: Üniversite öğrencileri ve ergenlerde geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17(1), 69-76. <https://doi.org/10.5455/apd.190501>
- Kuyucu, M. (2017). Gençlerde akıllı telefon kullanımı ve akıllı telefon bağımlılığı sorunsalı: "Akıllı telefon (kolik)" üniversite gençliği. *Global Media Journal TR Edition*, 7(14), 328-359.
- Kuzgun, Y. (2011). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Küçü, E. (2018). *Lise öğrencilerinde mükemmeliyetçilik, ihtiyaç doyumu ve psikolojik iyi-oluş arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kürker, F. (2021). *Öğretmen adaylarında temel psikolojik ihtiyaçların doyumu ile akademik erteleme arasındaki ilişkide sosyal medya bağımlılığının aracı rolünün incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kwon, M., Lee, J. Y., Won, W. Y., Park, J. W., Min, J. A., Hahn, C., Xinyu, G., Ji-Hye, C., & Kim, D. J. (2013). Development and validation of a Smartphone Addiction Scale (SAS). *PloS one*, 8(2), e56936.
- Lee, M. S., Ko, Y. H., Song, H. S., Kwon, K. H., Lee, H. S., Nam, M., & Jung, I. K. (2007). Characteristics of internet use in relation to game genre in Korean adolescents. *CyberPsychology & Behavior*, 10(2), 278-285.
- Lemmens, J. S., Valkenburg, P. M., & Peter, J. (2009). Development and Validation of a Game Addiction Scale for adolescents. *Media Psychology*, 12(1), 77-95.
- Leung, L. (2004). Net-generation attributes and seductive properties of the internet as predictors of online activities and internet addiction. *CyberPsychology & Behavior*, 7(3), 333-348.
- Leung, L., & Lee, P. S. (2012). Impact of internet literacy, internet addiction symptoms, and internet activities on academic performance. *Social Science Computer Review*, 30(4), 403-418.
- Li, G., Hou, G., Yang, D., Jian, H., & Wang, W. (2019). Relationship between anxiety, depression, sex, obesity, and internet addiction in Chinese adolescents: A short-term longitudinal study. *Addictive Behaviors*, 90, 421–427. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2018.12.009>
- Lin, Y. J., Hsiao, R. C., Liu, T. L., & Yen, C. F. (2020). Bidirectional relationships of psychiatric symptoms with internet addiction in college students: A prospective study. *Journal of the Formosan Medical Association*, 119(6), 1093-1100.

- Liu, Q. X., Fang, X. Y., Wan, J. J., & Zhou, Z. K. (2016). Need satisfaction and adolescent pathological internet use: Comparison of satisfaction perceived online and offline. *Computers in Human Behavior*, 55, 695-700.
- Liu, Q. X., Fang, X. Y., Yan, N., Zhou, Z. K., Yuan, X. J., Lan, J., & Liu, C. Y. (2015). Multi-family group therapy for adolescent Internet addiction: Exploring the underlying mechanisms. *Addictive Behaviors*, 42, 1-8.
- Manchiraju, S., & Sadachar, A. (2018). Passion and self-determination: exploring social networking site addiction using a dualistic framework. *Social Networking*, 7(3), 126-136.
- Masaeli, N., & Farhadi, H. (2021). Prevalence of Internet-based addictive behaviors during COVID-19 pandemic: A systematic review. *Journal of Addictive Diseases*, 39(4), 468-488.
- Mazman, S. G. (2009). *Sosyal ağların benimsenme süreci ve eğitsel bağlamda kullanımı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- McDevitt, T. M., & Ormrod, J. E. (2002). *Child development and education* (pp. 317-446, 495-538). USA: Merrill Prentice Hall.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) (2006). *İlköğretim fen ve teknoloji dersi (6, 7 ve 8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) (2020). 2020-2021 rehberlik ve psikolojik danışma programı. 20/02/2021 tarihinde <https://orgm.meb.gov.tr/www/2020-2021-rehberlik-vepsikolojik-danisma-programi/icerik/1413> adresinden erişilmiştir.
- Medya Akademi (2018). Türkiye’de gençlerin sosyal medya kullanımı. <https://medyaakademi.com.tr/2018/07/31/turkiyede-genclerin-sosyal-medya-kullanimi/> adresinden erişilmiştir.
- Minaz, A. ve Bozkurt, Ö. Ç. (2017). Üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeylerinin ve kullanım amaçlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(21), 268-286.

- Morahan-Martin, J., & Schumacher, P. (2000). Incidence and correlates of pathological internet use among college students. *Computer-Human Behaviour*, 16, 13-29.
- Morahan-Martin, J., & Schumacher, P. (2003). Loneliness and social uses of the Internet. *Computers in Human Behavior*, 19(6), 659-671.
- Moreno-Guerrero, A. J., Gómez-García, G., López-Belmonte, J., & Rodríguez-Jiménez, C. (2020). Internet addiction in the web of science database: a review of the literature with scientific mapping. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(8), 2753.
- Mota, J., Ribeiro, J., Santos, M. P., & Gomes, H. (2006). Obesity, physical activity, computer use, and TV viewing in Portuguese adolescents. *Pediatric Exercise Science*, 18(1), 113–121. <https://doi.org/10.1123/pes.18.1.113>
- Murdock, N. L. (2012). *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları*. (1. baskı). (F. Akkoyun, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Nelson, P. M., Scheiber, F., Laughlin, H. M., & Demir-Lira, Ö. (2021). Comparing face-to-face and online data collection methods in preterm and full-term children: an exploratory study. *Frontiers in Psychology*, 12:733192, 1-11. doi: 10.3389/fpsyg.2021.733192
- Newzoo (2016). Global games market reaches. <https://newzoo.com/insights/articles/global-games-market-reaches-99-6-billion-2016-mobile-generating-37/> adresinden erişilmiştir.
- Newzoo (2017). Global games market report. https://progamedev.net/wp-content/uploads/2017/06/Newzoo_Global_Games_Market_Report_2017_Light.pdf adresinden erişilmiştir.
- Notley, T. (2009). Young people, online networks, and social inclusion. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 14(4), 1208-1227.
- Ofcom (2008). Social networking: A quantitative and qualitative research report into attitudes, behaviours and use. http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/02_04_08_ofcom.pdf adresinden erişilmiştir.

- Oktan, V. (2015). Üniversite öğrencilerinde problemlı internet kullanımı, yalnızlık ve algılanan sosyal destek. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(1), 281-292.
- Oktay, F. (2020). Pandemi döneminde sosyal medya kullanımı. ECLSS International Online Conference, 8-9 September 2020, Proceedings Book, 2020 Final 82-88.
https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/64876056/Proceedings_Book_ECLSS_CSU_2020_Final-with-cover-page-v2.pdf?Expires=1638324858&Signature=SJvGSDiPHkyow512Y0c3gMfq5F7q97xleeFvQjKkkvepHyDR-SJsM8zowzfRa6VrsB9Ph4CpSDuOUpYHOUmOMGX8oXZlucjSkwMkSG7b0W6M5sg6vPjIX0kwpQ9JKcWfVFzvV8Zs-9ATAWKNDQlpxWaUN61TB8mAVPbba7I6VQ0o96BVjKx9ZLi0SoP2s2x~db6kzx9utR2esWAxX6CDE7-2URjmgdh~25i-8us8s9p98OygsuF4KdlDsiaUyw2yJzRAroOAYZPJzIAA5QB7Kf45e40fNAo14MR32u-SoD5gKngRiUkVbcj73W2ZcTBQ8gBLnGccN2hZ8~biXvmhYQ_&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA#page=98 adresinden erişilmiştir.
- Okur, S. (2019). *Lise öğrencilerinin temel psikolojik ihtiyaçları ile problemlı internet kullanımları arasındaki ilişkide yaşam doyumunun aracılık rolü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Oliver, M. B., Bowman, N. D., Woolley, J. K., Rogers, R., Sherrick, B. I., & Chung, M. Y. (2016). Video games as meaningful entertainment experiences. *Psychology of Popular Media Culture*, 5(4), 390-405.
- Onay, P. D., Tüfekçi, A. ve Çağıltay, K. (2005). Üniversite öğrencilerinin bilgisayar oyunu oynama alışkanlıkları ve oyun tercihleri: ODTÜ ve Gazi Üniversitesi öğrencileri arasındaki karşılaştırmalı bir çalışma. *Eurasian Journal of Educational Research*, 19, 66-76.
- ONS (2018). Home Internet and social media usage. <https://www.ons.gov.uk/businessindustryandtrade/itandinternetindustry/bulletins/internetusers/2018> adresinden erişilmiştir.

- Ögel, K. (2017). *İnternet bağımlılığı, internetin psikolojisini anlamak ve bağımlılıkla başa çıkmak*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Özdamar, K. (1999). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi-I*. (2. Baskı). Eskişehir: Kaan Yayıncılık.
- Özcan, A., Özdiş, K., & Küçük Öztürk, G. (2020). Examination of some psychological variables that predict internet addiction in university students: A university in cappadocia. *Journal of International Health Sciences and Management*, 6(10), 74–89.
- Özer, G. (2009). *Öz-belirleme kuramı çerçevesinde ihtiyaç doyumu, içsel güdülenme ve bağlanma stillerinin üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarına etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özgün, E. V. (2021). *Bilgisayar oyunu oynama davranışının lise öğrencilerinin temel psikolojik ihtiyaçları ile ilişkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özgür, H. (2016). Adapting the Media and Technology Usage and Attitudes Scale to Turkish. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 16(5), 1711-1735.
- Özgür, H. (2013). Öğretmen adaylarının sosyal ağ bağımlılığı, etkileşim kaygısı ve yalnızlık düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 10(2), 667-690.
- Özteke-Kozan, H. İ., Baloğlu, M., Kesici, Ş., & Arpacı, İ. (2019). The role of personality and psychological needs on the problematic Internet use and problematic social media use. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 6, 203–219. <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2019.6.2.0029>
- Öztürk, A. (2021). COVID-19 pandemi sürecinde bilişim teknolojileri bağımlılığı. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 195-219.
- Öztürk, M., ve Akgün, Ö. E. (2012). Üniversite öğrencilerinin sosyal paylaşım sitelerini kullanma amaçları ve bu sitelerin eğitimlerinde kullanılması ile ilgili görüşleri. *Sakarya University Journal of Education*, 2(3), 49-67.
- Pantling, A. (2020). Gaming usage up 75 percent amid coronavirus outbreak, Verizon reports. Retrieved from

<https://www.hollywoodreporter.com/news/gaming-usage-up-75-percent-coronavirus-outbreak-verizon-reports-1285140>.

- Patrick, H., Knee, C. R., Canevello, A., & Lonsbary, C. (2007). The role of need fulfillment in relationship functioning and well-being: A self-determination theory perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92(3), 434.
- Pawlikowski, M., Altstötter-Gleich, C., & Brand, M. (2013). Validation and psychometric properties of a short version of Young's Internet Addiction Test. *Computers in Human Behavior*, 29(3), 1212-1223. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2012.10.014>
- Peng, W., Li, D., Li, D., Jia, J., Wang, Y., & Sun, W. (2019). School disconnectedness and adolescent internet addiction: Mediation by self-esteem and moderation by emotional intelligence. *Computers in Human Behavior*, 98, 111–121. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2019.04.011>
- PEW (2018). Social media fact sheet. <http://www.pewinternet.org/factsheet/social-media/> adresinden erişilmiştir.
- Prabhakaran, M. A., Patel, V. R., Ganjiwale, D. J., & Nimbalkar, M. S. (2016). Factors associated with internet addiction among school-going adolescents in Vadodara. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 5(4), 765-769.
- Qualman, E. (2010). *Socialnomics: How social media transforms the way we live and do business*. <https://books.google.com.tr/books?id=66wd4Bdvj0UC&printsec=frontcover&hl=tr#v=onepage&q&f=false> adresinden erişilmiştir.
- Reeve, J. (2002). *Self-determination theory applied to educational settings*. In E. L. Deci & R. M. Ryan (Eds.), *Handbook of self-determination research* (p. 183-203). University of Rochester Press.
- Reis, H. T., Sheldon, K. M., Gable, S. L., Roscoe, J., & Ryan, R. M. (2000). Daily well-being: The role of autonomy, competence, and relatedness. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(4), 419-435.
- Rogers, R. (2017). The motivational pull of video game feedback, rules, and social interaction: Another self-determination theory approach. *Computers in Human Behavior*, 73, 446-450.

- Rosen, L. D., Whaling, K., Carrier, L. M., Cheever, N. A. & Rokkum, J. (2013). The media and technology usage and attitudes scale: An empirical investigation. *Computers in Human Behavior*, 29(6), 2501-2511. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2013.06.006>
- Ryan, R. M., & Connell, J. P. (1989). Perceived locus of causality and internalization: Examining reasons for acting in two domains. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(5), 749.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2008). Self-determination theory and the role of basic psychological needs in personality and the organization of behavior. *Handbook of Personality: Theory and Research*, 3, 654-678. https://www.researchgate.net/profile/Richard_Ryan2/publication/232502441_Self-Determination_Theory_and_the_Role_of_Basic_Psychological_Needs_in_Personality_and_the_Organization_of_Behavior/links/572cb30908ae3736095a3283.pdf adresinden erişilmiştir.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2006). Self-regulation and the problem of human autonomy: Does psychology need choice, self-determination, and will?. *Journal of Personality*, 74(6), 1557-1586.
- Ryan, R. M., & Lynch, J. H. (1989). Emotional autonomy versus detachment: Revisiting the vicissitudes of adolescence and young adulthood. *Child Development*, 340-356.
- Ryan, R. M., Rigby, C. S., & Przybylski, A. (2006). The motivational pull of video games: A self-determination theory approach. *Motivation and Emotion*, 30(4), 344-360.
- Saatçı, E. (2013). Ergen sağlığı ve riskli davranışlar. *Türkiye Klinikleri Journal of Family Medicine Special Topics*, 4(6), 19-22.
- Sabancı, Y. (2018). Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyetin yordayıcıları olarak akılcı olmayan inançlar psikolojik sağlamlık ve psikolojik ihtiyaçlar

(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Sanders, C. E., Field, T. M., Miguel, D., & Kaplan, M. (2000). The relationship of Internet use to depression and social isolation among adolescents. *Adolescence*, 35(138), 237.

Santrock, J. W. (2012). *Yaşam boyu gelişim: gelişim psikolojisi*. (13.baskı). (Çev.Ed. Galip Yüksel). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Sarı, İ., Yenigün, Ö., Altıncı, E. E. ve Öztürk, A. (2011). Temel psikolojik ihtiyaçların tatmininin genel öz yeterlik ve sürekli kaygı üzerine etkisi (Sakarya Üniversitesi Spor Yöneticiliği Bölümü örneği). *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(4), 149-156.

Savi-Çakar, F. (2018). *Önleyici psikolojik danışmada kuramsal çerçeve*. (Savi Çakar, F. Ed.), Önleyici psikolojik danışma kuram ve uygulamaları. Ankara: Pegem Akademi.

Sevinç, H. (2019). *Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ile duyguları ifade etme ve düşünme ihtiyacı arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Shen, C. X., Liu, R. D., & Wang, D. (2013). Why are children attracted to the Internet? The role of need satisfaction perceived online and perceived in daily real life. *Computers in Human Behavior*, 29(1), 185-192.

Shepherd, R. M., & Edelmann, R. J. (2005). Reasons for internet use and social anxiety. *Personality and Individual Differences*, 39(5), 949-958.

Sherry, J. L., Lucas, K., Greenberg, B. S., & Lachlan, K. (2006). Video game uses and gratifications as predictors of use and game preference. Chapter in *International Journal of Sports Marketing and Sponsorship*. <http://www.arise.mae.usp.br/wp-content/uploads/2018/03/Videogame-uses-gratification-aula.pdf> adresinden erişilmiştir.

Sırakaya, M. ve Seferoğlu, S. S. (2013). Öğretmen adaylarının problemli internet kullanımlarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 356-368.

- Statista (2018). <https://www.statista.com/outlook/203/100/video-games/worldwide> adresinden erişilmiştir.
- Statista (2020). *Number of internet users in selected countries*. <https://www.statista.com/statistics/271411/number-of-internet-users-in-selected-countries/>
- Steinberg, L. (2013). *Ergenlik*. (2. Basım). (Çev.Ed. Figen Çok). Ankara: İmge Kitabevi.
- Steinberg, L., & Silverberg, S. B. (1986). The vicissitudes of autonomy in early adolescence. *Child Development*, 841-851.
- Steyer J. P. (2014). *Facebook çağında çocuk büyütmek* (Çev. Ahu Terzi). İstanbul: Doğan Kitap.
- Stojakovic, M. (2011). Depression and internet addiction: Correlation and treatment approaches. *European Psychiatry*, 26, 2195.
- Subrahmanyam, K., & Lin, G. (2007). Adolescents on the Net: Internet use and well-being. *Adolescence*, 42(168), 659-677.
- Suhail, K., & Bargees, Z. (2006). Effects of excessive Internet use on undergraduate students in Pakistan. *CyberPsychology & Behavior*, 9(3), 297-307.
- Suler, J. R. (1999). To get what you need: healthy and pathological Internet use. *CyberPsychology & Behavior*, 2(5), 385-393.
- Şahin, İ. ve Kesici, Ş. (2009). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları ve internet kullanım fonksiyonlarının problematik internet kullanımlarını yordaması*. XVIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı. https://www.pegem.net/Akademi/kongrebildiri_detay.aspx?id=106058 adresinden erişilmiştir.
- Şar, A. H. ve Işıklar, A. (2012). Problemlili Mobil Telefon Kullanım Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlaması. *International Journal of Human Sciences*, 9(2), 264-275.
- Taçıyıldız, Ö. (2010). *Lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin bazı değişkenlere göre yordanması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Tahiroğlu, A. Y., Çelik, G. G., Uzel, M., Özcan, N., & Avcı, A. (2008). Internet use among Turkish adolescents. *CyberPsychology & Behavior*, 11(5), 537-543.
- Tanrıverdi, S. (2012). *Ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Tao, Z. L., & Liu, Y. (2009). Is there a relationship between Internet dependence and eating disorders? A comparison study of Internet dependents and non-Internet dependents. *Eating and Weight Disorders-Studies on Anorexia, Bulimia and Obesity*, 14(2-3), e77-e83.
- Tarhan, N. (2009). *Bilinçli genç olmak. Var mı beni anlamak isteyen?* İstanbul: Timaş Yayınları.
- Taş, İ. (2019). Ergenler İçin İnternet Bağımlılığı Ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 875-905.
- Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların ölçülmesiyle SPSS ile veri analizi*. (4. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- T.C. İçişleri Bakanlığı. Genelgeler. <https://www.icisleri.gov.tr/arama/ara/genelgeler> adresinden erişilmiştir.
- T.C. Sağlık Bakanlığı. COVID-19 Bilgilendirme Platformu. COVID-19 nedir? <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html> adresinden erişilmiştir.
- Teke, A. K. (2019). *Böte öğrencilerinde teknoloji bağımlılığının alt türler bazında incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Temur, Y. (2020). Sanal dünyalar çerçevesinde oyun ekonomisi ve vergilendirilmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 1187-1197.
- Topal, B., Şahin, H. ve Topal, B. (2018). İnternet bağımlılığı üzerine Sakarya ilinde bir araştırma. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2, 118-136.

- Toprak, H. (2014). *Ergenlerde mutluluk ve yaşam doyumunun yordayıcısı olarak psikolojik sağlık ve psikolojik ihtiyaç doyumu* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Toraman, M. (2013). *İnternet bağımlılığı ve sosyal ağ kullanım düzeylerinin ortaöğretim öğrencilerinin akademik başarıları ile ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Turan, A. ve Çelikyay, H. H. (2020). Türkiye’de KOVİD-19 ile mücadele: politikalar ve aktörler. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3(1), 1-25.
- Tutgun-Ünal, A. (2015). *Sosyal medya bağımlılığı: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- TÜBA (Türkiye Bilimler Akademisi) (2020). Covid-19 Pandemi Değerlendirme Raporu. <https://www.tuba.gov.tr/files/images/2020/kovidraporu/Covid-19%20Raporu-Final%2B.pdf> adresinden erişilmiştir.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2017). Hanelerde bilişim teknolojileri sahipliği. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24862> adresinden erişilmiştir.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2018). Hanelerde bilişim teknolojileri sahipliği. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27819> adresinden erişilmiştir.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2020). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679) adresinden erişilmiştir.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2021a). Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2021-41132> adresinden erişilmiştir.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2021b). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Survey-on->

Information-and-Communication-Technology-(ICT)-Usage-in-Households-and-by-Individuals-2021-37437 adresinden erişilmiştir.

Tsai, C. C., & Lin, S. S. (2003). Internet addiction of adolescents in Taiwan: An interview study. *CyberPsychology & Behavior*, 6(6), 649-652.

Twenge, J. M. (2009). *Ben nesli*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Wack, E., & Tattleff-Dunn, S. (2009). Relationships between electronic game play, obesity, and psychosocial functioning in young men. *CyberPsychology & Behavior*, 12(2), 241-244.

We are Social (2016). Digital in 2016 global overview. <http://www.dijitalajanslar.com/internet-ve-sosyal-medyakullaniciistatistikleri-2016> adresinden erişilmiştir.

We are Social (2018). Digital in 2018 global overview. <https://wearesocial.com/blog/2018/01/global-digital-report-2018> adresinden erişilmiştir.

We are Social (2020). Digital in 2020 global overview. <https://wearesocial.com/digital-2020> adresinden erişilmiştir.

We are Social (2021). Digital in 2021 global overview. <https://wearesocial.com/digital-2021> adresinden erişilmiştir.

White, R. W. (1959). Motivation reconsidered: The concept of competence. *Psychological Review*, 66(5), 297–333. <https://doi.org/10.1037/h0040934>

Whitley, E. A. (1997). In cyberspace all they see is your words: a review of the relationship between body, behavior and identity drawn from the sociology of knowledge. *Information Technology & People*, 10(2), 147-163.

WHO (2021, Nisan 25). Addictive behaviours. https://www.who.int/health-topics/addictive-behaviours#tab=tab_1 adresinden erişilmiştir.

Williams, G. C., Cox, E. M., Kouides, R., & Deci, E. L. (1999). Presenting the facts about smoking to adolescents: effects of an autonomy-supportive style. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 153(9), 959-964.

Williams, G. C., Frankel, R. M., Campbell, T. L., & Deci, E. L. (2000). Research on relationship-centered care and healthcare outcomes from the Rochester

- biopsychosocial program: A self-determination theory integration. *Families, Systems, & Health*, 18(1), 79-90.
- Williamson, J. A., & Campbell, L. P. (1985). Parents and their children comment on adolescence. *Adolescence*.
- Xu, Z., Turel, O., & Yuan, Y. (2012). Online game addiction among adolescents: motivation and prevention factors. *European Journal of Information Systems*, 21(3), 321-340.
- Yang, S. C., & Tung, C. J. (2007). Comparison of Internet addicts and non-addicts in Taiwanese high school. *Computers in Human Behavior*, 23(1), 79-96.
- Yao, M. Z., & Zhong, Z. J. (2014). Loneliness, social contacts and Internet addiction: A cross-lagged panel study. *Computers in Human Behavior*, 30, 164-170.
- Yaşar, M. (2014). Eğitimde Ölçme Değerlendirme Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin geliştirilmesi. *Journal of Educational Science Research*, 4(1), 259-279.
- Yavuz, O. (2018). Özel yetenekli öğrencilerde internet ve oyun bağımlılığı ile algılanan sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 2(4), 281-296.
- Yayla, H. M. (2018). Kullanımlar ve doyumlar bağlamında Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencilerinin sosyal medya kullanımı: Instagram örneği. *Selçuk İletişim*, 11(1), 40-65.
- Yen, J. Y., Ko, C. H., Yen, C. F., Chen, C. S., & Chen, C. C. (2009). The association between harmful alcohol use and Internet addiction among college students: comparison of personality. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 63(2), 218-224.
- Yeşilyaprak, B. (2020). *21. yüzyılda eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yetişir, M. I., & Kaptan, F. (2008). STS from a historical perspective and its reflection on the curricula in Turkey. *International Journal of Environmental and Science Education*, 3(1), 3-8.

- Yıldırım, E. (2019). *Çevrimiçi oyun bağımlılığının algılanan sosyal destek ve temel psikolojik ihtiyaçlarla ilişkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, E., Şahin, Y. L., Haseski, H. İ., & Erol, O. (2014). Lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi: Balıkesir ili örneği. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 133-144.
- Yılmaz, S. (2006). *İnternet ve internet kafelerin ilk ve orta öğretim öğrencilerine etkileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Yılmaz, Ş. ve Aydın, F. (2013). Ortaokul öğrencilerinin teknolojiye yönelik tutumlarının ve tutumlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Asian Journal of Education*, 1(2), 1-17.
- Yiğit, R. (2012). Konya ilinde öğrenim gören yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin temel psikolojik ihtiyaçlarının bir kısım değişkenler bakımından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27, 317-326.
- Yoo, H. J., Cho, S. C., Ha, J., Yune, S. K., Kim, S. J., Hwang, J., Chung, A., Sung, Y. H., & Lyoo, I. K. (2004). Attention deficit hyperactivity symptoms and internet addiction. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 58(5), 487-494.
- Younes, F., Halawi, G., Jabbour, H., El Osta, N., Karam, L., Hajj, A., & Rabbaa Khabbaz, L. (2016) Internet addiction and relationships with insomnia, anxiety, depression, stress, and self-esteem in university students: A cross-sectional designed study. *PLOS ONE* 11(9): e0161126. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0161126>
- Young, K. S. (1996). Psychology of computer use: XL. Addictive use of the Internet: a case that breaks the stereotype. *Psychological Reports*, 79(3), 899-902.
- Young, K. S. (1998a). *Caught in the net: how to recognize the signs of internet addiction and a winning strategy for recovery*. John Wiley & Sons.
- Young, K. S. (1998b). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *Cyberpsychology & Behavior*, 1(3), 237-244.

- Young, K. S. (2007). Cognitive behaviour therapy with internet addicts: treatment outcomes and implications. *CyberPsychology & Behaviour*, 10, 671-679.
- Yu, C., Li, X., & Zhang, W. (2015). Predicting adolescent problematic online game use from teacher autonomy support, basic psychological needs satisfaction, and school engagement: A 2-year longitudinal study. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 18(4), 228-233.
- Yücel, N. ve Gürsoy, F. (2013). *Ergenlerin akran ilişkileri ile yalnızlık düzeylerinde internet kullanımının etkisi*. (Ed.: M. Kalkan ve C. Kaygusuz). İnternet bağımlılığı / sorunları ve çözümler. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Zhu, Y. Q., Chen, L. Y., Chen, H. G., & Chern, C. C. (2011). How does Internet information seeking help academic performance? The moderating and mediating roles of academic self-efficacy. *Computers & Education*, 57(4), 2476-2484.
- Zincirkiran, M. & Tiftik, H. (2014). Innovation or technological madness? a research on the students of business administration for their preferences of innovation and technology. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 4(2), 320-336.
- Zolkepli, I. A., & Kamarulzaman, Y. (2015). Social media adoption: The role of media needs and innovation characteristics. *Computers in Human Behavior*, 43, 189-209.
- Zorbaz, O. ve Dost, M. T. (2014). Lise öğrencilerinin problemlı internet kullanımının cinsiyet, sosyal kaygı ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(29-1), 298-310.
- Zorbaz, O., Zorbaz, S. D., & Kılıç, Ö. U. (2020). Problematic internet use of adolescents: Role of daily hassles and social isolation. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 7(1), 41-47.

EK-A: Kişisel Bilgi Formu (KBF)

DEĞERLİ ÖĞRENCİLER,

Bu anket ve ölçeklerden elde edilecek bilgiler, doktora tez çalışmamda kullanılacaktır. Anket ve ölçekleri içtenlikle doldurmanızı ve tüm maddeleri yanıtlamanızı rica ederim. Cevaplarınız gizli tutulacak ve sadece bu araştırma için kullanılacaktır. İlk bölümde **Kişisel Bilgi Formu**; ikinci bölümde **Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği**; üçüncü bölümde ise **İhtiyaç Doyumu Ölçeği** yer almaktadır.

Anketi ve ölçekleri cevaplama süresi ortalama 15-20 dakikadır. Önerileriniz ya da sorularınız için ikabapdr@gmail.com adresine mail atabilirsiniz. Zaman ayırdığınız ve bilime katkı sağladığınız için teşekkür ederim.

Yaşınız	:		Cinsiyetiniz	:	☐ Kadın ☐ Erkek	Sınıfınız	:	☐ Hazırlık ☐ 9. Sınıf ☐ 10. Sınıf ☐ 11. Sınıf ☐ 12. Sınıf
Okul Türünüz	:	☐ Fen ☐ Anadolu ☐ Sosyal Bilimler ☐ Mesleki ve Teknik Anadolu ☐ Anadolu İmam-Hatip ☐ Özel Lise ☐ Diğer.....						
Anne	:	☐ Sağ ☐ Vefat	☐ Öz ☐ Üvey	Baba	:	☐ Sağ ☐ Vefat	☐ Öz ☐ Üvey	
Günlük İnternet Kullanma Süreniz	:	☐ Hiç ☐ 0-1 saat ☐ 1-3 saat ☐ 3-5 saat ☐ 5-7 saat ☐ 7-9 saat ☐ 9-11 saat ☐ 12 saat üzeri						
İnterneti Kullanma Amaçlarınız		1-Hiç Katılmıyorum 2-Katılmıyorum 3-Kararsızım 4-Katılıyorum 5-Tamamen Katılıyorum						
Derslerle ilgili araştırmalar yapmak için		☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Oyun oynamak için		☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Sosyal ağlar için		☐	☐	☐	☐	☐	☐	
İletişim kurmak için		☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Bilgi alışverişi (hobi, haber vb.) için		☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Video izlemek için		☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Ekleyebilirsiniz.....		☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Sosyal Medya Kullanım Süreniz (Günlük)								
Facebook		☐ Hiç ☐ 0-1 saat ☐ 1-3 saat ☐ 3-5 saat ☐ 5-7 saat ☐ 7-9 saat ☐ 9-11 saat ☐ 12 saat üzeri						
Twitter		☐ Hiç ☐ 0-1 saat ☐ 1-3 saat ☐ 3-5 saat ☐ 5-7 saat ☐ 7-9 saat ☐ 9-11 saat ☐ 12 saat üzeri						
Instagram		☐ Hiç ☐ 0-1 saat ☐ 1-3 saat ☐ 3-5 saat ☐ 5-7 saat ☐ 7-9 saat ☐ 9-11 saat ☐ 12 saat üzeri						
Youtube		☐ Hiç ☐ 0-1 saat ☐ 1-3 saat ☐ 3-5 saat ☐ 5-7 saat ☐ 7-9 saat ☐ 9-11 saat ☐ 12 saat üzeri						
Snapchat		☐ Hiç ☐ 0-1 saat ☐ 1-3 saat ☐ 3-5 saat ☐ 5-7 saat ☐ 7-9 saat ☐ 9-11 saat ☐ 12 saat üzeri						
Ekleyebilirsiniz.....		☐ Hiç ☐ 0-1 saat ☐ 1-3 saat ☐ 3-5 saat ☐ 5-7 saat ☐ 7-9 saat ☐ 9-11 saat ☐ 12 saat üzeri						

İlker KABA
Uzman Psikolojik Danışman

EK-B: Bilişim Teknolojileri Kullanım Ölçeği (BTKÖ) (Örnek Maddeler)

Değerli Katılımcılar,

Bu ölçek, sizin bilişim teknolojileri kullanım düzeyinizle ilgili veri toplamak amacıyla geliştirilmiştir. BTKÖ, “dijital oyun oynama”, “teknolojik aygıtların ve uygulamalarının kullanımı” ve “sanal yaşam tercihi” olmak üzere 3 faktörden ve 50 maddeden oluşmaktadır. Lütfen her bir maddenin karşına katılma derecenizi (X) işaretleyiniz. Katkılarınız için teşekkür ederim.

...../...../20....

Md. Nu.	1. Faktör (Dijital Oyun Oynama)	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.	Oyun oynarken geçen sürenin farkına <u>varmam.</u>	1	2	3	4	5
2.		1	2	3	4	5
3.	Oyun oynamayı, uyumaya tercih ederim.	1	2	3	4	5
7.	Sorulduğunda, oyun oynarken geçirdiğim sürenin gerçekte olduğundan daha azını söylerim.	1	2	3	4	5
8.	Oyun oynamak için sabırsızlanırım.	1	2	3	4	5
13.	Oyun oynamak, hayatımdaki birçok şeye göre daha çekici gelir.	1	2	3	4	5
17.	Oyunlardaki başarılarım ile günlük yaşamda gururlanırım.	1	2	3	4	5
18.	Oyun oynarken insanların hile yapması beni öfkeliendirir.	1	2	3	4	5

Md. Nu.	2. Faktör (Teknolojik Aygıtların ve Uygulamalarının Kullanımı)	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.	Kullandığım aygıtı yanımdan ayırmak beni kaygılandırır.	1	2	3	4	5
6.	Çalışma performansım (verimim), kullandığım aygıtla geçirdiğim zaman nedeniyle düşer.	1	2	3	4	5
11.	Uyandığımda yaptığım ilk iş, internete/sosyal ağlara girmektir.	1	2	3	4	5
15.	Günlük yaşantımla kıyasladığımda internette/sosyal ağlarda kendimi özgür hissederim.	1	2	3	4	5
19.	Sosyal medya paylaşımlarıma olumlu yorum yapıldığında iyi hissederim.	1	2	3	4	5
22.	Sosyal medya hesabıma bildirim geldiğinde anında bakmak isterim.	1	2	3	4	5

Md. Nu.	3. Faktör (Sanal Yaşam Tercihi)	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.	Birileriyle bir etkinlikte bulunmaktansa kullandığım aygıtla vakit geçirmeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5
6.	Elektronik postalarımı (e-mail) kontrol etmeden rahat <u>edemem.</u>	1	2	3	4	5
7.	İnternette/sosyal ağlarda gezinirken acıktığımın, susadığımın farkına <u>varmam.</u>	1	2	3	4	5
10.	İnsanlarla anlık mesajlaşma (WhatsApp, Bip, Messenger vb.) uygulamaları ile iletişim kurmayı, onlarla yüz yüze görüşmeye tercih ederim.	1	2	3	4	5

EK-C: İhtiyaç Doyumu Ölçeği (İDÖ) (Örnek Maddeler)

Aşağıda bireylerin ihtiyaçlarını doyurmalarına dair ifadeler verilmiştir. Lütfen her bir ifadeyi okuduktan sonra size en uygun seçeneği işaretleyiniz.

Hiç Doğru Değil: 1

Biraz Doğru: 4

Çok Doğru: 7

	Hiç doğru değil		Biraz doğru			Çok doğru	
1. Hayatımı nasıl yaşayacağıma karar verme özgürlüğümün olduğunu hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7
5. Tanıdığım insanlar yaptığım şeylerde iyi olduğumu söylerler.	1	2	3	4	5	6	7
9. Düzenli olarak etkileşimde bulunduğum insanları arkadaşım olarak görürüm.	1	2	3	4	5	6	7
14. Günlük yaşamımda etkileşimde bulunduğum insanlar duygularımı dikkate alırlar.	1	2	3	4	5	6	7
21. Genellikle insanlar bana karşı oldukça dostane davranır.	1	2	3	4	5	6	7

EK-Ç: İhtiyaç Doyumu Ölçeği Kullanım İzni

İhtiyaç Doyumu Ölçeği

Gelen Kutusu

İlker Kaba <ilker.kaba@hacettepe.edu.tr>
Alıcı: zeynepcihan@hacettepe.edu.tr

25 Oca 2019 Cum 11:34

Hocam merhabalar,

Ben Uzman Psikolojik Danışman İlker KABA. Doç.Dr. Türkan DOĞAN danışmanlığında Hacettepe PDR Bölümünde doktora öğrencisiyim. İzin verirsiniz tezimde İhtiyaç Doyumu Ölçeği'nizi kullanmak istiyorum. İzin vermeniz halinde ölçeğin uygulama formunu ve puanlama bilgilerini de gönderirseniz çok sevinirim.

Teşekkürler. İyi çalışmalar Hocam.

İlker KABA

Uzman Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen

Zeynep Çankaya <zeynepc@hacettepe.edu.tr>
Alıcı: ben

5 Şub 2019 Sal 13:30

Merhaba İlker, ölçek ekte kolay gelsin çalışmada.

Doç.Dr.Zeynep CİHANGİR ÇANKAYA

EK-D: Etik Komisyonu Onay Bildirimi

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172-300
Konu : İlker KABA (Etik Komisyon İzni)

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 14.06.2019 tarihli ve 51944218-300/00000632690 sayılı yazı.

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı Doktora öğrencisi **İlker KABA**'nın **Doç. Dr. Türkan DOĞAN** danışmanlığında yürüttüğü "**Ergenlerin Teknoloji Kullanımı ve Psikolojik İhtiyaçları Arasındaki İlişkinin Öz - Belirleme Kuramı Açısından İncelenmesi**" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **25 Haziran 2019** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden 96662952-2454-4858-8d80-88661f7d3767 kodlu ile doğrulayabilirsiniz. Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon:0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992 E-posta:yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet
Adresi: www.hacettepe.edu.tr

Sevda TOPA¹

EK-E: Milli Eğitim Müdürlüğü İzni

T.C.
TARSUS KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 63988265-604.01.01-E.215897
Konu : İlker KABA' nın
Anket İzin Talebi

03.01.2020

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 02.01.2020 tarihli ve 63282 sayılı yazısı

Tarsus Amerikan Koleji Rehber Öğretmeni İlker KABA' nın "*Ergenlerin Teknoloji Kullanımı ve Psikolojik İhtiyaçları Arasındaki İlişkinin Öz- Belirleme Kuramı Açısından İncelenmesi* " konulu çalışmayı, 2019-2020 eğitim öğretim yılında ilçemizde bulunan tüm ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilere, gönüllülük esasına dayalı olarak ve eğitim öğretimi aksatmadan (imzalı ve mühürlü anket soruları kullanılarak) uygulanması, çalışmaya konu kişilerden, aile üyelerinden ad ve soyad, telefon, adres ile din, mezhep, etnik gruba mensubiyet gibi hassas bilgilerin istenmemesi ve uygulama sonucunda hazırlanacak raporun basılı ve dijital ortamda İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne vermek şartı ile uygun görüldüğüne ilişkin Valilik Oluru ilgi yazı ekinde gelmiş olup, ilışıkte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Hasan KESKİN
Müdür a.
Şube Müdürü

Ekler:

- 1- Valilik Oluru (1 Sayfa)
- 2- Mühürlü Anket Soruları (6 Sayfa)
- 3- Yazı Örneği (1 Sayfa)

Dağıtım:

-Tüm Ortaöğretim (Lise) Okul Müdürlüklerine

Şehit Mustafa Mahallesi 3522 sokak no 12

Elektronik Ağ: www.tarsus.meb.gov.tr

e-posta: tarsus33_arge@meb.gov.tr

AR-GE Şubesi

Dahili : 139

Ayrıntılı bilgi için: HANIFI KILINÇ

Tel: (0 324) 613 52 53

Faks: (0 324) 613 96 94

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 8d00-c214-3d94-80ef-8bc0 kodu ile teyit edilebilir.

EK-E: Milli Eğitim Müdürlüğü İzni (devamı)

T.C.
MERSİN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 34776202-605.01-E.63282
Konu : İlker KABA' nın
Anket İzin Talebi

02.01.2020

TARSUS KAYMAKAMLIĞINA
(İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü)

İlgi :a) 27.12.2019 tarih ve 25943597 sayılı yazımız.
b) Valilik Makamının 31.12.2019 tarih 34776202-605.01-E.26221246 sayılı Oluru.

Tarsus ilçesi Tarsus Amerikan Koleji Rehber Öğretmeni İlker KABA' nın "*Ergenlerin Teknoloji Kullanımı ve Psikolojik İhtiyaçları Arasındaki İlişkinin Öz- Belirleme Kuramı Açısından İncelenmesi*" konulu araştırma izin talebi incelenmiştir.

Tarsus ilçesi Tarsus Amerikan Koleji Rehber Öğretmeni İlker KABA' nın söz konusu çalışmayı 2019-2020 eğitim öğretim yılında İlimiz Tarsus ilçesinde bulunan tüm ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilere gönüllülük esasına dayalı olarak ve eğitim öğretimi aksatmadan (*imzalı ve mühürlü anket soruları kullanılarak*) uygulanması, çalışmaya konu kişilerden, aile üyelerinden ad ve soyad, telefon, adres ile din, mezhep, etnik gruba mensubiyet gibi hassas bilgilerin istenmemesi ve uygulama sonucunda hazırlanacak raporun basılı ve dijital ortamda İl Millî Eğitim Müdürlüğümüze vermek şartı ile uygun görüldüğüne ilişkin Valilik Makamının ilgi (b) Oluru yazımız ekinde gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Adem KOCA
Vali a
İl Millî Eğitim Müdürü.

Ek :
1- Valilik Oluru (1 Sayfa)
2- Mühürlü Anket Soruları (6 sayfa)

Dumlupınar Mah. GMK. Bldv. Yenişehir / MERSİN
Elektronik Ağ: <http://mersin.meb.gov.tr>
E-posta: istatistik33@meb.gov.tr

Bilgi İçin :Şef-Ayla SAĞLAM YAŞAR-
V.H.K.İ Canan YAŞA –Tel.:0(324)3291481
Dahili Tel: 120 Faks:0(324)3273518-19

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden c2ae-7aaa-3ba8-82bd-1cff kodu ile teyit edilebilir.

EK-E: Milli Eğitim Müdürlüğü İzni (devamı)

T.C.
MERSİN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 34776202-605.01-E.26221246
Konu : İlker KABA' nın
Anket İzin Talebi

31/12/2019

VALİLİK MAKAMINA

İlgi :Tarsus İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü'nün 27.12.2019 tarih ve 25943597 sayılı yazısı.

Tarsus ilçesi Tarsus Amerikan Koleji Rehber Öğretmeni İlker KABA' nın "*Ergenlerin Teknoloji Kullanımı ve Psikolojik İhtiyaçları Arasındaki İlişkinin Öz- Belirleme Kuramı Açısından İncelenmesi* " konulu araştırma izin talebi ile ilgili 31.12.2019 tarihli komisyon görüşü ve çalışma programı ilişikte sunulmuştur.

Tarsus ilçesi Tarsus Amerikan Koleji Rehber Öğretmeni İlker KABA' nın söz konusu çalışmayı 2019-2020 eğitim öğretim yılında ilimiz Tarsus ilçesinde bulunan tüm ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilere gönüllülük esasına dayalı olarak ve eğitim öğretimi aksatmadan (*imzalı ve mühürlü anket soruları kullanılarak*) uygulanması, çalışmaya konu kişilerden, aile üyelerinden ad ve soyad, telefon, adres ile din, mezhep, etnik gruba mensubiyet gibi hassas bilgilerin istenmemesi ve uygulama sonucunda hazırlanacak raporun basılı ve dijital ortamda İl Millî Eğitim Müdürlüğümüze vermek şartı ile uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Baykal BAŞDEMİR
İl Millî Eğitim Müdür V.

Ek :
1- Dilekçe ve Ekleri (11 sayfa)
2- Komisyon Görüşü (2 sayfa)

OLUR
31/12/2019

Süleyman DENİZ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Dumlupınar Mah. GMK Biv. Yenişehir / MERSİN
Elektronik Ağ : <http://mersin.meb.gov.tr>
E-posta : istatistik33@meb.gov.tr

Bilgi İçin : Şef-Ayla SAĞLAM YAŞAR
V.H.K.İ: Canan YAŞA-Tel. 0(324)3291481
Dahili Tel : 120 Faks:0(324)3273518-

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden c4bd-a68b-360d-8113-c298 kodu ile teyit edilebilir.

EK-F: Etik Beyanı

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

10/04/2022

(İmza)
İlker KABA

EK-G: Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu

10/04/2022

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanlığına,

Tez Başlığı: Ergenlerin Teknoloji Kullanımının Öz-Belirleme Kuramı Temelinde İncelenmesi

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmamın tamamı (kapak sayfası, özetler, ana bölümler, kaynakça) aşağıdaki filtreler kullanılarak **Turnitin** adlı intihal programı aracılığı ile kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Rapor Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı	Gönderim Numarası
10/04/2022	159	278035	01/04/2022	%16	1806636694

Uygulanan filtreler:

1. Kaynaklar hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan eder, gereğini saygılarımla arz ederim.

Ad Soyadı: İlker KABA
Öğrenci No.: N15246097
Ana Bilim Dalı: Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Programı: Psikolojik Danışma ve Rehberlik
Statüsü: ☐ Y.Lisans ☒ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.

İmza

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Prof. Dr. Türkan DOĞAN

EK-H: Thesis/Dissertation Originality Report

10/04/2022

HACETTEPE UNIVERSITY
Graduate School of Educational Sciences
To The Department of Educational Sciences

Thesis Title: Adolescents' Use Of Technology: A Self-Determination Perspective

The whole thesis that includes the *title page, introduction, main chapters, conclusions and bibliography section* is checked by using **Turnitin** plagiarism detection software take into the consideration requested filtering options. According to the originality report obtained data are as below.

Time Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defense	Similarity Index	Submission ID
10/04/2022	159	278035	01/04/2022	%16	1806636694

Filtering options applied:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Educational Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name Lastname: İlker KABA

Student No.: N15246097

Department: Educational Science

Program: Psychological Counseling and Guidance

Status: ☐ Masters ☒ Ph.D. ☐ Integrated Ph.D.

Signature

ADVISOR APPROVAL

APPROVED
Prof. Dr. Türkan DOĞAN

EK-I: Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına ilişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- o Enstitü/Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- o Enstitü/Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 5 ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- o Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

08 /04 /2022

(imza)

İlker KABA

"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına ilişkin Yönerge"

(1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü Üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç; imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

(3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir*. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü Üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.